ماریا

6

Altunoq

1000

باش مۇھەررىر : مەھەممەت شاۋۇدۇن
مەسلىھەتچىلەر: ياسىن خۇدا بەردى ، ئابلىز نازىرى ، ئەلقەم ئەختەم .

تەھرىر ھەيئەتلەر (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە):
ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ، ئارسلان ، ئابدۇروسۇل ئۆمەر ، ئابلىكىم باقى ، تۇرغان شاۋدۇن ، تۇرسۇنئاي ھۇسەيىن ، قەييۇم تۇردى ، مەھەممەت شاۋۇدۇن ، مەھەممەت زۇنۇن ، مەھمۇد زەيدى ، ئىمىن تۇرسۇن ، ئىمىن ئەخمەدى ، زوردۇن سابىر .

تارىم

(ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال)

6

AltunOq

1990

40 - يىل نەشرى

ئەسرىي ئەسەرلەر

مەھەممەتجان راشىدىن..... «شۇم ئىغىز» (ھېكايە)..... 12
ئەبەيدۇللا ئىبراھىم..... ئىككى ھېكايە..... 31
راخمانجان روسۇل..... ھاكىمنىڭ كېسىلى (ھېكايە)..... 42
پەرھات تۇرسۇن..... مۇزلىغان دېرىزە (پوۋېست)..... 59
ئايگۈل مۆيدىن..... ۋاپا (ھېكايە)..... 72
ئۆركەش ئىبراھىم..... خىيال ۋە تەبەسسۇم (ھېكايە)..... 83
قادىر ئارسلان..... تۇرمۇش قاينىمىدا (ھېكايە)..... 103
غەيرەت ئاسىم..... پەرىدەم (ھېكايە)..... 123
مۇھەممەت ئىمىن..... ئىككى ھېكايە..... 150

شېئىرلار

تۆمۈر داۋامەت..... چىن قەھرىنداش بىز..... 4
مەھەممەت خېۋىر..... ئەبجەش چۇقانلار..... 4
ئابدۇكېرىم ئوسمان..... دىلدا ئاققان تىلسىم تۇيغۇلار..... 7
قۇربان ئىمىن..... جانىجان ئانا..... 48
ئابدۇسەمەت خېلىل..... ئىككى شېئىر..... 49
ئايىبىك. ئۆمەر..... مەن شۇنداق شائىر..... 50
ئابلەت ئابدۇللا..... رەڭدار زەررىلەر..... 53
ئابىلجان ھېيت..... كۆڭلۈمدىكى سۈرەتلەر..... 54
روزى نىياز..... ئۇچ شېئىر..... 56
ئابلىكىم تۇردى..... بىر كۆپلەتلىق شېئىرلار..... 57

بالىلار ئەدەبىياتى

تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن..... ئۇچ ھېكايە..... 89
قۇربان توختى..... ئىككى كوچا (ھېكايە)..... 95

ماخموت مۇھەممەت..... يۇمرانلارغا يۇمران مىسرالار (شېئىر)..... 98
تۇرسۇن قۇربان..... چۇچۇك مىسرالار..... 99
ھەسەن تىلىۋالدى..... غۇنچىلار ساداسى (شېئىر)..... 101

مۇھاكىمە ۋە تەقرىز

نەبىجان ماخموت..... «سېرىق سەبىدە» نى ئاسرايلى..... 136

كىتابخانلاردىن خەت

قايتا پەيدا بولغان «خامىلىيون»..... 139

مەشھۇر يازغۇچىلارنىڭ ئىش ئۈزلىرىدىن

«مەن ئۆزۈمنى بەختلىك ھېسابلىغانسېرى...»..... 141

چەت ئەل ئەدەبىياتىدىن

كامىلوخوس سېلا..... تاتلىق ئاپلىسىن قىشنىڭ مېۋىسى..... 144

* * *

بۇ سانىدىكى رەسىم ۋە ھۇسن خەتلەرنى مەھەممەت ئايۇپ، ئابدۇسالام ئابدۇراخمان ئىشلىگەن.

تۆمۇر داۋامەت

چىن قېرىنداش بىز

بىرىمىز ئاكا،
بىرىمىز ئۇكا،
بىرىمىز ئاچا ھەم بىرىمىز سىڭىل،
بىز شۇنداق قېرىنداش،
ئىتتىپاق ـ ئىجىل.
ئانىمىز جۇڭگودۇر جانىجان ۋەتەن،
بىز ئۈچۈن بۆشۈكتۇر تەڭرىتاغ، تەيشەن.
تارىمنىڭ،
خۇاڭخېنىڭ دولقۇنلىرىدىن
بىز ھالال، پاك ئانا سۈتىنى ئەمگەن.
جۇڭغارنىڭ ئويمىنى،
خۇەيخەي تۈزلىڭى،
بىز ئۆسكەن يۇرت چەكسىز ئېكىنزار، گۈلـ
شەن.
ئەجدادلار ياشىغان
بولۇشۇپ ھەمدەم،
ئوخشىماس كىيىملەر،
تاماقلار ھەتتا،
ئوخشىماس بىزدىكى ئۆرپ ـ ئادەت ھەم،
ئوخشىماس تىلىمىز سۆزلىشىدىغان،
ۋە لېكىن بىردەكتۇر بىزدىكى نىشان.
بار ئورتاق غايىمىز،
بار ئورتاق ئارمان،
گۈللىسۇن بۇ ئانا ۋەتەن دەممۇ دەم.
ھەر مىللەت تەڭ روناق تاپسۇن ئۇلغىيىپ،
كۈچەيسۇن ئېلىمىز، تاڭ قالسۇن جاھان،
ئۇيۇشۇپ گىگانت گاڭ ئادەمدەك مەھكەم.
ئۆزگىرىپ قالسىمۇ ھاۋا جۇت بولۇپ،
ئارىغا قىل سىغماس،
بىز ئىناق ھەردەم،
قوغدايمىز تەڭرىتاغ كەبى تىك تۇرۇپ،
ۋەتەننىڭ دەرياسى، تاغلىرىنى تەڭ.

1990 ـ يىل، ئاپرېل.

مۇھەممەت خېۋىر

ئەبجەش چۇقانلار

ئىشەنچ

رەسىدە قىزلاردەك چىللىدى شەپەق،
پاھ، ھەسەن ـ ھۈسەنمۇ سالدى پاياندا‌ز.
قارارگاھ ـــ ئۇپۇقمۇ شۇنچىلىك روشەن،
مۇكەممەل يۈز ئاچتى جىلۋىلىك ئوبراز.
تەبەسسۇم كۆتۈردى پەلەككە يەڭگىل،
گۈل بىلەن ياساندى شۇ ھامان ئەتراپ.
تۇمانلار مۆكۈشتى جىلغىلارغا جىم،
كۈن نۇرى كۆزلەردىن بارىدۇ تاراپ.

AltunOq

ئۆتكۈنچى بویاقلار سۇلاشتى، ئۆڭدى،
تویۇندى دالىلار ئېلىپ ئىسسىق رەڭ.
بۇلبۇللار تىلىدا يېشىل ناۋالار،
رومالنى قايرىدى ئىمكانىيەت كەڭ.

ئالدىمىز تاش ئىدى، ئارتقا قالدى قۇم،
قەدەملەر لەرزىدىن جىلغىدا ناله.
ياپراقلار شەبنەمنى تۆكتى ئېتەكلەپ،
زەمزەمگە ئۇلاشتى مىڭلاپ پىياله.

جىلغىلار تاغ بولدى، چوققىلار جىلغا،
ئالۋۇنلار يوقالماس ئىمتىياز تاپتى.
تەنتەنە كۆزىگە ياماشتى ئۇيقۇ،
پەللىنى بىزگە كۆپ ئىمتىياز چاتتى.

چۈشلەر

چۆكۈپتۇ نىگارىم تىرەن ئۇيقۇغا،
ياق، يۇلتۇز ئۈستىگە قاپتۇ ئارتىلىپ.
نەزەرى ئاتىدۇ ئۆزىنى يەرگە،
قارىچۇقلار قالىدۇ يەرگە سانچىلىپ.
دېرىزە بوراندا كەتسە تاراقلاپ،
يۇلتۇزلار ئۇركۈشۈپ كېتەر يىراقلاپ.

قارا چۈش (يېپىشقان تېنىگە زۇلۇك)
زۇلۇكنىڭ جىسمىغا ئايلاندى جىسمى.
يىراقتىن (چۈشتىكى چۈشتىنمۇ يىراق)
ھاسىراپ، ھودۇقۇپ كېلىدۇ ئىسمى،
سۈبھىدىن ئۇركۈيدۇ، يىراقلايدۇ چۈش،
غۇۋالاپ بارىدۇ ۋەھىمە، چۆچۈش.

يەلكىسى زېمىننى يۈدۈپتۇ يەڭگىل،
قۇياشقا تاپشۇرۇپ بەرمەكچى ئۇنى.
يەلكىدە ئۇيقۇغا چۈشۈپتۇ زېمىن،
چايقالسا چېچىلار زەرەت ئۇچقۇنى.

كىرپىكلەر ئۈستىدە ئوينايدۇ قۇياش،
ئويغان دەپ سۇ چاچار چاناقتىكى ياش.

ھەر چۈشتىن نىگارنى تارتىۋالغۇم بار،
يەنە بىر چۈش ئۇنى كېتەرمۇ تارتىپ؟
يۈرەرمۇ چۈشلەردىن چۈشلەرگە چېچىپ،
ھاسىلات يۈكىنى يەلكىگە ئارتىپ؟!

چۈشلەرنىڭ قولىدىن تارتىۋالايمۇ؟
چۈشلەرنى قولىدىن تارتىۋالايمۇ؟

ئۇركۈگەن ئەسلىمىلەر

كەڭتاشا كۈلكىلىرىڭ ئەندىكتۈرۈپ،
دىلىمغا ئەندىشىلەر باشلاپ كىردى.
ئويغىنىپ ئەسلىمىلەر كۈلكە كۆرۈپ،
ئايانچلىق كۆزلىرىنى ياشلاپ كىردى.

يېقىملىق قۇچاقلىدى بىر مالامەت،
ئېچىشقان يەرلىرىمنى قاشلاپ كىردى،
كۈلمىسەك ئۇنتۇلاتتى ئۇ ئالامەت،
تالادا باھار - يازنى تاشلاپ كىردى.

ياغاچتەك كۈلكىلەرنىڭ نېمىتى شۇ:
قارلارنى سىڭدۈرۈۋەتتى چاچلىرىمغا.
ئىشقىلىپ ماڭا بەرگەن ھىممىتى شۇ:
كەلكۈنلەر بەخش ئەتتى ياشلىرىمغا.

بۇياقتا (بىلىپ قالدىم) ھىكمەت تولا،
كۆرۈنمەس زىناقلاردا مۇز قاتقىنى،
ئەزەلدىن كۈلكە بىلەن يانداش جۇلا،
سىرلىق ئىش كۈلكىنىڭ دەرد تارقاتقىنى.

مېھرىمنى ئۇششۇتكەن شۇ مۇز كۈلكىلەر
پۈۋلەپ ئىچ قېتىقىنىمۇ دەپ ئۆگەتتى.
كۈلكىگە ھەمراھ ئىمىش شۇم تۈلكىلەر،
ئىشەنچنى شۇلار خەجلەپ يەپ تۈگەتتى...

پەرۋىشنامە

نۇر بەردىك بىر زەررە، پەقەت بىر زەررە،
قۇياشنىڭ ئورندا ئەتتىك كۆپايە.
بىخىلغا قىلمايمەن تەلەپ بىر مەررە،
ساڭا ھىچ تەلىپىم كەتمىگەن زايە.

زىننىقىڭ كۆلكىگە يېقىنلاشتى خوپ،
كۆلكىدە ئۈيۈدۈم (تۈيغۇلۇق ھەيكەل)
بولدى بەس، تۇرمىساڭ دائىم مۇز تۆكۈپ،
بۇ جاھان ئەزەلدىن ئەمەس مۇكەممەل.

دوست دېدىڭ، لەپىمدە ئۇرلىدىم كۆككە،
ئالەمنى قولۇڭغا تۇتقۇزغۇم كەلدى.
دوست دېگەن سادانى يەتكۈزۈپ كۆپىكە،
يىگانە يۇرگەننى قۇتقۇزغۇم كەلدى.

سەن بىلەن ئارانلا مىنۇتلىردىم خۇش،
شۇ ماڭا يېتىدۇ، يېتىدۇ ئۇزاق.
ئەلبومىم بەتلىرى قالماس ھەرگىز بوش،
سوقماقلار تەمىدە قويالماس توزاق!

يامانلار سۆزلىرى توزغاقتەك يەڭگىل،
قۇلىقىم ئىزگۈلۈك ساداغا توشقان.
تىلەكلەر ئۇخلايدۇ خىرامان يەكدىل،
ياخشىلار تىلەكنى قاتارغا قوشقان.

نۇر بېرەي دېگىنىڭ ماڭا مىڭ ئاپتاپ،
كېچىلەر زۇلمىتى ئۇلىدۇ شۇئان.
ساقمۇ سەن دېسەڭلا كېتىدۇ بىتاپ،
ۋە كېسەل بولغانغا قىلىمەن گۇمان.

مۇزدىسە سېنى گەر ئىشەندۈرەي دەپ،
كۆرىمەن ئۇلارنى مۇزلۇق قۇتۇپتا.
مەۋقەيىم تۇرغۇنلۇق بىلەن لەببالەپ،
مەن ئىشەنچ نۇرلىرى يىغىلغان نۇقتا.

توختامغا يېتىشتى كۆڭۈلدىكى گەپ،
مۇز دېمەك، بەرھەقكى قەبرىگە شەرھى.
قورقۇنچىم تارىيار كېڭەيگەندە سەپ،
كەڭ سەپتە ئەتىلەر، نەۋرىلەر شەرھى...

ئىشەنمە دېگەن سۆز ئىشەندۈرەلمەس،
چۈنكى مەن بۇرۇنلا ئىشىنىپ بولغان.
گۈگۈملار كۆپ ئۇزاق لەيلەپ يۈرەلمەس،
سۈبھى نۇر كىيەي دەپ يېشىنىپ بولغان.

چۈنكى مەن ياخشىنىڭ ياخشى ئوغلىمەن،
ھەتتا بىر دەقىقە گۈگۈم كۆرگۈم يوق.
قاماللاپ تۈت دېسەڭ تۇتاي چوغنى مەن،
بىر سېكۈنت سوغۇق مۇز ئۇزرە تۇرغۇم يوق.

چۈنكى مەن توڭلىغان، گۈگۈمدا قالىغان،
قۇياشلىق جىلۋىنىڭ قەدرى زىيادە.
تۇمانلار باغدىن ئەپ چۆللەرگە سالغان،
يالىڭاياق سەرسان بوپ يۈرگەن پىيادە.

چۈنكى مەن تۈلكىلەر كەيىندىن مېڭىپ،
ياقامنى چىشلىگەن، تىرناق چىشلىگەن.
چۈنكى مەن غادىيىش چېڭىغا سىڭىپ،
يانتاقنى كۆچلىگەن، چاققاق كۆچلىگەن.

چۈنكى مەن خالايمەن ساڭا ئوخشاشلا،
خالىغان مەنزىلگە چاپسان يېتىشنى.
چۈنكى مەن خالايمەن ساڭا ئوخشاشلا،
تىرەن ۋە دىققەتلىك ئاياغ بېسىشنى!

پەرۋىشنى بوۋامدىن ئالغان ئۇگىنىپ،
پەرۋىشتە كەلگۈسى دېگەنتى بوۋام.
شۇ سۆزگە بىگۈمان كەلدىم يۈگىنىپ،
ئاشۇ سۆز تارقىتىپ كەلمەكتە تۇمان....

ئابدۇكېرىم ئوسمان

دىلدا ئاققان تىلسىم تۇيغۇلار

تەبەسسۇم

1

سۆيگۈلۈك تۇيغۇلار ئۆركەشلىرىدە
بالقىيدۇ يىپيېڭى بىر ئۇلۇغۋار روھ!
ئالىسەن زەررىدىن جاھان مېھرىنى،
بولمىسا ۋىجداننىڭ كەمتۇك ۋە مەجرۇھ.

ئەرشتە تاڭلاردىن دىلبەر تۇنگىچە،
ئۇپۇقتىن بىر چىمدىم تۇپراققىچە تا؛
بەھەيۋەت تاغلاردىن بىر تاشقا قەدەر،
تۆكۈلۈپ تۇرىدۇ مۇھەببەت گويا.

سىنچىلا روھىڭنىڭ رۇجەكلىرىدىن،
باھاردەك سۆيگۈدە باققىن
شۇندا سەن
ئايانچلىق زېمىنغا گۈلدەك چېچىلغان،
ئەڭ ئىسسىق، رەڭگارەڭ سۆيگۈ كۆرۈسەن!

باق سۈزۈك قەترىگە (ئېچىلار زېھىن)
كۆكتە بىر، يەر ئۆزرە مىڭ قۇياش پەيدا.
سېھىرلىك كۈي تۆكەر ھەربىر جىمىرلاش،
كۈي بولۇپ قۇيۇلار باغرىڭغا دۇنيا.

ئاھ، زەڭگەر جىرالار گۈزەل شۇقەدەر!
گۈپۈلدەپ مۇقەددەس سۆيگۈ پۇرايدۇ.
ھەتتا بىر داڭگالدىن گۈل ھىدى كېلەر،
ھەتتا بىر ياپراقتىن ناخشا تارايدۇ.

پەرىزات بېھىشنى چۈشىگەن كەبى،
سەن ئاشۇ چۈش ئارا كەتكەندەك ئېرىپ،
ئېرىيدۇ روھىڭنىڭ چوڭقۇر قاتلىمى،
ئېھ، شۇ چاغ ۋۇجۇدۇڭ ھاياجانلىنىپ.

تۇغۇلار بىر قۇياش چىرايلىق زىناق
ھايالسىز قىزارغان گۈلگۈن بېتىڭدە.
سىڭەر كەڭ بوشلۇققا تەبەسسۇملىرىڭ
باغاشلاپ جاھاننى مۇھەببىتىڭدە.

تەبەسسۇم ئەيلىسەڭ گۈل ساڭا ئالەم،
تەبەسسۇم ئەيلىسەڭ سەندە بار سۆيگۈ.
تەبەسسۇم كۆچمىسە زىناقلىرىڭدىن،
روھىڭدا بىر دەريا نۇر ئاقار مەڭگۈ!

2

ھاياتنىڭ لەززىتى تەبەسسۇم دەيمەن،
پاكىزە بوۋاقلار كۆزلىرىگە باق.
قەرغىشى تولا يۇ يىغىسى تولا،
تەبەسسۇم ئەيلەيدۇ قارىچۇقى بىراق.

شۇ قەدەر كۆيدۈرگۈچ، شۇقەدەر پۈتمەس،
بىر تالاي ئەسىرگە يېتەر بىمالال.
بىزدىكى تەبەسسۇم كۈننىڭ ئۆمرىچە،
پەخىرلەن!
كۈن قاچان تاپقانتى زاۋال؟

بوۋاقلىق كۆزلىرىم تىنىق ھېلىمۇ،
ھە، تېخى يىلسېرى چاقنايدۇ روشەن.
چاقناشلار جىسمىمغا قۇيدى تەبەسسۇم،
يەر باقتى پىژغىرىم مۇھەببەت بىلەن.

ياسالما ئاچچىقلار، ساختا نالەشلەر،
بىھۇدە ئاھ ئۇرۇش، سۆرۈن مۇز تەلەت.
ئاغدى ساپ سۆيگۈگە،
ئاغدۇردى ئۇنى
مەندىكى مۇقەددەس تەبەسسۇم پەقەت.

باقىمەن رەستىگە (كۆلكىدەك ئاۋات)،
يۇيۇنار كۆلكەمدە بەھىساپ چىراي؛
كىبلىمەن شەپىسز ئوت باشلاپ جۇددى،
ئوت - ئاتەش بولىدۇ ۋۇجۇدلار، ئاي - هاي!

تەبەسسۇم ئاشكارە زىناقلىرىمدا،
گاھ پىنهان تەبەسسۇم كۆزلىرىم ئارا،
شورىغىن خالىساك (ساپ بولغىن بىراق)
خالىساك تەبەسسۇم مەنبىئىن سورا.

قىسلماي، هودۇقماي بىرىمەن جاۋاب،
تەبەسسۇم ئەۋۋەلەن ئۆزۈڭدە، دەيمەن.
سۆيگۈلۈك هېسلىرىك تۇغسۇن يېڭى روھ،
باق يەرگە بالىلىق كۆزۈڭدە، دەيمەن.

هە، شۇندا ئەركىنسەن، بولمايسەن غەلەت،
هە، شۇندا ئۆزۈڭنى ئەرشتە دەيسەن.
بەستىگىدىن چىپىلداپ كۆلكە تامىدۇ،
نەئىنسان، ئۆزۈڭنى پەرىشتە دەيسەن.

تەبەسسۇم سېھرىگەر، غالىپ شۇقەدەر!
تەبەسسۇم هاياتقا بىزەك، جەۋھەر، قۇت.
تەبەسسۇم نۇرىدا يۇيۇلسا دىللار،
يىپىپىگى بىر دۇنيا بولار تەۋەللۇت!

3

دەۋرىنىك تومۇرى توختىغان قاچان؟
سۆيگۈدىن داجىماس هايات كارۋىنى.
تاڭلاردەك تەبەسسۇم نۇرىدا ئايان
ئىنسانىي مۇھەببەت، دەۋر ئارمىنى.

مىليونلاپ يۇرەكنىك تەۋشىلىرىدا
ئەمىنلىك، مۇھەببەت، دوستلۇق زىكرىسى.
يەتكۈزەر شۇلارغا پۇتۇن، بىمىنۇقسان،
تەبەسسۇم نۇرىنىك ئىسسىق جىلۋىسى.

يەتكۈزەر تەبەسسۇم ئىزگۈ سىرلارنى،
دىللاردىن دىللارغا ئۇلاپ ئوت، رىشتە.
تەبەسسۇم بىر كۆچكى (دەۋران تەقەززا)
مۇرادقا هامىيدۇر ئۇلۇغ يۇرۇشتە.

قۇيۇلسۇن تەبەسسۇم تۇمەن زىناقتىن،
ئۆتۈشسۇن هارارەت ئادەملەر ئارا.
باق كۆزلەر، كۆتمەكتە بىزنى يىراقتىن
كۆلكىدە جۇش ئۇرغان
تەشۋىشسىز دۇنيا!

ئەقىدە ھەققىدە تەمسىل

يۇرەكلەرنىك ساپ قېنى ئاققان
ئەجەپ قايناق بۇ تونۇش كوچا.
بىر ھەۋەسنى مىك دىلغا ياققان
ئۇنىڭدىكى ھەر جان ھەر ئەسنا.

شۇ كوچىدا باققىن ۋارقىراپ،
بار ئاۋازدا ۋارقىرا:
ئەممما
سادالىرىك كېتەر تېز يوقاپ،
مەۋجۇتلۇقۇك ئۇنتۇلار ھەتتا.

گەر توۋلىساك گۈزەل پەرىشتەم،
خىلۋەت سەھرا، تىپتىنچ دالادا؛
كۆز ئوڭۇڭدا تەۋرەيدۇ شۇدەم
يەرۋ - ئاسمان
ئەكس سادادا....

چۇش ناخشىسى

بەس، مۇلايىم، ياپياش تۇيغۇلار،
ئۇنىدىمگىن چۇش ۋە ئىلهامغا.
ئويلىغانچە ھەسرىتىم ئارتار،
چۇشمۇ كەچمىش ياكى بۇ دۇنيا؟!

ئەمەس ساپ چۈش كۆلەڭگىسى،
ياق،
ئويغاق، ئىسسىق، رەڭگارەڭ هايات،
ياسالمىسام ئوڭۇمدا قولۋاق،
سۈزەلمىسەم روهىمنى ئۇيات!

بەس، مۇلايىم، ياپياش تۇيغۇلار،
ئۈندىمىگىن چۈش ئىلهامىغا.
بەس ئۈندىمە!
مەن كىرەي بىدار،
مۈشكۈل هايات ئىمتىهانىغا!

سەهرا نەزمىسى

1

يېشىللىق، تىمتاسلىق شۇقەدەر راهەت،
بىر سېهرىي سۆيگۈدە ئېرىيدۇ هېسلار.
غېرىچلاپ كېتىمەن خىياللىرىمدا،
ئۇپۇققا لەۋ ياققان ئېكىننى تەكرار.

بىتىنىم شاماللار سالىدۇ غۇلغۇي،
يەر هىدى سىڭىدۇ تېنىمگە گويا.
باللىق چۈشلەرگە بولغاندەك ئەسرار،
ئويناقلار كۆكسۈمدە مۇشتۇمدەك دۇنيا.

جەنۇبنىڭ توغاچ يۈز سەهرا قىزىدەك،
جىلمايغان قۇياشتا ئىللىق بىر چاقناش،
پەردازسىز بوغدايئۆڭ چېهرىگە ئوخشار،
نۇر ئارا تاۋلانغان يەر ـ ئۇپۇق تۇتاش.

تولغىنىپ ئۈزۈشكەن ئاقۇش ئىس ـ مانان
ساپ دېهقان هېسىنىڭ يىپەك تېلىمۇ؟
مۇقەددەس ساددا كۈي سەهرا كۆكىدە
كۈيلەيدۇ مىڭ يىللىق يەرنى هېلىمۇ.

ئۆزگىچە چىرايلىق بۇندىكى هەممە،
باشقىچە سۆيۈملۈك سەهرا تاڭلىرى،
باشقىچە يېقىنلىق تۇيغۇسى بېرەر
دېهقان ئەڭلىدىكى يەر توزانلىرى....

ئاشۇنداق تۇغۇلار سۈبهى بىلەن تەڭ،
دىلدىكى يېڭى هېس، ساددا مۇهەببەت.
بۇ دېمەك قەلبتە ئاتقان يېڭى تاڭ،
بۇ دېمەك لەززەتلىك باشلىنىش پەقەت.

2

چىڭقى چۈش، پىژغىرىم ئاپتاپ تەپتىگە
ئەمەستۇر تەبىئەت بىر ئۆزى باقى.
كۆيمىدى يۈرىكىم ئىسسىقتىن، ياق ـ ياق!
كۆيدۈردى دان ئەككەن دېهقان نىگاهى.

مېهىرلىك قاراشلار، ئىللىق چىرايلار،
ئەبىدى ئۇنتۇلماس يالقۇنلۇق سالام،
تەبىئىي تەكەللۇپ ... بۇلار هەممىسى،
ئوت يېقىپ ئۆتىدۇ يۈرەككە تامام!

قىسىنىش، تارتىنىش يوق مەنچە،
روهىم
باهار قۇشلىرىدەك ئازادە بۇدەم.
مېهمانمەن (نە مېهمان، بىر تۇغقان ئەزىز)
نېمىتىم — يېقىنلىق زىيادە بۇدەم.

سىنچايدا يۈز ئاچار تونۇش مەنزىرە:
سۈڭگۈچتىن شىرىلداپ ئاققان ئېقىنلار؛
كېسىشكەن تال ـ تال نۇر سۇ بېتىدە تىنچ،
ياسالغان ئېقىندا گوياكى زىلتار....

نىمانچە زىل، سەزگۈر سەهرا ئۆسمۈرى!
دۇغ قىلدى هىجىردا،
ئېيتتى هەم: ئاكا،
هىجىرغۇ قوپالراق، سىركايغا يەتمەس،
ياسالغان ئۇ لېكىن بىزنىڭ توپىدا...

AltunOq

شۇنچىلىك قىسقا سۆز، شۇنچىلىك ساددا،
نېمىدەر ئۇ شۇتاپ
چۈشەندىم تۈگەل.
ئاپناق دۇغ تەكتىدىن كۆرۈندى گويا
قىي - چۇۋلۇق ئايدىڭ كەچ، ئاق ئاي
شۇ مەھەل:

ئاھ، مۇنۇ قۇملاق كۆز، قىزىققاق ئۆسمۈر،
قىسىلىپ سۈڭگۈچتىن ئۆمىلەر ئاستا.
— ھە، قېنى؟
— تۇت يۈگۈر!
ئەنە - ئەنە!— دەپ،
قوغلايدۇ ئارقىدىن بىرمۇنچە بالا.

ئويۇنچى كۆزلەردە ئايدەك جىمىرلاش،
ئاي تۇغقان بۇ كېچە كۆمۈشتەك سەھرا.
بالىلار قەلبىنىڭ نازۇك سۆيگۈسى
سىڭىدۇ ئاي نۇرى بىلەن دالىغا....

— راست دەيسەن شاكىچىك،
ئەمما ئۇقمايسەن —
دۇغ ئىچىپ تۇرۇپمۇ تەرلىگىنىمنى.
گەپ تەشتىڭ سەن ئاۋۋال،
سورىساڭ دەيتتىم:
دۇغ قانداق سەگىتىسۇن كۆيگەن دىلىمنى؟

بۇندا ئوت چىمدىم يەر، ئوت ھەربىر
نىگاھ،
ئوت تۇرغان - پۇتكىنى سەھرانىڭ تاكى.
چىڭقى چۈش، پىژغىرىم ئاپتاپ تەپتىگە
ئەمەسكەن تەبىئەت بىر ئۆزى باقىي!

3

سەھرانىڭ دىلرەبا ئاخشاملىرىدا،
سىز سالقىن شامالدا يۈرگەنمىدىڭىز؟

ئاسايىش چۈمكىگەن زېمىن توغرىدا
ئاجايىپ خىياللار سۈرگەنمىڭىز؟

ئاھ، شۇنداق كېچىلەر زەپ سۆيۈملۈك-ھە؟
شەبنەملىك ياپراقتا يۇلتۇز كۈلىدۇ.
ئوڭ - سولدا سايرىسا ئېڭىز قۇشقىچى،
كۆڭۈلدىن نى گۈزەل ئىستەك كېچىدۇ!

بوم - قوپال دېمەيسىز يىراق - يىراقتىن
سۇچىلار ناخشىسى كەلگەندە ئۇچۇپ.
چۈنكى سىز ئاڭلىغان ئاشۇ ناخشىلار
سەھرانىڭ مېھرىنى كېلىدۇ قۇچۇپ.

كۇمۇتا ئويۇنى تېخى بىر قىزىق؛
قورۇيسىز ... دەم ئۆتمەي قالىسىز كۆنۈپ.
ئەسلەڭ بۇ ھالەتنى، تۇرمامدۇ ئۇندا
بالىلىق قىزىقى روشەن كۆرۈنۈپ:

قىچىقلار ئانىنىڭ ئىسسىق بارمىقى
گاھ قولتۇق، يانپاشنى، گاھ گالنى ھامان.
تىپچەكلەپ كېتىمىز قۇچاقلىرىدا
كۈلكىدىن ۋىلىقلاپ، تېلىقىپ شۇئان ...

نەقەدەر ئوخشىشار بۇ ئىككى ھالەت!
ئىلھامغا باي شۇنچە بۇ سەھرا دېگەن.
ئاشۇنداق ھېس بېرەر سىلەرگە شائىر،
سېھىرلەپ تەسەۋۋۇر ئالقىنى بىلەن.

دادام يازغان شېئىر

— بىر شائىرغا تەقلىد

مەن سۆيىمەن سېنى، شۇ سەۋەب
سەن بۇ قەدەر گۈزەل، دىلرەبا.

زوقى بىلەن ساڭا يىراقتىن
ئۆزگىلەرمۇ بېقىشار قىيا.

مەن سۆيىمەن سېنى، شۇ سەۋەب
داجىمايدۇ ياشلىقىمڭ زىنھار.
ماڭلىيىڭدا يوق بىر تال ئاق چاچ،
زەپ سۈزۈك ئۇ تونۇش چاناقلار.

مەن سۆيىمەن سېنى، شۇ سەۋەب
سەن بۇ قەدەر گۈزەل، كۈنگە تەڭ
لېكىن ئەسلا كۆرەڭلىمە، ياق!
كۆرسەتمە ھەم ھىيلە - يۇ، نەيرەڭ.

غايىپ بولسا سۆيگۈم مۇبادا،
سەن قەلبىمدىن يەكلەنسەڭ ئەگەر؛
راست كېتەرسەن قېرىپ، ئۆزگىرىپ
ھەتبەشىرە بولۇپ شۇقەدەر!

ماۋزۇسىز

قەلبىمنى ئوپئوچۇق قىلسام نامايان،
ئىچىنى ئاغرىتماس بىلىپ بىر ئىنسان.
ھەيرانمۇ بولمايدۇ ھېچكىم، ھېچ ئەسنا،
ئاقسا دىل يارامدىن ئىسىق قىزىل قان.

مۇھەببەت نەقەدەر قىزغىن، ئەسەبىي!
تاتلايدۇ قەلبىمنى چوڭقۇر دەرد - پىغان.

كۈنلەر كارۋىنىدا قوڭغۇراق كەبى
سوقىدۇ ياش يۈرەك ئىزدەپ بىر غەمخان.

ئەسلەش

ناھايەت، ئايرىلدۇق سىلىق - سىپايە،
تىلەندى ئاداققى ياخشى تىلەكلەر.
كەتتۇق
(ھەر ئىككىمىز مەغرۇر، بىچارە)
قايرىلماي، قارىمىز يۈتكەنگە قەدەر.
.....
ئەسلىدىم ئۇنتۇي دەپ كېچىلەر بىدار،
چۈشۈمدە شۇندا كۆپ بولدۇڭ نامايان؛
چۈشۈمدە يوللارنى باستىم بىر تالاي،
سۆزلىدىم شۇنچە كۆپ، شۇنچە خىرامان.

ئېھ، سۆيدۈم سايەڭنى،
قالمىغىچە تا
مۇبارەك جىسمىڭدىن ئىزنا - يۇ — ئەسەر؛
بىلسەڭ، ئۇ سايەڭنىڭ سايىسى، رەنا،
يېڭى بىر ھاياتتىن بەرگۈچى خەۋەر.

ئۇ سايە سايەڭنىڭ سايىسى جانان،
سايەڭدىن يۈز ھەسسە زور ئۇ ھامانە.
بىلسەڭ، ئۇ، كەلگۈسى تۇغۇلىدىغان
قۇياشلىق، بەختىيار كۈندىكى سايە!

مەھەممەتجان راشىدىن

«شۇم ئېغىز»

(ھېكايە)

بىزنىڭ يېزىنىڭ ئادەملىرىگە ھەيرانمەن. مەن يېزىمىزنى تەرەققىي قىلمىدى دەي دېسەم، كۆك ئىشىك، كۆركەم پىشايۋانلىق ئۆيلەر يىلدىن-يىلغا كۆپىيىۋاتىدۇ. ئۇنىئالغۇلار ئەمدى يېڭى نەرسە ئەمەس، ھەتتا موتسىكلىت مىنىپ يۈرگەنلەرمۇ بار. تېلېۋىزورمۇ كۆپىيىپ قالغاچقا، ھازىر ماخۇڭ دەيدىغان باي خۇيزۇنىڭ ھويلىسىغا ھېچكىممۇ ئون تىيىندىن پۇل تۆلەپ تېلېۋىزور كۆرگىلى كىرمەيدىغان بولدي، ئەلنىڭ ئۇچىسىدىمۇ يامان ئەمەس كىيىم-كېچەك. تەرەققىي قىلدى دەي دېسەم، بەزى ئادەملىرىنىڭ قىلىپ يۈرگەن قىلىقلىرى خۇراپاتلىقتا خۇددى ئوتتۇرا ئەسىر ئادەملىرىدىنمۇ بەتتەر. بەزىلىرى كىشىگە گويا زامان تەرەققىي قىلغانچە كەيىنىگە چېكىنىپ كېتىپ بارغاندەك تۇيۇلىدۇ، شۇڭا شەھەردىن ھەر قېتىم چىقسام، بىر تالاي قاينايمەن. مانا بۇگۈنمۇ قوشنىمىز قاسىمكامنىڭ ئىشىكى ئالدىدىكى قوش قارىياغاچنىڭ يېنىدا يەنە قايناپ قالدىم، يېنىمغا يىغىلغانلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك مېنىڭ تەڭتۇش دېھقان بۇرادەرلىرىم ئىدى، ئۇلار مېنىڭ يېڭى-يېڭى گەپلىرىمگە خۇشتار بولغان بىلەن يېزىنىڭ بەزى قالاقلىقلىرى، ئېڭى تۆۋەن ئادەملەر ھەققىدىكى سۆكۈشلىرىمنىمۇ سۈكۈت ئىچىدە ئاڭلايتتى. خالىقكامنىڭ ئون ئۈچ ياشلىق ئوغلى ئۆگزىدە توك سوقۇۋېتىپ ئۆلۈپ قالغاندا، ئاۋۋال ئەتراپنى تۈزۈككىنە ئىزدەپ باقماي «ۋاي، جىن ئەپقېچىپ كېتىپتۇ!» دەپ چوقان سېلىپ، قىزىلبۇلاق دېگەن كونا خارابىلىققا ئالتە ئادەمنى ئاتلىق چاپتۇرۇپ ۋە ئاختامدىكى باخشى خوتۇنغا چاچراتقۇ سالدۇرۇشقا ئىككى ئادەم ئەۋەتىپ، ئۈچ كۈن ئاۋارە بولغانلىقى، بىلالنىڭ ئانىسىنىڭ بىر كۆزى ئاغرىپ قالغاندا، موللىغا ئوقۇتىمىز دەپ قارىغۇ قىلىپ قويۇپ، خەتەر ئىككىنچى كۆزىگە سىلجىغاندا دوختۇرغا ئەكىرىپ شۇ ھامان قۇتقۇزۇپ قېلىنغانلىقى قاتارلىق ھەم كۈلكىلىك، ھەم ئەپسۇسلۇق ۋەقەلەر مېنىڭ مەسخىرىلىك تىلىم بىلەن تەكرارلانغاندا، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى نومۇستىن ئازابلىناتتى، بەزىلىرى ئاتتىن چۈشسىمۇ ئۈزەڭ-

گىدىن چۈشمەي، مېنىڭدىن ئاغرىنىپمۇ قا-
لاتتى، بەزىلىرى ئانچە - مۇنچە گەپ تالـ
شىپ، پاراڭنى قىزىتىپمۇ قوياتتى.

قوش قارىياغاچ يېنىدىكى گەپلەر
قىزىپ بىر يەرگە بارغاندا، يېنىمىزغا يېـ
شى ئاتمىشتىن ھالقىپ قالغان تۇرسۇن سو-
پى كېلىپ قالدى، پۇت - قولىنىڭ تېخى
ماغدىرى كەتمىگەن، دوغىلاق گەۋدىلىك،
دۈگىلەك يۈزلۈك، بىر كۆزى سەل قىسىقـ
راق كەلگەن بۇ ئادەمنىڭ ئۆز چىرايىدەك
سېرىقراق چاچ - ساقاللىرىغىمۇ ئاق كىرمىـ
گەنىدى، تۇرسۇن سوپىنىڭ مەھەللىمىز
مەسچىتىنىڭ مۆتىۋەللىلىكىدىن باشقا، چوڭراق
جامائەت خىزمىتى بولمىسىمۇ، بىر تۇتام
سارغۇچ ساقىلىنىڭ بىسەرەمجان تۇرۇشىدىن
ئۇنىڭ ئالدىراش ئىكەنلىكىنىمۇ قىياس قـ
لىشقا بولاتتى. ئۇ ئۇچىسىغا دائىم دېگۈدەك
ئۇزۇن خالات، ئېغى كەڭ ئىشتان كىيىپ
يۈرەتتى، بېشىدا بولسا كونا قۇلاقچىسى
بىلەن دۈگىلەك قارا دوپپىسى نۆۋەت بىـ
لەن دېگۈدەك ئالمىشىپ تۇراتتى، ئۇدۇل
سۆزلۈك، چۈس مىجەزلىك، قوپال تەبىئەتـ
لىك بۇ كىشى ماڭا ئوخشاشلار بىلەن ئىنـ
تايىن سۇس كۆرۈشەتتى. ئۇ خۇراپاتلىقنىڭ
بۇ يەردىكى تەرسا ۋەكىلى بولۇپ، مېنىڭ
بايىقى بۇرادەرلىرىم چوڭلار ئارىسىدىكى
مانا مۇشۇنداق ئادەملەر بىلەن ياشايتتى،
ئۇلارنىڭ قەۋمىگە تائىپ، تەسىرىگە ئەسىر
ئىدى. ئۇلارنىڭ كۆپلىرىنىڭ مۇنداق ئىسـ
كەنجىدە بولۇشىغا قارىماي، مەن ئۇلارغا
يەنە دەيدىغاننى دەۋېرەتتىم، بىراق، تۇر-
سۇن سوپىنىڭ ئالدىدائەھۋال باشقىچەئىدى.

تۇرسۇن سوپى مەن بىلەن قولىنىڭ
ئۇچىدىلا كۆرۈشۈپ قويدى، بىز ئۇنى
ئىككى يېقىنى قارىياغاچلارغا تىركەپ يا-
سىغان تاختاي ئورۇندۇققا تەكلىپ قىلدۇق، مەن
بۇ ئادەم بىلەن خوشۇم يوقلۇقىنى چاندۇر-
ماسلىققا تىرىشاتتىم، بىزنىڭ كېكىردەك
سىقىشىپ باقماي تۇرۇپ، رەقىبلەرگە ئايـ
لىنىپ كېتىشىمىز ئىككىمىزنىڭ يېڭى، كونا
ئىككى قورغاندىن چىقىپ قالغانلىقىمىزدا
ئىدى، ئۇ ئىلىم - پەن توغرىسىدىكى گەپلەر-
گە پەقەتلا ئىشەنمەيتتى، تەدبىرنى ئەمەس،
تەقدىرنىلا سۆزلەيتتى. ئادەملەر ئايىغا چىـ
قىپتۇ، دېگەنلەرنىڭ ئاغزىغا ئۇرغۇسى كېـ
لەتتى، ماڭا ئوخشاش ئۇلارنىڭ قىلىپ يۈر-
گەن ئىشلىرىدىن ئىچى پۇشقانلارنى كۆرسە،
قۇيقا چېچى تىك تۇراتتى. ئەتىمالىم، بايا
ئۇ بۇ يەردە بولۇۋاتقان گەپ - سۆزلەرنىڭ
باش - ئۇچىنى ئاڭلاپ قالدى بولغاي، كېـ
لىپ ئورۇندۇققا ئولتۇرا - ئولتۇرمايلا ماڭا
تەگكىلى باشلىدى:

— ھە، يەنە ئۆز مەھەللەڭنى مەسخىرە
قىلغىلى تۇرۇپسەن - دە، قىشلاقلىقلار يامان
بولسا، بۇ ياققا دەسسىمەيلا قويساڭمۇ بولىدۇ.

— ياق، — دېدىم مەن ھازىرلا بولۇپ
ئۆتكەن گەپلەرنى تەكرارلاپ، — تۈنۈگۈن
تاشيولدىن قايرىلىپ كېلىۋېتىپ، دۆڭدىكى
سېغىزلىققا دىققىتىم چۈشۈپ قالدى، مەھەلـ
لىدىكىلەر توپا ئالىمىز، دەپ ئۆڭكۈر قىلىپ
كولاپ كىرىپ كېتىۋېرىپتۇ، كوزا كۈندە
سۇنمايدۇ كۈنىدە، دەپ، گۈپپىدە ئۆرۈلۈپ
چۈشۈپ، بىرىنى بېسىۋالىدىغان ھادىسە ھېچـ
كىمنىڭ يادىغا كەلمەپتۇ. ئەلۋەتتە، ئۈستىـ
نى ئۇدۇللۇق ئۆرۈپ چۈشۈرۈۋەتسە....

— خۇدانىڭ ئىلكىدىكى ئىش ئۇ، —
دېدى تۇرسۇن سوپى مېنىڭ گېپىمنىڭ
بىسىغا قېقىپ، — بىرىنى بېسىۋالسا، مۇشۇ
كەمگىچە بېسىۋالمامتى؟ ئەمدى شۇنىڭدىن
ئىۋەن تاپقۇڭ كېلىپ قاپتۇ - دە.

مەن نىمە دېيەرىمنى بىلمەي قالدىم، ئەمەلىيەتتىمۇ تۇرسۇن سوپى ئۇچۇن ئىككىنچى سۆز ئارتۇقلۇق قىلاتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە بىزنىڭ «قىشلاق» دەپ ئاتىلىدىغان بۇ يېزىدا سېغىزلىقتىكىدەك ئىشلار تېخى ئاز دەمسىز؟ ئۇلارنىڭ ئەنئەنىۋى دېھقانچىلىق ئۇسۇللىرىدا ئەزەلدىنلا زىرائەتكە ئوغۇت تۆكۈدىغان ئادەت يوق ئىدى، قىشچە مالنىڭ ئايىغىدىن چىققان قىغنى ئەتىيازدا ئەپچىقىپ سايدىن تۆۋەنگە تۆكۈۋېتەتتى، ياكى ئەخلەت ئورنىدا ئىشلىتىلدى. هويلا - ئارامدىكى ئازگاللارنى تىندۇرۇۋېتەتتى. راست، بۇنىڭمۇ ئازراق تارىخىي سەۋەبى بار، مەسىلەن، ئۇلار قىرىق نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا بىر سايدىكى تاغ سۈيىنى ئۆزلىرى چاپقان قەدىمىي بىر ئەگرى - توقاي ئۇستىگە بىلەن يېزىنىڭ تۆۋەنىگە ئەپچىقىپ، 20 — 30 يىل تاشلانغان مۇنبەت بوز يەرلەرنى هەر يىلى يۆتكەپ تېرىيەتتى. يەر كۆچلۈك، ئارىلىق يىراق بولغاچقا، ئوغۇت تۆكۈش ئادەت قىلىنمىغاندىدى. هازىرچۇ؟ هازىرقى ئەهۋال پۈتۈنلەي باشقىچە بولۇپ كەتتى، نوپۇس نەچچە هەسسە كۆپەيدى، ئەمما سۇ كۆپەيگىنى يوق. ئەكسىچە، ئىقلىم قۇرغاقچىلىققا يۈزلىنىپ، تاغلارغا قار قېلىن چۈشمىگەچكە، ساينىڭ سۈيىمۇ يىلسېرى تارتىلىپ كەتتى. نەتىجىدە يىراق ئېتىزلارغا سۇ يېتىشمەي، مەهەللە ئەتراپى تېرىلىدىغان بولدى. ئەپسۇسكى، مەهەللە ئەتراپى ئۇنۇمسىز، ياغاق تېرىدەك بولۇپ كەتكەن يەرلەر بولۇپ، پەقەت ئوغۇتنىڭ كۆچى بىلەنلا ئاز - تولا مەهسۇلات بېرەتتى. مانا شۇنداق تۇرۇقلۇقمۇ ئۇلار تېخىچىلا ئوغۇتقا ئادەتلەنمەي، يەنىلا، خۇدا، ئاسماندىن يامغۇرنى، باشتىن سۈنى ئايىما! دەپ تىلەيتتى، بۇلار نەچچە ئون يىللار ئىلگىرى تېرىپ يۈرگەن يەرلىرىنىڭ پەقەت سۈغىلا قانسا، هوسۇلنى ئايىمايدىغان تەبىئىي ئۇنۇمدارلىقىغا ئاساسەن ئىككى ئاددىي جۈملىگە يىغىنچاقلانغان، هەر يىل باهاردا كۆپرەك تەكرارلىنىدىغان تىلەكلەر بولۇپ، ئۇنىڭدىكى «باشتىن» دېگىنى سۇ بېشى — تاغنى كۆرسىتەتتى، ئەمما مەهەللە ئەتراپىدىكى مۇقىم ئېتىزلارنىڭ ئىشى سۇ بىلەنلا هەل بولمايتتى.

كېيىنكى يىللاردا تۇرمۇش كەچۈرۈش قىيىنلاشقانسېرى ئۇلار يۇقىرى مەكتەپلەرنى پۈتتۈرگەن بالىلىرىنى يانلىرىغا يىغۋالىدىغان بولۇشتى. بىر ئۇستەڭ سۇغا قاراشلىق نوپۇسنىڭ ئېشىپ بېرىۋاتقىنى، بولۇپمۇ بالىلىرى ئوقۇغان كەسىپنىڭ بۇ يەردە لازىملىقى بار - يوقى بىلەن قىلچە هېسابلاشمايتتى. ئەيتاۋۇر ئىش هەققى ئېلىپ تۇرسىلا بولاتتى، بۇنداق بالىلارنىڭ ئىچىدە قىزلار كەمدىن كەم ئىدى، چۈنكى قىزلىرىنى ئۇلار ئاسانلىقچە ئوقۇشقا ئەۋەتمەيتتى. سەۋەبىنى سوريساڭ: قىزلار ئوقۇپ نەگە بارىدۇ؟ دەپ ئۇزۇڭگە سوئال قويۇشىدۇ. بىر يولنى ئون قېتىم مېڭىپ يۈرۈپ، بايىقىدەك پەرزەنتلىرىنى قىشلاققا ئەكىلىۋالىدىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدىمۇ بار ئىدى. شۇڭا بىزنىڭ بۇ قىشلاقتىكى تۇراخۇنكامنىڭ تىببىي شۇيۇەننى پۈتتۈرگەن ئوغلى دوختۇرخانىدا شتات ئېشىپ كەتكەنلىكتىن ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلسا، جامالكامنىڭ قاتناش مەكتىپىنى تۈگەتكەن قىزى ئاشلىق پونكىتىدا كاسىرلىق قىلىۋاتىدۇ؛ تۈل خوتۇن تۇرسۇنخان هەدەمنىڭ يېزا ئىگىلىك شۇيۇەننى پۈتتۈرگەن قىزى يېزىلىق هۆكۈ-

مەتتە پىلانلىق تۇغۇت ئىشخانىسىدىن ئۇسـ
تەل تۇتتى. گەپنىڭ بولىدىغان يېرىنى قىلـ
ساق، ئۇلارنىڭ ئۆز بالىلىرىنى يانلىرىغا مۇنـ
داق يىغۇۋىلىشنى بالىلىرىنىڭ تۆت تەڭگـ
سىگە شېرىك بولۇش دېمەي مۇمكىن ئەمەس.
ئەمما ئۇلار نەۋرىلىرىنى نېمىشقا ئويلاشـ
مايدۇ؟ بۇ، نادانلىقتىن، يىراقنى
كۆرەلمەسلىكتىن ئەمەسمۇ؟

خۇسۇسەن، جاھان ئوڭشالغاندىن كېـ
يىن، بىزنىڭ قىشلاقتا يامراپ كەتكەن
نەرسىلەرنىڭ بىرى خۇراپاتلىق بولىدى،
كىشىلەر ئۆزلىرىنى ئوڭشاشقا كىرىشىش نەـ
تىجىسىدە يۇقىرىقى قىشلاق بىلەن تۆۋەنكى
قىشلاق ئارىلىقىدىكى بوشلۇققا ئۆي چۈـ
شۈپ، ئىككى چوڭ مەھەللە تۇتاشتۇرۇلغانـ
دىن كېيىن، ھەـ ھۇ بىلەن بىر مەسچىت
سېلىندى، لېكىن، ھېچكىم مەكتەپنى ئويـ
لاشمىدى. خۇداگۇيلۇق كۈندىن ـ كۈنگە
ئەۋج ئېلىپ، ئادەتتە بەش ۋاخ نامازنى
چىرايلىق ئوقۇپ، روزا ـ رامزاننى ئۆز يو-
لىدا تۇتۇۋالىدىغان نورمال ئىشلار ئېتىقاد-
نى ئىپادە قىلىشنىڭ تولىمۇ ئاددىي ۋە
باشلانغۇچ شەكلى ھېسابلانىدى، تۇرسۇن
سوپىغا ئوخشاشلار ھەر بامداتتىن يېنىپ
ئۆيمۇئۆي كىرىپ، مەسچىتكە چىقىمغان-
لارنى سۈرۈشتۈرىدىغان، قاملاشمىغان پەتـ
ۋالارنى ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق سۆزلەيدىغان
بولدى، بۇغا مۇڭگۈزىنى جانىۋارنىڭ تىرىكـ
دە كېسۋېلىپ سېتىش كەچۈرۈپ بولمايدىـ
غان گۇناھ بولىدۇ! دەپ، بىزنىڭ مەھەللـ
دىكى قۇربان تراكتۇرچىنىڭ ئەمدىلا ئەكىلىپ
بېقىشقا باشلىغان ئىككى بۇغا موزىيىنى
بىر ھەپتە ئىچىدە كۆزدىن يوقاتقۇزدى، ئۆلـ
گۈچىنىڭ كەينىدىن يىغلاش كېرەكمۇ ـ يوق؟
ھازىدارلارغا ئاق باغلاش زۆرۈرمۇ ـ زۆرۈر
ئەمەسمۇ؟ دېگەن مەسىلىدە ئۆزلىرىمۇ
بىر پىكىرگە كېلەلمەي، جىق ئاۋارە بو-
لۇشتى. بۇ ئادەتتىن تاشقىرى ئاجايىپ
«يېڭىلىق» لارنى كىشىلەرگە كۆچەپ تاڭـ
غانلارنىڭ ئاتامانلىرى يەنە شۇ تۇرسۇن
سوپىلار ئىدى.

ئۇلار يەنە نېمىلەرنى قىلىش لازىـ
لىقىنى ئويلىنىپ يۇرۇپ، ئاخىرى ھاراق
ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈردى. بۇ بېشى
ھەيۋەتلىك، ئايىغى كۈلكىلىك بىر ئىش
بولدى. بىر ئەتىگىنى ئالدىن خەۋەرلىشىپ
يۇرۇپ، بەش مەسچىتنىڭ ئوتتۇز ـ قىرىقتەك
«قەيسەرلىرى» يېزىلىق تەمىنات ـ سودا كو-
پىراتىپىنىڭ ئالدىغا بېرىپ «بىزنىڭ قىشـ
لاقتا بۇگۈندىن ئېتىبارەن ھاراق ساتقۇز-
مايمىز، شەخسىي دوكانلارنى بىز تىزگىنلەيـ
مىز، ھۆكۈمەت دۇكانلىرىغا سىلەر چەك
قويۇڭلار...!» دەپ چۇقان سېلىشتى. ئۇلار
بۇ ئارقىلىق قىشلاق تەلىتۆكۈس دىنىي
يولغا ماڭىدۇ، ئەتىدىن باشلاپ ھەممىـ
دۇكۇرۇشۇپ مەسچىتكە كىرىدۇ، دەپ ئويـ
لاشقانىدى. ئىشنىڭ ئاخىرى ئۇلار ئويـ
لىغاندەك بولمىدى. بىرىنچىدىن، كوپىراتىپ
باشلىقلىرى بۇنى دۆلەتنىڭ سودا ئوبوروتى
نۇقتىسىدىن چۈشەندۈردى، ئىچىش ـ ئىچـ
مەسلىكنىڭمۇ پۇقرالارنىڭ ئۆز ئىختىيارىدىـ
كى ئىش ئىكەنلىكىنى شەرھىلىدى؛ ئىككىنـ
چىدىن، گەرچە شەخسىي دۇكاندارلارنىڭ بەـ
زىلىرى شۇ كۈندىن تارتىپلا دۇكانغا ھاـ
راق سالماسلىققا ۋەدە بەرگەن بولسىمۇ،
ئەمما بەزىلىرى «بۇلارنىڭ ئىشى ھاراق
بىلەنلا بولۇپ قالدىغۇ، خەقنىڭ ھارىقىنى
يىغقۇچە، ئاۋۋال ئۆزلىرىنىڭ نەپسىنى يىغـ
سىچۇ!» دېيىشتى. بەزىلىرى ئىسيان كۆـ
تۇرگەنلەرنىڭ ئۆزلىرىنى كېيكەچلىتىپ قويـ

دى، يەنى بىزگە بېسىم ئىشلەتكىچە، ھەر قايىسىڭ ئاۋۋال بالىلىرىڭغا نەسىھەت قىلىشمامسەن! بىز ھاراق ساتمىغانغا ئۇلار ھاراقسىز قالامدا؟ قوشنا نۇڭچاڭلاردىن ئەكەلمەمدۇ؟... ماقۇل، بۇ يەردىكىنىڭ يىغىشتۇرارسەن، شەھەردىكىنى قانداق قىلىشىسەن! بىرىڭدىن بىرىڭ دۆت نېمىلەر ئىكەنسەن! دېيىشتى، بەزىلىرى جامائەتكە ئوچۇقتىن - ئوچۇق يېنىپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى قايسىبىرلىرىنىڭ كۈزدە قوشنىسىنىڭ باغ بۇغدايلىرىنى ئوغرىلىقچە خامىنىغا ئەكىرىۋالغان، بىر قىر بىلەن ئايرىلىپ تۇرىدىغان ئېتىز پاسىلىنىڭ ئىككى يېقىدىكى پۈتۈن ئوت - چۆپىنى ئورۇۋالغان نەپسانىيەتچىلىكلىرىدىن تارتىپ، قايسىبىرلىرىنىڭ ساتىدىغان قوي يۇڭلىرىنى ئون كۈن نەم يەرگە تاشلاپ قويغاننى ئاز دەپ، ھارغىچە قۇم ئارىلاشتۇرۇپ بازارغا ئېلىپ چىققان قىزىلكۆزلۈكلىرىگىچە دەپ تاشلىدى. بۇ چاغدا، پۈتۈن ئەس - يادى ھاراق بىلەنلا بولۇپ قالغان بەزى كىشىلەر ئىسىيان كۆتۈرگەنگە پۇشايمانمۇ قىلىشتى. گەپكە گەپ كەلسە، دادىسىدىن قايتمايدىغان بايىقى تەلۋە ئېغىزلار بىكار ئېغىز ئۇپراتمايتتى. ئۇلار جىق ئاساسلارغا ئىگە ئىدى، ئۇلار ھېلىقىدەكلەرنىڭ يېغىرىنى ئاچقاندىمۇ، تازا يىرىڭلاپ تۇرغان يەرلىرىنى ئېچىۋەتتى، سۆزلىرىنىڭ ئاخىرىدا ئۇلارنىڭ گۇناھىنىڭ سالمىقىنى ھاراق ئىچكەنلەرنىڭ گۇناھلىرى بىلەن سېلىشتۇرۇپمۇ ئۆتتى.

بۇ ھۇجۇم ئۇلارنىڭ دەسلەپكى ھەيۋىسىنى بىر سائەت ئىچىدىلا چۈشۈرۈۋەتتى. ئۇلار بارا - بارا ئۆزلۈكىدىن شالاڭلاپ كەتتى، ئاخىرىدا قالغانلىرى ھېزىماخۇن ئەت سېلىپ قويۇپتۇ، دېگەننى ئەسكە ئېلىشتىدە، شۇ ياققا كېتىپ قېلىشتى. ئۈچىنچىدىن، دەل بۈگۈن ئەتىگەن مەسچىتتىكى بامدات نامىزىدا «بۇندىن كېيىن ھاراق ئىچكەنلەرنىڭ ئۆيىگە جامائەت دەسسىمەيدۇ!» دەپ ئېلان قىلغان تۇرغۇن ئىمامنىڭ كەنجى ئوغلى ۋاجىت چۈشتىن كېيىن غەرق مەست بولۇپ، چوڭ كوچىدا ئۆلۈكتەك يېتىپ قالدى، بۇ ئىش ھەش - پەش دېگۈچە تۇرغۇن ئىمامنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. ئاكىسىنىڭ ئوغلىدا يۈز بەرگەن بۇ ۋەقە تۇرسۇن سوپىنىمۇ تىت - تىت قىلىۋەتتى، بۇ ئۇنىڭ ۋاجىتنى كۈيئوغۇل قىلىۋالىمەن، دەپ يۈرگەن چاغلىرى ئىدى. دېمەك، بۇ ئىسىيان تولۇق مەغلۇپ بولۇش بىلەنلا قالماي، كىشىلەرگە بىر تالاي كۈلكە تېپىپ بەردى.

كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى، ئايلار يېڭىلاندى. ئەمما قىشلاقلىقلارنىڭ بايىقى خۇيلىرى قالمىدى، شۇ نەرسە ئېنىقكى، ئۇلارنى بۇنىڭلىق بىلەن يېڭى ۋەزىيەتكە ھەرگىزمۇ قارشى دېگىلى بولمايتتى، ئەكسىچە، ئۇلار بۇ ئازادە ۋەزىيەتتىن تولىمۇ مىننەتدار ئىدى، دىللىرىنى يورۇق، تىللىرىنى ئەركىن ھېسابلايتتى، شۇڭا، كۆڭۈللىرىدىكىلىرىنى كىچىككىنە بولسىمۇ قالدۇرۇپ قويغۇسى كەلمەي، دىلى سۇ ئىچمىگەن جايلىرىنى تارتىنماي - قورۇنماي دېيىشىۋېرەتتى.

— بۇ ھۆكۈمەت جىق تەلەپلىرىمىزنىغۇ ئورۇنداپ بەردى. ئەمما، ئاشۇ ياشلارنىڭ ئوبۇكتا① بولىشىدىغان ئىشىنى يوقىتىپ بەرسە ئەجەپمۇ ياخشى بولاتتى! — دېيىشتى ئۇلار. بولۇپمۇ تۇرسۇن سوپىدەك

① ئوبۇكتا — جۆرە، لايىق مەنىسىدە.

ئادەملەرنىڭ رايىچە بولغاندا، ئۇششاق - چوڭ، پىششىق - توڭنىڭ ھەممىسىنى مەسچىتكە سولىۋالسا، ئايالار پۇركەنجە ئارتىپ، ئەرلەر تامام چاچلىرىنى چۈشۈرۈپ، ئاق بۆك، ئۇزۇن پىرىجە كىيىپ يۈرسە، كارامەت بولغان بۇلاتتى.

مەسچىتلەرگە ئىماملىق تالىشىدىغان ئىشنى دېمەمسىز تېخى!؟ بۇ قىشلاق ھاياتىنىڭ كۈنتەرتىپىدىكى كۈندە غەلۋىسى بولۇپ تۇرىدىغان ئىشلارنىڭ بىرى ئىدى. شۇڭا يېڭى مەھەللە مەسچىتى ئۇچ يىلدا ئۇچ ئىمام يەڭگۈشلىدى، يەنە كېلىپ ئۇلارنىڭ ھەممىسى سىرتتىن كەلگەنلەر بولۇپ، تۇرسۇن سوپىلارنىڭ ئاغزىدا «ئالىم» تەبىرى بىلەن تونۇشتۇرۇلغانلار ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرىدىن بىرى مەمەدانە، بىرىنىڭ ئېيتقىنى بىرىگە ئوخشىمايدىغان، شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، دوزاخ بىلەن بېھىشنى ئۇ ئالەمگە بېرىپ كەلگەندەك كۆپۈزۈلۈق بىلەن سۆزلەيدىغان ۋالاقتەككۈرلەر ئىدى. قۇناخۇن ئىسىملىك ئۇلارنىڭ ئۇچىنچىسى چوڭ بىر غەۋغانى تېرىۋېتىپ كەتتى. ئىش مۇنداق بولدى: ئۇ مۇشۇ مەھەللىگە كېلىپلا ھېنىپاخۇن دېگەن بىر دېھقان بىلەن «كونا توئۇش» چىقىپ قالدى. لېكىن، بىر كۈنى قۇناخۇن ئىمام شەھەرگە كەتكەندە، ھېنىپاخۇن تۈيۈقسىز تۈگەپ قالدى. يۈرت - جاماەت مېيىتنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ لەھەتكە كىرگۈزۈپ، كېسەكلەر بىلەن ئاغزىنى ئېتىۋاتقاندا، شەھەردىن چىقىپ پالاقلاپ قەبرىستانغا يېتىپ كەلگەن قۇناخۇن ئىمام:

— مېنىڭ بۇ بۇرادىرىم قاچاندا بولسۇن مەن مۇردا نامىزىمنى ساڭا تاپشۇرۇدۇم دەپ تاپىلىغان. مەن ئىككى دۇنيالىق بۇرادەرچىلىكنىڭ يۈز خاتىرىسى ئۈچۈن جەسەتنى لەھەتتىن ئېلىپ چىقىپ، نامىزىنى ئىماملىق سالاھىيىتىم بىلەن يېڭىباشتىن چۈشۈرۈمەن! — دەپ تۇرۇۋالدى. بۇ مەمەدانىنگە قارشى ھېچكىم بىر نەرسە دېيەلمىدى. يەنىلا تۇرسۇن سوپى بالدۇر ئېغىز ئېچىپ: كىتاب ھۆكمىگە مۇخالىپ كەلمىسە، شۇنداق قىلىلى، دېدى. ئاخىرى شۇنداق قىلىندى. لېكىن زادىلا ئاڭلاپ ۋە كۆرۈپ باقمىغان بۇ مۇجىزە نامازدىن كېيىن غۇلغۇلىغا سەۋەب بولدى. قەبرىستانلىقتا بولغان بۇ ئىش پۈتۈن قىشلاققا يېيىلغاندىن كېيىن غەلۋە كۈچەيدى. ئەتىسى يېڭى مەھەللە مەسچىتىنىڭ ئۆزىدىلا كىشىلەر ئىككى تەرەپ بولۇپ تۇتۇشۇپ قالدى. ئۇلار قان بولۇشقىچە قۇناخۇن ئىمام شەھەرگە قاراپ قۇيرۇقىنى تىكۈۋەتتى. ھەر ئىككى تەرەپ ئەسلىدە بىر كازىراپقا ئىختىدا قىلىپ يۈرگەنلىكلىرىنى بىلىشكەندىن كېيىنلا ئاستا - ئاستا جىم بولۇپ قېلىشتى. راستىنى ئېيتقاندا، بۇنداق دېگەندىن كۆرە ئۇلارنىڭ دىققىتىنى يېڭى بىر ئىشقا بۇرۇلۇپ كەتتى، دېگەن تۈزۈك ئىدى. چۈنكى، ئۇلار ئەمدىلا پەيىللىرىدىن يېنىشىپ تۇرغاندا، ۋاي، شەھەر يېنىدىكى سېپىل يېزىسىدا ئۆلۈپ كۆمۈۋېتىلگەن بىر ئايال ئۇچ كۈندىن كېيىن تىرىلىپ، قەبرىدىن ئۆزى كېلىپ قاپتۇدەك... ئۇ ئالەمدىكى ھەممە ئىشلارنى سۆزلەپ ئولتۇرغۇدەك... دېگەن خەۋەر پۈتۈن قىشلاقنى ھاياجانلاندۇردى. گەپكە گەپ قوشۇلۇپ، بۇ خەۋەر شۇنچىلىك مۇبالىغىلەشتىكى، ئاخىرەتتىن كەلگەن ئۇ ئايالغىلا ئەمەس، تارقالغان بۇ خەۋەرنىڭ راستلىقىغا شەك كەلتۈرۈشمۇ قىشلاقتىكى چوڭ - كىچىكلەرنىڭ نەزىرىدە زور گۇناھ ھېسابلىنىدىغان بولۇپ قالدى. قىشلاقتىكىلەردە ئاشۇ ئەۋ-

لىيا ئايالنى بىر كۆرۈپ كېلىش ئارزۇسى تۇغۇلدى. ھەممىدىن ئاۋۋال تۇرسۇن سوپى تەنتەنە قىلدى. ھەممىدىن بۇرۇن بېرىپ، ھېلىقى ئايالنى شۇ زىيارەت قىلىپ كەلدى. شۇندىن كېيىن بىزنىڭ قىشلاقتىن ئۇلگۈرگەنلىرى (مۇھىمى، پۇلغا چىقىنغانلىرى) ئاپتوبۇستا، ئۇلگۈرمىگەنلىرى ئېشەك ھارۋىلىرى بىلەن بېرىپ كېلىشتى، ئۇلار ھېلىقى ئايالنىڭ ئۆلۈپ تىرىلىپ، قەبرىدىن قايتىپ كەلگەنلىكى يالغان بولسىمۇ، قىشلاققا «راست ئىكەن!» دەپ كېلىشتى. نېمىلا بولمىسۇن، باشقا يېزىلاردىن ئادەم بارغان بولسىمۇ لېكىن ھېچيەردىن قىشلاقنىڭكىدەك كۆپ بېرىشمىدى، باشقىلار، ئۆيدە ئۇچ كۈن ئۇخلىغاندەك يېتىپ قوپۇپ، ئۇ دۇنياغا بېرىپ كەلدىم، دەپ گەپ - سۆز تارقاتقان بۇ ئايالنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلاپلا قايتىشقان بولسا، بىزنىڭ قىشلاقتىن بارغانلار ئۇنىڭدىن: بىزنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ ئىسىملىرى پالانچى، رەڭگى رۇخسارى مۇنداق كىشىلەر ئىدى، ئۇچراتتىلىمىكىن، دەپ سوراشقىچە بېرىپ يەتتى.

بىزنىڭ قىشلاقتا بۇنداق تېتىقسىزلىقلار كەينى - كەينىدىن بولۇپ تۇراتتى. باخشى، ئىشان، داخان ۋەرەمبال دېگەنلەرنىڭ بۇيەردىكى تاپاۋىتى نەچچە سودىگەرنىڭكىدىنمۇ زور ئىدى. ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئۇلغايتىپ، ئۆزلىرىنى داملاپ يۈرىدىغانلارنىڭ ئەڭ ئالدىدا يەنە بىزنىڭ تۇرسۇن سوپى تۇراتتى. ئۇ ئىمام، مەزىنلەرگە ئەقىلمۇ ئۆگىتەتتى، ئايالى ناماز ئوقۇمايدىغانلارنىڭ ئىمانىنى يېرىم ھېسابلاش پەتىۋاسىنىمۇ شۇ تاپقانىدى، سۆزلەپ كەلسەك گەپ جىق. مەن شەھەردىن ھەر قېتىم چىقسام بىر غەلىتە ئىشنى ئاڭلايتتىم، بايا مېنىڭ قوش قارىياغاچنىڭ سايىسىدا ئولتۇرۇپ، مەھەللىداش دوستلىرىمغا سۆزلەۋاتقانلىرىممۇ مانا شۇ بىزنىڭ قىشلاقتىكى خۇراپاتلىق ۋە ئۇنىڭغا چېتىشلىق ئىشلار ئىدى. مەن ئۇلارنى سۆكمەكتە ئىدىم. ئەمما تۇرسۇن سوپى بايىقىدەك زەھەردەك سۆزلىرى بىلەن مېنىڭ گەپلىرىمنىڭ بېلىگە تەپتى. ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىدا يەنە ماڭا زەردە بىلەن:

— ئۆزۈڭمۇ بىر شۇم ئېغىز بولىدىغان، كېلە - كەلمەيلا بىر نەرسە بولۇپ قالسا دەپ، ئۆلۈمنى ئاغزىڭغا ئالغىلى تۇرۇپسەن-دە! — دېدى، بۇ گەپ كۈلگۈدەك گەپ بولمىسىمۇ، ھەممەيلەن پاراققىدە كۈلۈشۈپ كەتتى، ئۇنىڭ سەۋەبى بۇلتۇر چىققىنىمدا مېنى يەنە شۇ تۇرسۇن سوپىنىڭ «شۇم ئېغىز» دەپ كەينىمدىن تىللىغانلىقىدىن ئىدى. مەن ھۈپپىدە قىزىرىپلا ئەمەس، بۇژۇلداپ تەرلەپمۇ كەتتىم. بۇ گەپنىڭ ماڭا لەقەم بولۇپ قېلىش ئېھتىمالىمۇ بار ئىدى، مەن تۇرسۇن سوپىنىڭ يەنە نېمىلەرنى دەۋەتكەنلىكىنى ئاڭقىرالمىدىم، پەقەت بۇلتۇرقى بىر ئىشلا كاللامدا تۇراتتى.

مەن بۇلتۇر باش باھاردا شەھەردىن چىقسام، كەنت باشلىقلىرى يان ئۆستەڭگە تاش تىزىش ئەمگىكىگە ئادەم ماڭغۇزالماي يۈرۈپتۇ. بىزنىڭ مەھەللىدىكىلەر ئامالنىڭ بارىچە قېچىپ، ئۆستەڭگە چىققىلى ئۇنىمايدىكەن. مەن ئۆزۈم ھاۋارايى ئىدارىسىدە ئىشلىگەچكە، بۇ يىل قۇرغاقچىلىق بولىدىغانلىقى، رەھبەرلىكنىڭ قۇرغاقچىلىقتىن مۇداپىئە كۆرۈپ، سۇ قۇرۇلۇشىغا تۇتۇش قىلغانلىقىنىڭ توغرىلىقى ھەققىدە كىشى يىغىلغانلىكى يەردە گەپ قىلدىم. بۇلتۇر دېگەندەك قاتتىق قۇرغاقچىلىق بولدى، كۈزدە كەلسەم تۇرسۇن سوپى ماڭا «شۇم ئېغىز» دەپ ئات

قويۇپ قويۇپتۇ.

ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە ئەسلىدە ئالدىنقى يىلى يۈز بەرگەن يەنە بىر ئىش راسا دەستەك بولۇپ بىرىپتۇ. شۇ يىلى مەن ئانامنى يوقلىغىلى قىشلاققا كېلىپ، مەھەللە ئەترا-پىدىكى ئېتىزلارنى ئايلىنىپ كېلەي دەپ چىقسام، بەش - ئون ئائىلە توغرا ئۆستەڭنى ياقىلىتىپ قاتار كۈزلەك سوقۇپ كۆچۈپ چىقىپتۇ، يەنە كېلىپ ھەممىسى ئۇششاق بالىلىق ياشلار ئىكەن، مەن قايتار-دا ئۇلارغا ئۇششاق بالىلارنىڭ ئۆستەڭگە چۈشۈپ كېتىشىدىن پەخەس بولۇشنى تاپىلىدىم، ئېيتقاندەك ئەتىسىلا بىرەيلەننىڭ ئۆمىلىگەن بىر بالىسى كۈزلەكتە يالغۇز ئۇخلاپ قويۇپ، ئۆمۈلىگەنچە ئۆستەڭگە چۈشۈپ كېتىپ ئۆلۈپتۇ، بۇنى بەزىلەر ئەجەل ياكى بىپەرۋالىقتىن بولدى، دېگەن بىلەن تۇرسۇن سوپى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلار مېنىڭ «شۇم ئېغىز»لىقىمدىن كۆردى.

ئۇلارنىڭ دەستىدىن ھېچكىمنى ھېچقانداق خەتەردىن ئاگاھلاندۇرۇشقا بولمايتتى. بىر كۆۋرۈك ئادەم، ئات - ھارۋا ئۆتكۈسىز دەرىجىدە ھۆتمە - تۆشۈك بولۇپ كەتسىمۇ، ئۇلار تەمتىلەپ يۈرسە يۈرۈشىدۇكى، قول - قولچە ياسايلى دېيىشمەيدۇ. لېكىن، پەخەس بولۇڭلار دەپ قويدۇڭمۇ، بولدى، بالانىڭ بىر يېقى ساڭا ئارتىلغىنى ئارتىلغان: مۇبادا بىر ئىش يۈز بېرىپ قالسا، ئۇنى كۆۋرۈكنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكىدىن ئەمەس، سېنىڭ «شۇم ئېغىز»لىقىڭدىن كۆرىدۇ.

تۇرسۇن سوپى كېلىپ مېنىڭ كەيپىمنى بۇزغاندىن كېيىنلا، مېنىڭ قوش قارىياغاچ تۈۋىدە ئۇزاق تۇرغۇم كەلمىدى، بۇگەپ يېمەس ئادەم بىلەن چىرايلىق مۇڭشىدىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى، ئۇ ئەتەي مېنىڭ ئەدىپىمنى بەرگىلى كەلگەندەكمۇ قىلاتتى، بۇ يا شۇنداقتۇر، ياكى ماڭا شۇنداق تۇيۇلۇۋاتقاندۇ، ئەيتاۋۇر، سوقۇشماي تۇرۇپ ئىككى يېنىغا قارىغان خۇرازدەك غىپىپىدەئۆيگە كىرىپ كېتىشنىڭ كويىغا چۈشۈپ قالدىم، ھېلىمۇ ياخشى، دەل شۇ چاغدا مېنى كىچىك ئىنىم چاقىرىپ قالدى، مەن ئۇلارنى ئۆيگە كىرمەمسىلەر! دەپ قويۇپ سۈنئىي تېتىكلىك ۋە پەرىشانلىق بىلەن ئۆيگە قايتىپ كىردىم.

شۇ ئاخشىمى ئۆيگە باياتىن قوش قارىياغاچ يېنىدا بىللە بولغان مەن تەرەپ تەڭتۇشلىرىمدىن روزى كىرىپ كەلدى، ئۇ كىرىپلا چاقچاق بىلەن ئېغىز ئېچىپ:

— ھە، «شۇم ئېغىز»، يالغۇز ئولتۇردۇڭما؟ زېرىككەن بولساڭ، تۇرسۇن سوپىنى باشلاپ كىرەيمۇ - يە؟— دېدى، بىز قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتۇق، شۇنداق قىلىپ پارىڭىمىزنىڭ بېشى بايىقى سۆھبەتنىڭ ئاخىرىغا ئۇلىشىپ كەتتى.

— ھېلىمۇ ياخشى، سېغىزلىقتىكى ھەقىقىي ئىشنى تۇرسۇن سوپى بىلمەيدۇ، بىلىدىغان بولسا، يېغىرىمغا تەگدى، دەپ ساڭا ئېسىلاتتىمىكىن تېخى؟ قىزىق ئادەم - دە، بۇ! — دېدى ئۇ كۆرپە ئۈستىگە ئولتۇرۇۋېتىپ.

— راستلا - ھە!— دېدىم مەن ھوشۇمنى تاپقاندەك بولۇپ،— سېغىزلىقتىن گەپ ئاچقىنىمنى قارا، ئۇ ئىشلار تېخى يادىمدىمۇ يوق. زىلەيبۇۋى تېخىلا ئۆيدىمۇ؟

مەن روزىنىڭ تاماكىسىغا سەرەڭگە چېقىۋېتىپ، ئۇنىڭ ئاغزىغا تەلمۇردۇم.

— ئۆيدە بولماي نەدە بولىدۇ دەيسەن؟! بىچارە بالىغا ئۇۋال قىلدى- دە! تۇرسۇن سوپىنىڭ ھازىرقى پەيلىگە قارد-

AltunOq

غاندا، ئۇ بالىنى ئۆيۈگىنى تۈت، دەپ ئەۋەتىۋېتىدىغاندەك ئەمەس،— دېدى روزى.

شۇنىڭ بىلەن بىز سېغىزلىقتىن ئىچىكىرىلەپ، نۇرشات بىلەن زىلەيبۇۋى ھەققىدىكى گەپلەرگە چۈشۈپ كەتتۇق.

سېغىزلىق بىزنىڭ مەھەللىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى دۆڭلۇكتىن ئايالار مەخسۇس تۇنور توپىسى ئېلىپ ئادەتلەنگەن يەر ئىدى. بۇ توپىنىڭ خېرىدارلىرى يالغۇز بىزنىڭ كەنت بىلەنلا چەكلەنمەيتتى، پۈتۈن قىشلاقنىڭ چەت جايلىرىدىنمۇ ھارۋا - ھارۋىلاردا كېلىشىپ ئېلىپ كېتەتتى. ئۇزاق يىللىق تۇرمۇش سۇ چىقمايدىغان بۇ يەرنى ئىككى مو ئەتراپىدىكى ئازگال يارلىققا ئايلاندۇرۇۋەتكەنىدى، دۆڭ تەرەپكە قاراپ كولاۋەرگەچكە، ئالدىدىكى يارلىق ئېگىزلەۋەرگەنىدى، ئۈستىدىن ئۆزى ئۆرۈلۈپ چۈشكەنلىرىنى شۇ پېتى ئۇسۇپ كېتىپ، ئۆرۈلمىسە ئىچكىرىلەپ كولاپ، نەچچە ئۆڭكۈر ھاسىل قىلۋېتىلگەنىدى، بەزى ئۆڭكۈرلەر ئىككى مېتىر ئىچكىرىلىسە، بەزىلىرى تۆت - بەش مېتىر ئىچكىرىلەپ كەتكەن، بەزىلىرى كەڭ، بەزىلىرى تار ئىدى. يىراقتىكىلەر ھارۋىلاپ توشۇپ كەتسە، بىزنىڭ مەھەللىلىكلەر زەمبىل، چىلەكلەر بىلەن توشۇيتتى، كېيىن ئايالار قازان بېشى سۇۋاقچىلىقىنىڭ لازىملىق توپىسىنى ھەم ئەپكەش چىلەكلىرى بىلەن مەشىدىن ئېلىپ كېتىدىغان بولدى. ئۇلار بۇ يەرگە قىزلىرىنمۇ ئەۋەتىپ تۇراتتى، ھېلىمۇ ياخشى بىر نەچچە يىلدىن بېرى ھېلىقى ئۆڭكۈرلەر پەقەت ئىككى قېتىم، سايىداپ ياتقان ئۇچ موزاينى بېسىپ ئۆلتۈرگەندىن باشقا، قالغانلىرى نۆۋەت بىلەن دېگۈدەك ئۆزى گۈمۈرۈلۈپ چۈشۈپ تۇردى، بىزنىڭ قىشلاقلىقلار خۇددى موزايىنىڭ ئۆلۈمى ئۆلۈم ئەمەستەك، بۇ ئىشلاردىن تىرناقچىمۇ ساۋاق ئالمىغاندەك قىلاتتى، كىچىكلەرنىمۇ نادان دەيلى، چوڭلارچۇ؟ ئۇلاردىن بىرەر كىشىنىڭمۇ بۇ ئازگالدا يۈز بەرگۈسى خەتەر ھەققىدە تۆت ئادەم بار يەردە تۆت ئېغىز سۆز قىلغىنىنى ئاڭلىغان ئادەم يوق. ئۇلار بىخارامان يۈرۈۋېرىدۇ. ھېلىغىچىمۇ ھېچكىمنى بېسۋالغىنى يوق، لېكىن، زادى بېسۋالمايدۇ، دېگىلى بولامدۇ؟ خۇدامۇ «ساقلانساڭ، ساقلايمەن» دەپتىكەن. شۇڭا ساقلىنىش، ئېھتىيات قىلىش كېرەككۇ؟! بۇنداق گەپلەر تۇرسۇن سوپىغا ياقمىغان بىلەن ھازىر ئۇ يەرگە چىقىپ تۇرىدىغان قىز - چوكانلار ئارىسىدا ئەڭ كۆپ قاتناپ تۇرىدىغىنى يەنىلا ئۇنىڭ قىزى زىلەيبۇۋى ئىدى. ئۇنى سېغىزلىقىقا مۇنداق تولا ماڭغۇزغان يەنىلا ئاشۇ تۇرسۇن سوپى ئۇنىڭ بېشىغا سالغان كۈلپەتلەر ئىدى. ئەل ئاغزىدا پۇر بولۇپ كەتكەن بۇ گەپلەر تېخى تۇرسۇن سوپىغا سىر ئىدى، بۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلگەن - چۈشەنگەنلەر ئالدى بىلەن زىلەيبۇۋىگە ھېسداشلىق قىلىپ ئىچ ئاغرىتقانلىقىدىن، ئاندىن قالسا، تۇرسۇن سوپىنىڭ پەيلىدىن قورققانلىقىدىن ئۇنى بۇ ئائىلىگە تىنمايتتى. بىچارىلەر شۇ ئازگالدا بولسىمۇ كۆرۈشۈۋالسۇن، قېنىشىۋالسۇن! دېيىشەتتى ئۇلار.

ئەسلى ئىش مۇنداق ئىدى: تۇرسۇن سوپى چوڭ ئوغلىدىن بېقىۋالغان نەۋرىسى زىلەيبۇۋىنى ئاكىسى تۇرغۇن ئىمامنىڭ كەنجى ئوغلى ھېلىقى ۋاجىتقا چېتىش نىيىتىدە ئىدى، ئۆزكۆزىدىلا ئەمەس، ئەل نەزەردىمۇ ئۆز قىزىغا ئايلىنىپ كەتكەن زىلەيبۇۋىنى كۈتىمگەن يەردە يەنىلا ھېلىقى

«ئوبۇكتا» بولۇش دېگەننىڭ كاساپىتىدىن دەل شۇ ئاكىسىنىڭ قوشنىسى تۇراپ قەلەيچىنىڭ ئوغلى نۇرشات بىلەن كۆڭۈل بېرىشىپ قالدى، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسىلا گۆھەر بىلەن ئالتۇندىن ئارتۇق بالىلار ئىدى. دەسلەپتە سوپى قىزىنىڭ چوڭ دادىسىنىڭ كىگە تولا بارىدىغان بولۇپ قالغانلىقىدىن نىيىتىمگە مۇناسىپ نەتىجە چىقىدىغان بولدى، دەپ خېلى خۇش بولغاندى، كېيىن ئۇ ئويۇننىڭ باشقىچە ئىكەنلىكىنى ئۇقۇپ، نېمە قىلارىنى بىلمەي قالدى. بېرەي دېسە، چىدىمايتتى؛ بەرمەي دېسە، ئايالى ئوغۇلخانىنىڭ ئېيتىشىغا قارىغاندا، قىزىنىڭ نىيىتى قەتئىي، پەيلى ياماندى. كوپپىدا قىلىپ قېچىپ قويۇدىغاندەكمۇ كۆرۈنەتتى. ئۇ مۇشۇ ئىككى تاشنىڭ ئارىسىدا قىينىلىپ يۈرگەندە تۇراپ قەلەيچى ئەلچى كىرگۈزۈپ قالدى. بىر قېتىمدا، «قىزىمىزدىن سورايلى» دېسە، بىر قېتىمدا «تېخى سوراپ باقالىمىدۇق» دەپ ئىككى ئاي ماڭغۇزۇپ، تەسلىكتە ماقۇل دېدى، توي ۋاقتىنى بولسا، ھەر خىل سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ يۈرۈپ ئالتە ئاي كېچىكتۈردى. ئەڭ ئاخىرىدا «ئاكامنىڭ ئوغلىنى ئۆيلىۋەتمەي تۇرۇپ قىزىمنى چىقارمايمەن، يول ۋاجىتىنىڭ» دەپ تۇرۇۋالدى. ۋاجىتمۇ ئۆيلەندى. ھېچ باھانە قالمىغاندا، چېيىنى ئىچىپ، ئاق قەغەزنى قارا قىلىپ بېرىشكە توغرا كەلدى، تويلۇق سالغاندا، تۇرسۇن سوپى ئۆزى سۆزلەپ يۈرگەن دىيانەت، ئىمان، ئىنساپ دېگەننى ئاسماننىڭ قەرىگە تاشلىۋەتتى، تۇراپ قەلەيچى تۇرسۇن سوپى بىلەن تويلىشىپ قېلىۋاتقىنىنى بېشىمغا كېلىۋاتقان بىر بالا - قازامۇ، نېمە، دەپ قالدى. قىزىنىڭ كىدىن باشقا، قىرىق بەش كىيىملىك چۆرۈلمىلىك سالدى، دېسە، ئاڭلىغانلار ئىشەنمەيدۇ. ئامال قانچە، مانا بىزنىڭ قىشلاقتا شۇنداق سالدۇ، ئاش سۈيىنى دېمەمسىز تېخى! تۇرسۇن سوپى تويلۇقنى تازا كەپلەپ سالغاندىن كېيىن: مۇشۇلارنىڭ بىرى كەم بولسا، توينى قىلمايمەن، يەتتە يۈرتنى ئېيتىمەن، كاتتىلارنى تەكلىپ قىلىمەن، توينى چىدىسا قىلسۇن! دەپ تۇرۇۋالدى. شۇڭا تۇراپ قەلەيچى يىلىكىنىڭ خېلى توق بولۇشىغا قارىماي، توي بولماي تۇرۇپلا پوستىنى ئاقلۇۋەتكەن پىيازدەك بولۇپ قالدى، ئۇ پەقەت ئۆيىگە كېلىدىغان كېلىننىڭ پەزىلىتى ۋە گۈزەللىكىنى ئويلىسىلا ئۆزلۈكىدىن غەيرەتلىنىپ كېتەتتى.

چوڭ خاپىلىق توي يېقىنلاشقاندا يۈز بەردى: بىرىنچىدىن، تويدىن ئۈچ كۈن ئىلگىرى بىر ئاخشىمى پۈتكەن جىمى چۆرۈلمىلىكنى ئەكەلدۇرۇپ، تولۇقلۇقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن، نان - توقاچ يېقىشقا رۇخسەت قىلدى؛ ئىككىنچىدىن، تۇراپ قەلەيچى توي كۈنى شەھەردىكى ئابدۇللا ئەلەمنى تەكلىپ قىلىپ تۆردە ئولتۇرغۇزمىسا، بۇ توينى قىلالمايمەن، دەپ تۇرۇۋالدى: ماقۇل دېمەي نېمە ئامال؟! قۇدا بولغۇچىلار ئابدۇللا ئەلەمگە ئۈچ نۆۋەت كىشى كىرگۈزۈپ، ئاخىرى تويدىن بىر كۈن ئىلگىرى كېلىدىغانغا ماقۇللۇق ئېلىپ چىقتى. كىم بىلسۇن، ئابدۇللا ئەلەم زىلەيبۇۋىنىڭ نىكاھى كۈنى ھەقدا بولالمىدى، كېچىك ماشىنا ئېلىپ كىرگەنلەر: ئەلەم ۋىلايەتلىك سىياسىي كېڭەشىنىڭ جىددىي يىغىندا ئىكەن، چىقالمىدى، دەپ قۇرۇق قايتىپ چىقىشتى. باشلىنىپ قالغان توي، سېلىنىپ قالغان داستىخاننى يىغىشتۇرۇۋېتىش مۇمكىنمۇ؟ ياق!

ئەسلىدە، ۋىلايەت بويىچە ئەڭ يۇقىرى مەرتىۋىلىك بىر ئۆلىمانى توي ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ مەرىكە ئۆتكۈزۈش — تۇرسۇن سوپى ئۈچۈن تولىمۇ چوڭ شۆھرەت ئىدى، سوپى مەجەزلەر ئۆرۈك - ئۆرۈكنى كۆرسە ئالا بوپتۇ دەپ، هەممىسى مۇشۇنداق قىلماي قالمايتتى. تەهقىقكى، مۇبادا، ئابدۇللا ئەلەم چىقىپ قالغان بولسا، ئۇلارمۇ قىلىدىغان قىلىق تاپالماي، تاپانلىرى تېشىلگۈچە شاپاشلىشىپ كېتەتتى. چۈنكى بىزنىڭ قىشلاقتا ئۇنداق كاتتىلارنى كۆرسە، پېشىدا ناماز ئوقۇيمەن دەپ يېتىۋالىدىغان يەنە ئايرىم ئەسەبىيلەرمۇ چەتتىن چىقاتتى. بىرەر مۆتىۋەرنىڭ داڭقى هەققىدە گەپ چىقتىمۇ، بولدى، ئۇنداقلارنىڭ تاپمايدىغان گېپى يوق ئىدى. باشقىسى ئەمەس، مۇشۇ ئابدۇللا ئەلەم هەققىدىمۇ: كېچىسى چىراغ لازىم قىلمايدىكەن، ئىككى مۇرىسىدە غايىبانە ئىككى شام يېنىپلا تۇرۇدىكەن، دېگەندەك ئەلەمنىڭ ئۆزىمۇ هەيران قالىدىغان گەپلەرنى تېپىشقانىدى. تەلەي تەتۇر كېلىپ، تۇرسۇن سوپىنىڭلا ئەمەس، ئۇلارنىڭمۇ ئەقىدىسى بىكار كەتتى. شۇڭا توي خۇشال - خۇرام ئۆتمىدى، نەدىلا بولسۇن تۇرسۇن سوپىنىڭ ۋارقىراپ، جارقىراپ يۇرگەنلىكىنى ئاڭلىغىلى، تۇكۇرۇكلىرىنى چاچرىتىپ تۇرغانلىقىنى كۆرگىلى بولاتتى. تۇراپ قەلەيچىنىڭ بۇ تويدا ئاڭلىغان تاپا - تەنىلىرى جان - جېنىندىن ئۆتۈپ كەتتى.

تويمۇ تۈگىدى، لېكىن، تۇرسۇن سوپىنىڭ خاپىلىقلىرى ئۇلغايسا ئۇلغايدىكى، ئازايمىدى. ئايالى يوشۇرغان بىر ئىشنى، يەنى زىلەيبۇۋى بىلەن نۇرشاتنىڭ تويدىن ئىلگىرى شەهەرگە كىرىپ چوڭ باغدىكى ئىنقىلابىي قۇربانلار قەبرىسى ئالدىدا يانمۇيان تۇرۇپ رەسىمگە چۈشكەنلىكىنى تويدىن كېيىن مەسچىتتە ئاڭلاپ، جان - پېنى چىقتى. بولۇپمۇ، بۇ بىر يېڭىلىق ئىكەن، بۇندىن كېيىن توي قىلىدىغان ياشلار ئۆز مەرىكىسىدىن ئىلگىرى مۇشۇنداق رەسىمگە چۈشىدىكەن، دېگەن گەپ ئۇنىڭغا تېخىمۇ تىك كەلدى. مەسچىتتىن كىرىپ، ئۇنىڭ ئۆز ئايالى بىلەن قانچىلىك خىقىراشقانلىقى هەققىدىكى گەپلەرنى بۇ يەردە سۆزلەپ ئولتۇرمايمىز. قىسقىسى، ئۇ شۇ كۈندىن باشلاپلا كۈيئوغلىغا ئۆچ بولۇپ كەتتى، قۇدىلىرىنى تۇغقانىدەك ئەمەس، ياۋدەك كۆرۈدىغان بولدى. بۇ ئىككى ئائىلە ئوتتۇرىسىدىكى تۇغقاندارچىلىق تىكلەنمەي تۇرۇپلا ئۆزۈلگىلى يۇزلەندى. تۇرسۇن سوپىنىڭ تەسىرى ئايالى ئوغۇلخانغىمۇ ئۆتتى. بىر قېتىم: تويدا ئەكەلگەن هالقىسى ساختا چىقتى، دېسە، بىر قېتىم: چىشى قۇدىمىز زالىم خوتۇنكەن، دېدى. بىر قېتىم: كۈيئوغلىمىز هاراقكەش چىقىپ قالدى، دەپ گەپ تاپسا، يەنە بىردە: هاردۇق چايدىن هاردۇقىمىز چىقمىدى، داستىخاننى كەچىك سالدى، دەپ سۆز - چۆچەك قىلدى. بارا - بارا يوقىلاڭ باهانىلەر بىلەن زىلەيبۇۋىنى چاقىرتىۋالىدىغان، بەزىدە ئۆزى كەلسە، ئەۋەتمەيدىغان بولۇۋالدى. بۇ ئىش ئاستا - ئاستا ئىككى ئائىلە ئوتتۇرىسىدا نىزا ۋە جېدەلگە ئايلاندى. بىر كۈنى زىلەيبۇۋىنى ئالغىلى كەلگەن نۇرشاتنى ئىشىكتىن كىرگۈزمەيلا قوغلىۋەتتى.

ئوغۇلخان نۇرشاتنى هەيدىۋېتىش بىلەنلا ئىش تۈگىمەيدىغانلىقىنى، مۇهىمى، قىزىنى سوۋۇتۇش ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى. شۇڭا، ئۇ بىر كۈنى نۇرشات

هەققىدە «باشقا يەردىن ئۆيلەنگىلىۋېتىپتۇ-دەك، پالانىنىڭ قىزى بىلەن پىچىرلىشىپ ئولتۇرغىنىنى ئۈچ قېتىم كۆرگەنلەر بار ئىكەن!» دېگەن گەپنى تاپتى. شۇنداق قىلىپ بالا خوتۇن ئوغۇلخان قىزىنىمۇ ئېچىتتى، ئادەم ئەمەسمۇ؟ يەنە كېلىپ ئۇلار دېگەن ياشلار، ھېسسىيات، مۇھەببەت، قىزغىنىش، كۈنچىلىك دېگەنلەر ئۇلارنىڭ بويىدا ئوت تېگىپلا كەتسە، لاپپىدا قىلىپ يېنىپ كېتىدىغان ماي ئەمەسمۇ؟ شۇڭا بۇ قېتىم زىلەيبۇۋى ئىشەنمەي تۇرالمىدى، ئىككى ئاي يامانلاپ يېتىۋالدى. بۇ، قىش پەسلى بولۇپ، زىلەيبۇۋى ئۈچۈن كۈنلەر خاپىلىق ئىچىدە داۋام قىلدى. مۇنداق خاپىلىق، دەرد - ئەلەم دېگەنلەر نۇرشاتتىمۇ تاغاردا بىر ئىدى. نۇرشاتنىڭ ئۈستىدە توقۇلغان ئىغۋا - ئۆسەكلەر زىلەيبۇۋىنىڭ ئۈستىدىمۇ توقۇلۇپ، يىگىتنى ساراسىمىگە سالاتتى، شۇ پېتى ياز ئۆتۈپ، يەنە قىش كەلدى. ئەمەلىيەتتە، نۇرشاتمۇ ئۆيلەنمىدى، زىلەيبۇۋىمۇ جىمىدى. ئۇلار بىھۇدە جۇدالىق سەرگۈزەشتلىرىنى باشتىن كەچۈرۈۋاتقان بۇ بىر يىلدىن بۇيان نۇرغۇن ئىشلارنىڭ ھەقىقىتىگە يەتتى. ئۇلار سەگەكلەشمىسە، چىن مۇھەببەت قۇربان بولۇش ئالدىدا تۇراتتى، مانا شۇنداق چاغدا چىن دوستلۇق چىن مۇھەببەتكە ياردەم بەردى. نۇرشاتنىڭ ھەقىقىي بۇرادەرلىرى بىلەن زىلەيبۇۋىنىڭ ئىچكۆيەر دوستلىرى ئىككى مەھەللىدىكى ھېلىقى كىشىلەرنىڭ سۇيىقەستلىرىنىڭ چاۋىسىنى چىتقا يېيىپ، ئۇلارنى مۇنداق سۆز - چۆچەكلەرگە ئىشەنمەسلىككە ئاگاھلاندۇردى. مۇنداق ئىغۋالارنىڭ ئوچىقى يەنىلا تۇرسۇن سوپى بىلەن تۇرغۇن ئىماملار ئائىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ قىسمەن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈردى. ئۇلار ئىلگىرى بىر - بىرىدىن غايىبانە قېيىدىشىپ، ئەمدىلىكتە ئىشنىڭ تەكتىنى تىڭشاپ چۈشىنىپ، قانداق قىلارىنى بىلمەي تېڭىرقاپ قالغان بۇ ئىككى ئاشىق - مەشۇقنى شۇنداق ئاگاھلاندۇردىكى، ھەر ئىككىسىلا چۆچۈپ كېتىپ، ئالمان - تالمان بىر - بىرىگە خۇپىيانە ئەلچىلەر ئەۋەتىپ، ئۆز ئەھۋاللىرىدىن بىر - بىرىنى خەۋەردار قىلىشتى. بۇ يەردىكى ئەڭ مۇھىم خەتەر زىلەيبۇۋىنى نۇرشاتتىن چىقىرىۋېلىپ، ھېلىقى تۇرغۇن ئىمام جامائەتنى باشلاپ ئېسيان كۆتۈرگەن كۈنى ھاراق ئىچىپ كوچىدا يېتىپ قالغان كەنجى ئوغلى ۋاجىتقا چېتىش پىلانى ئىدى، خەۋىرىمىزدە بار: ۋاجىت زىلەيبۇۋىنىڭ تويىدىن سەللا ئىلگىرى ئۆيلەنگەنىدى، ئەمما، ئۇ ئۈچ ئاي ئۆتمەيلا ئايالىنى ئۇرۇپ ھەيدىۋەتتى. تۇرسۇن سوپى زىلەيبۇۋىنى ساق - سالامەت ئاجرىتىۋالسا، ئۇنىمىغىنىغا قويماي ئەنە شۇ ۋاجىتقا تاڭماقچى ئىدى. ئۇلارنىڭ بۇ رەزىل ئىچكى سىرى يۇقىرىقى قىشلاققا ئەڭ ئاۋۋال ۋاجىت ھاراقكەشنىڭ ئۆز ئاغزىدىن تارقالغان ۋە قوشنىلار ئارقىلىق تەھقىقلەنگەنىدى. زىلەيبۇۋىمۇ دەسلەپتە بۇ ئىشنى دوستلىرىدىن ئاڭلاپ، بەدەنلىرى تىكەنلىشىپ كەتكەنىدى، بىراق، ئۇنىڭ راستىنلا مۇشۇنداق پىلانى بارلىقىغا ئىشەنگۈسى كەلمىدى. پەقەت نۇرشاتتىن خەۋەرلەندۈرگۈچىلەر ئېلىپ كەلگەن جىددىي خەتنى كۆرگەندىن كېيىنلا، ئۇنىڭ راست ئىكەنلىكىنى ۋە ئەمدى بىخوت ياتماسلىقنىڭ لازىملىقىنى چۈشەندى. خەتتە مۇنداق دېيىلگەنىدى:

«زىلەي! قانداق ئەھۋالىڭ؟ قاراپ تۇرۇپ قەپەستە بولۇپ قالدىڭ، باراي

دېسەم، كۆرۈشۈش ئەپسىز، داداڭ ئۆتـ
كەنكىدەك قوغلىۋېتەمدىكىن دەيمەن،
خۇددى سېنىڭ توغراڭدا ماڭا ھەر خىل
ئىغۋا - ئۆسەك گەپلەر توقۇلۇپ كەلگەنـ
دەك، مەن توغرىلىقمۇ ساڭا ھەر خىل
يالغان گەپلەر توقۇلۇپ بېرىۋېتىپتۇ.
سەگەك بولايلى، بۇ گەپلەرنىڭ تېگىدە
يامان غەرەز بار ئىكەن، ئىغۋالارغا
ئىشەنمەيلى، بىز يېڭى زامانىنىڭ ياشلىرىـ
غۇ؟! بىز ئۆز ئىختىيارىمىز بىلەن ئۆي -
ئوچاقلىق بولغانغۇ؟! بۇ ئۆينى نېمىشقا
بۇزىمىز؟ داداڭ بىلەن ئاپاڭنىڭ ئىنساپقا
كېلىپ ئېرىپ قالىدىغان كۈنلىرىنى كۈتۈپ
يېتىۋەرسەك بولمىغۇدەك. بىر ئامال قىلايـ
لى، دادام چوڭلاردىن بىر - ئىككى كىشىنى
يەنە ئەۋەتىپ باقايلىمىكىن دەۋاتىدۇ،
قانداق قارايسەن؟ جاۋاب ئەۋەتىۋەت.

جاۋابىڭغا ئىنتىزار: نۇرشات.»

زىلەيبۈۋى خەتنى ئوقۇپ چىققاندىن
كېيىن بىر تالاي يىغلىدى، ئۇ خەتتىكى
«بۇ ئۆينى نېمىشقا بۇزىمىز؟» دېگەن
سوراق جۈملىنى ئوقۇغاندا، نۇرشاتنىڭ
يېنىغا قانات ياساپ ھازىرلا ئۇچۇپ بارـ
غۇسى كېلىپ كەتتى. نۇرشاتنىڭ ئاگاھـ
لاندۇرۇشلىرى ئۇ چوڭ بولۇپ ئېسىنى
تاپقاندىن بۇيان ياخشى ئادەملەردىن
ئاڭلىغان ئەڭ قىممەتلىك گەپتەك تۇيۇلۇپ
كەتتى. ئۇنىڭدا نىجاتلىق نۇرلىرى پارقىرايتـ
تى. شۇ نۇردىن ئادىشىپ قالسا، گويا
ئۇنى كەلكۈن ئاپىتى ئېلىپ كېتىدىغاندەك،
ياكى غايىبانە بىر يانغىن يالماپ كېتىدىغانـ
دەك قىلاتتى. سەگەك بولمىسا، بەختسىزـ
لىكنىڭ تەھدىتى ئۇنىڭغا ھەر خىل
شەكىللەردە يۇپۇرۇلۇپ كېلىدىغاندەك
سېزىلەتتى. زىلەيبۈۋى، ھەقىقەتەن، ئالدىـ
راپ قالدى، ئۇ خەت ئېلىپ - كەلگۈچىگە
نۇرشاتنىڭ پىكرىگە تولۇق قوشۇلغاندىن
تاشقىرى ئىككى دۇنيالىق ساداقەتلىك
سالام يوللايدىغانلىقىنىمۇ بىلدۈردى.

ئارىدىن ئون كۈن ئۆتمەيلا يۇقىرىقى
قىشلاقتىن تۇرسۇن سوپىنىڭ ئالدىغا
ئىككى مويسىپىت كەلدى. لېكىن ئۇلارـ
نىڭمۇ تۇرسۇن سوپىنى يۇمشىتىش ئويـ
لىرى بىكارغا كەتتى.

«ئەمدى كىشى ئەۋەتكۈچى بولمىـ
سۇن! — دېدى ئۇ بايىقى مويسىپىتلەر
ئارقىلىق قۇدىسىنى قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇپ، —
قىزىمىزنى ئاجرىتىپ ئالغىنىمىز ئالغان،
ئۇلارنى قايتا ئۆي تۇتىدۇ، دەپ خام خىـ
يال ئەيلىمىسۇن.»

بۇ گەپلەردىن زىلەيبۈۋىمۇ خەۋەر
تېپىپ، خاپىلىق، قايغۇ - غەمدىن سەۋدايى
بولاي دەپ قالدى. كىمدۇر بىرى ئادەم
دېگەن چىڭ نېمە، دەرد تارتقانغا ئۆلـ
مەيدۇ، دەپ بىكار ئېيتماپتىكەن، ھېلىمۇ
زىلەيبۈۋى چىداشلىق چىقتى. ئاچچىقىنى
ئىچىگە يۇتۇپ، دەردنى كەينىگە تاشلاپ
كېلىۋەردى.

قىش كېتىپ تەبىئەتنىڭ گۈزەل
پەسلى يەنە باشلاندى. زىلەيبۈۋى ئاللـ
قانداق تۇيغۇلاردا مۇڭلىنىدىغان بولۇپ
قالدى. سەھەر تۇرۇپ ئىشىككە چىقسا،
ساي ياقىلاپ تاغ تەرەپتىن ئۇرغان ئىللىق
شامال ئۇنىڭغا ئەڭ ئاۋۋال نۇرشاتنىڭ
ھىدىنى ئېلىپ كېلىدىغان بولدى، ئۇ
نۇرشاتنى چىدىغۇسىز دەرىجىدە سېغىنماقتا
ئىدى. قېچىپ كېتەي دېسە، جۈرئەت قىلالـ
مايتتى، كەتمەي دېسە، كۆڭۈل دېگەن ساراڭ
نۇرشاتقىلا تارتىپ تۇرغان. ئۇ گويا قوـ
يۇق ئورمان ئىچىگە كومپاسسىز كىرىپ

AltunOq

تېنەپ قالغان ئادەمدەك تەۋەككۈل مەنزىلگە ئات سالغاندى. خۇدادىن شاپائەت ۋە نىجاتلىق تىلەيتتى. خۇددى نۇرشات ئۇنى ئەگىپ يۈرگەندەكلا قىلاتتى. ئۇنىڭ چۈشىگە نۇرشاتتىن باشقا ھېچكىم كىرمەيدىغان بولدى، گويا تۇراپ قەلەيچىلەر داخانغا ئوقۇتۇپ ئوغلىغا باغلىتىۋەتكەندەك، ئۆزىنىڭ نۇرشاتنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلۈپ كەتكەنلىكىنى جەزىملەشتۈردى. ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ يەنە بىر يەرگە ياتلىق بولۇش ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۆلۈم ئىدى. زىلەيبۈۋى نۇرشاتنىڭمۇ ئۆزىنى سېغىنىدىغان ۋە ئويلايدىغانلىقىنى بىلەتتى. ئۇلار بەزىدە ئويلىسا ساپ ئالتۇندەك مۇھەببەتنىڭ ئوتى بىلەن بىر ئۆينىڭ قازىنىنى قايناتقان تۇرۇقلۇق يوقىلاڭ سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن جۇدالىق ئىلكىگە ئۆتۈپ قالغىنىغا ئۆزلىرىمۇ ھەيران ئىدى. خۇسۇسەن، زىلەيبۈۋى بۇلارنى ئويلىغاندا ئۆلۈۋالغۇسىمۇ كېلەتتى. ئەمما، نۇرشات بىلەن ئۆتكۈزگەن تۇنجى كېچە ۋە كېيىنكى كۈنلەر يادىغا يەتكەندە پەيلىدىن ياناتتى. ئۇ ئەڭ كەم دېگەندە ئەمدى بىرەر قېتىم بولسىمۇ كۆرۈشۈپ، يۈز تۇرانە سۆزلەشكۈسى، مەسلىھەتلەشكۈسى كېلەتتى. ھەر ئىككىسى تەڭرىدىن شۇنداق دىدارنى تىلەپ يۈرگەن مانا شۇنداق كۈنلەردە ئۇلار سېغىزلىقتا تۇيۇقسىز ئۇچرىشىپ قالدى، بۇ گويا ئۇلارنىڭ پېشانىسىنى خېزىر ئوڭشاپ، تىلەكلىرىنى غايىبانە بىر كۈن بەجا كەلتۈرگەندەك بىر ئىش بولدى.

زىلەيبۈۋى بىر كۈنى دەل چۈش مەھەلدە ئەپكەشنى مۇرىسىگە سالدى ـ دە، چېلەكلىرىنى غىچىلداتقىنىچە سېغىزلىققا قاراپ توپىغا ماڭدى. ئىككى ئۆرۈم چېچى ساغرىسىغا چۈشۈپ تۇرغان بۇ چوكان كوچىدا ماڭسا ئۇنىڭ گۈزەللىكى ۋە سۈمباتىغا زوقلانمايدىغان ئادەم يوق ئىدى. ئۇ قىز چېغىدىلا يىلاننىڭ تىلىدەك بالا ئىدى. ياتلىق بولغاندىن كېيىن، بىر چىرايغا ئون چىراي قوشۇلۇپ، تېخىمۇ گۈزەللىشىپ كەتتى. قاپقارا كىرپىكلىرى ئاستىدىكى تىنىق كۆزى كىشىنى ئەسىر قىلغۇچى قۇدرەتنى نامايان قىلاتتى. ئاپئاق يۈزلىرى تېخىمۇ سۈزۈلۈپ كەتكەنىدى. ئاياللار زىلەي ياتلىق بولۇپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇنىڭدا روي بەرگەن ئاشۇ ئۆزگىرىشلەرگە قاراپ، زىلەيگە ئەر ياراشتى، دېيىشكەنىدى. بۇنىڭغا مۇناسىپ زىلەيبۈۋىگە كىيىممۇ شۇنداق يارىشىدىغان بولۇپ كەتكەنىدى. ئەنە ئۇ ئۇچىسىغا بېغىررەڭ شىپىڭ كۆڭلەك، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاق ـ سېرىق بالداقلىق، ئالدى ئوچۇق زەڭگەر پوپايكا كىيىۋالغان بولۇپ، كۆكرەكلىرىنىڭ ئۈستىدە بەش قۇر مارجان تەۋرىنىپ تۇراتتى. بېشىغا چاچلىرى ئاستىدىن چېگىۋالغان ئۇششاق گۈللۈك كاپرون ياغلىق گەجگىسىگىرەك چۈشۈپ تۇراتتى. كوچىدا مۇشۇ تۇرقىدا ئادەم ئەمەس، گويا بىر گۈل كېتىپ بارغاندەك كۆرۈنەتتى. زىلەيبۈۋى سېغىزلىققا يېتىپ بېرىپ، ئەمدىلا ئازگالغا بۇرۇلاي دەپ تۇراتتى، يۇقىرىدىن ۋېلسىپىت بىلەن بىرەيلەننىڭ ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىغا كۆزى چۈشۈپ، يۈرىكى جىغ قىلىپ قالدى، چوڭ يول سېغىزلىقتىن ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى. ئاسانلىقچە بىراۋغا تىكىلىپ قارىمايدىغان زىلەيبۈۋى قانداقتۇر بىر ئۇلۇغ كۈچنىڭ كارامىتى بىلەن ھېلىقى يىگىتكە قاراپلا

قالدى. يىگىتمۇ خۇددى بىرسى مۇرىسىدىن تارتىپ ۋېلىسىپىتتىن يۇلۇۋالغاندەك ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا يەرگە چۈشتى. ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ بىر - بىرىنىڭ ھىدىنى ئالماس لىقى مۇمكىنمۇ؟ زىلەيىۋۇى ۋېلىسىپىتتىن چۈشكەن ياشنىڭ نۇرشات ئىكەنلىكىنى تونۇدى. ئۇ ئالدىغا قاراپ يۈگۈرەي دېۋىدى، نومۇس - ھايا پەرىشتىلىرى ئۇنى بەس، بۇ كۈندۈز، دەپ توستى. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئەپكەش - چېلەكلىرىنى ئىختىيارسىز ھالدا يەرگە قويۇپ، نۇرشاتقا تەلمۇردى، ئۇنىڭ ئالدىدا خۇددى باشقىدىن بىر قۇياش چىقىۋاتقاندەك، ئۇنىڭ نۇرى ۋۇجۇدىدىكى پۈتكۈل تەشۋىش ۋە غەم - قايغۇ بۇلۇتلىرىنى سۈپۈرۈپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى.

ئاردىدىن بەش مىنۇت ئۆتمەيلا ئۇ ئىككىسى سېغىزلىق ئىچىدە بىر - بىرىنى باغرىغا بېسىشىپ، تويۇشمىغان ھالدا سۆيۈشۈپ كەتتى. زىلەيىۋۇى بىر ياقتىن يىغلاۋاتاتتى. بۇ ۋىسالدىن ئىلگىرى ئۇلار ئۇچۇن ھېچقانداق سوئال، جاۋابلار لازىم ئەمەس ئىدى. بۇ دىدار پۇرسىتى ئۇلار ئۈچۈن شۇبھىلەرگە ئەسلا ئورۇن قالمىغان چاغلارغا توغرا كەلدى. شۇڭا ئۇلار ھەش - پەش دېگۈچىلا بىر - بىرىگە چىرمىشىپ كەتتى، چىرمىشىپ كەتتىلا ئەمەس، توپا ئېلىنغان ئۆڭكۈرلەرنىڭ چەتتىكى بىرى ئۇلارغا بەش مىنۇتلۇق ئۆي - ھۈجرىنىڭ خىزمىتىنىمۇ قىلدى. زىلەيىۋۇى كۆرپە يوق، ياستۇقنى نەدىن تاپىمىز، دەپمۇ تۇرمىدى، ئەكسىچە، نۇرشاتنىڭ تەلىپىگە قانداق تېز ماقۇل بولغانلىقىنى ئۆزىمۇ سەزمەي قالدى. زىلەيىۋۇى ئۇچۇن ئېيىت قاندا، بۇ، ئاتىسىنىڭ ئىسكەنجىسى ئاستىدىكى غەنىيمەت پۇرسەت ئىدى، ئۇلار بۇنىڭدىن مىڭ باغ مېۋىسىنىڭ شېرىنلىكىدىن ئارتۇقراق لەززەت ۋە تۇمەن بەزمىلەر شادلىقىدىن كۆپرەك ھۇزۇر ئالدى، ئۇ يەنىلا پاك مۇھەببەت، ھالال ئەر - خوتۇنلۇقنىڭ چىن گۈۋاھى ئىدى.

شۇندىن ئېتىبارەن ئۇلار مانا مۇشۇ سېغىزلىقتا ئارىلاپ - ئارىلاپ كۆرۈشۈپ تۇرىدىغان بولدى. زىلەيىۋۇى بىچارە سېغىز توپىغا چىقىش باھانىسى ئۈچۈن ساق تونۇرنى نەچچە قېتىم يۈزلەپ بولدى. ئانىسىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي، توغاچ تونۇردىن بىرنى سالدى، قازان بېشى، ھويلا - ئارامنىڭ سۈۋالمىغان يېرى قالمىدى. كېيىنرەك ئۇ توپىنى باھانە قىلىغاندىن باشقا، سېغىزلىققا كەچلىرىمۇ كېلىدىغان بولدى، نۇرشات ھەربىر كۆرۈشكەندە،

كېيلەر قېتىم كېيلىدىغان كۈننىڭ ۋاقىت قەرەلىنى دەپ قوياتتى، ئىككىسى كۆپ كېچىكىشمەيتتى.

ئۆز نېنىنى ئۆزى ئوغرىلاپ يېگەندەك بولۇۋاتقان بۇ غەلىتە ئىشلار بىر نەچچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن، زىلەيبۇۋى ئۆز بويىدا ھامىلدارلىق ئالامەتلىرىنى سېزىپ تېخىمۇ قورقۇپ كەتتى. ئەمما، نۇرشاتنىڭ مەرد - مەردانىلىقى ئۇنى تەشۋىش بۇلۇتلىرىنىڭ كۆلەڭگىسىدىن ئازاد قىلىپ، كۆز ئالدىنى يورۇتۇۋەتتى، زىلەيبۇۋى نۇرشاتتىن تېخىمۇ سۆيۈنۈپ كەتتى.

— بالا ئۆزۈمنىڭ ھالال پۇشتى! — دېدى نۇرشات، — نېمىدىن قورقاتتىڭ، ئەندىشە قىلىشنىڭ ئورنىغا مېنى تەبرىكلىسەڭ بولىدۇ. داداڭ يامان دېسە، يېتىلىشىپ كېتىۋېرىمىز، ئۇنىمىسا، سوتقا دېسە سوتقا، ئوتقا دېسە ئوتقا چۈشىمىز، ئەمدى خەقنى ئايىغۇچىلىكىمىز قالمىدى، ھېچكىمنىڭ ئالدىدا تىل قىسىنچىلىقىمىز يوق، بەلكىم سېنى يامانلاقتا ئولتۇرۇپ يامان بىلەن بۇزۇلدى دەيدىغانلار مەھەللىدىن چىقماس.

نۇرشاتنىڭ كېيىنكى سۆزلىرى ھەق ئىدى. خەلقى ئالەم ئۇلارنىڭ ئازگالدا كۆرۈشۈپ يۈرگىنىنى بىلىپ بولۇشقان ۋە ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىشقانىدى. مەھەللىدىكى زىلەيبۇۋى توغرىسىدا ھەر قانچە ھەسرەتلىك پاراڭ قىلىشقان بىلەنمۇ، ئۇنى تۇرسۇن سوپىلارغا تۈيدۈرۈشمىغانىدى.

روزى ئىككىمىز تۇرسۇن سوپىنىڭ چاكىنا، خۇراپىي ۋە تەتۇرلۇكلىرى سەۋەب بولغان نۇرغۇن ئىشلار بىلەن بىللە نۇرشات، زىلەيبۇۋى ھەققىدىمۇ ئۇزاق پاراڭلاشتۇق، ھېسابلاپ باقساق، ئۇلارنىڭ ئىسىق ئۆيلىرىدىن ئايرىلىپ كەتكىنىگە بىر يېرىم يىل بولۇپ قاپتۇ.

— ۋاي، زىلەيبۇۋىنى توپا بېسۋاپتۇ!

— ۋاي، زىلەيبۇۋى توپىنىڭ تېگىدە قاپتۇ!

— ۋاي خۇدايىمەي، نېمە گەپتۇ بۇ؟ ھاي، زۇۋانىڭنى ئۇقتۇرۇپراق بىر نەرسە دېگىنە، نەنىڭ توپىسى ئۇ بېسۋالغان؟

— سېغىزلىقتا، سېغىزلىقتا ...! ئۆڭكۈر ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ!

كۆز باغلىناي دەپ قالغان چاغ ئىدى. ئۆيىمىزنىڭ ئوچۇق تۇرغان دېرىزىسىدىن تالادا بولۇۋاتقان ئايالارنىڭ ئەنسىز چۇقانلىرى تۈيۈقسىز ئاڭلىنىپ، ئۆزۈمنىڭ دەرۋازا سىرتىغا قانداق يۈگۈرۈپ چىققىنىمنى ئىمۇ بىلمەي قالدىم. قولۇم - قوشنىلارنىڭ ھەممىسى پاتىپاراق بولۇشۇپ كەتتى، كىشىلەر خۇددى ئوت ئۆچۈرۈشكە يۈگۈرۈشكەندەك، بەزىلىرى سېغىزلىق تەرەپكە، بەزىلىرى تۇرسۇن سوپىنىڭ ئۆيىگە چاپماقتا ئىدى.

مەن قوش قارىياغاچ يېنىدا تۇرسۇن سوپىدىن ئورۇنسىز قاتتىق يىرىك گەپ ئاڭلاپ قايتىپ كىرگەننىڭ ئۈچىنچى كۈنى يۈز بەرگەن بۇ ۋەقە خۇددى مېنىڭ «شۇم ئېغىز» لىقىمنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن بولغاندەكلا بولدى. مەن بىر ھازاغىچە دەرۋازا ئالدىدا قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپ قالدىم. قەلبىمدە زىلەيبۇۋىگە نىسبەتەن ئۈچ كۈندىن بۇيان لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان ئېچىنىش ئوتى ئەمدى مېنى بىر يولىلا كۈلگە ئايلاندۇرىدىغاندەك قىلاتتى. تۇرۇپلا گاراڭ - گاس بولۇپ قالغاندەك قىلاتتىم. غەيرىتىمگە ئېلىپ ھوشۇمنى يىغسام، يەنىلا زىلەيبۇۋى ھەققىدىكى تەشۋىشلىك سۆز، شۇم خەۋەرلەر

قۇلىقىمغا كىرەتتى.

ئەسلىدە، زىلەيبۇۋىنىڭ يوقاپ كەتكىنىگە ئىككى - ئۈچ سائەتتىن ئېشىپ قالغانىكەن. ئانىسى ئوغۇلىخان خېلى ساقلاپ بېقىپتۇ، قولۇم - قوشنىلاردىن سوراشتۇرۇپتۇ، دېرىكى بولماپتۇ. پەقەت ئۆيدە ئەپكەش - چېلەكلەرنىڭ يوقلۇقىنى بايقىغاندىن كېيىنلا ياغلىقىنى قولىغا ئېلىپ، ئاۋۋال ئۆستەڭگە، ئاندىن سېغىزلىققا يۈگۈرگەنىكەن.

مەنمۇ كىشىلەر بىلەن سېغىزلىققا يۈگۈردۇم. بىز بارغاندا ئۇ يەردىكى كىشىلەر ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇ يەردە بىر ئۆڭكۈر گۈمۈرۈلۈپ چۈشكەن بولۇپ، قول چىرىغى بىلەن يورۇتۇپ قارىغاندا، پەقەت ئەپكەشنىڭ ئۇچى بىلەن زىلەيبۇۋىنىڭ سول پۇتىنىڭ ئۇچىلا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئوغۇلخان ئاللىقاچان ھوشىدىن كەتكەنىدى. كىشىلەر كەتمەن، گۈرجەكلەر بىلەن توپىنى ھەدەپ قازىماقتا ئىدى. تۇرسۇن سوپى خۇددى ساراڭغا ئايلانغانىدى. ئۇ قېزىپ چىقىرىلغان ئەپكەش - چېلەكلەرنى داراڭلىتىپ ھەر تەرەپكە ئاتاتتى. كۆپچىلىك توپىنى ھەر قانچە ئىتتىك كولىغان بىلەنمۇ زىلەيبۇۋى ئاللىقاچان جان ئۈزۈپ بولغانىدى.

مىيىت خۇپتەن بىلەن ئۆيگە ئېلىپ كېلىندى، يېرىم كېچىدە قۇدىلىرىمۇ يېتىپ كېلىشتى، زىلەيبۇۋى ئەتىسى پېشىن ۋاقتى بىلەن دەپنە قىلىندى، زىلەيبۇۋىنىڭ ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئۇنىڭ ھازىسى ئۈچۈن قىيا - چىيا قىلىۋاتقاندا، كىشىلەر مەرھۇمنىڭ ھاياتى ۋە ئۆلۈم سەۋەبلىرى ھەققىدە پىچىرلىشىپ، مۇھاكىمىلەرگە چۈشۈپ كەتكەنىدى. ھەتتا مۇنداق قازانى «ئەجەل»، «تەقدىر» دېگەن بىر ئېغىز سۆزگە يىغىنچاقلايدىغان تەقۋادار كىشىلەرمۇ بۇ مۇھاكىمىلەردىن خالى بولالمىدى. چۈنكى زىلەيبۇۋى ئۇلار ئۈچۈن جىق تۈگۈچ، نۇرغۇن يىپ ئۈچلىرىنى قالدۇرغانىدى، مەسىلەن، ئۆيگە ئازراقمۇ سېغىز توپا لازىم ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە زىلەيبۇۋى توپا قازىدىغان كىچىك گۈرجەك ياكى تالىتۇزنىمۇ ئالمىغانلىقى تاشاينىدا، ھېچكىمگە تۈيدۇرماي چىقىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ كۈندۈزى بارماي - نامازدىگەر ئارىلاپ بارغانلىقى بىلىمگەنلەرگە تېخىمۇ غەلىتە تۇيۇلدى. جەسەت توپىدىن قېزىلىۋاتقاندا، ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولۇپ، ئۆزىنى باسالماي خۇددى دادىسىدىن تاياق يېگەن كىچىك بالىلاردەك ھۇركىرەپ يىغلاپ كەتكەن نۇرشاتنى كىمنىڭ چاقىرىپ كەلگەنلىكى ھەققىدە ئۇ چاغدا ئۇلار ئويلاشمىغانىدى. ئەمما، زىلەيبۇۋى بىلەن نۇرشاتنىڭ سېغىزلىقتا دىدارلىشىپ يۈرگىنىنى بىلىدىغانلار ئۇ بىچارىلەرنىڭ بۇ يەرگە ئالدىن كېلىشىپ قويغان دىدار ۋەدىلىرى ئۈچۈن كېلىشكەنلىرىنى، ھەتتا نۇرشاتنىڭ ھەسرەتلىك يىغىسىدا بۇگۈن كېچىكىپ قالغانلىقى ئۈچۈن ئالەمچە ئۆكۈنۈشىنىڭ بارلىقىدىن تارتىپ بىلىپ بولۇشتى. لېكىن، ھەقىقىي ئېچىنىۋاتقانلار نۇرشاتنىڭ كېچىكىپ قالغانلىقىنى دىدار نۇقتىسىدىن سەھۋەنلىك، دېگىنى بىلەن ھايات نۇقتىسىدىن غەنىيمەت، دېيىشتى، چۈنكى بۇ ئۆڭكۈرگە نۇرشات لەۋزە مىنۇتلىرىدا يېتىپ كەلگەن بولسا، بىر-ئەمەس، ئىككى ئادەم ئۆلۈشى مۇمكىن ئىدى.

شۇنداق قىلىپ تۇرسۇن سوپى ئىككى ياشنىڭ ئوت ئۇۋالىغا قالدى.

مۇردا چىقسا، سەبرى كىرىدۇ، دېگەن گەپ بار. زىلەيبۇۋى كۆمۈۋېتىلدى، يىغا -

زاره قىلىشىدىغانلارمۇ شالاڭلاپ قالدى. ئەمما، كىشىلەرنىڭ كۆز ياشلىرى ئۆلۈمدىن كېيىن گەپ - سۆزگە ئورۇن بەرگەندەك بۇ قازا توغرىسىدىكى سۆز - چۆچەكلەر باشقىچە تەلەپپۇزدا ئەۋج ئالغىلى تۇردى. ئۆلۈمدىن كېيىنكى پاراڭلارنىڭ، هازىرلار دائىرىسى بىلەن چەكلىنىپ، ئاستا - ئاستا بېسىلىپ قالدىغانلىقى تەبىئىي هال ئىدى، بۇ خۇددى ئەترابىنى قىزدۇرغان ئوتنىڭ ئاستا - ئاستا ئۆچۈپ بېسىلىپ قالغىنىغا ئوخشايتتى. ئەمما، تۇرسۇن سوپىلار ئائىلىسى بىلەن ئۇلارنىڭ بەزى ئۇرۇق - تۇغقانلىرى، مۇتەئەسسىپ مۇرىدلىرى ئۆلۈمنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا باشقىچە ئىس - تۇتەك تارقاتتى. نېمىسىنى يوشۇراي: ئۇلىيىمۇاتقان مىش - مىش گەپلەرگە قارىغاندا، زىلەيبۇۋىنىڭ ئۆلۈمىگە ئۇنىڭ جاهىل ئاتا - ئانىسى ئەمەس، گويا مەن، مېنىڭ «شۇم ئېغىز» لىقىم سەۋەبچى بولۇپتۇدەك. قارىغاندا، مېنىڭ گېپىم بىلەن ئۆلۈم ئۇخىتىسىغا كېلىپ قېلىپ، مەن تازا يانپاشقا چىققانىدىم. بۇ گەپلەرنىڭ ماڭا يەتكۈزۈلۈشى زىلەيبۇۋىنىڭ ئۆلۈمىدىنمۇ قورقۇنچلۇقراق بولۇپ تۇيۇلدى. ئاپام ماڭا ئۇنىڭ باش - ئايىغىنى تەشۋىش ۋە ئالاقزادىلىك ئىچىدە ئارانلا ئازغىنە دەپ بەرگەن بولدى:

- — تەقدىرغۇ دەيمىز، — دەپتۇ زىلەيبۇۋىنىڭ چوڭ ئاپىسى نامازنىڭ ئەتىسى ئاق ياغلىقلىق ئاياللار پەتە قىلىپ كىرگەندە، — شۇنداقتىمۇ، ئىگىسى بەزى ئىشلارنى كىشىلەرنىڭ خۇي - پەيلىگە، گەپ - ئاغزىغا قاراپمۇ بۇيرۇغۇدەك. تېخى ئۇچ كۈننىڭ ئالدىدىلا مۇنۇ غۇنچەمىنىڭ هېسلىقى شەهەردىن چىققان ئوغلى مۇختەر قوش قارىياغاچنىڭ تۇۋىدە ئاشۇ سېغىزلىق توغرىسىدا خەقنىڭ يادىدا يوق بىر گەپنى قىپتىكەن. بىزنىڭ سوپى ئۇنىڭ دەككىسىنى بېرىپ قويدۇم دەپ كىرگەندى، مانا، تىلىسەڭ تاپارسەن! دېگەندەك، ئۇچ كۈن ئۆتمەيلا شۇم ئېغىزلارنىڭ دېگىنىدەك بولدى، كىتاب هۆكمىدە مۇنداق سۆزلەش قەۋەتلا يامانمىش.

— ۋىيەي رابىيخىنىدە! — دەپتۇ ئاپامۇ چىدىيالماي، — مېنىڭ بالام زىلەيبۇۋىنىڭ ئۆلۈمىنى تىلىمىگەن بولغىيتتى؟! نېمانداق مۇختەرجاندىن كۆرۈسىز؟ دېمىسىمۇ، سېغىزلىقتىكى ئۆكۈرلەرنىڭ ئۆلۈم پۇراپ تۇرغىنى راست ئەمەسمۇ؟

رابىيخان جاۋاب ئۈچۈن ئېغىز ئاچقىچە، بۇلۇڭدا ئولتۇرغان ئوغۇلخان كۆكەمىلىك قىلىپ، يېڭىباشتىن هازا ئېچىپ، ئۆينى بېشىغا كىيىپتۇ. ئۇنى بەزلەش ئۇچۇنمۇ ياكى ئۇ يەردىكىلەرنىڭ هەممىسى دېگۈدەك بىزنىڭ «دۇشمەن» لىرىمىزگە ئايلىنىپ كەتكەنلىكتىنمۇ، ئەيتاۋۇر، خېلى كۆپ ئاياللار مېنى شۇم ئېغىزلىقتا سۆكۈشۈپتۇ. خۇددى مەن ئەمدى يەنە بىر ئېغىز گەپ قىلىپ قويسام، ئۇلار ئۆلۈپ قېلىشىدىغاندەك، تۇشمۇ تۇشتىن ئانامغا تېگىپ كېتىپتۇ. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە، مەن هاۋارايى ئىدارىسىدە خۇدانىڭ ئورنىدا سۆزلەپ، كۈپۈرلۈك قىلىپ يۈرۈپ، شۇم ئېغىز بولۇپ كېتىپتىمىشمەن! ئەمما، تۆۋە - ئىستىغپار ئوقۇسام، گۇناهلىرىم ساقىت بولارمىش.

مەن بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، قۇدۇقتا چۈشكەن تاشتەك، بىر هازاغىچە جىم بولۇپ كەتتىم، ئاياللار، دەپ ئۇلارغا پەرۋا قىلماسلىقىم، ئاز ساندىكىلەر، دەپ ئويلانماسلىقىم مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇلار بايىقى خۇراپىي، دەرۋىشپەرەسلەنىڭ خوتۇنلىرى بولۇپ، دەل ئۆز ئەرلىرىنىڭ ئاغزىدا

سۆزلەۋاتاتتى.

ئەتىسى چۈشتىن بۇرۇن يېنىمغا يەنە روزى كىرىپ، مۇشۇنىڭغا ئوخشاش گەپلەر-نىڭ بامدات نامىزىدىمۇ بولغانلىقىنى يەتـ-كۈزدى، بۇنداق زىلەيبۇۋى بىلەن نۇرشاتنى ئاز دەپ مېنىڭ ئۇۋالىمغىمۇ قالدىغان ھۆ-كۈملەرنىڭ بىسغا قېقىپ تاشلىغۇدەك ئادەم-لەر، ئاڭلىسام، بۇ قەۋم ئىچىدىمۇ ناھايىتى ئاز ئىكەن. بۇنىڭ سەۋەبى ئۇلارنىڭ ھەقـ-قەتەن خۇراپاتلىققا بېلىگىچە پېتىپ كەتـ-كەنلىكىدىنمۇ، ياكى تۇرسۇن سوپىنىڭ را-يىغا بېقىپ يۇرۇپ، ئاشۇنداق بولۇپ كەتـ-كەنلىكىدىنمۇ، بۇنىسىنى بىلەلمىدىم. روزىنىڭ دېيىشىچە، تۇرسۇن سوپى مېنى چايناپ پۇركۈۋەتكۈدەك بولۇپ يۇرگۈدەك، ئۇنىڭ ئۇرۇق - جەمەتى ئىچىدىمۇ ماڭا پىچاق بـ-لەپ يۇرگەنلەرنى يوق دېگىلى بولمايدىكەن. ئەجەپلىنەرلىكى، مۇنداق ئۆلۈملەرنى «قازا»، «تەقدىر» بىلەن چۈشەندۈرۈپ، ھازىدارلار-نى تەسەللىي تاپقۇزغۇچىلارمۇ ماڭا كەلگەندە تىپتىنچ بولۇۋاپتۇ. قارىغاندا، بۇنىڭغا مېنىڭ ھاۋارايى ئىدارىسىدە ئىشلەيدىغانلىقىممۇ سە-ۋەب بولغاندەك قىلاتتى، يائاللا، قىشلاق، — دەيتتىم مەن ئىچىمدە، — نېمە بولۇپ كېتـ-ۋاتىدىغانسەن؟ زامانىۋى ھايات سەپىرىدە كىشىلەر نەگە يېتىپ باردى، سەن نەلەردە يۇرۇسەن؟ ئەمما، بۇنىڭ سەۋەبلىرى ھەقـ-قىدە ئۆيلىنىپ، بۇ يەككە - يېگانە چەت يېزىنىڭ شەھەر بىلەن ئىجتىمائىي ئالاقىسـ-نىڭ شالاڭلىقى، مائارىپنىڭ تەرەققىي تاپىمـ-غانلىقى، ھەددىدىن ئاشقانلار بىلەن قانۇنـ-نىڭ كارى بولمىغانلىقى، پەن - تېخنىكىنىڭ تەشۋىق قىلىنمىغانلىقى قاتارلىق جىق ئىشـ-لارنى يادىمغا ئالدىم. تۇزۇككىنە بىر خۇلا-سىگە كېلەلمىدىم، ئۆرۈلۈپ - چۆرۈلۈپ، ئويـ-لىمىغان يەردە. «شۇم ئېغىز» بولۇپ قالغانـ-لىقىم كاللامدىن كەتمەيتتى.

— بالام، — دېدى ئاپام روزى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن مەندىن ئەنسىرەپ، — زىلەيبۇۋىنىڭ گەپ - سۆزى بېسىلغىچە مۇ-شۇلارنىڭ كۆزىدە بولىمغىنا، شەھەرگە قايـ-تىپ كەتكىن. بۇ مېنىڭ سېنى ئۆيدىن قوغـ-لىغانلىقىم ئەمەس، قارا قورساقلارنىڭ پەيلى يامان تۇرىدۇ، قاراپ تۇرۇپ بىرسى ساڭا قول سېلىپ قويمىسۇن.

ئانامنىڭ تەشۋىشلىرى دۇرۇس ئىدى. گەرچە تۇرسۇن سوپى قاتارلىقلارنىڭ قار-شىسىدا نۇرغۇن ياشلار ۋە مېنىڭ بەزى ئاڭـ-لىق بۇرادەرلىرىم بولسىمۇ، لېكىن بۇ مەـ-نۇتلاردا ماڭا ئۇلار ئەسقاتىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. شۇڭا تۆت - بەش كۈنىنىڭ ئالدىدا قوش قارىياغاچنى سايىداپ تۇرۇپ قىشلاق-لىقلارنى قامچىلىغان مەن ئەمدى چاققانراق قايتىپ كېتىش قارارىغا كەلدىم. چۈنكى ۋاقتىنچە بولسىمۇ، ئۆز مەھەللەم تەشۋىشـ-لىك بولۇپ قالدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە مەن «شۇم ئېغىز» خۇددى تىغ - پىچاقلار ئارىسىدىن قۇتۇلۇپ چىققاندەك، شەھەرگە قاراپ تىكىۋەتتىم. يول بويى مۇنۇ بىر گەپنىلا تەكرارلايتتىم:

— مەن بۇ ئىشلارنى چوقۇم بىر يازـ-غۇچىغا سۆزلەپ بېرىمەن ھەمدە ئۇنىڭدىن: زىلەيبۇۋى رەمەتلىكنى زادى تۇرسۇن سوـ-پى ئۆلتۈردىمۇ، ياكى مېنىڭ «شۇم ئېغىز» لىقىم ئۆلتۈردىمۇ؟ دەپ سورايمەن.

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان

ئەبەيدۇللا ئىبراھىم

ئىككى چىكايە

مەن يىغلىماي كىم يىغلايدۇ

ھۆرمەتلىك كىتابخانلىرىم، سىلەر تۇخۇمدىن تۇك ئۇنگەننى كۆرگەنمۇ؟ ئېھتىمال، بۇنداق ئىشنى كۆرگەنمۇ، ئاڭلىغانمۇ ئەمەسمىز، دەپ جاۋاب بېرەرسىلەر ۋە بەلكى، بۇنداق غەلىتە بىر سوئال سورىغىنىم ئۈچۈن مېنى ئەيىبلەرسىلەر. ئالدىرىماڭلار، جاھاندا تۇخۇمدىن تۇك ئۇندۇرەلەيدىغان سېھىرگەرلەرمۇ، تۇخۇمدىن تۇك ئۇندىغان چاغلارمۇ بولىدىكەن. ئىشەنمىسەڭلار، يېقىندىلا يۇز بەرگەن بىر ۋەقەنى سىلەرگە سۆزلەپ بېرەي.

مەن ئەسلىدىنلا كەڭ قورساق، مۇلايىم، تۇز كۆڭۈل ئادەم ئىدىم. كەسپىي مەسئۇلىيىتىمنى كۆچلۈك ھېس قىلىپ تۇرغاچقىمۇ، ماڭغان يولۇمدا ئەھمىيەتلىك بىرەر ئىز قالدۇراي دەپ ھارماي-تالماي تىرىشاتتىم. كۈندۈزنى كېچىگە، كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلايتتىم. دەرۋەقە، يېشىم قىرىقتىن ئەمدىلا ھالقىغىنىغا قارىماي ماڭا زور شان-شەرەپلەر نېسىپ بولدى، پات-پات مۇكاپات سەھنىسىگە چىقىدىغان، گېزىت-ژۇرناللاردا، رادىئو-تېلېۋىزورلاردا، چوڭ-چوڭ رەھبەرلەرنىڭ ئاغزىدا ماختىلىدىغان بولۇپ قالدىم. قىزىل تاشلىق گۈۋاھنامەمنى ئون نەچچىگە يېتىپ، يۇز-ئابرويۇم ئۆسۈپ قالدى. دەرىجە ئاتلىتىپ بېرىلگەن ئۇنۋانىمغا ۋە قازانغان شان-شەرەپىمگە لايىق، يۆتكىلىپ كەتكەن باشلىقىمزدىن قالغان بىر يۇرۇش ئازادە ئۆينى ماڭا بۇيرۇپ بېرىشتى.

ئەمما، ئىنسان ھاياتىنىڭ ئاسمىنى داۋاملىق ئوچۇق، ئاپتاپلىق بولمۇۋەرمەيدىكەن، ئۇنىڭ بورانلىق، شۇنىرغانلىق چاغلىرىمۇ بولىدىكەن. كىم بىلسۇن، تەقدىرىمنىڭ يەلكىنى ئوڭ كەلگەن ئامەت شامىلى بىلەن بەكمۇ ئوڭۇشلۇق ئۇزۇپ كېتىۋاتقان بىر چاغدا، كىملەردۇر تۇخۇمدىن تۇك ئۇندۇردى، ماڭا قورقۇنچلىق بىر بەدنام چاپلاشتى. ئاقىۋەت شان-شۆھرەت چوققىسىدىن بىردىنلا غۇلاپ، پالاكەت ھاڭىغا چۈشۈپ كەتتىم. پالانىدىن چاتاق چىقىپتۇ، خىزمەتتىن توختىتىلىپ تەكشۈرۈلۈۋېتىپتۇ، دېگەن قاناتلىق شۇمخەۋەر بىر سوتكىنىڭ ئىچىدىلا پۈتۈن شەھەرنى كېزىپ چىقتى. نەگىلا بارماي، ھەممە نەرسە — ئادەملەرمۇ، دەل-دەرەخلەرمۇ، ئۇچار قاناتلارمۇ ماڭا ئەيىبلەش نەزەرىدە قاراۋاتقاندەك، يۈزۈممۇ خۇددى ئوت ئېلىپ كۆيۈۋاتقاندەك تۇيۇلغىلى تۇردى. مەنغۇ ئۆز-ئۆزۈمگە ئاق، لېكىن، ئۇچرىغانلىكى ئادەمنىڭ ئالدىنى

توسۇپ، «بۇ تۆھمەت، بۇ تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرگەنلىك، مەن ئۇنداق ئاق، مۇنداق پاك» دەپ چۈشەندۈرەلىشىم مۇمكىنمۇ ئاخىر!

شۇنداق قىلىپ، قويۇق ئۆسكەن قارا تېرەكلەر ئارىسىدىكى چىرايلىق ئۈچ قەۋەتلىك بىنانىڭ ئۈچىنچى قەۋىتىدىكى ئۆيۈم مەن ئۈچۈن بىردىنبىر پاناھلىنىدىغان جاي بولۇپ قالدى. ئەتىگەندىن كەچكىچە چىشىمنى غۇچۇرلىتىپ، پېشانەمگە دوك - دوك مۇشتلىغاچ تۆت ئېغىزلىق ئۆينىڭ ھەممىسىنى ئارىلاپ چىقىمەن، بەزىدە نەپىس كاردون قەغەز بىلەن بېزەلگەن تورۇسقا قاراپ قېتىپ قالىمەن، رەڭلىك گۈللۈك رەخت چاپلانغان تاملارمۇ كۆزلىرىمگە قەپەس شادىسىدەك كۆرۈنۈپ كېتىدۇ، شۇنچە كەڭ - كۇشادە ئۆيدىمۇ نەپىسىم سىقىلىدۇ.

ئۆيگە سولىنىپ ياتقان كۈنلىرىمنىڭ بىرى، غەرب ئۇپۇقى ئىزا تارتقان ئەيىبكارنىڭ يۈزىدەك قىزىرىپ تۇرغان چاغ. مەن ئاشۇ ئۇپۇق تەرەپكە ئېچىلىدىغان دېرىزىدىن — سىرتقى دۇنيا بىلەن ئالاقە باغلىيالايدىغان بىردىنبىر رۇجەكتىن تاشقىرىغا قارىماقتىمەن. تىللادەك سارغىيىپ كەتكەن كۈز يوپۇرماقلىرى ھېسابسىز كۆزلەرگە ئايلىنىپ ماڭا تىكىلىپ تۇرىدۇ، قارا تېرەكلەرنىڭ پۆپەك شاخلىرى كۈز شامىلىنىڭ تۇرتكىسى بىلەن مېنى ئەيىبلەپ باش چايقاۋاتقاندەك ئىغاڭلىشىدۇ. يېقىنلاپ قالغان قىش شەپىسىنى تۇيۇپ، قورقۇنچ ئىچىدە نالە قىلىۋاتقان قۇشقاچلارمۇ مېنى كۆرۈپلا سايراشتىن توختاپ قالىدۇ. پۈتۈن ئۆي ماڭا بىپايان كائىناتتا يەككە - يېگانە لەيلەپ يۈرگەن مۇئەللەق ئۆڭكۈردەك بىلىنىدۇ. ئۆزۈمنىمۇ ئاشۇ مۇئەللەق ئۆڭكۈردە ھەر قانداق جانلىقنىڭ ئالاقىسىدىن مەھرۇم ھالدا ھاياتىنىڭ ئاخىرقى تىنىقلىرىدا تۇرۇۋاتقان ئۆلۈمتۈك قىياپىتىدە ھېس قىلىمەن. ئالدىمدىمۇ، كەينىمدىمۇ، ئوڭۇمدىمۇ، سولۇمدىمۇ ھېچقانداق بىر تىۋىش يوق. مېڭەممۇ خۇددى مېڭە قېتىقلىرىم قانداقتۇر بىر رەھىمسىز يىرتقۇچ مەخلۇق تەرىپىدىن سۈمۈرۈپ ئېلىنغاندەك قۇپقۇرۇق، پەقەت پۇچىلىنىۋاتقان يۈرىكىملا كۈچەپ سوقىدۇ، سوقۇۋېتىپ، جىسمىمدىكى بارلىق قاننى ئۆز قېرىنچىلىرىغا توپلايدۇ - دە، يۇقىرى بېسىم بىلەن گەجگەمگە ئۇرىدۇ، قۇلاقلىرىمنىڭ كەينى بازغان بىلەن ئۇرغاندەكلا لوقۇلداپ ئاغرىيدۇ...

شۇ چاغدا، نەزەرىم ئۈمىدنىڭ بىرەر نۇرلۇق توچكىسىنى ئىزدەۋاتقان ئۇپۇقتىن يەنە دەرەخلەرنىڭ ئۇچىغا، دەرەخلەرنىڭ ئۇچىدىن دەرەخ غولىنى بويلاپ ئۈششۈك زەربىسى بىلەن قۇرۇپ قالغان چۆپلۈككە ئاغدى ئاشۇ چۆپلۈكتە يۈرگەن نامەلۇم بىر گەۋدە كۆزۈمگە چېلىقتى. دەسلىپىدە، ئۇنى كەچلىك، سەيلىگە چىققان بىرى بولسا كېرەك، دەپ ئويلىدىم، كېيىن تونۇش ئالاھىدىلىكلەرگە قاراپلا ئۇنىڭ نۇر توختى ئىكەنلىكىگە ئىشەنچ قىلدىم - دە، دېرىزە پەردىسىنى شارتلا قىلىپ چۈشۈرۈۋېتىپ، نۇر توختىنىڭ پاكار بەستىگە پەردە يېرىقىدىن قارىدىم.

مەن بىلەن تەڭ دېمەتلىك كېلىدىغان نۇر توختى ئالىي مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم ۋە ياتاقدىشىم ئىدى، ھازىرمۇ مەن بىلەن بىر ئورۇندا مۇئاۋىن باشقارما باشلىقى بولۇپ ئىشلەيتتى. بىر قانچە يىل بىللە ئوقۇپ، بىللە يېتىپ - قوپقىنىمىزنىڭ يۈزىنى قىلىپ، ئۇنىڭغا ئوبدانلا كۆڭۈل بۆ-

لەتتىم، ئۆستۈرۈلۈشگىمۇ ھەل قىلغۇچ تەسىر كۆرسەتكەندىم، ئۇمۇ ماڭا ئۆزىنى بەكلا يېقىن تۇتاتتى، مەنمۇ ئۇنى ئاغىنە ھېسابلايتتىم، ئۇنىڭمۇ مېنى ئاغىنە ھېسابلايدىغانلىقىغا تولۇق ئىشىنەتتىم. بىراق، تۇخۇمدىن تۇك ئۇنگەندىن بېرى بىرەر قېتىم بولسىمۇ ئۆيۈمگە كېلىپ، ئەھۋالىڭ قانداقراق، دەپ سوراپ قويمىدى، دەپ خاپا بولۇپ يۈرگىنىمدە، ئۇنىڭ دېرىزىمىنىڭ تۈۋىگە سەيلىگە كېلىشى مېنى ئويلاندۇرۇپ قويدى. مەن چىڭقىلىپ تۇرغان كۆزلىرىمنى ئۇنىڭدىن ئۈزمىدىم.

نۇر توختى مەن تۇرغان بىنا بىلەن پاراللېل جايلاشقان قۇرۇق ئېرىقنى بويلاپ قوللىرىنى كەينىگە تۇتقىنىچە خۇددى قەدىمىنى ساناۋاتقاندەك يوغان - يوغان چامداپ ئۇيان - بۇيان ماڭماقتا ئىدى. بەزىدە باسقان ئىزىدا چىپىدە توختاپ، مەن تۇرغان دېرىزىگە تىكىلىپ، ئاغزىنى ئاچقان پېتى تۇرۇپ قالاتتى، بەزىدە نەزەرىنى ئىكىكىنچى، ئۈچىنچى دېرىزىلەرگە يۆتكەيتتى. كۆز گۆھىرى تالاي دېگەندە ئاندىن كۆزلىرىنى بىرلا ئۇۋۇلۇۋېتىپ مېڭىشنى داۋام ئېتەتتى. مەيلى قانداقلا ماڭمىسۇن، ئۇنىڭ قەدەملىرى ئۆيۈمنىڭ غەربكە قارايدىغان ئوچ دېرىزىسىنىڭ دائىرىسىدىن چىقىپ كەتمەيتتى. نۇر توختىمۇ مېڭىپ ھارمىدى، مەنمۇ قاراپ ھارمىدىم، ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتىكىن، ئۇنىڭ قوپال تاشلانغان قەدەملىرىگە قاراۋېرىشتىن زېرىكتىم - دە، دەھلىزدىن ئۆتۈپ ئۆيۈمنىڭ كۈنچىقىشقا قارايدىغان دېرىزىسى ئالدىغا كەلدىم.

قىزىق، كۈنچىقىش تەرەپتىكى دەرەخلىكتىمۇ ئېگىز بويلۇق، يالاڭباش بىر كىشى ئايلىنىپ يۈرەتتى. ئۇمۇ ئوخشاشلا كۈنچىقىش تەرەپكە ئېچىلىدىغان دېرىزىلەرنىڭ ھەممىسىگە نۆۋەت بىلەن تىكىلىپ چىقاتتى. ئۇ تۇرغان تەرەپ ئاللىقاچان گۈگۈم پەردىسىگە چۈمكىنىپ ئۇلگۈرگەچكە بۇ كىشىنىڭ كىملىكىنى ئېنىق پەرق ئەتكىلى بولمىسىمۇ، ئەمما، ئۇنىڭ نۇر توختىغا ئوخشاش بىئەپ چامداشلىرى كىشىنى ئويغا سالماي قالمايتتى.

دەرۋەقە، مەن ئويلىنىپ قالدىم، ئويلىنىۋېتىپ، كۆز ئالدىمدىلا ھەرىكەت قىلىۋاتقان بۇ گەۋدىنى خۇددى نۇر توختىغا ئوخشاش ئاغىنىلىرىمنىڭ، يېقىنلىرىمنىڭ بىرى بولسا كېرەك، دېگەن يەرگە كەلدىم. ئەمىسە، بۇ ئاغىنىلىرىم نېمە دەپ ئەندىشىلىك كۆزلىرىنى دېرىزىلىرىمدىن ئۈزمەيدۇ، ئۆيۈمنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدە بىرى، كۈنپېتىش تەرىپىدە بىرى - ھە؟

كۈندۈزىمۇ، كېچىسىمۇ تولا ئويلىنىۋېرىپ، نېرۋىلىرىم تامامەن كاردىن چىقىقاندۇر دەپتىكەنمەن، لېكىن، نېرۋا ھۈجەيرىلىرىمنىڭ بىر قىسمى يەنىلا ئۆز فۇنكسىيەسىنى جارى قىلدۇرۇۋاتقان بولسا كېرەك، بۇ تېپىشماققا جاۋاب تېپىشقا كۆپ ۋاقىت كەتمىدى، جاۋاب تاپتىم - دە، پۈتۈن ئەزايىمنى ئارىلاپ چىققان بىر ئىسىق ئېقىم ھېسسىياتىمنى قاينىتىۋەتتى. ئۆزۈمنى زادىلا توختىتىۋالالمىدىم، كۆز چاناقلىرىمنى تولدۇرغان مىننەتدارلىق يېشى خۇددى باھار تاشقىنىدەك تېشىپ، مەڭزىمگە ساقىپ چۈشتى.

ئاھ، شەپقەتلىك ئاغىنىلىرىم، سىلەردىن ئورۇنسىز ئاغرىنغىنىم ئۈچۈن مېنى كەچۈرۈڭلار، — دېدىم ئۆز - ئۆزۈمگە مەڭزىمنى سۈرتۈپ تۇرۇپ، — بېشىمغا كۈن چۈش

كەندە غېمىمنى يەپسىلەر، باشقىلارنىڭ سۆز-چۆچەك قىلىشىدىن قورقماي، مېنى قوغداپ-سىلەر، لېكىن، خاتىرجەم بولۇڭلاركى، ئاغىنەڭلەر ھەرگىز ئۆز ھاياتىغا ئېتىبارسىز قارايدىغان تەنتەكلەردىن ئەمەس، ئۇ تېخى ياشايدۇ، تاكى تۆھمەتخورلارنىڭ ئەپتى-بەشىرىسى ئېچىلىپ، ھەقىقەت قۇياشى پار-لىغۇچە ياشايدۇ!

پەرەز قىلىشىمچە، ئۇلار مېنىڭ كۆ-تۈلمىگەندە كەلگەن بۇ ئېغىر زەربىگە بەر-داشلىق بېرەلمەي، ئېلىكتر سىمىغا ئېسىلىپ ياكى دېرىزىدىن ئۆزۈمنى تاشلاپ ئۆلۈۋېلىشىمدىن ئەنسىرىگەن ۋە كېچە-كۈندۈز دېرىزەمنى كۆزىتىپ، يۈرۈش-تۇرۇشۇمنى نازارەت قىلىۋاتقانىدى. گەرچە ئۇلارنىڭ ئەندىشىسى ئارتۇقچە بولسىمۇ، لېكىن، دوستلىق ئەقىدىسى تولىمۇ قەدىر-لىك ۋە قىممەتلىك ئىدى.

بۇ ھال مەندەك دىلى سۇنۇق، كۆڭلى يارا ئادەمنى تەسىرلەندۈرمەي قالمايتتى.

شۇ كۈنى مەن تولىمۇ ھاياجانلاندىم، تاكى ئاشۇ ئىككى گەۋدە گۇگۇم پەردىسى ئاستىدا غايىپ بولغۇچە ئىككى تەرەپتىكى دېرىزىلەر ئارىسىدا قاتراپ يۈردۈم.

ئارىدىن يەنە ئون نەچچە كۈن ئۆتتى، تۇخۇمدىن تۇك ئۈندۈرگۈچى قارا يۈزلەرنىڭ سېھرىگەرلىكى ئاخىرى پاش بولدى، پاك نامىمغا چاپلانغان تۆھمەتنىڭ كۈلى كۆككە سورۇلۇپ، ھەممە نەرسە ئەسلى ھالىتىگە قايتتى. تەشكىلنىڭ رەسمىي ئۆزرەخاھلىقىدىن كېيىن، بىر ئاي داۋام قىلغان كۈلپەتلىك ئۆتمۈشنى كەينىمگە تاشلىدىم-دە، ھېچقانداق ئادا-ۋەت-خۇسۇمەت ساقلىماي، جىن-شەيتانلار ئارىسىدىن ئادەملەر ئارىسىغا قايتىپ كەلدىم.

ئىش شۇنىڭ بىلەن تۈگىدىمىكىن دەپتىمەن، يۈرىكىمگە يەنە بىر بېگىز سانجىلدى. بۇنداق دېسەم، ھېلىقى تۆھمەت يەنە راستقا ئايلىنىپ قالدىمىكىن ياكى ئۇنىڭدىن چوڭراق بىرەر تۆھمەت چاپلاندىمىكىن دەپ ئويلاپمۇ قالماڭلار، تۆھمەتنىڭغۇ كارايىتى چاغلىق ئىكەن، ئىشەنچەڭ تولۇق، كۆڭلۈڭ توق بولسىلا، تۆھمەتنىڭ قانچىلىك ئۇستىلىق بىلەن چاپلىنىشىدىن قەتئىيىنەزەر، ئۇ ھامان بىر كۈنى ئاغدۇرۇپ تاشلىنىدىكەن. ئەمما روھىي ئازابنىڭ دەردى بولسا باشقىچىلا يامان ئىكەن. نامىم ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، بېشىمغا كۈن چۈشكەندە مېنىڭ غېمىمنى يېگەن ھېلىقى ئىككى ئاغىنەمنى تېپىپ، بىر بوتۇلكا ھاراق قۇيۇپ بېرەي، تەشەككۇرۇمنى ئىزھار قىلاي دېگەن بولسامۇ ئۇلارنى زادىلا ئۇچرىتالمىدىم، «ئۇلار مېنى ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان بولۇپ قاپتۇ دەپ ئويلاپ قالسا قانداق قىلىمەن، بېشىمغا يەنە كۈن كەلمەيدۇ، تۇخۇمدىن تۇك ئۈنمەيدۇ دېگىلى بولامدۇ؟» دەپ ئويلىدىم.

مەن ئەنە شۇنداق ئوي بىلەن تىت-تىت بولۇپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىر ئاخشىمى نۇر موللاق دېگەن ئاغىنەم ئۆيۈمگە كىرىپ كەلدى-دە، مەن بىلەن كۆزىگە ياش ئېلىپ تۇرۇپ كۆرۈشكەندىن كېيىن، تۆرگە ئۆتۈپ ئولتۇردى. ئۇ مەن بىلەن بىر يۇرتلۇق ئىدى، نۇر توختى بىلەن قوشۇپ ھېسابلىغاندا ئۇ ئىدارىمىز دائىرىسىدە يېقىن ئۆتىدىغان ئىككى ئاغىنەمنىڭ بىرى ھېسابلىناتتى. ئارىلىقتا مەن بولغىنىم ئۈچۈنمۇ ياكى ئۇلار ئۆزلىرىچە تېپىشىۋالغانمۇ، ئىشقىلىپ نۇر توختى بىلەن نۇر

AltunOq

موللاقنىڭ ئاغىنىدارچىلىقىمۇ ھەممەيلەنگە ئايان ئىدى. بويى ئېگىز بولغاچقا سەل دۈمچەك كۆرۈنۈدىغان، قاچانلا قارىساڭ كۈلۈمسىرەپلا تۇرىدىغان نۇر موللاق ماڭا تۆھمەت چاپلاپ، تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرگەن ئۇياتسىز كىشىلەرنى ئەڭ يامان ئىبارىلەر بىلەن تىللاپ، ئەسلىدىنلا پاك ئىكەنلىكىمنى، ئېغىر كۈنلەردىمۇ تەڭرىتاغ چوققىسىدەك تىك تۇرغىنىمنى بىر ھازا ماختاپ چىققاندىن كېيىن مەندىن جىددىي يوسۇندا سورىدى:

— ھوي، نۇر توختى ئۈستىدە تارقىلىپ يۈرگەن بەزى گەپلەرنى ئاڭلىدىڭمۇ ئاداش؟ ئەجەپ تۇزكور نېمىكىنا ئۇ.

— يېقىندىن بىرى ئۇنى كۆرمىدىم، گەپ ئاڭلىغۇدەكمۇ بولمىدىم، ئۇششاق گەپ بىلەن كىمنىڭ ئىشى؟!

— ۋاييەي، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى گەپلەرنى ئۇششاق گەپ دېگىلى بولامدىغان،— نۇر موللاق سارغۇچ بۇرۇتىنى سىيلاپ قويۇپ، ئولتۇرغان ئورۇندۇقىنى مەن تەرەپكە سۈردى ۋە ئەتراپىغا قارىۋېلىپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى،— يەنە كېلىپ بۇ گەپلەر سەن بىلەن بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك جۇمۇ، دەي دېسەم تىلىم كۆيىدۇ، دېمەي دېسەم دىلىم، مېنىڭ ئۇششاق گەپلەرنى كۆتۈرۈپ يۈرمەيدىغانلىقىمنى سەنمۇ ئوبدان بىلىسەنغۇ؟

مەن ئىندىمىدىم، لېكىن، ئادەتتە بىر رۇمكا ھاراق تاپسىمۇ نۇر توختىسىز ئىچمەيدىغان نۇر موللاقنىڭ ئەمدى نېمە دەپ ئۇنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان بولۇپ قالغىنىغا سەل ھەيران قالدىم.

— بىز ئاغىنىغۇ، بىر-بىرىمىزدىن گەپ يوشۇرمايمىزغۇ، مەيلى مەن دەۋېرەي، بۇندىن كېيىن نۇر توختىنىڭ گېپىدىن، قىلىقلىرىدىن ھېزى بولساڭلا بولىدىغۇ.

ئۇ مېنىڭ بۇ گەپلەرگە ئانچە قىزىقماي ئولتۇرغىنىمنى تۇيۇپ تۇرۇپ، تۇيماسقا سالدى-دە، بۇرۇتىنى يەنە بىر سىيلاپ قويۇپ دېدى:

— ئاڭلىسام نۇر توختى دېگەن قارا يۈز ئىشتىن توختىتىپ قويۇلغىنىڭنى ئاڭلاپلا ئىدارىگە دوكلاد يېزىپتۇ، نېمىلەرنى يېزىپتۇ دەپ سورىمامسەن، سەن ئۆرۈلسەڭ سېنى بۇ ئۆيدىن كۆچۈرۈۋېتىدۇ ئەمەسمۇ، ئاشۇ ئۆينى ماڭا بەرسە دەپ تەلەپ قويۇپتۇ!

— ھەي، بۇ گەپلەرگىزە...

— بۇ گەپلەرگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ دېمەكچىمۇ سەن؟ گەپنىڭ قىزىقى مانا ماۋۇ يەردە، ئۇ تېخى ھەر كۈنى ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئۆيۈڭنىڭ كەينىگە كېلىدىكەن-دە، دېرىزىلىرىڭگە سىنچىلاپ قاراپ، ئۆي كۆلىمىنىڭ قانچە كۋادراتىمېتر كېلىدىغانلىقىنى قەدەملىرى بىلەن ئۆلچەيدىكەن، ئاڭلىسام، ئۆي جاھازىلىرىنىمۇ ياسىتىپ بوپتىكەنمىش!

— ھە، شۇنداق ئىشلارمۇ بوپتۇمۇ بۇ جاھاندا؟

— بولمايچۇ، مانا ئەمدى سەنمۇ يىقىلمىدىڭ، ئۆيدىنمۇ كۆچۈرۈۋېتىلمەيسەن، ئۇنىڭمۇ تاۋۇزى قولتۇقىدىن چۈشتى، خوپ بولدى، خوپ بولدى.

نۇر موللاقنىڭ ئىشىكتىن قانداق چىقىپ كەتكىنىنىمۇ تۇيمايلا قالدىم. غەزەبتىن يېرىلاي دەپ تۇرغان چېغىمدا يەنە ئىشىك قېقىلىپ، ئۆيگە نۇر توختى كىرىپ كەلدى. ئۇ كەيپىياتىمغا زەن قويمايلا مېنى ماختاشقا باشلىدى، كېيىن نۇر موللاقنى تىللىغىلى تۇردى. بوينىغا چۈشكەن

تىرناق ئىزىنى، ياڭاقتەك كۆكىرىپ چىققان قاپىقىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، ئۆتكەن ھەپتىدە يوقىلاڭ بىر سەۋەب بىلەن ياقىلىشىپ قالغاندا نۇر موللاقنىڭ ئۆزىنى بۇ ھالغا كەلتۈرگىنى ئۈستىدە داتلىدى. مەن ئۆيدە سولىنىپ ياتقاندا ئۇنىڭ ئۆيۈمنىڭ كۈنچىقىش تەرىپىدە نېمىلەرنى قىلىپ يۈرگىنىنى، مەن غۇلاپ چۈشكەندىن كېيىن ئۆيۈمنىڭ جەزمەن ئۆزىگە بېرىلىشى كېرەكلىكى توغرىسىدا نېمىلەرنى دېگىنىنى ئۆزى بىلگەن پاكىتلار بىلەن ئالدىمغا يايدى.

كۆزلىرىم ۋاللىدە يورۇپ كەتتى، مەن ھەممىنى چۈشەندىم. بىراق، نۇر توختىنىڭ يەنە بىلجىرلاۋېرىشىگە ئەسلا چىداپ تۇرالمىدىم، ئاخىرى قۇلاقلىرىمنى ئېتىپ تۇرۇپ ئۇنى ئۆيدىن ھەيدەپ چىقاردىم - دە، خوتۇن - بالىلىرىمنىڭ كۆزىچىلا ھۆڭرەپ يىغلاپ تاشلىدىم، يىغلىدىم دېسەم ھەيران قالماڭلار، راستىنى ئېيتسام، بارى - يوق ئىككىلا ئاغىنەم بار ئىدى، مەن ئۆز تەقدىرىمدىن قايغۇرۇپ يۈرگەن چاغدا ئاشۇ ئىككى ئاغىنەم ئىككى ئېغىز ياخشى گەپ بىلەن بولسىمۇ كۆڭلۈمنى ياساپ قويماق تۇگۈل، مەندىن قالىدىغان مىراسنى تالىشىپ، ياقىلىشىپ يۈرسە، ئەمدى بۇ دۇنيادا ماڭا ۋاپادار دوست تېپىلارمۇ؟ قېنى ئېيتىڭلار، مۇشۇنداق ئەلەملىك پەيتتە مەن يىغلىماي كىم يىغلايدۇ؟ مەلۇم بىر مۇتەپەككۇر: «ئادەم — تەتۈر ئۆسكەن دەرەخ، ئۇنىڭ شېخى ئاستىدا، يىلتىزى ئۈستىدە» دېگەنىكەن، خۇداغا شۈكرى، ئادەملەر ھېلىمۇ تەتۈر يارىلىپ قاپتۇق، ئەگەر ئوڭ يارىلىپ قالغان بولساق يەنە نېمە كارامەتلەرنى كۆرسىتەر ئىدۇقكىن - تاڭ؟!

چىرايلىق چوكان

يېرىم كۈنلۈك چۆل يولى ئاخىر كەينىمىزدە قالدى. چوغدەك تاۋلىنىپ تۇرغان تومۇز قۇياشى بۇلۇتسىز ئاسمان گۈمبىزىدە تىكلەنگەن چاغدىلا ئاندىن تاشيول بويىغا جايلاشقان يېزا بازىرىغا يېتىپ كەلدۇق. ئۈزۈلدۈرمەي سىگنال بېرىپ، قايناۋاتقان قازان مىسالى قىزىپ كەتكەن بازاردىكى ئادەم، ئات - ئۇلاغ ئارىسىدىن ئېھتىيات بىلەن يول ئېچىپ، بىر كونا تام يېنىدا توختىدۇق - دە، ماشىنىدىن چۈشۈپ، بازارچىلار ئارىسىغا قوشۇلۇپ كەتتۇق.

ماشىنىلىق سەپەر دېگەن مۇشۇنداق بولىدىغان گەپ ئىكەن، ماشىنىدا ئولتۇردۇم دېگىنىڭ بىلەن، سەكرەپ - قاڭقىپ، ئۈچەي - باغرىڭ يەتكۈچە چايقىلىدىكەن. بولۇپمۇ، تومۇز كۈنلىرى خۇددى خۇمداندەك قىزىپ كېتىدىغان لاتا پىكاپ تېنىڭدىكى ئەملىكنى سۈمۈرۈۋېرىپ، ئاغزىڭنى قۇم تىققاندەكلا قۇرۇتۇۋېتىدىكەن. ئالقانچىلىك سايە، مۇزدەك بىر چىنە دۇغ كۆزۈڭدىن ئۇچىدىكەن.

ئاش كەلسە، ئىمان قېچىپتۇ، دېگەندەك، تاماق ۋە ئىچىملىك تاماسىدا كېتىۋېتىپ، شوپۇرنىڭ قارىسىنىمۇ كۆزدىن قاچۇرۇپ قويدۇم. مەندەك بىر راۋرۇس ئادەم ماشىنىنىڭ ئۈچ كىشىلىك ئورۇندۇقىنى يالغۇز ئىگىلەپ، خالىسام كېرىلىپ، خالىسام يانپاشلاپ يېتىپ، بۇ تەرىقە چارچاپ، چاڭقاپ كەتكەن يەردە، يەتتە ئەزايىنىڭ ھېچ بىرى بىكار تۇرمايدىغان جاپاكەش شوپۇر نېمە بولماقچىدى؟ شۇنىڭ بىلەن

ئۇنى تازا بىر مېھمان قىلىۋېتەي دېگەن ئويۇممۇ يوققا چىقتى. بۇگۈن يەكشەنبە بولغاچقىمۇ، بازاردا ئادەم مىغىلدايتتى.

نېمە ئامال، دېگىزغا چۈشۈپ كەتكەن يىگىننى تېپىش مۇمكىنمۇ؟ ئاخىر، ئۆز ئالدىمغا يول تۇتماقچى بولۇپ، يول بويىدىكى يايىمچىلار قاتارىنى بويلاپ يۇرۇپ كەتتىم.

دەرەخلىرى شالاڭ، قاغجىراپ كەتكەن ئېرىق بويىغا يېيىلغان يايىملار خېلى بىر يەرلەرگىچە سوزۇلاتتى. مېۋە - چېۋە سېۋەتلىرى بېسىلغان ھارۋىلار، يەر ئۈستىگىلا تاشلانغان بورىلارغا دۆۋىلەنگەن گۈلە - قاقلار، گۆش ئېسىلغان قاسساپ كانارلىرى شۇنچىلىك زىچ جايلاشقانكى، يايىملار كەينىدىكى كۆكۈچ ئىس ئۆرلەپ تۇرغان ئاشخانىلارغا ئۆتۈش ئۈچۈن بىر تاپانلىقمۇ بوش يەر تېپىلمايتتى. ئېرىق بويىنى بويلاپ مېڭىۋېرىپ، بىر چۆگۈن سۇ قاينىغان پۇرسەتتە ئاندىن يايىملارنىڭ شالاڭلاشقان يېرىگە يېتىپ كېلەلىدىم - دە، ئىككى يايما ئارىسىدىكى تار بوشلۇقتىن ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن تەمشەلدىم، لېكىن يەنە چىپچىدە توختاپ قالدىم.

مېنىڭ قەددىمنى توختىتىپ، ئۆزۈمنى خۇددى ھەيكەلدەك قاتۇرۇپ قويغان نەرسە كۆزۈمگە تاساددىپىي چېلىققان بىر چوكاندەك.

ھەي، مەن ئۇنى چوكان دېدىممۇ؟ چوكان دېگەن تىلىم قۇرۇسۇن، ئۇ چوكاندىمۇ ئەمەس، قىزمۇ ئەمەس، بەئەينى بىر پەرىشتە ئىدى. پەرىشتە بولغاندىمۇ شۇنداق بىر پەرىشتە ئىدىكى، مەجنۇن تاللارنى سۆيۈپ، شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان سۇ بويىدا خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان پەرىشتىنىڭ دەل ئۆزى ئىدى. بىراق، بۇ تال - مەجنۇن، سۇنىڭ شىلدىرلىغان ئاۋازلىرى، سۇ بويىدا خىيال سۈرۈۋاتقان پەرىشتە دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسى پەقەت بىر دەقىقىلىك خىيالىي مەنزىرىدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. ئەمەلدە، چوكاننىڭ ئولتۇرغان يېرى ئېشەك ۋە كالا تېزەكلىرىنىڭ ئۇۋۇندىلىرى ئارىلىشىپ، ياغ چاچقاندەكلا قارىيىپ كەتكەن قوقاستەك قىزىق توپا، ئالدىغا يېيىلغىنى ئۈيەر - بۇيىرى سۈزۈلگەن يېشىل ياغلىق ئىدى. ياغلىق ئۈستىدە بىر ئوچۇم - بىر ئوچۇمدىن بۆلۈنگەن گازىر، ئۈجمە پوردىدا بويالغان ئونچە تۇخۇم، ئىككى تەلەڭگە كەلگۈدەك ئۆرۈك قېقى ۋە ئىككى چاڭگالچە نان جىگدە تۇراتتى. ئات - ئۇلاقلارنىڭ ئايىغىدىن قوزغالغان توپا - چاڭ بازارنى بىر ئالغان ۋاراڭ - چۇرۇڭ بىلەن قوشۇلۇپ تىنجىق ھاۋاغا ئۆرلەپ، گۈلە - قاقلار ئۈستىگە قوناتتى. بۇ نامرات يايىمچىنى كۆزگە ئىلمايي، يايما ئۈستىدىنلا ئاتلاپ ئۆتۈۋىغان بىئەدەپ بازارچىلارنىڭ ناھاللىق ئاياغلىرىنىڭ چەمىدىن چۈشكەن توپىمۇ تۇخۇم بىلەن گۈلە - قاقلار ئارىسىنى تىندۇرۇپ تۇراتتى. ئۆڭۈپ كەتكەن ھاۋارەڭ خەسىدىن ئۈزۈن كۆڭلەك، كۆك خادانى ئىشتان كىيىپ، ئاندا - ساندا زەرى بار قىزىل ياغلىق چېگىۋالغان چوكان پەرىشان، ئويچان كۆرۈنەتتى. كۆزلىرى تۇخۇمغىمۇ، قاققىمۇ، ئىشقىلىپ، نېمىگىدۇر تىكىلگىنىچە قېتىپ قالغان، بىر پۇتى بىلەن تىزلىنىپ، بىر پۇتىنى تىزدىن قۇچاقلىۋالغان، چىرايلىق زاڭىقى تىزىنىڭ ئۈستىدە تۇراتتى.

ئۇ بىر چاغدا بېشىنى كۆتۈردى - دە، بىرەر مۇرىۋەتلىك خېرىدارنىڭ ئۆزىنى بۇ زېرىكىشلىك كاسات يايىمنىڭ ئاسارىتى-

دىن قۇتۇلدۇرۇشىنى كۆتكەندەك ئۇمىدلىك كۆزلىرىنى ئۆتكەن - كەچكەن بازارچىلارغا تىكتى. مەن شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ رۇخسارىنى تولۇق كۆرۈۋېلىش پۇرسىتىگە مۇيەسسەر بولدۇم.

توۋا، ئىنسان نەسلىدىنمۇ مانا مۇشۇنداق پەرىشتىلەر تۆرىلىدىكەن. ئۇنىڭ كۆزلىرى نېمىدېگەن چوڭ، نېمىدېگەن قارا، تاڭ شەبنىمىگە كۆمۈلگەن، ئەمدىلا ئېچىلاي دەپ تۇرغان قىزىلگۈل غۇنچىسىگە ئوخشايدىغان ئاغزىچۇ؟ باش باھار كۈنلىرىدە ئۆگزە گىرۋەكلىرىدە قېتىپ قالىدىغان مۇز نۆكچىسىگە ئوخشايدىغان بۇرنىمۇ بەكلا چىرايلىق، بىر تال قارا يىپتەك ئىنچىكە، ئەگىم قاشلىرى ئوت كۆيۈپ تۇرغان ئاتەشدان سۈپەت نۇرلۇق كۆزلىرىنى ۋە تال - تال كىرپىكلىرىنى ئۆز مۇھاپىزىتى ئاستىغا ئالغاندى. سۇرتۇلگەنسېرى ئېرىپ، يېلىمدەك چاپلىشىپ تۇرۇدىغان چاڭ - توزانمۇ ئۇنىڭ قىزىل بىلەن ئاق رەڭ ئاجايىپ بىر ھېكمەت بىلەن سىڭىشىپ تۇرغان نۇرانە ئۆڭىنى خۇنۇكلەشتۈرەلمىگەن، خەسە كۆڭلىكىنى كۆتۈرۈپ تىك تۇرغان بىر جۈپ كۆكسى ئۇنىڭ زىلۋا بويىغا ئاجايىپ سۆلەت قوشۇپ، ياشلىق باھارىنى ئۇرغۇتۇپ تۇراتتى. بېلەك تومىلۇقىدىكى ئىككى ئۆرۈم قارا چېچى قاقىرام توپا ئۈستىدە ھوشىدىن كەتكەن ئىككى قارا يىلاندەك تولغىنىپ ياتاتتى.

يالىڭاياغ پۇتتىن قاپارتقۇ ئۆرلەتكۈدەك قىزىپ كەتكەن قاقاس توپا، بېلىنىڭ ئاستى قاقاس توپا بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن گۈزەل بەدەن، قارا يامغۇردەك يېغىپ تۇرغان توزان ئاستىدىكى چىرايلىق قاشكۆز، كور خېرىدارنىمۇ جەلپ قىلالمايدىغان كاسات يايما، بىچارىلەرچە تەلمۇرۇش ...

بىر - بىرىگە زادى ماس كەلمەيدىغان بۇ كۆڭۈلسىز مەنزىرىگە قاراۋەرگەنسېرى كۆڭلۈمدە خۇددى ئېچىنىشلىق بىر ناھەق چىلىككە دۇچ كەلگەندەك بىر خىل تۈيغۇ پەيدا بولدى. يەر ۋە ئاسمان ئارىسىدىكى جىمى نەرسە ئۆز مۇۋازىنىتىنى يوقاتقان، تېگىشلىك ئورنىدىن مەھرۇم بولغان ھالدا كۆز ئالدىمغا كەلدى.

مەن يايمىدىكى ھەممە نەرسىنى بىر يولىلا سېتىۋېلىش ئۈچۈن قولۇمنى ئىختىيارسىز تۆش يانچۇقۇمغا ئۇزاتتىم. لېكىن شۇ دەقىقىدە ئويلىمىغان بىر ئىش يۈز بەردى. 30 ياشلارغا ئۇلاشقان، تۇرخۇنغا تىقىپ تارتىۋالغاندەكلا قارا چىراي بىر ئەر كىشى ئېغاڭلىغان پېتى كېلىپ چوكاننىڭ ئالدىغا زوكزايدى.

— بىر... ئىككى... ئۈچ...

ئۇ يايمىدىكى تۇخۇملارنى ۋە گۈلەقاق دۆۋىسىنى بىرنەچچە قېتىم ساناپ چىقتى ۋە سادىن ھۇركىگەن چۈجىدەك تۇگۇلۇپ، تىترەشكە باشلىغان چوكاننى يەپ كەتكۈدەك ئەلپاز بىلەن:

— بۇ... بۇ... تۇخۇم ئۆز پېتى تۇرۇپتىغۇ، نېمىشقا... نېمىشقا سېتىپ بولمىدىك، ھاراق ئىچىدىغانغا پۇل قېنى ئەمدى؟ — دېدى.

چوكان ئۆزىنى قانداقتۇر بىر زەربىدىن مۇھاپىزەت قىلماقچى بولغاندەك كەينىگە داجىدى ۋە:

— خاپا بولمىسلا، ساتاي دېسەم خېرىدار كەلمىدى، — دېدى قورقۇمسراپ تۇرۇپ.

— خې... خېرىدار كەلمىسە ۋارقىرىدىمامسەن، چاقىرمامسەن؟

— ۋارقىراي دېسەم...

ـــ ھە... ۋارقىراي دېسەڭ نېمە بولدى، ئىزا تارتىدىغان بولۇپ قالدىڭمۇ ئۆزۈڭچە؟

ـــ ماقۇل، ئەمدى ۋارقىراي.

سالاھىيىتى ماڭا تېپىشماق بولۇپ تۇيۇلغان بۇ مۇتىھەم چويۇن توپتەك يوغان مۇشتىنى تۈگۈپ چوكاننىڭ بۇرنىغا تەڭلەپ پوپۇزا قىلىپ قويغاندىن كېيىن، يەنە سەنتۈرۈلگەن پېتى ئادەملەر ئارىسىدا غايىپ بولدى.

چوكان بىلەن بولغان ئارىلىقىم پەقەت تۆت قەدەملا كېلىدۇ. نېمىشقىدۇ قاقاس تۇپراققا مىقلىنىپ قالغاندەك بۇ يەردىن قوزغالغۇم كەلمەيدۇ. ئۇنىڭغا ئېھتىيات بىلەن قاراپ ـ قاراپ قويىمەن. چوكان بولسا ئاغزىنى ئۇشلاپ، كۆكرەك قەپىسىنى يەل بىلەن تولدۇرىدۇ ـ يۇ، بۇ يەلنى يەنە ئېچىنىشلىق بىر ئۇھ تارتىش بىلەن يوق قىلىدۇ. يەنە ئاغزىنى ئۇشلايدۇ. كېلىۋاتقان كىملەرنىدۇ تاكى يېنىدىن ئۆتۈپ كەتكۈچە كۆزىتىپ، ئۇنىڭغا ئانىسىغا تەلمۈرگەن كىيىك بالىسىدەك تەلمۈرىدۇ. گاھ كۆزلىرىگە ياش ئالىدۇ، گاھ ئالاقزادىچىلىك ئىچىدە ھېلىقى مۇتىھەم كەتكەن تەرەپكە قاراپ قويىدۇ....

مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقۇم، ھېلىقى مۇشتۇمزورنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭ نېمە دەپ يوغانچىلىق قىلىدىغانلىقىنى ئۇققۇم كېلىدۇ. بىراق، يۈزۈمنىڭ قىزىشىۋاتقىنىنى، بۇ چوكاندىن ئەيمىنىپ، تارتىنىۋاتقىنىمنى تۇيۇپ قالىمەن. ئۇنىڭ ھەممە نەرسىسىنى بىراقلا سېتىۋېلىپ، خەيرىخاھلىقىمنى ئىزھار قىلىشقىمۇ ئەمدى جۈرئەت قىلالمايمەن، ئۆز ـ ئۆزۈمنى، يۇرت يات، ئادەملەر يات، يەنە كېلىپ سەن ئالىلىقاچان ئۆيلەنگەن، خوتۇن ـ بالىلىق ئادەم، ئۇنىڭغا نېمە دەپ خەيرىخاھلىق قىلاتتىڭ، دەپ ئاگاھلاندۇرۇپ باقىمەن.

لېكىن، ئۇنىڭ كۆز يېشى بىلەن يۇيۇلغان چىرايىغا يەنە بىر سەپسالغىنىمدا يۈرىكىمدە قوپۇرۇلغان ئاگاھ ئىستېھكامىم خۇددى ئاتوم بومبىسى تاشلانغاندەك گۇمران بولۇپ، كۈلى كۆككە ئۇچۇدۇ. بۇ ئىستېھكام خارابىسىدا يەنە دەسلەپكى تۇيغۇلىرىمدىن قوپۇرۇلغان بەھەيۋەت بىر مۇنار قەد كۆتۈرىدۇ.

شۇ ئەسنادا چوكان ئانچە ـ مۇنچە شالاڭلاشقا باشلىغان بازارچىلار ئارىسىدىن كىمنىدۇر كۆرگەن بولسا كېرەك، يەنە بىئارام بولۇشقا، ئىزتىراپ ئىچىدە تاتىرىشقا باشلىدى. كۆپ ئۆتمەي سامان تىققان تاغاردەك سېمىز، پاكىنەك، يۈزىگە سىياھدان سۈركىۋالغاندەك قارا، 50 ياشلار چامىسىدىكى بىر خوتۇن چوكاننىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ، ئۇنى سوراق قىلغىلى تۇردى:

ـــ سەن لامزەللە، ئەتىگەندىن كەچكىچە بۇتتەك قېتىپ ئولتۇرغىنىڭ ئولتۇرغان. بازاردا بىر كويلۇق سودا قىلساڭمۇ كىمنىڭ دەردى. ئەمدى ھۇجراڭغا چىراغ ياققىنىڭنى كۆرەي، سەندەك دىۋاننىڭ قىزىغا زۇلمەت قاراڭغۇسىدىن ئۆزگىسى بىكار!

بۇ خوتۇن ئالقانلىرى بىلەن يۈزىنى توسۇۋالغان چوكاننىڭ ئالدىدا ئاياغلىرىنى كېرىپ، يەرگە تەتۈر كۆمۈلگەن ئاچىماق تۈۋرۈكتەك ئۆرە تۇراتتى. كۆسەيدەك قارا بارماقلىرى بەزىدە ئەس ـ ھوشىنى يوقىتاي دەپ قالغان چوكاننىڭ بۇرنىغىچە يېتىپ باراتتى. ياغ تەپچىرەپ تۇرغان ساڭگىلىماچ قوۋۇز گۆشلىرىنى تىترىتىپ، ئەزۋەلىگىنى ئەزۋەلىگەنىدى.

بۇ خوتۇننىڭ كونا تەلەڭگىنى تاراڭلاتـ

AltunOq

قاندەك ئاڭلىنىدىغان يېقىمسىز ئاۋازى سودا-
سېتىقلىرىنى تۆگىتىپ قايتىپ كېتىۋاتقان
بازارچىلارنى، ئۇيەر - بۇيەردە لاغايلاپ يۈرگەن
بىكار تەلەپلەرنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى.
چوكان ھۆل چىۋىقتەك تېگىۋاتقان ئاھانەت-
كە ئەمدى چىداپ تۇرالمىغان بولسا كېرەك،
يۈزىنى توسۇۋالغان قوللىرىنى چۈشۈرۈپ،
ئۇنىڭغا قادىلىپ تۇرۇپ:

— قېيىن ئانا، ئاغزىلىرىنى بۇزمىسىلا
بولارمىكىن، — دېدى.

— ھە؟

ئۇ خوتۇن باشتا كۆزلىرىنى چۆچەك-
تەك ئېچىپ، بىر سېكۇنتقا قېتىپ قالدى،
ئارقىدىنلا ئۆزىنى يەرگە تاشلاپ، ئېشەك-
تەك يۇمىلاپ، ئاۋازىنىڭ بارىچە سۈرەن
سالغىلى تۇردى:

— ۋاي خۇدايىم، بۇ جالاپنىڭ ماڭا
يانغىنىنى كۆرمەمدىغان، ئۆز كېلىنىمنىڭ
ئىزاسىنى ئاڭلايدىغان ھالغا چۈشۈپ قال-
دىممۇ ئەمدى، ۋاييەي، ۋايجان...

بايامقى مۇتىھەم يەنە پەيدا بولدى،
ئۇ ئانىسىنى يۆلەشتۈرۈۋېتىپ، ئەتراپتا شام
تىككەندەك ئۆرە تۇرۇشقان كىشىلەر تو-
پىغا قاراپ مۇشتىنى كۆرسىتىپ دېۋەيلىدى.
توپلىشىۋالغانلار قۇرغۇينىڭ قارىسىنى كۆر-
گەن قۇشقاچ توپىدەك قاچ - قاچ بولۇپ،
تارقىلىپ كېتىشتى. ئۇ مۇتىھەم ئۆزىنىڭ
بۇ كارامىتىدىن سۆيۈندىمۇ، تازا بىر كېرىـ
لىۋالدى - دە، ھېلىغىچە داتلاۋاتقان ئانىـ
سىدىن سورىدى:

— ئانا، كۆڭلىڭىزنى ئاغرىتقان كىم
ئۇ، قېنى، ماڭا بىر دەڭا؟

— كىم بولاتتى، ئەنە ئاۋۇ، — دومىـ
لاۋاتقان خوتۇن تېنىگە غايىپتىن كۈچ
قېتىلغاندەك لىككىدە ئۆرە بولدى. قولىنى
نېمە قىلارىنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرغان
چوكانغا چىنەپ تۇرۇپ دېدى، — ئۇ ماڭا
ياندى، ھۈركىرىدى، دېنى كۆزىگە ئىلمىدى....

— ھىم، سەن...سەن تېخى ئانامغا
ھۆرت - پۆرت دېگۈدەك بولدۇڭمۇ؟! مانا
ساڭا نوچىلىق، مانا ساڭا...

چوكان چىلبۆرىنىڭ چاڭگىلىغا چۈشـ
كەن بىچارە قوزىچاقتەك مەڭدەپ قالغانىدى.
ئۇ ئۆزىنى قاچۇرۇشقا ئۈلگۈرمەيلا
مەڭزىگە ئىككى شاپىلاق تەگدى،
شاپىلاق تەگكەن يەر يول - يول قىزىرىپ
چىقتى. جاۋغىيىدىن قان ساقىدى.

شاپىلاق چىرايلىق چوكاننىڭ مەڭزىگە
تەگدىمۇ ياكى مېنىڭ مەڭزىمگە تەگدىمۇ،
بىلمەيمەن، پۈتۈن ئۇزايىم لەرزىگە كېـ
لىپ يۈرىكىم زىخ سانجىغاندەك ئېچىشىپ
كەتتى. كۆزۈمگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى. نېـ
مىلەرنى ئويلىغىنىمنى ۋە نېمىلەرگە نىـ
يەت قىلغىنىمنى ئۇقمايمەن، بىر
چاغدا قارىسام، يىغلامسىراپ، بىچارىلەر-
چە يېلىنىۋاتقان چوكان بىلەن ئۇنىڭ يا-
ۋۇز ئېرى، ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپتىمەن.

— بۇ بىگۇناھ ئايالنى نېمىشقا خورلايـ
سەن؟ ئۇنىڭغا ئىچىڭ ئاغرىسا بولمامدۇ؟!

مۇتىھەم ئەرنىڭ قارا قولى ھاۋادا قېـ
تىپلا قالدى. لېكىن، ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي
چېچىلىپ كەتكەن ئەقلىنى يەنە قولىغا
ئالدى بولغاي، قان تولغان كۆزلىرىنى ما-
ڭا تىكتى، تاماكا خالتىسى ئېسىپ قويغانـ
دەك ساڭگىلاپ چۈشكەن قاپاقلىرى ئاستىـ
دىكى يۈز مۇسكۇلى لىكىلدىغىلى تۇردى.

— ھىم، مېنىڭ ئىشىمغا ئارىلىشىدىـ
غانغا نېمە ھەددىڭ بار؟ — دېدى ئۇ ما-
ڭا تازا بىر سەپسېلىپ، چوقامدىن تاپىنىمـ
غىچە كۆزىتىپ چىققاندىن كېيىن شالىسـ

نى چېچىپ، — قېنى دەپ باقە، مەن ئۇر-
سام ئۆز خوتۇنۇمنى ئۇردۇم، ساڭا نېمە
دەز كەتتى؟

— خوتۇنۇڭ بولسىمۇ، ئۇرۇشقا ھەق-
قىڭ يوق.

— ھىم، ئەمدى بىلدىم، سەن تېخى
خوتۇنۇمنى پايلاپ يۈرگەنكەنسەن - دە،
دەپ باقە، سەن نېمە ئادەم؟

ئۇ بىردىنلا ياقامغا ئېسىلدى، ھەتتا
مېنى ساقچىغا ئاپىرىمەن دەپ ھەيۋە قىل-
غىلى تۇردى. خېلىدىن بېرى تېرەككە يۆ-
لىنىپ، ئىنجىقلاپ ئولتۇرغان ئانىسىمۇ
ئاغزىنى قويۇۋەتتى. يامان نىيەتتىن خالىي
ئىكەنلىكىمنى، پەقەت بىگۇناھ چوكاننىڭ
ناھەق خورلىنىشىغا چىداپ تۇرالمىغانلىقىم-
نى تەكرار - تەكرار چۈشەندۈرۈپمۇ ئۇلارغا
ھەرەز ئۇقتۇرالمىدىم.

ھېلىمۇ ياخشى، ئاغزىنى سۈرتكەن
پېتى يېتىپ كەلگەن شوپۇرۇم بۇ كۆڭۈل-
سىز ھالنى كۆرۈپ، قەدىمىنى ئىتتىكلەت-
تى، ئارىغا چۈشۈپ ئاران دېگەندە مېنى
ئاجرىتىۋالدى. بېشەم ئەركەك تېخىمۇ
ھەددىدىن ئاشقىلى تۇردى. ئۇ ماڭا كۆر-
سىتىپ تۇرۇپ، خوتۇنىنىڭ مەڭزىگە يەنە
ئىككى شاپىلاق سالدى ۋە:

— مانا قاراپ تۇر، مەن ئۇنى مانا
مۇشۇنداق ئەدەپلەيمەن، مانا مۇشۇنداق
خورلايمەن، نوچا بولساڭ بىر نېمە دەپ
باقە قېنى، — دېدى - دە، چوكاننىڭ ساغ-
رىسىغا كۈچەپ بىرنى تېپىۋىدى، ئۇنىڭ-
سىزمۇ ئاران ئۆرە تۇرغان چوكان ئىككى
قەدەم نېرىسىغا قاڭقىپ بېرىپ، تىك مول-
لاق چۈشتى. يايمىدىكى ھەممە نەرسە
بىتچىت بولدى.

— سەن...

— يەنە ئىچ ئاغرىتىپ باقە قېنى.

ئۇ چوكاننى تەپتى، دەسسىدى، ئور-
نىدىن سىلكىپ تۇرغۇزۇپ، ئالدىغا سېلىپ
ھەيدەپ ماڭدى.

ئاھ، جاھاندا بۇنداق تاش يۈرەك
ئادەملەرمۇ بولىدىكەن - ھە؟ ئېسىت، شور پېـ
شانە چوكان، كور تەقدىر سېنى كىملەر-
گە قارام قىلدى - ھە؟ ئېست گۈزەل قا-
مىتىڭ، ئېست، ياش تولغان شەھلا كۆز-
لىرىڭ، ئېست خورلانغان ئۆمرۈڭ!

چوكان ئېرىنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ 20
قەدەمچە ئۇزىغاندىن كېيىن، تەسەۋۋۇر
قىلغۇسىز جاسارەت بىلەن كەينىگە بۇرۇل-
دى - دە، ماڭا لاپ قىلىپ قاراپ قويۇپ،
يولىنى يەنە داۋام قىلدى، ئۇ مۇشۇ بىر
قارىشى ئۈچۈن يەنە بىر تېپىك يېدى.

مەن شۇ كۈنى ھېچنەرسە يېمىدىم
ۋە ئىچمىدىم، ماشىنىغا ئولتۇرۇپلا كۆزلى-
رىمگە بارغانچە سەت كۆرۈنۈۋاتقان بۇ با-
زاردىن ئايرىلدىم، ئۆزۈمنىڭ قولىدىن ھېچ-
قانچە ئىش كەلمەيدىغان، ھالى چاغلىق
بىر بىچارە ئىكەنلىكىمنىمۇ تۇنجى قېتىم
ھېس قىلدىم.

بۇ كۆڭۈلسىز ۋەقەگە شاھىد بولغى-
نىمدىن بېرى خېلى ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەت-
تى. كۆز ياشلىرىغا كۆمۈلگەن ئاشۇ بىچا-
رە، غەمكىن، چىرايلىق چوكاننىڭ سىيما-
سى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ھېلىقى ئاخىرقى قارى-
شى زادىلا ئېسىمدىن چىقمىدى. ئۇنىڭ قا-
رىشىغا نېمە مەنە يوشۇرۇنغانلىقىمۇ جاۋابسىز
تېپىشماق بولۇپ قېلىۋەردى.

راخمانجان روسۇل

هاكىمنىڭ كېسىلى

(ھېكايە)

مۇقەددىر ھاكىم بىر يەرگە بارددىغان-لىقىدىن خەۋەرلەندۈرۈپ قويمىغاچقا، بىر تەرەپ قىلىشقا تېگىشلىك بىرمۇنچە ئىشلار ئۈنى كۈتۈپ قالغاندى: قوللىرىدا تەستىق-لىتىدىغان ھۆججەت - ماتېرىيالىلارنى، ئەرزلەرنى كۆتۈرۈۋالغان كىشىلەردىن بىرمۇنچىسى ھاكىم ئىشخانىسىنىڭ ئالدىدا تۇرۇشاتتى، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىردەم كارىدور دېرىزىسىدىن سىرتقا تىكىلىسە، بىر-دەم ھەرقايسى بۆلۈم - ئىشخانىلارنىڭ ئىشىكلىرىگە تەلمۈرەتتى. ھەممە بۆلۈم-ئىشخانىلاردىن سۈرۈشتە قىلىپ، ھاكىمنىڭ ناھىيە ئىچىدە يوقلۇقى بايقالدى، كىچىك ماشىنا شوپۇرلىرىنى چاقىرىپ سۈرۈشتۈرۈش كىمنىڭ ئەقلىگە كەلدىكىن، ئۈزۈن ئۆتۈ-مەيلا ئاخشام سائەت 10 ئەتراپىدا بىر جىپ ماشىنىنىڭ دەرۋازىدىن ئۇچقاندەك چىقىپ كەتكەنلىكى ئېنىقلاندى. دېمەك، ھا-كىم بىرەر يېزا (بازار)غا خىزمەت تەكشۈ-رۈش ئۈچۈن كېتىپتۇ - دە!

— ھەرقايسى يېزا (بازار) لارغا تېلېفون بېرىپ سۈرۈشتۈرۈڭ، — دېدى كاتىپقا ھۆكۈمەت ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى.

كاتىپ شۇ ھامان ناھىيە تەۋەلىكىدىكى 11 يېزا، ئىككى بازار، بىر مەيدانغا تېلېفون بەرگەن بولسىمۇ، ئۇ يەرلەردىن ھاكىمنىڭ كەلمىگەنلىكى توغرىسىدا جاۋاب كەلدى، ھاجەتمەنلەر بارغانچە كۆپەيدى.

— سىز ھاكىمنىڭ ئۆيىدىن ئۇقۇپ باقسىڭىز، — دېدى ئىشخانا مۇدىرى ئاخىرى كاتىپقا.

كاتىپ ۋەلىسپىتنى مىنگىنىچە ھاكىم-نىڭ ئۆيىگە چاپتى، ھاكىمنىڭ ئۆيى ناھىيە مەركىزىنىڭ شەرقىدىكى چوڭ ئۈس-تەڭ بويىدا بولۇپ، خۇددى كىچىك داچىغا ئوخشايتتى، كاتىپ ھاكىمنىڭ ھويلىسىغا كىرگەندە ھاكىمنىڭ كەنجى قىزى رازىيە ھويلىدا قورچاق ئويناۋاتاتتى.

— خېنىم قىزچاق، ھاكىم ئۆيدە بار-مۇ؟ — كاتىپ چىپىلداپ ئېقىۋاتقان تەرد-نى سۈرتتى.

— ئاغرىپ قالدى، ئۆيدە ياتىدۇ، — دېدى قىزچاق ئويۇننى داۋاملاشتۇرۇپ.

— نېمە؟ — كاتىپ بىر قەدەم ئالدىغا چامىدىدى، — ھازىر ئۆيدىمۇ ياكى... ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋېتىپ ئۆيگە ئېتىلدى. كاتىپ دالانغا كىرگەندە، مېھمانخانىنىڭ ئىشىكى ئوچۇق بولۇپ، جەننەتخان لۆڭگە بىلەن ھاكىمنىڭ يۈز - كۆزىنى سۈرتۈۋاتاتتى، كاتىپنى كۆرگەن جەننەتخان بىرئاز مەڭدەپ قالدى - يۇ، شۇ ھامان ئېسىنى يىغىپ، بىر داسنى پۇتى بىلەن كارىۋات ئاستىغا ئىتتىرىۋەتكەندىن كېيىن، مېھمانخانىنىڭ بوسۇغىسىدىن پۇتىنى ئېلىپ بولغان كاتىپنى

دالانغا یاندۇردی، مېھمانخانا ئۆيدىن چىقـ
قان بىر خىل قاڭسىق پۇراق كاتىپىنىڭ
دىمىغىغا ئۇرۇلدى.

— ئاخشامدىن بۇيان ئۇنىڭ كېسىلى
قوزغىلىپ بەكمۇ ھادىر سىكۇل قىلىۋەتتى،—
دېدى جەننەتخان قايغۇرغان قىياپەتـ
تە،— ئۇنىڭ كېسىلى جىمجىتلىقىنى خالـ
غاچقا، دوختۇرلار ھېچقانداق ئادەم بىلەن
كۆرۈشمىسۇن دېگەنىدى....

— دوختۇرغا...

— دوختۇرنى چاقىرتتۇق، — جەننەتـ
خان كاتىپىنىڭ سۆزىنى بۆلدى،— دورا
ئىچتى، دوختۇرلار ئارام ئالسۇن دېگەچـ
كە ...

ھاكىمنىڭ ئارقا - ئارقىدىن قەي
قىلىشى جەننەتخاننى توختاتىشقا مەجبۇر
قىلدى، كاتىپ مېھمانخانا ئۆيگە مېڭىۋىدى،
جەننەتخاننىڭ جىم دېگەن ئىشارىتى
بىلەن توروپ قالدى، ھاكىمغا يارەملـ
شەلمىگەن كاتىپ تىپىرلاپ كەتتى.

جەننەتخان ھايال ئۆتمەي قايتىپ
چىقتى.

— مەن دوختۇر چاقىرىپ كېلەي،—
دېدى كاتىپ مېڭىشقا تەمشىلىپ.

—ياق!— دېدى جەننەتخان ئۇنى
توختىتىپ،— دوختۇر ئەتىگەن كەلگەن،
دورا ئۆيدە بار، دوختۇرنىڭ ئېيتىشىچە، بىر
قانچە كۈن ئارام ئالسىلا ساقىيىپ كېتىدىـ
كەن، دوردىنمۇ مۇھىمى خاتىرجەملىك
بولغاچقا، سىزنىمۇ توسۇپ قويدۇم...

كاتىپ كۆزى قىيىغان ھالدا ئۆيدىن
چىقتى، ئۇ، ناھىيىلىك يېمەك - ئىچمەك
شىركىتىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە خىيالىدىن
«ھاكىمنىڭ كېسەل بولۇپ قالغىنىنى ئاڭلـ
سا ھەممەيلەن يوقلىغىلى كېلىدۇ، ئۇلار
بىلەن بىللە ياكى كېيىن كەلگەندىن كۆرە
ھازىرلا يوقلىۋەتكىنىم تۈزۈك، غولغۇنچىلىقـ
تا كىمنىڭ نېمە ئېلىپ كەلگىنىنى كىم
بىلىدۇ... دېگەنلەركېچىپ، ھېچىبىر
ئىككىلەنمەيلا ماگىزىنىغا كىردى، قەنت،
ناۋات، پىچىنە مۇرابىا قاتارلىق نەرسىلەردىن
كىچىك بىر قەغەز ساندۇقىنى توشقۇزۇپ،
ھاكىمنىڭ ئۆيى تەرەپكە ماڭدى، بىراقلا
40 نەچچە يۈەن خەجلىگەن بولسىمۇ،
40 نەچچە تىيىنچىلىك تۇيۇلمىدى.

— نېمە بولدى؟— دەپ ھويلىغا
چىقتى جەننەتخان كاتىپنى دېرىزىدىن كۆرۈپ.

— ھېچگەپ يوق،— دېدى كاتىپ
قەغەز ساندۇقنى جەننەتخانغا تەڭلەپ، — ھا
كىمنى يوقلىۋېتىپ ئاندىن باشقىلارنى
خەۋەرلەندۇرەي دەپ... ئاز بولسىمۇ، مېـ
نىڭ كۆڭلۈم...

— ھەي، بۇنچىۋالا جۇۋاش لازىم
ئەمەسىدى، — دېدى جەننەتخان تۈزۈت قىلىپ.

— شۇنداق بولسىمۇ مېنىڭ كۆڭلۈم،
ھاكىمنى خەۋەرلەندۇرۇپ قويارلا، — كاتىپ
ئارقىغا ئۆرۈلۈپ ماڭدى.

— ئەلۋەتتە خەۋەرلەندۇرىمەن،—
دېدى جەننەتخان، — بىرەر پىيالە چاي
قۇيسام بولاتتى.

— بولدى، رەھمەت، ھاكىمنىڭ كېـ
سىلى ياخشى بولۇپ قالسىلا چاينىمۇ ئىچـ
ۋېلىشارمىز — كاتىپ چىقىپ كەتتى.

ئارىدىن بىرەر سائەت ئۆتە - ئۆتمەي
ناھىيە بازىرى تەۋرەپ كەتتى، خېلى كۆپ
كىشىلەر ھاكىمنىڭ قان بېسىمى ئۆرلەپ،
يۈرەك كېسىلىنىڭ قوزغىلىپ قالغانلىقىنى
ئاڭلاپ تىپىرلاپ كېتىشتى، كەلگەنلەر خۇد
دى جەننەتخاننىڭ «ئۇنىڭغا خاتىرجەملىك
كېرەك» دېگىنىنى ئاڭلىغاندەك كۆز ئىشارىـ
سى قىلىپ پىچىرلىشىپ سۆزلىشەتتى،
ھاكىم ئىشخانىسى ئالدىدا كۆتۈۋاتقانلارمۇ بۇ
شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ، بۇيرۇقسىزلا غايىپ
بولۇشتى، ھەرقايسى ئىشخانا، بۆلۈملەردىكـ
لەرمۇ بىردىن - ئىككىدىن چىقىپ كېتىشتى،
ئەتىگەن ئالقانچىلىكمۇ بۇلۇت كۆرۈنمىگەن

ناهىيە ئاسمىنىنى قارا بۇلۇتلار قاپلاپ، بىردەمدىلا شارقىراپ يامغۇر يېغىپ كەتتى.

هاكىمنى ئىككىنچى بولۇپ يوقلىغان ئادەم يېزا - بازار كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رازىق بولۇپ، هازىر - لا سۇدىن سۈزۈۋالغان ئادەمدەك پۈتۈن ئەزايىدىن جۇپاڭشىپ سۇ ئاقاتتى. ئۇ پۇشقاقلىرىنى تۇرۇۋالغان بولۇپ، خۇددى كاكۇل لاي ئەتكەن ئادەمدەك تىزىغىچە پاتقاققا مىلەنگەنىدى، رازىق دالانغا كىرگەندە جەننەتخان ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ئالدىن ئۇنىڭ قولىدىكى سومكىغا، ئاندىن پۇتىغا قاراپ ئۇلگۈردى، ئەقىلگە ئىشارەت، نادانغا جۇۋالدۇرۇز. رازىق ئەقىللىق ئادەم بولغاچقا، پۇتىغا قاراپ ئارقىغا بىر قەدەم داجىدى - يۇ، هاكىم ياتقان ئۆيگە قاراپ هەسرەت چەككەن قىياپەتتە دېدى:

— كەچۈرسىلە، تالا بەك پاتقاق... —

ئۇ بىر قولى بىلەن تۇرۇلۇپ كەتكەن گەردىننى قاشلاپ تۇرۇپ، بىر قولىدىكى ئېغىر سومكىنى جەننەتخانغا تەڭلەپ سۆزدىنى داۋاملاشتۇردى، — هاكىمنىڭ كېسەل بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ، هېچنەرسىگە قارىمايلا مۇشۇ يەرگە چېپىشىم، ئەھۋالى قانداقراق؟

— هازىر بىرئاز ئارام ئالدى، خېلى ياخشى، دوختۇرلار هېچقانداق ئادەم بىلەن كۆرۈشمىسۇن، دەپ تاپىلىغىنى ئۈچۈن... — جەننەتخان يەنە بىر خىل ئىما بىلەن تىنچ! دېگەن ئىشارىنى قىلدى.

— هاكىم ساقىيىپ قالىدىغانلا ئىش بولسا...

هويلىدىكى ئاياغ تۈرىشى رازىقنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ قويدى. ئۇ قاراپلا بىر قانچە ئىدارە باشلىقى ۋە ئۇلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىنى كۆردى. جەننەتخان ئۇلارنىمۇ دالاننىڭ ئىشىكى ئالدىدا قارشى ئالدى. يېزا - بازار كارخانىلىرىنى باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ باشلىقى تېخىچە هەسرەيتتى، ئۇنىڭ كۆڭلىكى سامان تىققان تاغاردەك پومپايغان قورسقىغا چاپلىشىپ كەتكەچكە، ئاي - كۈنى يېقىنلاپ قالغان ئايالنىڭكىگە ئوخشاپ قالغاندى. موكىدەك بېشىغا كېيلەڭسىز ئورنىتىلغان سالپاق قۇلقىدىن تېخىچە چېپىلداپ سۇ ئاقاتتى. رازىق سومكىنى بىكارلاشنى كۈتمەيلا ئۇلار بىلەن باش لىڭشىتىپ سالاملاشقاندىن كېيىن غىپىدە چىقىپ كەتتى. جەننەتخان ئۇلارغىمۇ دوختۇرنىڭ تاپىلاقلىرىنى ئېيتقىنىدا، ئۆز هاكىمىدىن بىر، ئېغىز هال - ئەھۋال سوريالمىغان كېسەل يوقلىغۇچىلار هەسرەتلەنگىنىچە ئىسىم - پامىلىسى بىلەن سوۋغاتلىرىنى قالدۇرۇپ، كۆزلىرى كەينىدە چىقىپ كېتىشتى، جەننەتخان ئۇلارنى پېشايۋان ئاستىدا تۇرۇپ ئۇزاتتى. ئۇ، سومكىلارنى بىكارلاۋاتقاندا يەنە ئاياغ تۈرىشى ۋە كالتە يۆتەل ئاڭلاندى، جەننەتخان ئىشىنى جايىدىلا قويۇپ، پېشايۋانغا چىقتى، بۇ قېتىم كەلگەنلەر ئەتىگەن هاكىم ئىشخانىسى ئالدىدا دۆۋىلىشىپ تۇرغانلار بولغىنى ئۈچۈن، جەننەتخان بۇلارنى تونۇمايىتتى، بۇلارنى قوبۇل قىلىشقا بىر قانچە مىنۇتلا كەتتى. ئۇلار گەرچە ئىسىم - پامىلىسىنى قايتا - قايتا ئىزاهلىغان بولسىمۇ، جەننەتخاننىڭ ئارىلاشتۇرۇپ قويۇشىدىن ئەنسىرىگەندەك داۋاملىق ئارقىسىغا قارايتتى.

جەننەتخان ئەمدى مېهمانلارنى پېشايۋاندىكى كارىۋاتتا ئولتۇرۇپلا كۈتتى، گەرچە سائەت چۈشتىن كېيىنكى 6 بولغان بولسىمۇ كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. يامغۇر قېرىشقاندەك تېخىچە شارقىراپ يېغىۋاتاتتى...

* *

تاڭ ئېتىش بىلەن كېسەل يوقلايدىغانلار يەنە كېلىشكە باشلىدى. ئۇلار تېخى ئەمدىلا ئولتۇرۇپ تۇرۇشىغا ئىككىنچى تۇركۈمدىكىلەر كىرىپ ئۇلارنى قوپۇشقا مەجبۇر

قىلاتتى. بۇگۈن ئۆينىڭ ئىچىنى ئەترە پۇرىقى قاپلىغانىدى. ھاكىمنىڭ بۇگۈنكى «تاۋى» خېلىلا يېشىلىپ قالغاچقا، كەلگەنلەر بىلەن ئانچە - مۇنچە ھال - مۇڭ بولالىدى، بۇگۈن كەلگەنلەرنىڭ تولىسى ھەر قايسى يېزا - بازارلارنىڭ باشلىقلىرى بىلەن ئايرىم كەنت باشلىقلىرى بولۇپ تۈنۈگۈنلا يېتىپ كېلەلمىگەنلىكلىرى ئۈچۈن خىجالەتچىلىكتە ئۆزرە ئېيتىشاتتى، ھاكىمنىڭ ياخشىلىنىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ خۇشال بولۇشاتتى،

كەچ سائەت 7 دىن كېيىن كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلدى، ئىككى كۈندىن بۇيان پايپېتەك بولۇپ «مېھمان» كۈتكەن جەننەتخان ئەمدى ئۇھ دېدى.

— ئالدىرىما ئانىسى! — دېدى ھاكىم سوغا - سالاملارنى تۈرى بىلەن رەتلەۋاتقان جەننەتخاننىڭ گەجگىسىدىن قۇچاقلاپ، — كېلىدىغانلاردىن يەنە كەم دېگەندە ئەللىك، ئاتمىشى بار، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى بۇگۈن كەچ كېلىپ قېلىشى مۇمكىن، ئەتە كەچتە بىراقلا يۇغۇشتۇرساڭمۇ كېچىكمەيسەن.

— بۇ چاغ بولدى، كېلىدىغانلار ئەمدى ئەتە كېلەر، چامدىغۇچىلىكىم قالمىدى، — دېدى جەننەتخان ناز قىلىپ، — قالغان نەرىسىلەرغۇ تۇرىۋىرەتتى، گۆشلەر پۇراپ قالامدىكىن، دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن، قاسساپقا ئادەم ئەۋەتتىم، ئاۋۇلكام كەلگىچە قەنت - ناۋاتلارنى ئاشخانا ئۆيگە ئەكىرىۋېتەي.

— بولدى، ئاۋارە بولما، بۇ نەرسىلەرمۇ بىر يولى تۈگىسۇن، — دېدى ھاكىم كۈلۈپ تۇرۇپ، — مەنمۇ بوتكىچى قاۋۇلجانغا ئادەم ئەۋەتتىم، ئۇنىڭمۇ كېلەر ۋاقتى بولۇپ قالدى.

— كەچرەك كەلسە بولاتتى، — دېدى جەننەتخان ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ.

— ھەي، ئۇلار بىلەن بىرەر پىيالىدىن چاي - پاي ئىچىپ بولغىچە ئەلمۇ جىمىقىدۇ.

— قالتىس ئەقىللىق جۇمۇ، سىلە، باشقىلار تاش سانىغىچە سىلە قۇم سانايلا، — جەننەتخان كىچىك باللاردەك ھاكىمنىڭ بوينىغا گىرە سالدى، ئۇنىڭ شىپىڭ دۇخاۋا كۆڭلەكنى تېشىپ چىققۇدەك كۆتۈرۈلگەن كۆكسى ھاكىمنىڭ يۇڭلۇق مەيدىسى بىلەن تۈزلىنىپ كەتتى.

— بۇ ئەقىل سېنىڭ ئەقلىڭ — دېدى ھاكىم جەننەتخاننى تېخىمۇ قاتتىق قۇچاقلاپ.

— ھا، ھا، ھا!

ئىككىيلەن تەڭلا كۈلۈشتى، ئۇلارنىڭ بۇ قىلىقى يېڭى توي قىلغان قىز - يىگىتلەرنى ئەسلىتەتتى، دەرۋازا ھالقىسىنىڭ شاراقلىشى ئۇلارنىڭ چاقچىقىغا ھالاقىت بەردى، جەننەتخان نارازى بولغان ھالدا ھاكىمنىڭ مەڭزىنى يەڭگىل چىمداپ قويغاندىن كېيىن قېرىغىنىنى تۇيمايدىغان دەپ چاقچاق قىلدى — دە، ھويلىغا چىقىپ كەتتى.

— كەلسىلە، ئاۋۇلكا! — دېدى ھاكىممۇ ھويلىغا چىقىپ، — كەل ئۇكام قاۋۇلجان، قېنى ئۆيگە!

ئۇلار خېلىغىچە پاراڭلاشتى، چايمۇ ئىككى قېتىم دەملەندى، ئاۋۇلكامنىڭ ئاشخانا ئۆيگە خۇپتەن نامىزىنى ئوقۇغىلى چىقىپ كەتكىنىدىن پايدىلىنىپ، ھاكىم بىلەن

قاۋۇلجانلار ئىككى رۇمكىدىن قېقىۋىلىشقىمۇ ئۇلگۈردى.

— قېنى، جەننەتخان، مەن ماڭاي، كەچتە سويىدىغان ئىككى قويمۇ بار ئىدى، — دېدى ئاۋۇل قاسساپ قايتا ئولتۇرمايلا.

— نىمانچە ئالدىرايدىغانسىز؟ — دېدى هاكىم ئۇنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ، ئاندىن جەننەتخانغا قاراپ دېدى، — بىر نەرسە ئەتكەن بولساڭمۇ پىشاركەن، مۇللامنى چايغا زورلاڭ دەپ قۇرۇق چاي بىلەنلا...

— گۆشتىن ئارتۇق تاماق بولامدۇ، ئۆز ئادەم تۇرۇپ... — ئاۋۇل قاسساپ گەپنى باشقا ياققا بۇرىدى، — ئاشقان پىششىق گۆشلەرنىمۇ ئالغاچ كېتەي، بولمىسا ئەتىلا بۇزۇلىدۇ.

— بۇنى... قانداق بولار؟ پىششىق گۆشنى بالىلار يەۋېتەر بولمىسا... هاكىم دۇدۇقلىدى.

— هەي، ئەتە پارچىلاپ شورپا قازىنىغا سېلىۋەتسەم، ئوخشاشلا پۇل بولىدۇ دېسىلە، بىر كۈن قونۇپ قالغان گۆش باقالىلارغا زىيان قىلىدۇ، — ئاۋۇل قاسساپ تاققاتۇققۇ چىشلىرىنى چىقاردى، — خېرىدار دىگەن سۈزۈپ بەرگەننى يەيدۇ.

— ها، ها، ها.

— بۇنى ئوبدان دېدىلە، بالىلارمۇ يەپ بولالمايدۇ، گۆش دېگەننىمۇ يەۋەرسە تېتمايدىكەن، — جەننەتخان كۈلكىدىن كېيىن قوشۇپ قويدى.

جەننەتخان ئاۋۇل قاسساپ بىلەن قاۋۇلجاننى باشلاپ دالانغا چىقىپ كەتكىلى خېلى بولۇپ قالغانىدى. مۇقەددىر هاكىم يالغۇزقېلىپ زېرىكتىمۇ، ئۇمۇ دالانغا چىقىپ، ئىككى قولىنى بېقىنىغاتىرىگىنىچە ئۆرە تۇردى.

— هاكىم دېگەن ئۇنداق چاكىنا بولمايدىغان، تۆشۈكنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماي ئاراملىرىنى ئالسىلا! — جەننەتخان دەمدەك ئوسما قويغان قاشلىرىنى لىكىلداتتى.

— ها، ها ها...! — ئۆي ئىچىنى يەنە كۈلكە قاپلىدى.

— مۇشۇ خوتۇننىڭ ئاغزىزە... — هاكىم گېپىنىڭ ئاخىرىنى يۈتۈۋېتىپ كىرىپ كەتتى، ئۇ لۆم-لۆم ئورۇندۇققا ئۆزىنى تاشلىدى. ئىككى كۈندىن بېرىكى ئىشلار خۇددى چۈشىدەك تۇيۇلاتتى. كىشىلەرنىڭ ئەخمەقلىقىغا كۈلگىسى كېلەتتى، ئۇ تېخىچە كەلمىگەنلەرنى بىر-بىرلەپ خىيالىدىن ئۆتكۈزدى، كەلمىگەنلەر خېلى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئەتە كېلىدىغان-كەلمەيدىغانلىقىنى جەزىملەشتۈرەلمىدى، كەلمىگەنلەرنى ساناۋاتقاندا ئوتتۇز ئالتىنچىسىگە جۈرئەت تىزىلىشى بىلەن قاپىقى تۈرۈلدى، ئىككى مۇشتۇمى تۈگۈلدى، چىشلىرى غۇچۇرلاپ كەتتى. خەپ توختاپتۇر، — دېدى ئۇ ئۆز ئۆزىگە پىچىرلاپ، — سەن تېخى تۈگۈنكى سويما، چۆچۈرىنى خام ساناۋاتىسەن، تۈنۈگۈن دائىمى هەيئەتلىككە كىرىپلا بۈگۈن مەن بىلەن ئۆزەڭگە سوقۇشتۇرغۇدەك بولۇپ كەتتىڭما؟ سەن تامبال كىيمەي يۈرگەن چېغىڭدا مەن رايون باشلىقى ئىدىم. مەن مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ سېنى ئوقۇشقا ئەۋەتمىگەن بولسام، بۈگۈنكى كۈنۈڭ بولامتى؟ ناهىيىنىڭ شۇجىسى بولغان ئادەممۇ كەلگەن تۇرسا، سەن سويما، بېشىڭنى تىقىپمۇ باقمايسىنا!...

جەننەتخاننىڭ تاقىلداپ كىرىپ كېلىشى هاكىمنىڭ خىيالىنى بۇزدى.

— چاقماق قەنت 312 بولاق، ناۋات 91 كىلوگرام، هەر خىل كونسېرۋالار 113 شىشە، پىچىنە 47 كىلوگرام، خام گۆش 73 كىلوگرام، پىششىق گۆش 24 كىلوگرام، — جەننەتخان بىرەركەشپىيات نەتىجىسىنى تەڭلىگەندەك تىزىملىكنى مۇقەددىرغا تەڭلىدى، — ئەتە بىر كۈن ياتسىلا ئىككى توخماقتىن ئاشىدىغان ئوخشايدۇ.

— ياق، ئەتە خىزمەتكە بارىمەن، — دېدى هاكىم باياتىنقى ئاچچىقىدا، — ئەتە

دائىمىي ھەيئەتلەر يىغىنى بار. بارمىسام ھېلىقى جۈرئەت دېگەن سېرىق تۈك تۈخۈمدىن تۈك ئۈندۈرۈپ يۈرمىسۇن يەنە!

— ھەرقانداق ئىش بولسا ئەتە بىر كۈن چىدىسىلا، — جەتنەتخان مۇقەددىرىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاۋازىنى پەسەيتىۋەرەك سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئىت ھۈرەر، كارۋان يۈرەر دەپتىكەن. مەن ھاي دېسەم ئۇنىماي، ئۇ، ئىگىسىنى ئالدىغان قۇشنى پۈرەككە چىقارغاندىكىن خوپ بولدى، — ئۇ ھاكىمنىڭ چىرايىغا تازا بىر سەپسالغاندىن كېيىن سۆزىنى باشقا ياققا بۇرىدى، — يەرلەر ھۆددىگە بېرىلىپ، بىر باش چامغۇر بىكارغا كىرمەيدىغان بولۇپ كەتتى، چوڭ يول بويلىرىدىكى تېرەكلەرنى كوللېكتىپ باشقۇرىمىز دەپ ساقلاپ قالسا بولىۋېرىدىغان گەپتى. ئۇمۇ تۇگىدى، ھازىر كىچىككىنە نەپ ئالسىلا «پارا ئالدى» دېگەن قالپاق تەييار، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئات كۆتۈرگۈچىلىك پارىمۇ قالمىدى.

— بولدى، بولدى، — ھاكىم جەننەتخاننىڭ سۆزىنى بۆلدى، — ئۇ ئىشلاردا مېنىڭلا دېگىنىم ھېساب بولمايدۇ، ھازىر دېگەن بۇرۇنقىدەك بىر ئادەمنىڭلا ھېساب بولىدىغان ئىشلار قالمىدى.

— شۇنداق بولسىمۇ سىلە دېگەن باش ھاكىم - دە! — جەننەتخان يېڭىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، — «سەن ئېتىگىنىڭ بارىدا دۆڭگە چاپ، ئويمانغا چاپ، سەن قوشۇقىنىڭ بارىدا ئۆردەككە سال، توشقانغا سال...» ھازىر دېگەن قانداق ئامال بىلەن بولىمىسۇن يۇلۇۋېلىش كېرەك، ھاكىملىق باقۋەندە ئەمەس، بايلىق باقۋەندە، ئۇ ھامان ئەسقاتىدۇ.

— بولدى قىل دەيمەن! — مۇقەددىرنىڭ تېخىمۇ ئاچچىقى كەلگەن بولسا كېرەك، تاماكىدىن بىر تال تۇتاشتۇرۇۋالغاندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — مەن ئەتە ئىشقا بارمىسام بولمايدۇ، كېلىدىغانلار كەلسە سەن بولغاندىن كېيىن...

— ئۆتكەن قېتىم بىر ھەپتە يېتىپمۇ بىر توخماققا يەتمىگەن، بۇ قېتىم خېلى يامان ئەمەس، ئەتە بىر كۈن يېتىپ بەرسىلە ھېلىقى توڭلاتقۇ بىلەن ئىككى پارچەگىلەم...

— ھەي، ئۇ چاغ دېگەندە مۇئاۋىن ئىدىم، ھازىر ئورنۇم ئوخشىمايدۇ، — مۇقەددىر قولىنى شىلتىپ، خوتۇنىنىڭ سۆزىنى بۆلدى، — شۇنچىلىك ئىشنىمۇ پەرق ئېتەلمەمسەن؟

— ۋاي ئەقىللىق، ئاپىلىرى قەيىرىنى ئېمىتىپتىكى، — جەننەتخان دومسايدى، — ھامۇتكاملارمۇ كەلمەيدۇيا؟

— ھوي، ئەقىلىڭدىن ئېزىۋاتامسەن؟ ئالدىنقى كۈنى كېچىدە بېرىپ بىر قوينى يەپ تاڭ ئاتقۇچە ھادىرىسىكۈل قىلىپ كەلگەن تۇرساق....

— شۇنداق بولسىمۇ خەلق - ئالەم ئالدىدا كېلىپ كەتسە بىزدە قالارمىدى؟ بىر قوينى يېگەن بىلەن ئىككى قويلۇق نەپ ئالىدۇ - دە!

— بولدى، بۇ گەپلەرنى قوي، ھېلىقى كاتىپ مېنىڭ مەستلىكتە قۇسقانلىقىمنى ئۇقمىغاندۇ؟ — ھاكىم بىر خىل غەمكىنلىك بىلەن سورىدى.

— مەن ھوشيار كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ بولغان تۇرسام، — جەننەتخان ئۆزىنىڭ ئەقللىقلىقىنى نامايان قىلغاندەك ھېجايدى، — ئۇقسا ئۇنچۇالا نەرسە كۆتۈرىپ بېرىنچى بولۇپ كېلەمتى؟...

— تاڭ! تاڭ! تاڭ!

ئېشىكنىڭ چېكىلىشى ئۇلارنىڭ پارىڭىنى ئۈزۈپ قويدى.

— بۇ يېرىم كېچىدە كەلگىنى كىمكىن؟!

مەسئۇل مۇھەررىر ئاردىلان

قۇربان ئىمىن

جانىجان ئانىجان

سەن ئەزىزلەرنىڭ ئەزىزى مېھرى دەريا، ئانىجان،
شۇنچە شەپقەتلىك، كۆيۈمچان قەلبى دەريا، جانىجان.

ئىككى ياخشىنىڭ بىرى سەن، بەختۇ مۇشكۈل ئالدىدا،
ئانىلىق بۇرچۇڭنى ئوبدان قىلغاچ ئادا، جانىجان.

راھىتىڭ پەرزەند ئۈچۈنلا سەرپ قىلغىلىق دائىما،
پەھلىۋانسەن، قەھرىمانسەن ئەي دىلرەبا، ئانىجان.

تاغنى يۇتكەشتىن قىيىنراق بالا چوڭ قىلماق دېمەك،
ھېچ تېرىكمەيسەن ئۆيۈڭدە بولسا غەۋغا، جانىجان.

ھەم ئاناسەن، ھەم ئاتاسەن ھەمدە ئۇستازسەن ئۆزۈڭ،
شۇڭا چىقتى جەمئىيەتتە قانچە دانا، ئانىجان.

ھەم مۇشەققەتلىك، چىداملىق، تەڭدىشى يوق جەڭچىسەن،
بىغۇبار قەلبىڭ پەزىلەت كانى خويما، ئانىجان.

ئەل ـ ۋەتەننىڭ شۆھرىتى ـ شانى سېنىڭ بەختىڭ ئىرۇر،
مېھنىتىڭ ـ ئەجرىڭ ئۇلۇغدۇر ھەر دائىما، ئانىجان.

سېنى ئوخشاتقاي قۇياشقا ئەقلىنى تاپقان بالاڭ،
چۈنكى ئىسسىق يۈرىكىڭدە بەرگەچ زىيا، ئانىجان.

مېۋىزارلىق بېغىمىزسەن ھەم يۇلەنچۈك تېغىمىز،
سەن يېمەي ساقلاپ بېرەرسەن كەمپۈت، ئالما ... ئانىجان.

خىزمىتىڭنى قىلساق ئازدۇر ئۆمۈر بويى ئەي ئانا،
سەن تۇرۇپ مەككە نەھاجەت ئەي رەھناما، ئانىجان.

تەربىيەڭدىن بارچە مەمنۇن، شۇڭا ئېيتار ئاپىرىن،
سەنمۇ ئېيت قۇربان تەشەككۇر، تاجىم ئانا، جانىجان.

ئابدۇسەمەت خېلىل

ئىككى شېئىر

ئانا تۇپراق

ئەي قەدىردان ئانا تۇپرىقىم
ئالتۇن زەررە ئەي پەرى سىياق.
ھەربىر گىياھ، ھەربىر تېشىڭغا
مەندە چەكسىز سۆيگۈ - ئىشتىياق.

مەن تۇغۇلدۇم سېنىڭ باغرىڭدا،
تاغۇ تاشلار كىرىشتى تىلغا.
نۇرلىرىڭدا يۇدۇڭ تېنىمنى،
ئۇيۇل گەۋدەڭ ئورنىدى دىلغا.

چىمەنلىرىڭ پۈركەيدۇ سۆيگۈ،
مىسلى ئاتەش ھەربىر تىنىقىم.
كۈچكە تولدۇم ئىپار ھىدىڭدىن،
قۇياش يۇرتى ئىككى زىنىقىم.

شولا سۆيگەن ۋادىلىرىڭدا،
سەپەر چەكتىم ئىشقىمنى تاۋلاپ.
ھۆسنۈڭ ئۈچۈن ئاساي تىلتۇمار
تىلسىملارنىڭ باغرىنى داغلاپ.

بىر تال داننى چاچتىم مەن ساڭا،
بىرى ئۈچۈن چىقتى مىڭلاپ دان.
مۆجىزىدىن تۆرەلدى ناخشا،
ناۋالاردىن يايراپ كەتتى جان.

ھېكمەتلىرىڭ ئەقلىمگە گۈل تاج
مېھرىڭ ماڭا ئورناتتى قانات.

بەختىم مېنىڭ ئۇچرار ھەر كۈنى
ئوت تەپتىڭنى ھېس قىلسام ھەيھات!

ئەي قەدىردان ئانا تۇپرىقىم،
ساڭا بەردىم روھىم - قېنىمنى.
ھەر زەررەڭگە سىڭدۈرۈپ چىقتىم
كۈلۈپ تۇرغان شېرىن جېنىمنى.

قىلىمەن بۇ بۇرچۇمنى ئادا،
چانالساممۇ تۆكمەي يېشىمنى.
ئاھ - سېنى دەپ ئۆلسەم ياتارمەن،
كۆكرىكىڭگە قويۇپ بېشىمنى...

يېشىل ياپراق

يېشىل ياپراق ھەر باھاردا سەن
تەبىئەتكە بېرىسەن زىننەت.
كۆرۈنىدۇ سەن بىلەن جاھان
گويا تىلسىم، گوياكى جەننەت.

غۇر - غۇر چىققان مەيىن شامالدا
شىلدىرلىشىپ ناخشا ئېيتىسەن.
كۈيۈڭ بىلەن سانسىز دىللارغا،
شۇنچە ھۇزۇر بەخش ئېتىسەن.

يېشىل ياپراق، ئەي يېشىل ياپراق،
باھار، يازنىڭ گۈزەللىكى سەن.
تۈكۈلسەڭمۇ شېخىڭدىن يەنە
ئانا يەرنى ماكان ئېتىسەن.

AltunOq

ئايبىك ئۆمەر

مەن شۇنداق شائىر

1

ئۆزگىلەر ئىشلەتكەن سۆزنى ئىشلەتتىم،
توغرا دەپ تونىدىم بولماي تەنقىدچى.
باغىلا ماختىدىم، تاغنى كۆرمىدىم،
مەن شۇنداق شائىر ھەم شۇنداق تەقلىدچى.

يازىمەن كۆنىگە بىر مۇنچە شېئىر،
ئوخشىتىپ بىرىگە يەنە بىرىنى.
ئاينى يار ئاتىدىم كىتابتىن كۆرۈپ،
بىلىندى ئۇ گويا سۆيگۈ دىلبىرى.

بەزىلەر شېئىرنى قەلب كۆيى دەر،
بىلىمەن ئۇلارمۇ ئۆگەنگەن مەندەك.
ھەر كىمنىڭ مېھنىتى، ھەر كىمنىڭ ئەجرى
تېتىيدۇ ئۆزىگە گويا كى قەنىتتەك.

پۇشكىننى دورىماي قەلەم ئالغانمۇ
يېڭىچە پىكىرنى قازدىم دېگەنلەر،
پىر تۇتماي ئۆزىچە شائىر بولغانمۇ؟
شېئىرىيەت ئىشقىدا كۆيۈپ يۇرگەنلەر.

مەن شۇنداق ئۆگەندىم شېئىر يېزىشنى،
يول ئىزدەپ ئۆزۈمگە ئوتلۇق تۇيغۇدا.
بەزىدە شادلاندىم، بەزەن قايغۇرۇپ
خورازدەك چىللىدىم ياتماي ئۇيقۇدا.

2

«تۇگىمەس ناخشا» نى ئاڭلىغان كۈنۈم
كۆڭلۈمگە تۇتاشتى سۆيگۈ گۈلخاندەك.
قالدۇرۇپ تەسىرات ـ ئىلھاملىرىمنى،
زورۇقۇپ ئاق بەتكە تىزدىم مارجاندەك:

سۆيگۈ دەپ ئاتىدىم تۇمەن ناخشىنى،
بۇلاققا ئوخشاتتىم بۇلدۇقلايدىغان.
مەجنۇنغا ئايلاندىم، سۆيگۈ كۈيىنى
ھەر ئاخشام ياڭرىتىپ ئۇخلىمايدىغان.

ئىلھامنىڭ پەيزىگە چۆمۈلدى قەلبىم،
خاتىرە دەپتىرىم تولدى شېئىرغا.
«تۇگىمەس قوشاق» دەپ قويدۇم نامىنى،
ئوقۇڭلار دېدىم ۋە ياش ھەم قېرىغا.

تۇگىمەس ناخشىدىن ئىلھامغا تولۇپ،
شۇ ئىزدا كۈيلىدىم شېرىن چاغلارنى.
تۇيۇلدى كېچىلەر بىر ناخشا بولۇپ،
يار بىلەن كەزگەندە گۈزەل باغلارنى.

ھەربىر تال گۈللەردىن سۆيگۈ پۇرايدۇ،
سۆز ئاچار پىچىرلاپ سۆيگۈ ھەققىدە.
شېئىردەك قەلبىمگە ئىلھام قونىدۇ
قەلەمنى قولۇمغا ئالغان دەقىقە.

مەن ياخشى شېئىرنى ئىزدەيمەن شۇنداق،
قۇرلارغا تىزىمەن ئوتلۇق ئىلھامنى.
«تۇگىمەس ناخشا» دەك شېئىر چىققان چاغ
خەلقىمدىن ئالىمەن ئۇلۇغ ئىنئامنى.

مەن شۇنداق شائىر ھەم شۇنداق تەقلىدچى،
زېھنىمنى پەقەتلا شېئىرغا بەرگەن.
پەرىدەك ھېسلارغا ئىگە مەن ھەرۋاق،
ئۇلارنى مەن نۇرغۇن كىتابتىن تەرگەن.

ئېھتىيات قىلىمەن، ئۆزگىلەر بىر كۈن
قالارمۇ مەندىكى بۇ سىرنى سېزىپ.

يوشۇردۇم، تىنمىدىم ھېچىبىر ئىنسانغا،
ئالغاندا كىتابتىن گۆھەرلەر قېزىپ.

3

«ئىز» بىلەن غەزەلگە ئىشتىياق باغلاپ،
كارۋانلار يولىغا قارىدىم ئۇزاق.
گاھىدا كولدۇرما ئۇنىنى ئاڭلاپ،
يۇلغۇنغا، بارخانغا ئاچتىم مەن قۇچاق.

خىياللار بىر كەڭلىك بولدى ئالدىمدا،
كۆردۈم مەن ئۇنىڭدىن دۇنيا سىرىنى.
ۋە سۈردۈم شۇ ھالدا ھاياجان بىلەن
قەلبىمنى ئۇۋلىغان سۆيگۈ پەيزىنى.

بىز دەپلا باشلىغان تۇنجى غەزىلىم
ئۆزۈمگە ئەجەپمۇ ياقتى ئوقۇسام.
مەست بولدۇم بەزىلەر غەزەلخان دېسە،
غەزەلخان ئاتالدىم قوشاق توقۇسام.

ئويلىسام غەزەلمۇ گۈزەل شېئىركەن،
ئۆكۈندۈم بۇرۇنراق نەچۈن بىلمىدىم؟
دولقۇندەك ئاھاڭدا ئۇرغۇلۇق كەلگەن
ۋەزىنلىك سۆزلەرنى نەچۈن تىزمىدىم؟

گۆھەر دەپ ھەممىنى تىزدىم مىسراغا،
زېرىكمەي كىتابنى يېنىشلاپ ئوقۇپ،
قاپىيە كەلتۈردۈم زورلاپ كۈپلېتقا،
كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئولتۇرۇپ.

دىلىمغا سالغانمۇ دەيمەن خۇدايىم،
يارىغار نېمىلا قىلسام ئۆزۈمگە.
ئوت بولۇپ تېگىدۇ بىر ياخشى يېرى
يازغان ھەر شېئىرىم بېرىپ يۈرەككە.

ئوقۇسام ئەگەردە ياخشى غەزەلنى،
ۋاي ئېيىت مەن يازغان بولسامچۇ دەيمەن.

تونۇي يا تونۇماي پەرۋايىم يەلەك،
شۇ تالانت ئەھلىگە ئۆمۈر تىلەيمەن.

ئاسانمۇ جاپاغا بەرداشلىق بەرمەك؟
ئاسانمۇ، چېچەكتىن جەۋھەرنى سۈزمەك.
ئىجادقا ئىشتىياق باغلاپ بىر ئۆمۈر،
ئاسانمۇ كۆكتىكى يۇلتۇزنى ئۈزمەك؟

مەن شۇنداق شائىر ھەم شۇنداق تەقلىدچى،
ئۇۋلايمەن پىكىردىن ھەتتا سۆزگىچە.
ئۆرلىدىم خىيالەن چولپاندەك كۆكتە،
پۇر كەتتى نامىمۇ دالا - تۈزگىچە.

4

پەلەمپەي شەكلىدە يىزىلغان شېئىر
ئەقلىمنى لال قىلدى ئوقۇغان چاغدا.
«ئانا» دەپ يېزىپتۇ ئانىدەك شائىر
ھۇرمەتتە ئوخشاتتىم ئۇنى ئاق تاڭغا.

بۇرۇنقى يازغىنىم قالدى جايىدا،
شېئىرنى چاچمىغا ئۆزگەرتتىم تېزلا.
دۇفۇنىڭ قېقىدەك تۆت چاسا شېئىر
ئۆتمۈشتەك بىلىندى ماڭا بىردىنلا.

دادا دەپ باشلىدىم تۇنجى شېئىرنى،
كەلتۈردۈم شەكلىنى «ئانا» غا يېقىن.
ئوقۇدۇم، سۆيۈندۈم ئۆزۈمدىن قەۋەت،
قەلبىمنىڭ كۆكىدە چېقىلدى چېقىن.

بەزىلەر سورايدۇ مەندىن چۈشەنمەي،
نەچۈن سەن ئۆزگەرتتىڭ شېئىر شەكلىنى؟
مەن دەيمەن گۈلزاردا باغۋەن تەر تۆكۈپ
يۈرەمدۇ ھەر گۈلنىڭ كۆرمەي پەيزىنى.

گاھىدا سوئالغا قالدىم كۆمۈلۈپ،
گاھىدا داڭلاندىم ئۇلار تىلىدا.

تىرماشتىم شېئىردا ئۇلۇغلۇق ئىزدەپ،
ئابرويغا موھتاجلىق ئاشتى دىلىمدا.

چۆمۈلە كىچىك بىر ھاشارات بىراق،
ئۇنىڭدا كۈچ ـ قۇۋۋەت ئۈستۈن كارامەت.
مەنمۇ شۇ شەرەپكە مۇيەسسەر بولسام،
ئىپتىخار سېزىمەن ئۇرغۇپ جاسارەت.

مەن شۇنداق سەرسانمەن شېئىر ئۈچۈنلا،
ھاياتىم شېئىرغا ئايلانغان پۈتۈن.
قالمىسۇن يەردىلا ئۈمىدىم دەيمەن،
كىشىلەر كۆڭلىگە سېلىپ بىر تۈگۈن.

مەن شۇنداق شائىر ھەم شۇنداق تەقلىدچى،
يېڭىلىق كۆزلەيمەن ماڭغان يولۇمدا.
چىقارمەن سايرامدىن ياكى قاينامدىن،
تەقدىرىم تاۋۇكادا ئەمەس قولۇمدا.

5

ھەي گۈڭگا شېئىرلار، گۈڭگا شېئىرلار،
ئىشقىۋاز كۆڭلۈمنى ئالدىڭلار ئۈتۈپ.
باش قاشلاپ ئولتۇردۇم سىلەرنى كۆرۈپ،
ئويلايمەن ئۆتسەم دەپ شەرەپلا قۇچۇپ.

كۆرگەندە بېرىلىپ «خائىن تاغلار» نى،
ئاھ «كۆككە يىقىلدىم» بىلىندى ئەجەپ،
قەلبىمدىن قەغەزگە چىقتى بىردىنلا،
«مەن ئايغا يىقىلدىم» قەلەمدە تەۋرەپ.

چۈشۈمنى يازىمەن ئويغىنىپ يەنە،
مەشئەلنى كۆتۈرۈپ قوغلاپ كۈنلەرنى.
«غەلىتە مىجەزدە، ـــ دەيدۇ بەزىلەر، ـــ
يوقاتماق مۇمكىنمۇ زورلاپ تۈنلەرنى.»

ئايلانسا قۇياشقا مۇبادا جىسمىم،
كېچىدە كەتمەيتتىم غەربكە پېتىپ.

كۆرەتتىم كۆزۈمدە قەبىھ رەزىللىك،
كىملەرنى ئازدۇرغان، كىملەرنى بېسىپ.

ئاجايىپ چۈشلەرنى كۆرۈمەن تۈندە،
يازىمەن شۇ ئىزدا سانسىز شېئىرنى.
يۇرىمەن رەستىلەر ئارا ئالدىراپ،
چۈشەنسۇن ئادەملەر مېنىڭ قەلبىمنى.

ھەي گۈڭگا شېئىرلار، گۈڭگا شېئىرلار،
سىلەرگە ئاشىقنى، دۈشمەننى كۆردۈم.
نېمىدەپ تەسەللىي بىرەي بىلمىدىم،
گاڭگىراپ بۇ ھەقتە ئويلىنىپ يۈردۈم.

ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن سىلەرنى پۈختا،
يازىمەن يەنىلا مودا قوغلىشىپ.
بىر كۈنى چىقار دەپ كۈتۈمەن ھۆكۈم،
بۇ ھەقتە قالغاندۇ تارىخ ئويلىنىپ.

مەن شېئىر يازىمەن، شېئىر يازىمەن،
شېئىرمۇ تاۋاردەك بىلىندى ماڭا.
يېڭىلىق تۈگىمەس قانچە يازسامۇ،
ھەر كۈنى باقىمەن بىر يېڭى تاڭغا.

ۋەلېكىن يازغىنىم بولسىمۇ نۇرغۇن،
ۋەكىللىك بىرىنى كۆرسىتەلمىدىم.
قارىسام بىرىدىن بىرى ياخشىدەك
كۆرۈندى، گۈلزارغا ئوخشىتالمىدىم.

مەن شۇنداق شائىر ھەم شۇنداق تەقلىدچى،
ئۆرلەشنى كۆزلەيمەن يېڭى پەللىگە.
يېڭى كۈن تۇغۇلسا شېئىر ئۈچۈنلا،
يارىشار نۇر بولۇپ مېنىڭ قەلبىمگە.

6

ئۆزۈمگە خاس ئاۋاز بولمىغاچ نېسىپ،
قارىدىم شېئىرنىڭ رەڭدار ھۆسنىگە،

قالمىدى مەن كۆرۈپ ئۆرنىڭ ئالمىغان
شېئىرلار، رام قىلدى مېنى ئۆزىگە.

ئاختۇرسام، يازغاننى، تەرگەننى بەزەن،
قالماپتۇ ئۇنىڭدىن بارماقچە ئەسەر.
ياخشى دەپ ماختىغان بۇرادىرىمۇ
كۆرگەندە شېئىرىمنى قاچىدۇ بەدەر.

.....

كېچىكىپ چۈشەندىم شېئىر دېگەننى،
ساپىدىللىق مۇھىمكەن ئۇنىڭ كۈيىگە.
ئۆگىتىپ قويالماس ئۇنى بىر كىمۇ،
كۆنمەسكەن ھەركىمنىڭ پەقەت مەيلىگە.

يازسىمۇ شېئىرنى قەلەم تەۋرىتىپ،
يازغاننىڭ ھەممىسى شېئىر ئەمەسكەن.
ھەر ئادەم ئۆزىنى بىلگەن چاغدىلا
ھاياتنىڭ قەدرىگە ئاندىن يېتەركەن.

ھە، ئەمدى پۇشايمان ئۆرتەر قەلبىمنى،
ۋىجدانىنىڭ سوتىدا سوتلاپ ئۆزۈمنى؛
قىينالدىم، قىل بولدۇم ئەتمىشلىرىمدىن،
دوزاخنىڭ ئوتىدا كۆرۈپ ئۆزۈمنى.

مەن شۇنداق شائىر ھەم شۇنداق تەقلىدچى،
شېئىرغا ھالال تەر تۆكۈپ كۆرمىدىم.
كەينىمگە ھەر باقسام كۆڭلۈم بىئارام،
شۇ ئاچچىق تارىخنى ئويلاپ ئۆكسۈدۈم.

ئابلەت ئابدۇللا

رەڭدار زەررىلەر

يالغان ئېيتماس تەبىئەت پەقەت

يالغان ئېيتماس تەبىئەت پەقەت،
نۆۋەتتىدە كېلەر باھار، كۈز.
يالغان ئېيتار ئادەملەر پەقەت،
بىر - بىرىگە قاراپ يۈزمۈيۈز.

شاخلار ئارا شوخ پىچىرلاشلار

ئۆرۈلمىدى تېخى بىر تىلغا
شاخلار ئارا شوخ پىچىرلاشلار.
يېشىلمىدى بۇ سىرلار تېخى،
قانداق تاپار ئىننىنى قۇشلار.

دېرىزەمنى ئاچقانتىم سەھەر،
بىر قارىغوجا ناخشا سورىدى.
ناخشا ئېيتتىم،
بۇ ئەجەپ - ئەجەپ،
قارىغۇجىمۇ تەڭلا دورىدى.

سىر

نېمە مۇنچە قارايسەن ئاڭا،
تونۇشۇڭمۇ، مۇڭدىشىڭمۇ ئۇ.
كۆيگەنمىدىك ياشلىق چېغىڭدا،
قالغانمىدى سىرلىق بىر تۇيغۇ.

ئېتىبارسىز مەغرۇر قەدەملەر
كۆزلىرىڭنى ئەيلەر پەرىشان.
تىكىلىدۇ ساڭا ئادەملەر،
نەچۈن بۇنى سەزمەيسەن جانان؟

يۈزلىرىڭدە يانىدۇ ئاپتاپ،
زوقلىنىدۇ ساڭا ھەر كىشى.

قېنى جاھىل غۇرۇرۇڭ، جانان،
ئەس ـــ يادىڭدا پەقەت شۇ كىشى.

ئالدىڭدا ئۇ، سەن ياندىن ئاستا
تىكىلىسەن ئاڭا ئىنتىزار.
ياشلىقتىكى تۇنجى سۆيۈشنىڭ
ئۇنتۇلمايدۇ لەززىتى زىنھار.

پۇشايمان

ھەر ئاخشىمى ئويغاق جۈپ كۆزلەر،
تۆكۈلىدۇ تارام - تارام ياش.
چۈشلىرىڭدە ئۈمىدىڭ سۆزلەر،
كۈلۈپ كېتەر ئاپتاپ ۋە قۇياش.

يول قويمايدۇ غۇرۇرۇڭ سېنىڭ
پۇشايماندا ئۆرتەنسەڭمۇ ھەم.
غەمكىن باقار يىگىت خىيالچان،
قاچان تۈگەر بۇ دەردى - ئەلەم!

رەنجىتمەڭلار ئۇنى بىھۇدە

رەنجىتمەڭلار ئۇنى بىھۇدە،
ئۆز دەردىنى ئۆزى بىلىدۇ.

بالا ئۈچۈن قەلبى سەكپارە
يۈرىكىنى ھەسرەت تىلىدۇ.

ئايرىلدى ئۇ تۇنجى سۆيۈشتىن،
لەززەت بەرمەس ئەمدى تۈن - كېچە،
سۇ ئىچمىدى كۆڭلى تۇرمۇشتىن،
تاكى بۇدرۇق پەرزەنت تاپقىچە.

بالا ئۈچۈن ئەمدى يۈرىكى
ئۆزگىلەرگە قويماس مۇھەببەت.
چۈشەنمىگەن قەلبلەر ئۇنى
رەنجىتمەڭلار ئويغىتىپ نەپرەت.

مەيلى ئەمدى ئۆز بالىسىنىڭ
تەقدىرىگە بولسۇن ئۇ پاناھ.
ئەلچى بولۇپ ئۆيگە كىرگەننى،
خۇشال قىلىپ قايتۇردۇڭ ئانا.

خىزمەت، خىيال ھەمراھدۇر ئاڭا،
تۇرمۇشىدا بالا ئاۋۇنچۇق.
تەقدىرىگە كۆندۈرەر دۇنيا،
دۇنياغا ئۇ ئۆزى ئاۋۇنچۇق.

ئابىلجان ھېيت

كۆڭلۈمدىكى سۈرەتلەر

ئانام سۈرەتلىرى

بوغۇزۇمغا تىقىلىپ تىنىق بورىنى،
چېقىندەك چېقىلىپ لەرزىگە كەلسەم.
ئايرىلىش شەمشىرى تىلىپ باغرىمنى،
كىرپىكىم تىغىغا ئىلىنسا شەبنەم.

بۇ تونۇش تەبىئەت، تونۇش دىلكەشلەر
ئۇن - تىنسىز تۇرۇشار، دىلدا مۇڭ، قاياش.
بىر مېنىڭ جانىجان ئانام كۆزىدىن
ساقىغان يۇلتۇزدەك ئۇچۇپ چۈشەر ياش!...

AltunOq

ئېسىمدە...
جان ئانا ئېسىمدە مېنىڭ،
تۇنجى رەت ئەگىگەن كۆزۈڭدىكى ياش.
باللىق ھىدىمنى قانماي سۈمۈرۈپ،
ئىزلىرىم ئۈستىگە قويغانلىرىڭ باش.

شادلىقىم بەختىڭدۇر پۈتمەس ھەر قاچان،
مۇڭلانغان چاغلىرىم ساڭا قىيامەت.
باش پاناھ بولغۇدەك بولساممۇ بۇدەم،
نە ئۈچۈن كۆز يېشىڭ قۇرۇماس ھەسرەت؟!

كۆز يېشىڭ ياكى تىل - تۇمارمۇ ماڭا،
ھاياتنىڭ قارىچۇقى، شادلىقى ئانا!
قوللىرىڭ دۇئادا تاڭلار ئاتىدۇ،
كۆزۈڭدىن دومىلاپ يۇرىكىڭ مانا.

بۇگۈنمۇ تاڭ ئاتتى، دۇئادا قولۇڭ،
تۇتسىمۇ يۇتەللەر، ئۇپكەڭ قېقىلىپ.
مەن ساڭا قانچىلىك يۇرەك كۆيدۈردۇم،
ئېھ ئانا، سەن ماڭا رازىلىق بېرىپ؟!

مەن بارسام ئالدىڭغا بولۇپ ئىنتىزار،
مېھرىڭدىن مەغرۇرلۇق تونىنى كىيىپ.
(ئۇ پەقەت سەن ئۈچۈن ۋە سەندىن كەلگەن،
مەيلى مەن شاھ بولاي مەيدەمنى كېرىپ)

سەن نېچۈن ئەيمىنىپ قارايسەن ماڭا،
بەزىدە تارتىنىپ، بەزى قورۇنۇپ.
مەن سېنىڭ بالاڭغۇ ئېخ جېنىم ئانا!
بىر چاغلار كۆكسۈڭنى يۇرگەن ئاختۇرۇپ.

قۇياشنىڭ تەپتىدەك مېھرىڭ بىر ئاتەش
باغاشلار قەلبىمنى يوق ئۇندا تىنىش.
ۋەلېكىن ئەركىلەپ كۈلسەم ئالدىڭدا،
نە ئۈچۈن قەلبىڭنى تىلار تارتىنىش؟!

جۇدالىق يۈز ئاچسا پۈتۈپ بىر قىسمەت،
سەن ئۇنسىز قورۇلساڭ ئۇنىڭ ئوتىدا.
مەن كەتسەم يىراققا ئۇمىدنى سۈيۈپ،
سەن مېنى ئۇزاتساڭ كۆتۈرۈپ نىدا؛

بىلمەيمەن،
مەن سېنى ئويلاپمىدىمكىن،
سەن كۆيسەڭ ھىجراننىڭ دوزاخ ئوتىدا.
نە دوزاخ،
كۆيسىمۇ ئۇندا كۆيەر روھ،
روھ بىلەن تېنىڭ تەڭ كۆيگەن چېغىدا.

ئاھ، زىبا قەددىڭنى يا قىپتۇ كۆيۈك،
كەلسەم مەن ئىنتىزار بولۇپ ۋەسلىڭگە.
مەن قانداق كۆيۈنسەم كېلەرسەن ئانا،
خوشلاشقان چاغدىكى گۈلدەك ئەسلىڭگە؟!

تۇغۇلغان كۈنۈم

پەسلەپ بارار شاش تىنىقلىرىم،
ئۈزۈك - ئۈزۈك ئېتىلار پىغان،
بۇرۇختۇملۇق كېسەر دىممىنى،
دىل كۆكىنى باسقانچە تۇمان.
شەكلىم گويا بۇغدا كۆلىدەك،
قەلبىم ئارا ھۇركۈرەر بوران.

كۆز ئالدىمدا ھايات گۈلزارى،
كۆك قەرىدە ئۇمىد تولۇن ئاي،
قونار ئوتلۇق ئۇمىد ــ ئارمانلار،
دىل شاخلىرىم كۆتۈرەلمەي باي.
بۇگۈن مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم
ئاھ، ئۇمرۇمنى سوراقلار تىنماي....

ئۇ ــ مېنىڭ ئانام

يۇرىكىم قېتىدا كۆيەر ھاياتلىق،
يالقۇنى جىسمىمغا نۇر،

زىيا،
ئىمان!
ئۇچقۇندار ئالدىمدا ۋىلىلداپ دۇنيا،
بىر ئۇلۇغ مۇھەببەت ھەر سالسا چۇقان.

ئۇ چۇقان ئىلكىدە بىر ئاددىي سىيما،
مېھرىدىن كۆن كۆيگەن ئانام جۇلاسى.
ئۇ ئاددىي،
ئۇ گۈزەل،
ئۇ پاك، بىغۇبار.
ئەت توپا ھىددىدا ئىنسان خۇداسى.
دۇنيادا كىر قونماس لەيلى گۈل بولماس،
تۇرسا گەر قۇياشمۇ دەقىق ئورنىدا.
قايسىبىر ئىقلىمدا ئەيىب تۇغۇلماس،
قەلبى داغ تولۇن ئاي ھىجران قوينىدا.

ۋە لېكىن ئەيىبسىز نۇر بەرگەن قارىچۇق،
چېھرىدە چاك - توزان ئۇچۇپ يۇرسىمۇ.
ئۇ مەجرۇھ بولسىمۇ،
ھەققى - نەرقىغە
يېتەلمەس تەگرىنىك پەرىشتەسىمۇ،

ئۇ جۇلدۇر كىيىملىك بولسىمۇ رەگسىز،
پەس كۆرمە ئۇنى سەن،
مېنىك ئانام ئۇ!
كۇلپەتلىك قىسمىتى بولسىمۇ تەمسىز،
ئۇ مېنىك ھاياتىم،
ئوغۇز سۇتۇم ئۇ!

كەمىستمە نادان دەپ، ئاق كۆگۈللۈكنى،
ئانا ئۇ،
قەلبىدە سۆيگۈسى تولۇق.
دۇنيادا كىم تەبىر بېرىپ يورۇتتى
شۇ ئانا زاتىنى چۈشىنىپ تولۇق.

مەيلى ئۇنە بولسۇن ئالەم كۆزىدە،
ئۇ مېنىك ئانام ئۇ، مېنىك ئانام ئۇ!
ئاھ، ئانا نامىنى بەرسە ئالەمگە،
بىلمەيمەن،
كۆتۈرۈپ تۇرالامدۇ ئۇ؟!

شۇكىمۇ مەن ئۇچۇن ھەممىدىن ئەزىز
ئاھ، ئانا ۋەتىنىم — جانىجان ئانام.
چۇقانلار سالىمەن مەگگۇ ۋەتەن دەپ،
گۈزەل تاك نۇرىدەك ئۇچمەس كۈي، ناخشام.

روزى نىياز

ئۇچ شېئىر

يۇرتنى كېزىش

لاۋۇلدىدى سېغىنىشىم، يۇرتۇمنى كەزدىم،
سۆيگۈ - دېگىز، مەن ئۆزۈمنى بىر بېلىق سەزدىم.
تاك يۈزىدەك چاقناپ كەتتى يۈرگەن يوللىرىم،
بەندىلىكنىك بەنتلىرىدىن يىرگەندىم، بەزدىم.
ئېرىپ كەتتى كۆز ئالدىمدا ساماۋى چۈشلەر،
جەننەتلەرنىك تەرىپىدىن دېدىقتىم، تەزدىم.

تۆھپىكار

ئىنسان بولۇپ ياشىدىك ئىنسان بولۇپ تۆرىلىپ،
چوققىلاردەك پارلىدىك چوققىلارغا ئۆرىلىپ.
ئىزلىرىڭدا يانىدۇ سۈزۈك ئاسمان كۆزلىرى،
سايىلەردىن بەلگە يوق ئالسىمۇ گەر سۆرىلىپ.
بالقماس بۇ ھاياتتا بالقىپ ئۆتتۈك، قالىدۇ —
سەن ئايلانغان يەرلەردە نۇردىن تاملار چۆرىلىپ.

قەلبىمدە يانىدۇ مىڭ پارچە قۇياش

ھاياتتا دوستلارسىز تەشنامەن ئەبەد،
دەريا سىز تەشنالىق قانغان نەدە بار؟!
بۇ جۇشقۇن يۈرەكتە ئىشقىي - مۇھەببەت
جورىسىز، دوستلارسىز يانغان نەدە بار؟!

سىرداشسىز سىرلارنىڭ نېمە قىزىقى،
نېمىگە ھېسابتۇر دىلكەشسىز ياشاش؟!
دوستلىرىم بىر زەررە مېھرىڭلار چۈشسە،
قەلبىمدە يانىدۇ مىڭ پارچە قۇياش!

ئابلىكىم تۇردى

بىر كۆپلىتىلىق شېئىرلار

بولۇر ۋەيرانە

ئۇلۇغۋار غايىلەر بولسۇن ھەر كىمدە،
بىلىملىك بولسۇن يا بىئەقىل، گاداي؟
مۇھەببەت بولمىسا نەپرەتلا بولۇپ،
ۋەيرانە بولىدۇ بۇ ئالەم ئايھاي!

خىيالچان دىلبەر

رەسىمىڭنى تارتىمەن پەقەت تېشىڭدىن،
رۇبائىي يازىمەن قىيىپ قېشىڭدىن.
كىملەرمۇ كۆيۈنۈپ خەۋەر ئالاركىن،
خىيالچان، دىلبىرىم، غەمكىن بېشىڭدىن؟

كۆرەرسەن

(بىر مازاقچىغا)

سىياقىم مەغلۇپتۇر، رۇھىمدۇر غالىب،
جۇش ئۇرۇپ تۇرىدۇ «گىرۋەك»تىن ھالقىپ؛
مەغرۇر، خۇش كەيپىمنى كۆرەرسەن تېخى
ئىجادىم ئەۋجىگە چىققاندا بالقىپ.

چىدام

خوپ كۆرمىگەچ خەسىس بىرمۇ ئىشىمنى،
كۆرسەتمەيمەن ساڭا مەنمۇ چىشىمنى؛
ساڭا، ماڭا ھۆكۈمراندۇر رىقابەت،
پەقەت چىدام كۆرستىدۇ يىشىمنى.

خىجالەتچىلىك

تىك يۈرسەم كىبرىسى ئۇرلىدى، دەيسەن،
كۆزى ماي پېقىرنى كۆرمىدى، دەيسەن؛
مىسكىننىڭ باغرىغا ياقسام باغرىمنى،
بۇ شاللاق، چاكىنا ئۇلمىدى، دەيسەن!

ئۆزۈڭدىن باشلا

خاسىيەتلىك ئىشنى ئۆزۈڭدىن باشلا،
يامان خۇي، ئىللەتنى باش بولۇپ تاشلا؛
شۇندىلا ئەگىشۇر ساڭا خالايىق،
يامانلىق باشقىدۇر، ياخشىلىق باشقا.

خەپ

(بىر ھاڭۋاقتىنىڭ زارى)

ئامىتىمنىڭ ھارۋىسىنى كېلەر دەپ،
تۇننى تاڭغا ئۇلاپ كۆتتۈم ئىسەدەپ.
خەقنىڭ كەلدى مېنىڭ «ھارۋام» كەلمىدى،
خەقنىڭكىگە چىقماپتىمەن خەقتەك، خەپ!

پەرھات تۇرسۇن

مۇزلىغان دەرىزە

(پوۋېست)*

ئامبۇردەك مۇستەھكەم تۇتقان قول ئۇنى بوتكا ئىچىگە تارتىپ ئېلىپ كىردى. رىزۋان يامغۇردا تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. مۇنچاقدەك يامغۇر تامچىلىرى ئۇنىڭ سۈپسۈزۈك ئاق يۈزلىرىدە ئەتىرگۈل ئۈستىگە چۈشكەن تاڭ شەبنىمىدەك كۆرۈنەتتى.

ئۇ تاتارغىنىچە ئادىلغا تىكىلدى. ئەزايى-بەدىنى سۇس تىترەپ تۇراتتى. ئۇ ئادىلنىڭ كۆزلىرىدىن نېمىدۇر بىر نەرسىنى ئىزدەيتتى.

— رىزۋان، سەن... سەن مەندىن... بەك قاتتىق رەنجىدىڭ، شۇنداقمۇ؟ — دېدى ئادىل دۇدۇقلاپ ۋە ئىتتىك باشقا ياققا قارىۋالدى.

رىزۋاننىڭ تىترەۋاتقان لەۋلىرىدىن ئۇن چىقمىدى. ئۇ چىقىپ كەتمەكچى بولۇپ، ئېغىرلىشىپ كەتكەن بەدىنىنى ئىشىك تەرەپكە بۇرىدى.

— رىزۋان توختا، گەپىم بار.

* بىشى ئۆتكەن سانىدا.

رىزۋان كۆزلىرىگە مۆللىدى، ياش ئېلىپ، ئادىلىنىڭ خىرەلەشكەن گەۋدىسىگە قارىدى.
— جېنىم رىزۋان ... — ئادىل تىترەپ تۇرغان قوللىرىنى رىزۋاننىڭ دولىسىغا قويدى. بۇغدىيىمكى مىدىرلاپ، گېپىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى.
رىزۋان ئادىلنىڭ قولىنىڭ ئۆز دولىسىغا تەگكىنىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى. شۇدەم پۈتۈن ۋۇجۇدىنى سوغۇق بىر دولقۇن توكۇلتىۋەتكەندەك بولدى. ئۇۋۇچىنى كۆرگەن كېيىكنىڭكىدەك ۋەھىملىك كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ يامغۇرلۇق كوچىغا قارىدى. بوتكىنىڭ قاپقاقلىرى ئېتىلگەن بولۇپ، پەقەت كىچىك ئىشكلا ئوچۇق ئىدى. بۇ ئىشىك ئۇنىڭغا گۆر ئاغزىدەكلا كۆرۈنۈپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنى سىرتقا ئېتىشتىن تەستە توختىتىۋېلىپ، كۆزلىرىدىكى ياشنى سۈرتۈۋېتىپ، يىغلامسىراپ شۇىرلىدى.
— ئادىل ... ئۆتۈنۈپ قالاي، مېنى ... قېينىما....
ئۇ شۇنداق دەپ بولۇپلا ئاغزىدىن ئىختىيارسىز چىقىپ كەتكەن بۇ سۆزگە قاتتىق پۇشايمان قىلدى. ئۇ ئويلايتتى: نېمىشقا ئۇنىڭغا، ئادىل تولا ھەددىگىدىن ئاشما، ماڭا يەنە چېقىلىدىغان بولساڭ سېنى كەچۈرمەيمەن، دېمەيمەن؟ نېمىشقا ئۇنىڭغا يېلىنىمەن؟ مەن نېمىشقا ئۇ چاقىرسا قارىدىم. نېمىشقا ئۇ قولۇمدىن تارتسا قىلچىمۇ تارتىشماستىن ئۇنىڭ بوتكىسىغا كىرىمەن؟ ئەگەر ئۇنىڭغا كۈچۈم يەتمىسە، ۋارقىرىسام، باشقىلاردىن قۇتقۇزۇش تەلەپ قىلسام، مېنى بۇ يەرگە سۆرەپ ئېلىپ كىرەلەمتى. مەن زادى نېمە بولدۇم، نېمىشقا مانا مۇشۇنداق ۋىجدان، نومۇس بىلەن ئوينىشىدىغان چاغلاردا بىردىنلا خۇدۇمنى يوقتىپ، ئۆزۈمنى بىلەلمەي قالىمەن؟! ئاتا - ئانامغا ۋە ئۆيدىكىلەرگە قانداق يۈز كېلىمەن؟ بەلكىم شۇ تاپتا قېيىن ئانام، قېيىن ئاتام مېنى يامغۇردا قالدى دەپ يولۇمغا قاراپ تۇرۇشقاندۇ؟ ئۇلارنىڭ مېنى ئۆز قىزىدىنمۇ چارە كۆرۈپ قىلىۋاتقان كۆيۈمچانلىقلىرىغا مەن مانا مۇشۇنداق رەسۋالىشىلار بىلەن جاۋاب بېرەمدىمەن؟ روزى ماڭا نېمە قىلدى؟ دەرھال قايتىشىم كېرەك...
بىراق ئادىلنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ قولىنى تېخىمۇ چىڭ سىقىپ ئۆزىگە تارتىۋاتاتتى. ئۇ قولىنى تارتىپ ئاجرىتالماي، ئادىلنىڭ كۆزلىرىگە يېلىنىش بىلەن تىكىلدى. بىراق بۇ كۆزلەردىن چىققان نۇر شۇ قەدەر مىسكىن، شۇ قەدەر ئوتلۇق ئىدىكى، رىزۋان گويا ئولىمۇ ھەسرەتلىك يىغا ئاۋازى بىلەن چىققان زەئىپ ۋە ئوتلۇق ناخشا ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك يۈرىكى ئۆرتىنىپ كەتتى. ئادىلنىڭ چىرايىدىكى چوڭقۇر ئىشەنچ، ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان دەرد - ھەسرەت ئىپادىسى رىزۋاننىڭ ۋۇجۇدىدىكى بارلىق قارشىلىقنى بەربات قىلىۋەتتى. رىزۋان ئۇنىڭ ھېلىلا يىغلىۋېتىدىغاندەك سەل - پەل ئالدىغا سوزۇلۇپ، تۇرغان تولۇق ۋە قىزغۇچ لەۋلىرىگە، ئادىل بولسا رىزۋاننىڭ زەھەر يەپ ئۆلگەن ئادەمدەك تۇس ئالغان خۇنۇك چىرايىغا تىكىلگىنىچە بىر ھازا ئۇن - تىنسىز تۇرۇپ قېلىشتى. ئادىل يەنە بىر قولى بىلەن رىزۋاننىڭ قولىنى ئاستا سىيلايتتى. رىزۋان پۈتۈن ۋۇجۇدىدىكى باشقىچە بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى.
— رىزۋان، مەن شوخراق بولغاچقا، بارلىق دەرد - ئەلەملىرىمنى مەنسىز كۈلكىلىرىم بىلەن يوشۇرۇپ، چاندۇرماي كەلدىم، — دېدى ئادىل قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى يالاپ

قویۇپ ناھایىتى تەستە، ـــ مەن ساڭا ئۆلگۈدەك ئۆچ بولۇپ كەتتىم.

رىزۋان تىترەۋاتقان قوللىرىنى ئۇنىڭ قوللىرى ئارىسىدىن ئاستا ۋە قىيماسلىق بىلەن تارتىۋالدى. ھاياجانغا تەشنا ۋۇجۇدى ھاياجانلارنىڭ تېخىمۇ ئازابلىق بولۇشىنى خالايىتتى. بىراق ئۇ بۇنىڭدىن قورقاتتى. ئۇ ئادىلىنىڭ گېپىگە ئۇندىمىدى. يۇرىكى مۇھەببەتنىڭ ئەڭ مۇقەددەس نۇرىغا چۆمگەن، مۇھەببەت ئازابىنى ھەممىدىن كۆپ تارتقان ئادەملەرلا نىگارى ئالدىدا ئاھ ـ پەريياد چېكەلمەيدۇ. ياشمۇ تۆكمەيدۇ، پەقەت يۇرىكىدە جىمجىت ۋە ئۇنسىز ئىڭرايدۇ، كىشىلەرنىڭ ئاھ ـ پەريياد كۆتۈرۈپ يىغلىشى ئازابنىڭ ئەڭ دەھشەتلىك پەللىگە كۆتۈرۈلگەنلىكىگە ئىسپات بولالمايدۇ. ئازاب ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتكەندە، كىشى شۇ قەدەر ئۆزىنى تۇگەشتۈرۈۋېتىدۇكى، كۆز يېشى قىلىش، باشقىلارغا ئۆز ھەسرىتىنى، ئىچ باغرىنى تۆكۈپ بېرىشكىمۇ قۇدرىتى يەتمەيدۇ. ئادەمنىڭ قەلبى بىر دېڭىزغا ئوخشايدۇ. ئادەملەر داۋاملىق سىرتقى دۇنياغا نامايان قىلىپ تۇرىدىغان ھېسسىيات، دائىم داۋراڭ قىلىپ يۇرۇيدىغان ئەدەپ ـ ئەخلاق، ۋىجدان، ئار ـ نومۇس توغرىسىدىكى پىكىرلەر، بار ئاۋازى بىلەن ئېيتىدىغان ناخشىلار پەقەت دېڭىز يۈزىدىكى كۆپۈكلەر بولۇپ، دېڭىز يۈزىگە چىقىۋېلىپ ئۆزىنى بازارغا سالىدۇ. باشقا بارلىق چىن ھېسسىياتلار، ھەقىقىي قەلب ناخشىلىرى مەرۋايىتقا ئوخشاش مەڭگۈ دېڭىز تەكتىگە كۆمۈلۈپ قالىدۇ. تۇرمۇشنىڭ ھەر ـ قانداق كۈچلۈك دولقۇنلىرىمۇ ئۇنى دېڭىز يۈزىگە ئېلىپ چىقالمايدۇ. ئۇ، دېڭىزنىڭ ئەڭ تەكتىگە يوشۇرۇنۇپ ياتقانلىقى ئۈچۈنلا قىممەتلىك...

رىزۋان ئۇن ـ تىنسىز قاراپ تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۇ ئەڭ ئۇستا سەنئەتكار تەرىپىدىن ئاپىرىدە قىلىنغان مەريەم ئانىنىڭ ھەيكىلىگە ئوخشايتتى. مۇھەببەت شۇ تاپتا ئۇنى شۇنـ داق بۇيۇك، مۇقەددەس ۋە گۈزەل ھەيكەل قىلىپ كۆرسەتمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ غۇنچىدەك قىپقىزىل ۋە ئوماق لەۋلىرىدىن «نېمىشقا» دېگەن سادا چىقمىدى، بىراق ئادىل ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى بوۋاقنىڭ بىغۇبار كۆزلىرىدەك نۇرلىنىپ تۇرغان ئىنتىزارلىقتىن ئۇنى تامامەن چۈشىنىپ يېتەلىدى.

ـــ رىزۋان، سەن نېمىشقىمۇ بۇنچە چىرايلىق بولۇپ تۇغۇلۇپ قالغان بولغىيدىڭ؟ نېمىشقىمۇ نەچچە يىللاردىن بېرى سېنىڭ بۇنچە چىرايلىق ئىكەنلىكىڭنى بىلىپ يەتمىگەن بولغىيدىم؟ سېنىڭ تويۇڭدىن كېيىنلا، ھېلىقى كۈنى سەن بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچرىشىپلا سېنىڭ مۇنۇ كۆزلىرىڭدىن ئۆمرۈمدە ھېچقانداق ئادەمنىڭ كۆزىدىن كۆرۈپ باقمىغان ئاجايىپ سىرلىق، ئاجايىپ مىسكىن ۋە ئادەمنىڭ خۇدىنى يوقىتىدىغان، ئادەمنىڭ جىسمىغا ئۆتسە كۆيدۈرۈۋېتىدىغان سېھىرلىك نۇرنى كۆرۈپ قالدىم، پەقەت... پەقەت شۇ چاغدىلا سېنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە گۈزەل ئىكەنلىكىڭنى كۆرۈپ يەتتىم. پەقەت ئاشۇ قېتىم ئۇنسىز مۇلدۇرلەپ قاراشلىرىڭنى كۆرگەندىن كېيىنلا سېنىڭ سىمايىڭ كۆز نۇرۇڭ ئار ـ قىلىق گويا زور بىر ئوتتەك يۇرىكىمگە بۇسۇپ كىرىپ، يۇرىكىمنى يارا قىلىۋەتتى. جېنىم رىزۋان، نېمىشقا بۇرۇنمۇ ماڭا ئاشۇنداق ھەسرەتلىك، يالقۇنلۇق كۆزلىرىڭ بىلەن قاراپ باقمىغان بولغىيدىڭ...

ئادىل تىترەك ئاۋازدا سۆزلەيتتى. قۇرۇپ قورۇلۇپ كەتكەن لەۋلىرى ھەر بىر جۈملە

سۆز ئاخىرلىشىشى بىلەن ئالدىغا ئۇمچىيىپ كېتەتتى. رىزۋان ئۇنىڭ سۆزلىرىگە، خۇددىنى يوقاتقاندەك سۆزلەشلىرىگە ھەيران بولۇپ قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئازاب ئالامەتلىرىنى، قويۇق قاشلىرى بېسىپ تۇرغان كۆزلىرىدىكى ھەسرەتنى غەلىبە ۋە دەردئەلەم ئىلكىدە پۇچۇلانغان ھالدا تاماشا قىلاتتى.

— رىزۋان، سەن ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چاغلىرىڭدا خېلى خۇش چاقچاق قىز ئىدىڭ، لېكىن توي قىلغاندىن كېيىن بىرەر قېتىم بولسىمۇ كۈلۈمسىرەپ باققىنىڭنى كۆرۈپ باقماپتىمەن، كۆزلىرىڭدىن ھامان ئاچچىق دەرد ـ ئەلەم ئۇچقۇنداپ تۇرىدۇ. بىراق چوڭقۇر ئازاب، مۇڭلۇق خىياللارغا پاتقان ئاشۇ تۇرقۇڭلا ئادەمنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالىدىكەن. خىيالچان، مۇڭلۇق قىياپىتىڭلا مېنى ساڭا ئاشىق بولۇشقا ئۈندىدى. بۇنىڭغا ئۆزۈمۇ ھەيران، سەن ... سەن بەلكىم بۇنى چۈشەنمەسسەن. بىراق بۇنىڭغا ئىشەنگىن...

ئادىل مۇۋاپىقراق گەپ تاپالماي، گەدىنىگە يېيىلىپ تۇرغان قاپىقارا چاچلىرى ئارىسىنى قاشلىدى. ئۇنىڭ چىرايىدا ئەزەلدىن مەۋجۇت بولۇپ باقمىغانىدەك، ئۇنىڭ چىرايىغا ئەسلا ماس كەلمەيدىغاندەك، خۇددى يىراق ئۆتمۈشتىكى بىر چۈشتەك غايىپ بولغان شوخلۇقلار ئۇنىڭ يۈزلىرىگە لەپىدە نۇر چېچىپ ئۆتۈپ كەتتى، ئۇ رىزۋانغا لەپىدە قاراپ قويۇپ، باشقا ياققا قارىۋالدى.

رىزۋان ھىجران بىلەن ئاخىرلىشىدىغان چۈشتىن ئويغانغاندەك:

— ئادىل ... جېنىم ئادىل، — دەپ پىچىرلىدى. ئۇ قاتتىق ھاياجانلانلىقىدىن جېنىم دەپ سالدى ـ دە، ئارقىدىنلا بۇنداق دەپ سالغىنى ئۈچۈن ساراسىمىگە چۈشتى. تىلى بىر ھازا ئاۋازسىز مىدىرلاپ كەتتى، ئاندىن تۇكۇرۈكىنى يۇتۇپ، سۈس، ئەمما كۈچىنىپ شۇڭىرلىدى:

— ئادىل، نېمىشقا ... بىر ـ بىرىمىزنى قىينايمىز. بىز جىق كېچىكتۇق. سەن مېنى ئازابلىما ... مېنى تىرىك ئۆلتۈرمە ... مەن ... چىدالمايمەن ... پەردىدە ... مەن — ئۇنىڭ گېپىنى بىراۋ بوغۇۋالغاندەك، ئىبغىزى، لەۋلىرى توڭلاپ ئۇيۇشۇپ كېتىۋاتقاندەك گەپلىرى قولاشماي قالدى. بولۇپمۇ ئاغزىدىن پەردىدە دېگەن ئىسىم چىقىش بىلەنلا، گويا قانداقتۇر قىممەتلىك بىر نەرسىدىن قۇرۇق قېلىش ئالدىدا تۇرغاندەك، ئۇنى ئادىلنىڭ يادىغا يەتكۈزۈپ قويسا، ئادىلنىڭ خىيالى ئۇنىڭغىمۇ بۆلۈنۈپ كېتىدىغاندەك، يۈرىكى ئەنسىزلىك ئىچىدە ئېچىشىپ كەتتى. ئارقىغا ئۆرۈلۈپلا زەھەر ئىچىپ، ئۆلۈم گىردابىغا كېلىپ قالغان ئادەمدەك سەنتۈرۈلۈپ بوتكىدىن چىقىپ كەتتى.

— رىزۋان! — ئادىل يۈگۈرۈپ چىقىپ توۋلىدى. يولدا ئادەم كۆرۈنمەيتتى. يامغۇر ياغماقتا ئىدى. ئۇ بوتكىسىنى ئېتىپ، رىزۋاننىڭ كەينىدىن يۈگۈردى.

قاراڭغۇلۇق بارغانسېرى قويۇقلاشماقتا، پۈتۈن قاراڭغۇلۇق رىزۋاننىڭ يۈرىكىگە ۋەھىمە بولۇپ يېيىلماقتا. ئادىل ئۇنىڭغا يېتىشىۋالدى. رىزۋاننىڭ يۈرىكى تېخىمۇ دۈپۈلدەشكە باشلىدى. ئۇلارنىڭ ئۈستىبېشى بىردەمدىلا سۇغا چۈشكەندەك چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كەتتى. ئادىل كۈنلۈك ئېلىشنى ئۈنۈتقاندى. ئۇلار كۈنلۈكلا ئەمەس، پۈتكۈل دۇنيانى ئۈنتۈشقاندى.

رىزۋانىڭ يۇرىكى ئەنسىزلىك ۋە تەقەززالىق بىلەن بىر قولىنىڭ دولىسىغا تىگىشىنى، ئۆزىنى كۆچەپ تارتىشىنى كۆتەتتى. بىراق ئۆزىدىكى بۇ تەلپۈنۈشنى ۋەھىمە ئىلكىدە ئۆزى ئىنكار قىلاتتى. ئۆزىنىڭ ئەمدى روزىدىن باشقا ھېچقانداق بىرەر يىگىتنىڭ روزىدا يوق تەرەپلىرىدىن مەڭگۈ بەھرىمەن بولالمايمەن، روزىنىڭ مۇزدەك سوغۇق باغرىغا مەڭگۈ قۇل بولارمەنمۇ دەپ ئويلاپ، دەرد - ئەلەم ئىلكىدە ئۆرتەنگەنلىرىنى، روزى بىلەن باشقا ئەر كىشىلەرنى سېلىشتۇرۇپ، پۈتۈن ھاياتىنىڭ ئۆزى ئارزۇ قىلغان، ئۆزى كېچە - كۈندۈز تەلپۈنگەن نەرسىلەرگە ئېرىشەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ، ئۆزىنى چۈشەندەك قەدىرسىز ھېس قىلغانلىرىنى، ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئۈمىدىنىڭ ئارمان، دەرد - ئەلەم بىلەنلا ئۆتىدىغانلىقىنى ئويلاپ چەككەن ئازابلىرى ئۇنىڭ خىيالىدىن بىر - بىرلەپ ئۆتتى. بىراق ئۇ بۇلاردىن بەھرىمەن بولۇشقا قىلچە جۈرئەت قىلالماي، ئۇنىڭغا كۆز قىرىدا قاراپمۇ قويماستىن، پەقەت يامغۇرنىڭ تاراسلاپ چۈشۈۋاتقان ئاۋازى ئارىسىدا شىپىلدىغان ئاياغ تىۋىشىغا بارلىق سەزگۈسى بىلەن زەن سېلىپ جىمجىت كېتىۋاتاتتى.

رىزۋان ئۆزىنىڭ روزى بىلەن ئۆتكۈزگەن كۈنلىرىنى ئەڭ چوڭقۇر ئازاب بىلەن كۆز ئالدىدىن ئۆتكۈزدى.

كىشىلەر كۆپىنچە ئۆزى مەڭگۈ يېتىش مۇمكىن بولمىغان غايىلىرىدىن قىلچە ئۈمىد بولمىغاچقا، ئۆزىنى ئازابلاشنى خالىمايلا، ئۇنىڭدىن ئاسانلا كېچىپ كېتىدۇ. شۇڭا كۆپىنچە كىشىلەر خۇشال - خۇرام كەيپىياتتا جىمجىت يۈرىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئۆز روھىنىڭ تەلپۈنۈشلىرىدىن كېچىپ، رىئاللىققا پۈتۈنلەي ئۇيغۇنلاشقان روھتىن بىرنى ياساپ چىقىدۇ. بىراق شۇنداق بىر قىسىم كىشىلەر باركى، ئۇلار ئۆز ئارزۇلىرىنىڭ ئەمەلگە ئاشماسلىقىنى، مۇمكىنچىلىك يوقلۇقىنى ھېس قىلغانسېرى پۈتۈن دۇنيانى ئۇنتۇپ، ئاشۇ ئارزۇلىرى ئۈچۈن جان - جەھلى بىلەن تىركىشىدۇ. بولۇپمۇ ئايالار ئۆز ئارزۇسىنىڭ كېچىش مۇمكىن بولمىغان بىرلا نەرسىسىدىن يەنى ئۆزىنى تىنىمسىز قىيناپ، سىرتىماقتا ئوخشاش بوغۇپ تۇرغان ئاشۇ ۋىجداندىن كەچسىلا ئېرىشكىلى بولىدىغانلىقىنى سېزىپ يېتىدۇ - دە، پۈتكۈل ھاياتىنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى يوقتىپ، تۇگىشىپ كېتىدۇ.

رىزۋاننىڭ خىياللىرى چوڭقۇرلاشقانسېرى مېڭىسى قاتتىق ھايجاندىن قىزىپ، گاراڭلىشىپ، خىياللىرىنىڭ ئاخىرىنى تاپالماي قالدى. يامغۇر سەل پەسەيگەندەك قىلدى.

تىترەپ تۇرغان بىر قول رىزۋاننىڭ بېلىكىدىن تۇتتى - دە، ئۇنى مېڭىشتىن توختىتىپ قويدى. ئۇ چۆچۈپ ئەندىككىنچە ئادىلغا چەكچىيىپ قاراپ قالدى ۋە ۋۇجۇدى شامال سوققان ياپراقتەك تىترەپ كەتتى.

ئۇلار ھېلىقى جىگدىلىكنىڭ يېنىغا كېلىپ قالغاندى. رىزۋاننىڭ يۇرىكى شىددەت بىلەن سېلىپ كەتتى. ئۇ بوشلا ئاھ، دەپ ئۆزىنى تاشلىدى. بۇ ئاھ، ئۇنىڭ ئەڭ گۈزەل ۋە ئەڭ ھەسرەتلىك سۈيگۈ ناخشىسى ئىدى. ئوتتەك لاۋۇلداپ تۇرغان ئىكىكى تەن بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ، تېپىرلاشلار ئىلكىدە جىگدىلىك ئىچىگە سۈرۈلۈپ كىرىپ كەتتى.

— جىنىم ئادىل، ئۇنداق قىلما... ئۆتۈنۈپ قالاي...— رىزۋان تىترەك ئاۋازدا يېلىنىپ جانسىز تىپىرلايىتتى، ئۆتكەنكىدەك ئاڭسىز بىر سېزىم، غەلىتە بىر كۈچ ئۇنى ئورمان ئىچىگە سۆرەپ ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئادىل سۆرىمەستىن، بەلكى ئادىلنى ئۆزى ئورمانلىق ئىچىگە تارتىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئاخىرى قايىسىدۇر بىر جىگدىنىڭ غولىغا يۆلىنىپ قالدى. ئۇلار بىر-بىرىگە قاراپ، زۇۋانى تۇتۇلۇپ كەتكەندەك، ئۇنسىز تۇرۇپ قېلىشتى. شۇتاپتا ئۇلار ئۇچۇن سۆز دېگەن نەرسە مەۋجۇت ئەمەسىدى. ئېغىزدىن چىققان ھەرقانداق بىر تاۋۇش سۈنىڭ شىلدىرلىشى، شامالنىڭ ھۇۋۇلدىشى، ئاياغ تىۋىشى قاتارلىق جانسىزجىسىملارنىڭ بىر-بىرىگە ئۇرۇلۇپ چىقارغان ئاۋازى بىلەن ئوخشاشلا بولۇپ، ئۆز مەنىسىنى پۈتۈنلەي يوقاتقانىدى. ھېچقانداق بىر تاۋۇش شۇ تاپتا ئۇلار ئۇچۇن مەنا ئىپادىلەپ بېرەلمەيتتى.

ئادىل چۆچۈپ ئويغانغاندەك بىردىنلا رىزۋاننى چىڭ قۇچاقلىدى، لەۋلەر لەۋلەرگە چوغدەك يېقىلاتتى. ئادىلنىڭ لەۋلىرىدىن پۈتۈن ئەزايى بەدىنىگە تارقىلىۋاتقان كۆيدۈرگۈچ ئېقىم رىزۋاننى تىترىتىۋەتتى. ئۇ مەست ئادەمدەك پۈتۈنلەي ئەس-سېزىمىنى يوقاتقانىدى. ئۇنىڭ بەدىنىگە تېخىمۇ كۈچلۈك سۈيۈشۈشتىن تارقالغان يالقۇنلۇق سېزىمدىن باشقا ھېچنەرسە تەسىر قىلمايتتى. پۈتۈن كائىنات، بارلىق غەم-غۇسسە، دەرد-ئەلەم، شادلىق، ئەنسىرەشلەرنى تامامەن ئۇنۇتقانىدى.

بىرئازدىن كېيىن ئادىل ئىككى قولى بىلەن رىزۋاننى كۆتۈرۈپ، ئۆزىنىڭ مەھەللە چېتىگە يېڭىدىن سالغان يالغۇز ئۆيىگە ئېلىپ كىردى. بۇ ئىش كېيىن رىزۋاننىڭ زادىلا ئەقلىگە سىغمىدى، بىراق بۇ راست ئىدى. ئۇنى ئادىل راستىنلا كۆتۈرۈپ ئۆيىگە ئېلىپ كىرگەنىدى. ئۇباشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن قىلچە قورقمىغىنىغا، تىركەشمەستىن ئادىلنىڭ بىلەكلىرى ئۈستىدە ياتقانلىقىغا ھەيران بولۇپ، بۇ ئىشلارنىڭ راستىن بولغانلىقىنى ئەقلىگە سىغدۇرالمىدى.

رىزۋان ئىسىگە كېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ قىپ-يالىڭاچ بولۇپ قالغانلىقىنى كۆردى. ئۇنىڭ بەدىنى ھەۋەس ئىلكىدە تىترەيتتى. كۆيەتتى. ئۇلار شۇ تەرىقىدە بىر-بىرىگە سىڭىشىپ كېتىدىغاندەك چىرمىشىپ كەتتى...

ئىچىدىن تاقالغان ئىشىك قاتتىق بىر زەربىدىن جالاقلاپ ئېچىلىپ كەتتى. قولىدا توخماق تۇتقان بىركۆلەڭگە ئۆيگە بۆسۈپ كىردى. تۇيۇقسىز قانداقتۇر بىر قاتتىق نەرسە رىزۋاننىڭ مېڭىسىگە زەرب بىلەن ئۇرۇلدى، ئۇ بېشىنى تۇتۇپ ئاچچىق بىر ئىڭىرىدى-دە، بىردىنلا سېزىمىنى يوقاتتى.

ئادىل بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى، كۆز ئالدىدا بىر قارا كۆلەڭگە قولىدا يوغان كالىتەك تۇتۇپ، دەھشەت بىلەن دىۋەيلەپ تۇراتتى. ئادىل قاراڭغۇدا ئۇنى ئېنىق كۆرەلمىسىمۇ، ئۇنىڭ رىزۋاننىڭ ئېرى ئىكەنلىكىنى تونۇدى-دە، قاتتىق چۆچۈپ كەتتى. گويا ئۇنىڭ جالاقلاپ تىترەۋاتقانلىقىنى، چىشلىرىنىڭ قاتتىق كىرىشىپ، ياڭاق سۆڭەكلىرىنىڭ بۇرتۇپ چىقىپ تۇرغانلىقىنى، يۈزلىرىنىڭ تاتىرىپ، قورۇلۇپ، بۇرۇن تۆشۈكلىرىنىڭ كېڭىيىپ كەتكەنلىكىنى ئېنىق كۆرگەندەك بولدى. يۈرىكى قارىتىدە قىلىپ كەتتى. ئۇ

ئۆزىگە قارىتىپ ئۇرۇلغان كالتەكنى كاپپىدە تۇتۇۋېلىپ، تىزىنى چىقىرىۋىدى، ھېلىقى كۆلەڭگە ئۇنىڭ تىزىغا ئۇرۇلۇپ ئىنجىقلاپ سالدى - دە، قولىدىن كالتەك چىقىپ كەتتى. ئۇ ھاسىراپ تۇرۇپ ئادىلغا جان جەھلى بىلەن ئېتىلدى. ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرى قۇلاشماي، ئادىلغا ھېچقانداق زەربە بېرەلمەي قېلىۋاتاتتى. ئادىل ئۇنىڭ ھەربىر مۇشتۇمىدىكى تىترەكنى غۇۋا ھېس قىلغاندەك بولاتتى. ئۆزىدە بۇ سېزىمىنىڭ قانداق پەيدا بولغانلىقىنى بىلمەيتتى، ئۇ پەقەتلا روزىدىن ئۆزىنى چەتكە ئالاتتى. روزى ئۇنىڭغا زەربە بېرەلمىگەنسېرى جان - جەھلى بىلەن ئېتىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ دىقماق بەدىنى قورقۇنچ ۋە غەزەپ - نەپرەت بىلەن جالاقلاپ تىترەيتتى. غالجىرلىق كېسىلىنى يۇقتۇرۇۋالغاندەك پەيلىدىن قىلچىمۇ يانمايتتى. ئادىل ئۇنىڭ ھەرىكىتىنى ھەيرانلىق، ئىچ ئاغرىتىش ۋە نومۇس قاتارلىقلاردىن ھاسىل بولغان ھېسسىيات قاينىمى ئىلكىدە كۆزىتەتتى. روزىنىڭ ئۆزىگە ئۇرۇلغان مۇشتلىرىنى ئەپچىللىك بىلەن تۇتۇۋالاتتى. ئۇ قانداقتۇر بىر ھېسسىيات بىلەن گاڭگىراپ قالغان ۋاقىتتا روزىنىڭ مۇشتۇمى ئۇنىڭ بۇرنىغا گاچچىدە ئۇرۇلدى - دە، قان چىقتى. ئۇ ئاخىرى چىداپ تۇرالمىدى ۋە روزىنى قاتتىق بىر تەپتى. روزى سەنتۇرۇلۇپ بېرىپ تامغا يۆلىنىپ قالدى.

ئۇلار قاتتىق ئېلىشىپ كەتتى. ئادىلنىڭ كۈچلۈك مۇشتلىرى، تېپىكلىرى روزىنى بوغۇزلانغان شىردەك خىقىرىتىۋەتتى، روزى بارغانسېرى جېنىدىن تويۇپ، ۋۇجۇدىدىكى قان شىددەت بىلەن قايناپ، تومۇرلىرىنى كۆيدۈرۈۋەتتى. غەزەپ - نەپرەت ئۇنىڭ ھەربىر ھۈجەيرىلىرىدە غايەت زور ۋولقاندەك دەھشەتلىك زىلزىلە پەيدا قىلىپ پارتلايتتى. ئۇ، پۈتۈنلەي خۇدىنى يوقاتقانىدى. جان تالىشىۋاتقان ھايۋاندەك ئۆزىنى ئادىلغا قارىغۇلارچە ئۇراتتى. ئاشۇنداق چاغدا كىمنىڭمۇ كاللىسىدا «قاتىللىق» دېگەن دەھشەتلىك ئۇقۇم پەيدا بولسۇن، كىممۇ ئادەم ئۆلتۈرۈشنىڭ قانچىلىك دەھشەتلىك، ۋەھشىيلىك ئىكەنلىكىنى ئويلاپ يەتسۇن؟! ئۇنىڭ كاللىسىدا ئادەم ئۆلتۈرۈش دېگەن ئۇقۇم مەۋجۇت ئەمەس ئىدى، پەقەت يۈرىكىنى ۋەھشىيلەرچە كۆيدۈرۈۋاتقان رەشىك ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن تىپىرلايتتى، غەزەپ - نەپرەتنىڭ يۈرىكىنى ئۆتكۈر خەنجەردەك دەھشەتلىك تىلىشلىرىدىن ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەي قالدى. ئۇ ئۆزىمۇ سەزمەستىن قەيەردىندۇر قولىغا چىققان بىر نەرسىنى، يالتىراپ تۇرغان پىچاقنىڭ سېپىنى چىڭ سىقىمدىغىنىچە ئالدىدىكى مۇدھىش نەرسىگە ئۇردى. ئۇ پەقەت مۇشۇ ئارقىلىقلا يۈرىكىنى خانىۋەيران قىلغان ئۆچتىن قۇتۇلالايتتى. ئۇ پەقەت چەكسىز قاراڭغۇلۇقنىڭ ئۆز مېڭىسىگە تىقىلىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىغا زەھەردەك تارقىلىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى.

ئادىل يۈرىكىگە سانچىلغان ئۆتكۈر پىچاقنى چاڭگاللاپ ئاچچىق ئىڭرىدى - دە، قېتىپ قالدى. ئاندىن كۆيگەن قىلدەك ئازابلىق تۈگۈلۈپ، يەرگە گۈپپىدە چۈشتى.

رىزۋان ھوشىغا كېلىپ، ئاستا كۆزىنى ئاچتى. قاراڭغۇلۇق دەھشەتلىك چۈشتەك ئۆينىڭ بوشلۇقىدا ۋەھىمە بىلەن لەيلەپ تۇراتتى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئادىلنىڭ ئالدىغا

كەلدى - دە، پۇتۇن بەدىنى دەھشەتلىك سىلكىنىپ، ئاچچىق چىرقىراپ تاشلىدى. ئۇ بىرمىنۇت ئاۋۋاللا ئۆزىنى ئىللىق قۇچاقلىرى بىلەن مەستخۇش قىلغان يالقۇنلۇق ۋۇجۇدنىڭ سوغۇق جەسىتىگە ئايلىنىپ قالغانلىقىنى كۆردى. ئۇ يېنىدا تۇرغان روزىنى كۆرمىگەندەك قىلاتتى.

ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ۋەھىمە بىلەن چەكچەيگىنىچە ئادىلنىڭ جەستىگە قاراپ تىكىلىپ قېلىشقان. ئۇلۇكنىڭكىدەك تاتىرىپ، قانسىراپ مۇزدەك كۆكىرىپ كەتكەن يۈزلىرى قورقۇنچلۇق پۇرلىشىپ، ياتلا بىر قىياپەتكە كىرىپ قالغاندى. پۇتۇن بەدىنى قېتىشىپ كەتكەندى. ئۇلارنىڭ ئاشۇ ھالىتى قانغا بويىلىپ، تىلىنى ئۇلۇمدەھشىتىدە توغرا چىشلەپ، چەكچەيگىنىچە ياتقان ئادىلنىڭ جەستىدىن نەچچە ھەسسە قورقۇنچلۇق ۋە كۈلپەتلىك ئىدى.

بىردىنلا ھەيكەلگە جان كىرگەندەك رىزۋاننىڭ ئۇيۇپكەتكەن بەدىنى جالاقلاپ تىترىگىنىچە ئادىلنىڭ جەستىنىڭ يېنىغا تىزلاندى. ئۇ خۇددىنى يوقاتقان ھالدا ئادىلغا ئۆزىنى ئېتىپ، بىرھازا ياقىلىرىنى چاك ئېتىپ يىغلىدى. ئۇنى بۇ دۇنيادا ياشاشقا ئىنتىلدۇرۇدىغان بىردىنبىر نەرسە ئەمدى بەربات بولغاندى. ئۇلۇمنىڭ دەھشەتلىك چاقمىقى چۈشۈپ ۋەيران قىلىۋەتكەن كالىسدا ئەمدى ھېچنەرسە قالمىغاندى. پەقەت ھەربىر ھۈجەيرىلىرىگە ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئورنىشىپ كەتكەن ئەڭ ئازابلىق كۆز ياشلار، ئەڭ ھەسرەتلىك يىغلار يامراپ چىقىپ، غايەت زور سەلدەك ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى تىترەتكىنىچە قاپساپ چىقماقتا ئىدى.

سىرتتا يامغۇر تېخىمۇ ئەدەشكە باشلىدى. چاقماق چېقىپ، گۈلدۈرماما دەھشەت بىلەن گۈلدۈرلەپ كەتتى. ئۆي ئىچى چاقماق يورۇقىدا يالت - يۇلت قىلىپ يانىتتى. گۈلدۈرماما ئاۋازىدىن روزى چۆچۈپ ئېسىگە كەلدى. ئادىلنىڭ دەھشەتلىك چەكچەيگەن كۆزلىرى چاقماق يورۇقىدا لاپىدە كۆرۈندى. بۇ كۆرۈنۈش دەقىقە ئارىلىقىدا بولغان بولسىمۇ، بىراق روزىغا خېلىغىچە ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇرغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇنىڭ تېنى جۇغۇلداپ،

يۈرىكى قايتىدىن قارتتىدە قىلىپ يېرىلىپ ياكى ئۇزۇلۇپ كەتكەندەك بولدى - دە، بىردىنلا ئەقلى - ھوشىنى يوقاتقاندەك، چەكچەيگەن كۆزلەر ھېلىلا چاچراپ چىقىپ، ئۆزىگە ئېتىلىدىغاندەكلا تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇنىڭ تاشتەك ئۇيۇشۇپ كەتكەن بەدىنى قايتىدىن ئۆلۈم دەھشىتىدە تىترەشكە باشلىدى. ماغدۇرسىزلىنىپ بېشىنى چاڭگاللىغىنىچە زوڭلا ئولتۇرۇپ قالدى. قاتتىق قورقۇپ، ئىختىيارسىز ئۆزىنى كاچاتلاپ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇ ئادەم ئۆلتۈرگەنىدى. ئۇ پۈتۈن ئۆمرىدە قىلارمەن دەپ ئويلىمىغان ئەڭ قورقۇنچلۇق ۋە مۇدھىش بىر ئىشنى قىلغانىدى.

ئۇلار شۇ تەرىقىدە قانچىلىك تۇرۇشقىنىنى بىلمەيتتى. ئۇلار ئەزەلدىن ئاشۇنداق كېلىۋاتقاندەكمۇ، ئاشۇنداق تۇرغىلى بىر كېچە بولغاندەكمۇ ۋە تېخى بىر دەقىقە ئۆتمىگەندەكمۇ قىلاتتى.

بىر ھازادىن كېيىن رىزۋان بېشىنى كۆتۈرۈپ روزىغا قارىدى. ئۇ روزىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، بىردىنلا ئۆزىنى تاشلاپ تىزلاندى.

رىزۋاننىڭ كۆڭلىدە ھېچقانداق قورقۇنچ يوق ئىدى. ئۇ غالجىرلاشقان ئېرىنىڭ ئۆزىگە پىچاق تىقىۋېتىشىنىمۇ ياكى قاتتىق ئۇرۇشىنىمۇ خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى. ئۇ پەقەت يۈرىكىدىن لەۋلىرىگە سەلدەك يۇپۇرلۇپ كېلىۋاتقان سۆزلىرىنى قانداق قىلسا ئېنىق ئىپادىلەپ بولالايدىغانلىقىنى خىيال قىلاتتى. يۈرەكنىڭ چەكسىز چوڭقۇرلۇقىدا ئۇزاقتىن بۇيان ئۆلۈمگە مەھكۇم بولۇپ ياتقان سۆزلىرىنى تولۇق ئىپادىلەپ بولۇشنىڭ مەڭگۈ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى تونۇپ يەتمەكتەئىدى. كۆز ئالدىدا قېيىن ئانا - قېيىن ئاتىلىرىنىڭ مېھرىبان كۆزلىرى چوڭقۇر ئىشەنچ ۋە سۆيۈنۈش بىلەن قاراپ تۇرغان ھالدا پەيدا بولاتتى. بۇلارنىڭ ئۆزىگە قانداق تىكىلىشلىرىنى، ئۆزىنى ئەيىبلەشلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمەيتتى.

— رىز...ۋان! — دېدى روزى يىغلاپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ ئاۋازىدا ھېلىلا ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىلغا خاس ۋەھشىيلىكتىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئاۋازى ئۇكىسى بىلەن بىللە ئويناۋېتىپ، ئۇكىسىنى سۇغا چۈشۈرۈۋەتكەن كىچىك بالىنىڭ قاتتىق قورقۇپ كەتكەن ھالدا دادىسىغا بولغان ئىشنى سۆزلەۋاتقاندەك چىقاتتى. قاپساپ كەلگەن يىغىدىن بوغۇلۇپ - بوغۇلۇپ قالاتتى، — جېنىم رىزۋان... بۇ نېمە ئىش؟! مەن سېنى شۇنچە ئەدەبلىك، شۇنچە ياۋاش، يۈزى تۆۋەن ئايال دەپ ئويلايتتىم... سېنىڭ...سېنىڭ... بۇنداق قىلغىنىڭغا ئىشەنگۈممۇ كەلمەيتتى...رىزۋان...سەن...سەن ئۇنداق قىز ئەمەستىڭ...مەن سېنى دۇنيادىكى ئەڭ ساپ دىل، ئەڭ پاك قىز دەپ ئويلايتتىم، بىلەمسەن، سېنى دادام، ئاناملارمۇ مەندىن بەكرەك... ياخشى كۆرەتتى...

— روزى... مەنمۇ ئۇلارنى ئۆز ئاتا - ئانامدەك ياخشى كۆرىمەن...مەن... ئۇلارغا يۈز كېلەلمەيمەن... — دېدى رىزۋان بىرھازادىن كېيىن يىغلامسىراپ.

— تېخى...سېنى...مېنىڭ رىزۋانىم... مېنىڭ خوتۇنۇم يامغۇردا قالمىسۇن دەپ سەندىن ئەنسىرەپ، ئالدىڭغا كۈنلۈك ئېلىپ كەپتىمەن. رىزۋان ئېيتقىنا، مەن ساڭا نېمە

قىلغان؟ — روزى سۆزىنى داۋاملاشتۇرالماي تېخىمۇ يىغلاشقا باشلىدى.

— روزى! — دېدى رىزۋان ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ ۋە تەمكىن ھالدا سۆزلەشكە باشلاپ. ئۇنىڭ سۆزلىرى يۇرىكىدىن فونتانىدەك ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى. ئۇ سۆزلىگەندە تەمتىرەپ، دۇدۇقلاپ قالمايتتى. شۇ قەدەر سالماق ۋە تەسىرلىك سۆزلەيتتىكى، سۆزلىرى ئۈستا يازغۇچىۋە ناتىقلارنىڭكىدەك كىشىنىڭ يۇرىكىنى لەرزىگە سالىدىغان قۇدرەتكە ئىگە ئىدى. ئۆزىنىڭ بۇنداق راۋان، بۇنداق كەسكىن سۆزلىيەلەيدىغانلىقىنى ئۆزىمۇ ئويلاپ باقمىغانىدى، — روزى، سىز ماڭا ھېچنەرسە قىلمىدىڭىز، سىزدىن ھېچقانداق ئاغرىنىشىم يوق. ھەممە گۇناھ ئۆزۈمدە... ياق! مەندىمۇ نېمە گۇناھ بولسۇن؟! ھەممە گۇناھ تەقدىردە، چۈنكى سىز ئۆزىڭىز مانا مۇشۇنداق جىمغۇر، سوغۇق يارىلىپ قالغان ئەمەس. مېنىڭ سىزنى ياخشى كۆرەلمەسلىكىمۇ ھەرگىز ئۆز ئىختىيارىم ئەمەس. مەن بىلىمەن، كىشىلەر ئالدىدا ئۆزۈمنى ئاقلىيالمىشىم مەڭگۈ مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا سىزنىڭ ئالدىڭىزدىمۇ ئۆزۈمنى ئاقلاشقا ئۇرۇنۇپ ئاۋارە بولمايمەن. سىزدە مېنىڭدەك قەلبتىن، مېنىڭكىدەك ھېسسىياتتىن ئەسەر يوق. سىز بىلەن مەن باشقا-باشقا دۇنيا. شۇنداق تۇرۇقلۇق، سىزنىڭ مەن ھېس قىلغاننى ھېس قىلىپ مېنى چۈشىنىشىڭىز، مېنىڭ ئازابلىرىمغا ھېسداشلىق قىلىشىڭىز مۇمكىنمۇ؟! مەنمۇ ھېسداشلىق قىلىشىڭىزغا، چۈشىنىشىڭىزگىمۇ موھتاج ئەمەسمەن! بېشىڭىزنى كۆتۈرۈپ ماڭا قاراڭ، — ئۇ قۇلى بىلەن روزىنىڭ بېشىنى ئۆزىگە قاراتتى. بېشىنى چاڭگاللىۋالغان قوللىرىنى تارتىپ چۈشۈردى. ئۇنىڭ ئاۋازىدا ھېچقانداق قايغۇ يوقتەكلا قىلاتتى، — روزى، سىز ئادەم ئۆلتۈردىڭىز. بىراق بۇنىڭ ئۈچۈن يىغلىغان چەكمەك، قورقۇپ كەتمەك، پەقەت مېنىڭ بىرلا تەكلىپىمگە قوشۇلىڭىز ھازىردىن باشلاپ بۇ قاتىللىق بىلەن ئالاقىسىزدەك ھەممە ئادەم ئالدىدا بىمالال يۈرەلەيسىز. بۇنى بىر قېتىملىق قورقۇنچلۇق چۈش قاتارىدا بىر نەچچە كۈندىن كېيىنلا ئۇنتۇپ كېتىسىز. ئادىلنى ئۆلتۈرگەن قاتىللىق گۇناھىڭىزنى مەن ئۈستۈمگە ئالاي! نېمىشقا يىغلايسىز؟! بولدى قورقماڭ، ماڭا قاراڭ. گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسىز؟! مەن ئۆزۈم ئىنتىلىدىغان نەرسىگە ئېرىشىپ بولدۇم. ئەمدى يەنە نېمىگە تارتىشىمەن؟ مەن بىلەن ھېچقانداق روھىي ئالاقىڭىز يوق، سىزگە تارتىشامدىم؟ سىز مېنىڭ قەلبىمدە ھېچقانداق مۇقەددەس ئورۇنغا ئىگە بولالمىدىڭىز. شۇڭا سىزنىڭ بەزىدە ھەۋەسلىرىمنى سوغۇقلا ھالدا قاندۇرۇپ بولسىمۇ ماڭا قىلغان بۇ يارىدىمىڭىز پەقەت بىردەملىكلا بولۇپ، يۇرىكىمنى پۈچۈلاۋاتقان باشقا بىر ئىنتىلىشنى ئازتولا ئۇنتۇلۇشقىلا يارىدىمىڭىز بولغانىدى. بىراق بۇ يارىدىم تولىمۇ قىسقا بولدى. مەن بۇنىڭ تولىمۇ مەنىسىز ئىكەنلىكىنى سەزگەندىن كېيىن، ئەسلىدىكى ئىنتىلىشلىرىم ھەددىدىن ئاشقىلى تۇردى. سىزنىڭ يارىدىمىڭىز پەقەت ئۇنىڭغا بولغان نىقابلا بولغانىدى. ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ ئۆزى بولالمايدۇ. مەڭگۈ ئۇنىڭ ئۆزى بولالمايدۇ. مەن يۇرىكىمدە شىددەت بىلەن غەلىيان كۆتۈرۈۋاتقان ئەڭ مۇقەددەس ۋە ئەڭ شېرىن سۆيگۈمنى — مېنىڭ ھاياتىمنى، مېنىڭ بارلىق غايىلىرىمنى پەقەت سىز ئۈچۈنلا يۇرىكىمدىن ئىبارەت ئۆلۈم بىلەن تولغان بۇ دۇنياغا كۆمۈپ تاشلىدىم. مەن ئادەمگە ئەمەس، بىر قورچاققا ئايلىنىپ قالدىم. مەن

سىزنىڭ ۋە تەقدىرنىڭ ئەڭ بىچارە قورچىقىغا ئايلاندىم. مەن يەنە نېمىشقا ياشايمەن، ياشاپ نېمە قىلىمەن؟! پەقەت ئويۇنچۇق بولۇش ئۈچۈنلىما؟! بۇ ئويۇنچۇقلۇق هايات تامامەن تەقدىردىن ئىبارەت سىرتقى بىر كۈچنىڭ باشقۇرۇشى بىلەن بولغان ئىكەن، بۇ هايات ئەلۋەتتە شۇ سىرتقى كۈچكىلا تەۋە-دە! قانداقمۇ ماڭا تەۋە بولسۇن. پەقەت ئاشۇ كۈچ مېنىڭ ئاشۇ بويسۇنغۇچى، جانسىز بەدىنىم ئارقىلىق ياشاۋاتىدۇ. بۇ ياشاش مېنىڭ ياشىشىم ئەمەس!

مانا بۈگۈن مەن قىلچىمۇ ئۆز ئىختىيارىم بولمىغان هالدا ئۆز هاياتىمغا ئۆزۈم ئىگە بولدۇم. مەن بۇنداق بولۇشىدىن قورقاتتىم. بىراق مەن ئۆزۈمنىڭ ئەڭ مۇقەددەس سۆيگۈم ئالدىدا ئىلاجىسىز قالدىم. ئۇ ئەڭ غالجىر بىر كۈچ بىلەن مېنى ئاشۇ رەسۋالارچە ئىشقا باشلىدى. مەن ئۆز خاهىشىم ئالدىدا ئىلاجىسىز قالدىم. مەن ئەڭ ئاخىرقى قېتىم هەقىقىي هاياتىمنى ياشىۋالدىم. قەلبىمدە قىلچە ئارمىنىم يوق. چۈنكى مېنىڭ ئەڭ مۇقەددەس غايىلىرىمنىڭ، بارلىق خاهىشلىرىمنىڭ ئىگىسى دۇنيا بىلەن ۋىدالاشتى. ئۈنىڭسىز مەن نېمە دەپ يەنە قورچاقلىق هاياتىمنى، ئۆزۈمگە تەۋە بولمىغان هاياتنى ياشاي؟! مەن ئۇنى ئۇنتالماي قىينىلىشلارغا قانداق چىداي؟! روزى! ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئۆز خاهىشىمنىڭ ئىسيانلىرىدىن يۈرىكىم قان بولغان هالدا ئەڭ پاجىئەلىك كۈنلەرنى باشتىن كەچۈرۈپ، رېئاللىق بىلەن ئارزۇلىرىم، خاهىشىم ئارىسىدا جان تالىشىشنى ئەڭ ئۇزاق باشتىن كەچۈرۈشكە چىدىدىم، ئەمدى قانداقمۇ بىردەملىك جان تالىشىشقا چىدالمايدىكەنمەن. ئۆلۈمدىن قاتتىق قورقاتتىم، ئەمدى ئويلىسام ئۆلۈم دېگەنمۇ ئانچە دەهشەتلىك ئەمەس ئىكەن. ئەنە، ئادىلمۇ ئالدىمىزدا هەش-پەش دېگۈچە جان بەردىغۇ؟ ئەگەر مەن قاتىللىقىم ئۈچۈن ئۆلۈمگە هۆكۈم قىلىنىپ قالسام، بىر پاي ئوقنىڭ جېنىمنى ئېلىپ، مېنى بارلىق ئازاپ، دەرد-هەسرەت، ئارزۇ-ئارماندىن، ئەڭ مۇهىمى، مېنى قاتتىق قىينىغان يۈرىكىمنى مەندىن جۇدا قىلىشنى ئۈمىد قىلىمەن! مېنىڭ ئۈمىدسىزلىك بىلەن ئىنتىلىش دەردىدە تارتمىغان ئازابلىرىم قالمىدى. ئەمدى ئۆلۈشتىن ئىبارەت بىردەملىك نەرسىگە قانداقمۇ چىدالمايدىكەنمەن. چىشىمنى قاتتىق چىشلەيمەن-دە، كۆزۈمنى يۇمۇمەن، پەقەت بىر سېكۇنتلا هەممىنى هەل قىلىدۇ. مەن ئۆكۈنمەيمەن! بىراق روزى، سىز ياشاڭ. سىز ئۈچۈن مەن هازىر بېرىپ ئۆزۈمنى مەلۇم قىلىمەن، سىزدىن بۇنىڭ بەدىلىگە كۈتىدىغان بىردىنبىر ئۈمىدىم، سىز بۇ ئىشنى هېچكىشىگە تىنىپ سالماڭ! بۇلار مەڭگۈ سىر بولۇپ قالسۇن! مېنىڭ هەقىقىي هاياتىم پەقەت ئۆز قەلبىمدىلا قالسۇن. مەن هەممە ئازابقا بەرداشلىق بېرەلەيمەن، بىراق باشقىلارنىڭ نومۇسلۇق سۆز-چۆچەكلەرگە قېلىشىنى مەڭگۈ راۋا كۆرمەيمەن.

AltunOq

ئاخىرقى ھاياتىمنىڭ يىرگىنچ ۋە خورلۇقتا ئۆتمەسلىكى ئۈچۈن سىز شۇنداق قىلىڭ! بەلكىم كىشىلەر مېنىڭ بۇنداق ئىشنى قىلغانلىقىمغا ئىشەنمەي قالار! چۈنكى ھېچكىم مېنى بۇنداق قىلىدۇ، دەپ ئويلىمايدۇ. مەن ئۆز ئابرۇيۇمنىڭ يەر بىلەن يەكسان بولۇشىغا چىدىمايمەن، مەن ئۆز ئىززەت-ھۆرمىتىم ئۈچۈن ھەممىنى قىلىشقا رازى! جېنىم روزى! مەن پەقەت كىشىلەر ئالدىدا رەسۋا بولىمىسامىلا بولىدۇ! بۇنى پەقەت... پەقەت سىزلا بىلىپ قېلىڭ! پەقەت... مەنلا ئۆلەي... پەقەت ئۆز ئابرۇيۇمنىڭ تۆكۈلمەسلىكى ئۈچۈن!... مېڭىڭ، سىز ئۆيگە كېتىڭ. ھېچنېمىنى ئۇقمىغان بولۇپ ئۆيدە ئولتۇرۇڭ!...خەير!

روزى ئېغىرلىشىپ كەتكەن بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە زۇۋان سۈرمەي ئولتۇردى. رىزۋان كىيىملىرىنى كىيىپ ئورنىدىن تۇردى-دە، دەلدەڭشىگەن ھالدا گاھ تېيىلىپ، گاھ مۇدۇر-رۇپ سىرتقا چىقىپ، يامغۇر ئىچىدە شەھەرگە قاراپ مېڭىپ كەتتى...

خاتىمە

روزى بىر نەچچە كۈنگىچە خۇددىنى يوقىتىپلا يۈردى. ئادىلىنىڭ چەكچىيىپ قارىغان كۆزلىرى كۆز ئالدىدىن كەتمەي ئۇنى دائىم سۈر باساتتى. ئۇ دائىم قورۇنۇپ، كىشىلەردىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپلا يۈرەتتى.

ئۇ ئىچكىرى ئۆلكىلەرگە ئوقەتكە بارغان ۋاقتىدا رىزۋاننى سېغىنىپ كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشكە تىرىشقان، بىراق پەقەت ۋۇجۇدىغا ئىللىقلىق بەرگەن يۈمشاق كۆكسىدىن باشقا ھېچىبىرىنى تولۇق كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمىگەندى. ئەمدى بولسا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا رىزۋان شۇ قەدەر ئوچۇق ۋە يارقىن گەۋدىسىنەتتىكى، گويا ئۇنىڭ ئالدىدا تۇر-غاندەك جىددىلىشىپ كېتەتتى. رىزۋان دائىم گويا قانداق يىغلاش، قانداق ئازابلىنىشنى ئۈنتۈپ قالغاندەك، بىراق قەلبىدە مىسلىسىز دەرد-ھەسرەت ئۇرغۇپ تۇرغاندەك، ئاشۇ دەرد-ھەسرەتلىرىنى قانداق ئىپادىلەشنى بىلەلمىگەندەك، گويا زەھەرلىنىپ ئۆلگەن ئادەم-نىڭ جەسىتىدەك سوغۇق ۋە سۈرلۈك قىياپەتتە كۆز ئالدىغا كېلەتتى. ئۇ دەسلەپ: «ئۇ ۋاپاسىز بۇزۇقنى ئويلىماي!» دېگەنىدى. ئەمدى بولسا دۇنيادا رىزۋاندەك چىرايلىق قىز-نى تېپىش مۇمكىن ئەمەس دەپ ھەسرەت بىلەن دائىم رىزۋاننى ئويلاپ، ئۇنى ئۆزىگە ئۇچراشقان ھەممە قىزغا سېلىشتۇرۇپ باقاتتى. «ئاناڭنى، ئىپلاس، بۇزۇق، نېمانچە چىرايلىق بولغىيدىڭ!... چىرايلىق بولغاچقا ۋاپايىڭ يوق» دەيتتى ئەلەم بىلەن شۇبرلاپ، ئاندىن خىيالىغا بىردىنلا ئادىل كېلەتتى-دە، تېنى جۇغۇلداپ، شۇركىنىپ كېتەتتى. ئۆزىنىڭ قاتىللىقتىن ئىبارەت ئەڭ مۇدھىش ۋە قورقۇنچلۇق جىنايىتىنى تامامەن يوشۇرۇپ قېلىش-قا ئىشەنچ قىلالمايتتى. دەككە-دۇككە ئىچىدە رىزۋاننىڭ ئەڭ ئاخىرقى سۆزلىرىنى — يۈرىكىگە ساقايماس يارا بولۇپ ئويۇپ قالغان سۆزلىرىنى ئەسلەيتتى ۋە ئويلايتتى: قا-تىللىقنى — ئاشۇ كىشى ئويلاشقىمۇ پېتىنالمايدىغان زور جىنايەتنى ئۇنىڭ نېمىشقىمۇ ئۆز ئۈستىگە ئالغۇسى كېلىپ قالغاندۇ؟! ئۇلار ئەددىلا ئۆيگە كىرگەن، ئەددىلا سۆيۈشۈۋاتقان

بولغىيدى، ئۇ ئۆزىنى ئاقلىيالمىشى مۇمكىن بولغىيدى. پەقەت ئىززەت - ئابرويى ئۈچۈنلا ئەنە شۇ قاتىل دېگەن جىنايەتنى ئۈستىگە ئالدى. مەن بولسام قاتىللىقنىڭ دەھشىتىدە مۇشۇ چاققىچە خۇدۇمنى يوقىتىپ يۈرۈمەن.

ھەش - پەش دېگۈچە ئىككى - ئۈچ ئاي ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى كەچتە روزىنىڭ ئانىسى ئۇنىڭ يوتقان - كۆرپىلىرىنى سېلىۋېتىپ يىغلامسىراپ تۇرۇپ ئېيتتى:

— بىچارە رىزۋان، ئەجەپ ئېسىل قىز ئىدى. سەن بالدۇرراق بارغان بولساڭمۇ ئۇ ھېلىقىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالماستى. ئېسىت قىزىم، ئاھۇ - زارىڭ خۇداغا يېتىپ، پاكلىقىڭ ئۈچۈن جان پىدا قىلغان ئۇلۇغلۇقۇڭ ئۈچۈن ئىلاھىم ئۆز پاناھىدا ساقلار...

— رىزۋاندەك پاك، ئاقكۆڭۈل، ئېسىل ئايالدىن يەنە بىرنى دۇنيادىن تېپىش مۇمكىن ئەمەس.

روزى بۇ سۆزنىڭ ئۆز ئاغزىدىن قانداق چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئۆزىمۇ تۇيماي قالدى. ئۇزاقتىن بۇيان ئۇ دائىم رىزۋان توغرىلىق گەپ بولۇپ قالسىلا باشقىلار ئالدىدا خۇدىنى يوقىتىپ، ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كېتەتتى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا رىزۋانىنىڭ تارتىنىش ئىچىدە نازلانغان ھالىتى پەيدا بولدى - دە، يۈرىكى ئېچىشىپ كەتتى.

ئاھ، رىزۋان، سەن بىچارە قىز! يۈرىكىدىن ئىبارەت روھىڭ ئۆلۈمگە مەھكۇم بولغان قەبرىدە جەھەننەمنىڭ ئەڭ دەھشەتلىك ئازابلىرىنى تارتقانلىقىڭ ئۈچۈن سېنىڭ پەريادلىرىڭ قەبرىنى تېشىپ چىقىپ، ھاياتىڭدا ياڭرىدى. سېنى سەرسان قىلىپ، ھەر كويلارغا سالدى. ھاياتىڭدا ئەڭ زور روللارنى ئوينىيالدى. سەن قەبرىنى بۇسۇپ چىققان بۇ سادانى قەبرىنىڭ دەھشەتلىك چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇش دەپ خاتا ئويلىدىڭ. بۇ قەبرىدىن تامامەن قۇتۇلۇشۇڭ مۇمكىن ئەمەس! ئېيتقىنا قېنى، سەن راستىنلا ئۆلۈشنى خالامسەن؟!

روزى بۇلارنى ئويلاپ يېتەلىشى مۇمكىن ئەمەس. بىراق ئۇنىڭ قەلبىدىكى رىزۋانغا نىسبەتەن ئاستا - ئاستا پەيدا بولۇپ كەلگەن سىرلىق سېزىم بەلكىم ئاشۇ خىيالغا ئوخشاپ كېتەر.

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

ئايگۈل ھۆيدىن

ۋاپا

(ھېكايە)

غۇنچەمنىڭ تويى بولۇپ تاكى ئۇچ پەرزەنتلىك بولغانغا قەدەر كۆزىدىن ياش قۇرۇمىدى. چۈنكى كىشىلەرنىڭ «غۇنچەم يولدىشى غاپپارغا قىز چۈشمىگەن» دېگەندەك گەپلىرى، تونۇش-بىلىش، قوشنا-قولۇملارنىڭ ئۇنىڭ قارىسىنى كۆرگەن ھامان ئىما-ئىشارەت قىلىشىپ، كۈسۈرلاشلىرى، ئېغىزلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ كۈلۈشلىرى ئۇنىڭ قەلبىنى چىدىغۇسىز ئازابلايتتى. شۇڭلاشقا ئۇ تالا-تۈزگە ئاز چىقىدىغان، چىقسىمۇ يەردىن بېشىنى كۆتۈرمەيدىغان بولۇپ، كەچۈرگۈسىز ئېغىر گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغان كىشىدەك خۇدۇكسىرەيتتى. گايىدا ئۆزىنىڭ ناھەقتىن-ناھەق قارىلىنىپ كېلىۋاتقىنى ئۈچۈن ئىس-تۈتەكلەر ئىچىدە بۇرۇختۇم بولۇۋاتقاندەك بىئارام بولاتتى-دە، «مەن نېمە قىلغىنىم ئۈچۈن كىشىلەر ئالدىدا كۆكسۈمنى كېرىپ، بېشىمنى تىك تۇتۇپ يۈرەلمەيمەن، نېمىشقا ھەق-ناھەقنى ئايرىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايمەن»، دەپ ئۆز-ئۆزىنى ئەيىبلەيتتى. ئاندىن پۇخادىن چىققىچە يىغلاپ، ئاچچىقىنى كۆزىدىن ئالاتتى.

«غۇنچەم غاپپارغا قىز چۈشمىگەن» دېگەن گەپنىڭ تارقىلىشىغا ئۇنىڭ قېيىن ئاناسى ئايزىمخان سەۋەبچى ئىدى.

ئايزىمخان ئاتمىشتىن ئۆتكەن، ئوتتۇرا بوي، بۇرنى پاناق، چالا ساۋات بولۇشىغا قارىماي تولا سۆزلەيدىغان، گەپتان ئايال ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مىجەزى چۈس ھەم تولىمۇ گىرىي ئىدى. ئۇ ئوغلى غاپپارنىڭ غۇنچەم بىلەن توي قىلغانلىقىغا نارازى ئىدى. شۇڭا ئۇ دائىما كېلىننىڭ كەينىدىن سورۇن تاللىماي غەيۋەت قىلاتتى، ئانچىكىم بىر ئىشلارنى باھانە قىلىپ ھە دېگەندىلا قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىغا چىقۋېلىپ بولۇشىغا ۋارقىراپ، نىگىشىغان دەرەخنىڭ قېشىغا بارماڭ، تېگىمەن دېگەن چوكاننىڭ دېگەن مانا مۇشۇ، كۆزى ئېچىلمىغان ئوغلۇمنى ئۆزىگە ئۆگىتىۋېلىپ تېگىۋالدى، نىكاھلانغان تۇرۇقلۇق ئۆزىنى قىز دەۋالدى، بېشىدىن تۇما ئۇرۇپ-تىل-ئاغزىنى باغلىۋەتتى... دېگەندەك گەپلەر بىلەن ئۇنى پۈتۈپ قالغۇچە ۋارقىراپ، ئالەمنى مالەم قىلاتتى.

غۇنچەم قېيىن ئاناسىدىن ھەربىر دەشنام ئىشتىكەندە خورلۇق ھېس قىلىپ، خۇددى كېسەل تەگكەن توخۇدەك شۇكلەپ كېتەتتى، كېچىلىرى يوتقان ئىچىدە ئۇنسىز يىغلايتتى، بىراق ئۇ بۇ ئائىلىدە ئېرى ھەم ئۇچ بالىسىنى دەپلا تۇراتتى، چۈنكى غاپپار غۇنچەمنى ياخشى كۆرەتتى،

قەدىرلەيتتى. ئايى ئۇ قېيىن ئانىسىنىڭ قاغىش، ھاقارەتلىرىگە چىدىماي ئاجرىشىپ كېتىش تەلىپىنى قويغاندا، غاپپار: سېنى مەن ئالغان، مەن قويۇۋېتىمەن دېمىسەم نېمىشقا بۇنداق قاملاشمىغان خىياللارنى قىلىسەن، يۈزۈڭنىڭ ئېچىلمىغان - ئېچىلغانلىقى ماڭا ئايان، جەننەتنىڭ ھۆرى - پەرىسى بولسىمۇ ساڭا تەڭ قىلمايمەن، دەپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسايتتى.

غۇنچەم ۋاي دېگۈدەك چىرايلىقلاردىن بولمىسىمۇ، بوي - تۇرقى قاملاشقان، ئۆزى ئوڭلۇق، ئېغىر بېسىق، نومۇسچان، ئىشچان ئايال ئىدى، ئۇ، ياخشى ئات ئۆزىگە قامچا تەگكۈزمەپتۇ، دېگەندەك، سەھەر تۇرۇپ، كەچ يېتىپ، ھەممە ئىشنى كۆڭۈلدىكىدەك جاي - جايىدا قىلاتتى. ئەل تېخى ئىسسىق ئۇرۇندىن قوپمىغاندا بىرەر تونۇر ناننى پىشۇرۇپ بولاتتى - دە، چۈشلۈك تاماقنىڭ تەرەددۇتىنى قىلىپ قويۇپ ئىشقا ماڭاتتى، كەچتە ئىشتىن كېلىپ بىرەر يېرىمدەم ئارام ئالماستىن كىر يۇياتتى ياكى باللىرىنىڭ ئۇزۇن - قىسقىسىنى ئوڭشاش بىلەن بەنت بولاتتى، شۇنداق بولۇشىغا قارىماي قېيىن ئانىسى ئۇنى ھامان يامان كۆرەتتى.

غۇنچەم ئۈچىنچى بالىسىنى تۇغقاندىن كېيىن ئانچە ساق بولالمىدى، بۇ ئۆينىڭ جاپا - مۇشەققىتى ئۇنى كېسەلگە گىرىپتار قىلىپ قويدى، ھە دېگەندە پۇت - قولىنىڭ پېيى تارتىپ يىغىلىپ قالىدىغان، يەرگە دەسسىيەلمەيدىغان بولۇپ قالدى. غاپپار ئايالىنى دوختۇرغا داۋالاتقاچ ئۆينىڭ جىمى ئىشلىرىنى ئۆز زىممىسىگە ئالدى. بۇنىڭ بىلەن ئايزىمخاننىڭ ئەرۋايى تېخىمۇ ئۇچتى، بىر كۈنى ئۇ غاپپارنى چاقىرىپ يۈزىدىن يۈزىگە:

— ھەي لامزەللە، يۇمشاقباش، مەن سېنى ئوغۇل بالا دەپ تۇغقان. قېنى دەپ باقە، قايسى ئەر كىشى ئوچاق يېنىدا ئۆمىلەپ يۈرۈيدۇ؛ بولمىسا بېشىڭغا رومال ئارتىپ چىق، ۋۇي خوتۇنغا دۇم چۈشكەن، نومۇسنى بىلمەيدىغان كۆڭلى قارا ساراڭ، بىجىرىم قىزدىن ئالغان بولساڭ قانچىلىك قىلاتتىڭ، ھېيى كېتىپ، شېيى قالغان خوتۇننى ئەتىۋارلاپ كەتكىنىنى تېخى، ئۇ تۇغقان بالىنىچۇ، ئىتمۇ تۇغالايدۇ، مېنى ئانام دەيدىكەنسەن، ئۇنى ھازىرلا كۆزۈمدىن نېرى قىل! مەن ساڭا تۈخۈمنىڭ سېرىقىدەك پېتى بۇزۇلمىغان، يۈزى ئېچىلمىغان جانان چىنىدەك جاڭ - جاڭ جاراڭلاپ تۇرۇدىغان قىزلاردىن ئېلىپ بېرىمەن، — دېدى قوللىرىنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ.

غاپپار ھەرقانداق چاغدا ئانىسىنى ھۈرمەت قىلاتتى، يول قوياتتى. ئۇ ئانىسىنىڭ غەرەز ئۇقمايدىغان تەرسا مىجەزىنىمۇ، جاھىللىقىنىمۇ ئوبدان بىلەتتى، ئانىسى ئۇنى ھەرقانچە تىللاپ كەتسىمۇ ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، ھەرگىز جاۋابلاشمايتتى، ئانىنى ئۇلۇغ بىلگىنى ئۈچۈن، ئانا رازى — خۇدا رازى، دەپ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، قاپاق كۆتۈرۈپ قارىمايتتى، غاپپار ئۆي ئايرىپ چىقىپ كېتىشكىمۇ ئامالسىز ئىدى، چۈنكى ئۇ بىرلا ئوغۇل بولغاچقا، ئانىسىنى يالغۇز تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە چىدىمايتتى ھەم كىشىلەرنىڭ سۆز - چۆچەك قىلىشىدىن قورقاتتى.

ئايزىمخاننىڭ بايامقى گەپ - سۆزلىرى غاپپارنىڭ ئەرلىك غۇرۇرىغا خېلىلا تەگدى. خۇددى ئىچ - باغرىنى خەنجەر بىلەن

قوچىۋەتكەندەك تولغىنىپ كەتتى. ئۇ ئەمدى تاقەت قىلالمىدى:

— ئاپا، كىر يۇيۇش، نان يېقىش، تاماق ئېتىش... دېگەنلەرنى ئەر كىشى قىلسا بولمايدىغان نەرى بار ئىكەن؟ — دېدى ئۇ ئاپىسىغا قاراپ، — ئۇنى مۇشۇ ئۆيدىكى تۇگىمەس ئىشلار كاردىن چىقىرىۋەتمىدىمۇ، ئۇ تۇغۇتىدىمۇ ئامانىي خۇدا تۆت - بەش كۈن يېتىپ ئارام ئالالمىدىغۇ، ئەمدى ئۇ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالسا، بۇ ئىشلارنى مەن قىلماي كىم قىلاتتى، ئۇنىڭ ئاغرىقلىقىنى بىلمەيدىغاندەك گەپ قىلىسەنغۇ؟ بەرسەڭ يەيمەن، ئۇرساڭ ئۆلىمەن، دەپ مەنمۇ ئولتۇرسام ئۈچ بالىنىڭ قورسىقى ئاچمامدۇ؟ مەن جاپا تارتىتىم دەپ زارلانمىسام سەن نېمانچە كوتۇلداۋېرىسەن، مەن ساڭا دەپ قوياي ئاپا، مېنى خۇش بولسۇن دېسەڭ ھەدېسىلا ئۇنىڭغا ئازار بېرىۋەرمە.

ئايزىمخان ئوغلىنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ ياقىسىنى تۇتقىنىچە ئاللىنېمىلەرنىدۇ پىچىرلىدى، بىرئازدىن كېيىن، مۇلايىم قىياپەتتە:

— جېنىم بالام، مېنىڭ ساڭا ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ، يېقىندىن بېرى ئورۇقلاپ كۆزلىرىڭ ئولتۇرۇشۇپ، قېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنۈۋاتىسەن، ئۆز دىمەتلىكلىرىڭنى كۆرمىدىڭمۇ، ئۇلار ئۆزىنى تاشلىماي، ھېلى تويغا بارىدىغان يىگىتتەك ياسىنىشىپ، كۆڭلى خۇش بولىدىغان يەرلەردە ئويناپ - كۈلۈپ يۈرۈيدۇ، سەنچۇ، خوتۇنىڭنىڭ بېقىنىدىن نېرى كېتەلمەي، بوسۇغا چۆگىلەپ ئولتۇرۇشۇڭ مۇشۇ، سەن ئۆزۈڭنى ئايالىڭغا بۇنچىۋالا تۇتقۇزۇۋەتمە، ھازىر خەقنىڭ ئارىسىدا نېمە گەپ - سۆزلەرنىڭ بولۇۋاتقانلىقىنى بىلەمسەن؟ غۇنچەمنىڭ پات - پات قاسىم موللىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كىشىلەر كۆرۈپتىمىش، ئېسىڭدە باردۇ، ھېلىقى مەدەنى ئىنقىلابتا قاسىم موللىنى ئىسسىتقۇ، سوۋۇتقۇ قىلدى دەپ، كىگىز كىتابلىرىنى بوينىغا ئېسىپ سازايى قىلمىغانمىدى، غۇنچەمدە چوقۇم بىر گەپ بار، بولمىسا ئۇ يەرگە نېمىشقا تولا كىرىدۇ. مېنىڭچە، ئۇ، موللىغا پۇل خەجلەپ تۇما پۈتتۈرۈپ، سېنىڭ بېشىڭدىن ئۆرۈۋەتكەن گەپ، شۇڭا سەن ئۇنىڭ سىزغان سىزىقىدىن چىقالمايدىغان بولۇپ قالدىڭ...

ئايزىمخان دائىم ئۆز مەقسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئۆز گېپىنى باشقىلارنىڭ تىلى قىلىپ سۆزلەيتتى، يالغانىنى ئۇرۇپلا تاپاتتى، بۇگۈنمۇ ئۇ قارىسىغىلا پالانى ئۇنداق دېدى، پوكۇنى مۇنداق دېدى دەپ تۇرۇپ ئوغلىنى ئىشەندۈرمەكچى بولۇۋاتاتتى.

غاپپار بېشىنى ئالقانلىرى ئارىسىغا ئالغان ھالدا خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتى، ئانىسىنىڭ گەپلىرى ئۇنىڭ نېرۋىسىغا تېگىپ، ئۆزىنى تۇتالماي قايناپ كەتتى:

— ئەمدى خەقنىڭ تاپمىغان شۇ گېپى قاپتىمۇ، بۇ پۈتۈنلەي تۆھمەت، مەن بۇنداق ئويدۇرما گەپلەرگە ئىشەنمەيمەن. قاسىم موللا خۇدانىڭ ئىخلاسمەن، تەقۋادار ياخشى بەندىسى، ئۇنداق ئىشلارنى ھەرگىز قىلمايدۇ، ئىنقىلابتا كىم قارىلانمىغان، كىم ئەدەب يېمىگەن، خەق دېگەن نېمىنى دېمەيدۇ، بەش ۋاق ناماز ئوقۇغان، قۇرئان-كىتاب ئوقۇغانلىكى ئادەمنىڭ ھەننىۋاسىلا ئىسسىتقۇ - سوۋۇتقۇ قىلىدىغان جادۇگەرمىكەن، غۇنچەمنىڭ قاسىم موللىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ تۇرىدىغانلىقىدىن مېنىڭ خەۋىرىم بار،

AltunOq

ئۇنىڭ قىزى ئىززەت بىلەن غۇنچەم ساۋاقداش، يەنە كېلىپ ھازىر بىر ئىدارىدە ئىشلەيدۇ. سەن ھېلىقىدەك گەپلەرنى تاپقان پايلاقچىلارغا دەپ قوي، تىرناقتىن كىر ئىزدەيمەن دەپ ئاۋارە بولمىسۇن!

ئايزىمخان بىر ھازا سۈكۈت ئىچىدە جىم ئولتۇرغاندىن كېيىن يەنە سۆز باشلىدى:

— جېنىم بالام، سەن دېگەن يۈرىكىمنى يېرىپ چىققان ئۆز بالام، مەن ئەلۋەتتە سېنىڭ جاپا تارتىشىڭنى خالىمايمەن، مېنى ئانام دەيدىكەنسەن نەسىھەتلىرىمنى ئوبدان ئاڭلا. بۇندىن كېيىن ھەممە ئىشقا ئارىلىشىۋالماي ئەرلىكىڭنى قىلىپ يۈر، خوتۇن كىشىنىڭ قىلىدىغان ئىشىنى ئەر كىشى قىلسا يامان بولىدۇ، باشقىلار كۆرسە زاڭلىق قىلىدۇ، ئايالىڭنى داۋالىتىمەن دەپمىغۇ ئەسلى-ۋەسلىڭ تۈگىدى، ھازىر خېلى ياخشى بولۇپ قالغاندىكىن، بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارنى ئۇ ئۆزى قىلسۇن، گايى بىر ئاياللار تومۇچى، مۇغەمبەر كېلىدۇ.

— يەنىلا شۇ گەپمۇ، مەن ئۆز بالاڭ، غۇنچەم ياتنىڭ بالىسى، شۇنداقمۇ؟ ئاپا، سەن ئۇنى نېمانچە قاتتىق ئالىدىغانسەن، ئويلاپ باقە: نۇسرەت تۇغقاندا ئاتمىش كۈنگىچە كارىۋاتتىن چۈشۈرمەي، سوغۇق سۇغا قول تەگكۈزمەي كۈنىگە ئىككىدىن تۇخۇم ئىچكۈزگەننىڭ سىرتىدا پاخلان گۆشىدە شورپىداپ باققانلىرىڭ ئېسىڭدىمۇ، ھە دېگەندە تۇخۇم بىلەن بەللىرىنى تېڭىپ، كاللا-پاقالچاقنىڭ سۈيىدە ھوردىغانلىرىڭچۇ، ئەمما غۇنچەم شۇنداق قىلالىدىمۇ، ئارامىي خۇدا ئون كۈن يېتىپ باقتىمۇ، ئاپا، سېنىڭ مېنى ياخشى كۆردىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن، بىراق غۇنچەمنىڭمۇ سېنىڭ ئاشۇ ياخشى كۆرگەن ئوغلۇڭنىڭ ئايالى ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىڭ كېرەك ئىدى.

— ھە...؟ سەن تېخى تەپتارتماستىن ئۆزۈڭنىڭ بىر قېرىندا ياتقان سىڭلىڭنى ئېغىزىڭغا ئېلىۋاتىسىنا، مۇشۇ گەپنى قىلىشقا تىلىڭ قانداق باردى؟ خىجىل بولماي خوتۇنى بىلەن سىڭلىسىنى ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرۇۋاتقىنىنى بۇنىڭ. مەن دېمىدىممۇ، بۇ كۆڭلى قارىنى ئوقۇتۇپ پىلىدەك يۇمشاق قىلۋەتكەن گەپ. ئېست-ئېست... — ئۇ ياغلىقىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز ياشلىرىنى سۈرتكىنىچە چىقىپ كەتتى.

لېكىن غاپپارنىڭ ھەرقانچە ئاچچىقى كەلسىمۇ، بىچارە، گۇناھسىز ئايالىغا ئىچى ئاغرىيىتتى.

غاپپارنىڭ كۆڭۈل قويۇپ داۋالىتىشى ئارقىسىدا غۇنچەمنىڭ كېسىلى ياخشى بولۇپ قالدى. ئۇ بۇرۇنقىدەك ئۆي ئىشلىرىنى ئۆز قولىغا ئالدى. غۇنچەم غاپپارنىڭ «كىشى ئۆچلىشىۋاتقان ئادىمىگە ياخشىلىقنى توختىماي قىلىۋەرسە، ئاخىر شۇ كىشى تەسىرلەنمەي قالمايدۇ» دېگەن نەسىھىتىنى ئېسىدە چىڭ تۇتۇپ، ئادىتى بويىچە ھەر كۈنلۈكى قېيىن ئانىسىدىن: بۈگۈن مىجەزلىرى قانداقراق، كۆڭۈللىرى نېمە تارتىدۇ... دېگەنلەرنى سوراشنى ئۇنتۇپ قالمايتتى، دەرۋەقە، ئالتۇن ئۆز ئېغىرلىقى بىلەن يېڭىدۇ، دەپ غۇنچەم ئاخىر يەڭدى.

ئارىدىن يىللار ئۆتتى، ئايزىمخانغا قېرىلىق يەتكەنمۇ ياكى ئۆت ئوپېراتسىيىسىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولمىغانلىقىدىنمۇ، ئەيتاۋۇر، ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى، بارا-بارا سالامەتلىكى ناچارلىشىپ، ھەممە

نەرسە ئورنىدا بولىدىغان بولدى. ئەمدى غۇنچەمنىڭ يۈكى تېخىمۇ ئېغىرلاشتى، بىر تەرەپتىن خىزمەت قىلىش، ئاش ئېتىش، بالا بېقىش، ئۆي تازىلاش، قېيىن ئانىسىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشلارنىڭ ھەممىسى غۇنچەمگە قاراشلىق ئىدى، غاپپارنىڭ سىڭلىسى نۇسرەتنىڭ ئۆيى باشقا يېزىدا بولۇپ، ئۇزاق - ئۇزاقتا بىرەر قېتىم كېلەتتى، غۇنچەم ئاخىرى خىزمەتتىن سوراپ، قېيىن ئانىسىغا قاراشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ، ئانىغا ۋاقتى - قارارىدا ئاغزىغا تېتىغۇدەك تاماقلارنى ئېتىپ بېرىشنىڭ سىرتىدا چوڭ - كىچىك تەرىتىنى تۆكۈپ، كىيىم - كېچەكلىرىنى ۋاقتىدا ئالماشتۇرۇپ، ناھايىتى پاكىز باقتى.

ئايزىمخان غۇنچەمنى ئەمدى تىللىمايدىغان، ئەكسىچە يوقلاپ كىرگەن قوشنا - قولۇملارغا ماختاپ بېرىدىغان بولدى. ئۇ غۇنچەمنى ھەربىر كۆرگىنىدە يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك خىجىل بولۇپ قورۇناتتى. ئۇ بىر كۈنى غۇنچەمنى ئۆز يېنىغا چاقىردى. غۇنچەم مۇلايىمغىنە كۈلۈمسىرەپ ئالدىغا كەلدى، ئايزىمخان ئوتتۇرا قولىغا سېلىقلىق چەشمە كۆزلۈك كۈمۈش ئۈزۈكنى بوغۇم سۆڭەكلىرى يوغىناپ ھۈررەكلىشىپ قالغان قوپال قوللىرىدىن تەستە چىقىرىپ، غۇنچەمگە:

— قىزىم، قولىڭىزنى ئەكىلىڭ، بۇ ئۈزۈكنى ئۆز قولۇم بىلەن سىزگە سېلىپ قويای، — دېدى.

— رەھمەت ئانا، ئۈزۈك ئۆزلىرىدە تۇرسۇن، — دېدى غۇنچەم بۇ تاسادىپىيلىقتىن ھەيران بولۇپ.

— ئالتۇن ئەمەسكەن دەپ ياراتمايۋاتامسىز، قىزىم، مەندە بارى مۇشۇكەن، بۇ ئانامدىن ماڭا قالغان تەۋەررۈك ئىدى، ئەمدى سىزدە تۇرسۇن.

— ياق ئانا، ھەرگىز ئۇنداق دېمىسىلە، سىلى ئۇنى بەرمىسىلىمۇ مەن سىلىنى باقىمەن، بىز بالا، سىلى ئانا، سىلىنى بېقىش بۇرچىمىز، — دېدى غۇنچەم ھاياجىنىنى باسالماي، شۇ تاپتا ئۇ يىغلىۋېتەيلا دەپ قالغان ئىدى. ئۇ نېمە ئۈچۈن ھايا-جانلانمىسۇن، نېمە ئۈچۈن يىغلىمىسۇن، چۈنكى، ئۇنى قېيىن ئانىسى بىرەر قېتىممۇ قىزىم دەپ چاقىرغان ئەمەس، ئۇنىڭ ئىسمى غۇنچەك، پۇچۇق تەخسە، ھېلىقى قاشاڭ... ئىدى، بۈگۈن ئايزىمخان ئۇنى تۇنجى قېتىم «قىزىم» دەپ چاقىرىۋاتىدۇ، شۇڭا ئۇ خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي جانلىرى يايراپ، ئۈستىدىن بېسىپ تۇرغان ئېغىر يۈكنى ئېلىپ تاشلىغاندەك باشقىچىلا يەڭگىللەپ قالدى.

— بالىلىرىم، مەن ياشىنىپ قالدىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇزۇن كېسەل تارتتىم، پىشقان قوغۇن پىلىكىدە تۇرماپتۇ دېگەندەك، ۋاقىت - سائەت يېتىپ كېلىۋاتىدۇ، جان خۇدانىڭ قولىدا، بۇنىڭغا ئەلۇكمىللا دېمەي ئامال يوق، قىزىم غۇنچەم، مەن سىزدىن ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيا رازى، خۇدا سىزنى ئىككىلا ئالەم ئەزىز قىلسۇن، مەندىن رەنجىگەن بولسىڭىزمۇ كەچۈرۈڭ، قىزىم، — ئۇ غۇنچەمنىڭ قوللىرىنى ئۇزۇنغىچە قويۇۋەتمەي تۇتۇپ ئولتۇردى، ئاندىن ھېلىقى ئۈزۈكنى غۇنچەمنىڭ ئاپئاق قوللىرىغا سېلىپ قويدى، غۇنچەم ئانىسىغا يېنىشلاپ رەھمەت ئېيتتى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا قانداقتۇر بىر خىل ئىسسىق ئېقىم ئۆركەشلەيتتى، خۇددى ئۇنىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيانقى كۆڭۈل داغلىرىنى يۇ-

يۇپ چىقىردۇەتمەكچى بولغاندەك، بۇلاقتەك بىر جۇپ كۆزىدىن توختىماي ياش تۆكۈلۈشكە باشلىدى. بۇنى كۆرۈپ غاپىپارمۇ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئالدى.

بىر يىلدىن كېيىن رەھىمسز ئەجەل ئايزىمخانىنى ئېلىپ كەتتى، غۇنچەم چىن كۆڭلىدىن قارىلىق تۇتتى، نەزىر - چىراغلىرىنى ئوبدان ئۆتكۈزۈپ بەردى.

بىر كۈنى غۇنچەمنىڭ كونا قوشنىسى زورىخان ھال - ئەھۋال سوراپ كىرىپ كەلدى، بۇ چاغدا غۇنچەم ئەرۋاھلارغا ياغ پۇرۇتۇش ئۈچۈن پوشكال سېلىۋاتاتتى، ئۇ خىيال بىلەن بىرەرسىنىڭ كىرگىنىنمۇ تۇيماي قالدى.

— ئېزىپ تارتىپ بولسىمۇ بىرەر پەيشەنبە يادىلىرىدىن چىقىپ قالمايدۇ سىلىنىڭ غۇنچەم، مەنمۇ بىلگەندەك پوشكالنىڭ ئۈستىگە كىرىپ قالىمەن، — دېدى زورىخان چاقچاق ئارىلاش.

— ۋاي زورىخاچا، ئوبدان كىرىپلا، ياخشى ئادەم تاماق ئۈستىگە دېگەن گەپ بار. پوشكالغا ئېغىز تېگىپ دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ بېرەلا، — دېدى غۇنچەم خۇش خۇي قىياپەتتە ياش يۇقى كۆزلىرىنى ئەپقېچىشقا تىرىشىپ.

— ماڭا قارىسىلا ئۇكام، كۆزلىرى ياش تۇرۇدىيا، نېمىشقا يىغلايلا، — دېدى زورىخان سىنچى كۆزلىرىنى غۇنچەمگە تىكىپ، — ياش ئادەم تولا يىغلىسا يامان بولىدۇ، نەچچە ۋاقتىن بىرى قېيىن ئانىلىرىنى ئوبدان بېقىپ، دۇئاسىنى يەتكۈدەك ئېلىۋالا، ئەمدى سىلىگە نېمە ئارمان، تازىمۇ قىزىقكەنلا ئۇكام، ئايزىمخان سىلىنى ياخشى كۆرگەن بولسا قانچىلىك قىلاتتىلىكىن، ئۇ خوتۇننىڭ ھە دېگەندە سىلىنى ئوغلۇمغا قىز چۈشمىگەن دەپ يامان ئېلىپ، چاۋىلىرىنى چىتقا يايغانلىقىنى ئۇنتۇپ قاللىمۇ، خۇدايىمغۇ بەكمۇ ئۇلۇغكەن، ئۇ رەھمەتلىك ئاخىرقى ھېسابتا يەنە سىلىنىڭ قوللىرىغا قالدى، — دېدى زورىخان ئېچىشقان يارىغا تۇز سەپكەندەك گەپ تاتلاپ.

«قىز چۈشمىگەن» دېگەن گەپ غۇنچەمنىڭ بېشىغا توك كالتىكى تەگكەندەك بىلىنىپ، كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى، ئۇنىڭ يۈزلىرى ۋىللىدە قىزىرىپ، ئاستا - ئاستا ئۆز ئەكسىگە كەلدى.

— زورىخاچا! ئەللەر ھەر نېمە دەيدۇ، مېنىڭ ھالىمنى بىلمەيدۇ، دېگەندەك مەن توغرۇلۇق نەچچە يىلدىن بېرى بولۇنغان گەپ - سۆزلەردىن مېنىڭ خەۋرىم يوق ئەمەس، بىراق قورسىقىمنىڭ ئاغرىقى بولمىغاچقا بۇنداق پىتنە - ئېغۋا، تۆھمەتلەرگە پىسەنت قىلمىدىم، چۈنكى مېنىڭ ئەھۋالىم ياراتقان ئاللا بىلەن مېنى ھەقلەپ نىكاھلاپ ئالغان ئېرىم غاپىپارغا ئايان. مەن بۇ ئىشنى قېيىن ئانامدىنمۇ كۆرمەيمەن، ئۇنى باز - بازغا سېلىپ كۈشكۈرتكەن ئادەم بار، — دېدى غۇنچەم نېپىزغىنا لەۋلىرىنى يالاپ قويۇپ.

— نېمە دەيدىغانلا جېنىم ئۇكام، بۇ زادى قانداق گەپتى، — دېدى زورىخان بۇ سىرنى ئاڭلاشقا قىزىقىپ، غۇنچەم داستىخان راسلىدى - دە ئىككىيلەن چاي ئوتلىغاچ پاراڭغا چۈشتى.

— مەدەنىيەت ئىنقىلابى باشلانغان يىللار. مېنىڭ ئون تۆتتىن ئونبەشكە ھالقىغان چاغلىرىم ئىدى، بىزنىڭ ئائىلە تەركىبىمىز يۈقىرى بولغىنى ئۈچۈن دېكتاتۇرا نىشانىسى ئىدۇق، يەنە كېلىپ ئائىلە

تەركىبى يۇقىرىلارنىڭ بويىغا يەتكەن قىز-
لىرىنى سوراشقا باشقىلار پېتىنالمايتتى،
قىزلارنى كىچىكلا تۇرغۇزۇپ ياتلىق قىلىش
بىزنىڭ يېزىنىڭ ئادىتى بولۇپ، تۇي قى-
لىشتا قىز - يىگىت بىر - بىرىنى ياخشى كۆ-
رۈشۈپ پۈتۈشكەندىن كېيىن خەت ئالىدى-
غان ئىشلار ئومۇملاشمىغانىدى، بۇنىڭدا
ئىككى تەرەپنىڭ ئاتا - ئانىسى بىرلىككە
كەلسىلا كۇپايە بولاتتى، دادام بىلەن ئاپام
مەندىن خۇپيانە ھالدا يېزىمىزدىكى نۇجۇپ
تازغا مېنى بېرىشكە ماقۇل بوپتۇ، نۇجۇپ
كەمبەغەل ئائىلىدىن كېلىپ چىققان ھەقىقىي
پۇرۇلتار بولغىنى ئۈچۈن، ئىنقىلابنىڭ ئەڭ
ئىشەنچلىك تايانچى ھېسابلىناتتى. ئۇ مەك-
تەپتە تۈزۈكرەك ئوقۇمىغان بولۇشىغا قارىماي،
باغدىن گەپ سورىسىڭىز تاغدىن جاۋاب بېرى-
دىغان، كاللىسىنىڭ سۈيى بار نەرسە بولۇپ،
كىشىنىڭ كۆڭلى ئېلىشقۇدەك بەتبەشىرە
سەت تاز ئىدى، شۇڭلاشقا ئوتتۇزدىن ئاش-
قان بولسىمۇ تېخىچە ئۆيلەنمىگەنىدى. ئۇ-
نىڭ بىر نەۋرە ئاكىسى دادۇيجاڭ بولغىنى ئۈ-
چۈن، نۇجۇپنى يېزىدىكى پومېشچىك، باي
دېھقان، بەش خىل ئۇنسۇر دېگەنلەرنى ئىشقا
سېلىشقا مەسئۇل قىلىپ قويغانتى، ئۇ قارام
ھەم تەلۋە بولغىنى ئۈچۈن، قول ئاستى-
دىكىلەرنى خالىغانچە ئۇرۇپ سوقاتتى، ئۇ
بېلىكىگە يوغان خەتلىك يەڭ بەلگىسىنى
تاقىۋېلىپ، جاھاندا سەن ئەمەس مەن دەپ
كۆرەڭلەيتتى، ئۇ، ئۆزىنىڭ سەتلىكىگە باق-
ماي يېزىدىكى چىرايلىق قىزلارغا كۆز
قىسىپ، قاش ئېتىپ، پۇخورلۇق قىلاتتى.

بىچارە دادام بىلەن ئانام مېنىڭ
چوڭ بولۇپ كېتىپ ياتلىق بولالماي قېلى-
شىمدىن ئەنسىرىگەنمۇ ياكى قىزىمىزنى
نۇجۇپ تازغا بەرسەك تىل - ھاقارەت،
دۇمبادىن جېنىمىز ئارام تاپارمىكىن دېگەن-
مۇ، ئەيتاۋۇر ئۇلار مېنىڭ نالە - پەريات،
يىغا - زارىمغا قارىماي تويۇمنى قىلىشقا
ئالدىراشتى.

ئاخىر - توي كۈنى بېكىتىلىپ، قازان
ئېسىلدى، نىكاھمۇ ئوقۇلدى. كەچ كىرىپ
قىز كۆچۈرۈشكە كەلگەنلەر يېتىپ كېلىشى
بىلەن پاتپاراق باشلىنىپ كەتتى، مېھ-
مانلارغا ئاش تارتىلىشقا باشلىدى، ماڭا
يەڭگە بولغۇچى ئىككى ئايال تويلۇق كى-
يىملەرنى كەيگۈزۈشكە كىرىشتى، مەن قىلچە
قارشىلىقمۇ كۆرسەتمەي كىيىملەرنى ئۆزۈم
كىيدىم. ئۇلار مەندىن رازى بولۇشۇپ چى-
قىپ كېتىشتى، مەن قىز قولداشنى ئەرزى-
مەيدىغان بىر ئىشقا بۇيرۇۋېتىپ، ئەتراپ-
نى كۆزەتتىم. ھويلىنىڭ ئىچىدە ھېچكىم
كۆرۈنمىدى، مەن ئاستاغىنا ئارقا باغ تەرەپكە
ئۆتۈپلا، باغنىڭ تېمىدىن ئارتىلىپ سىرتـ
قا چىقتىم، باغنىڭ كەينى قوناقلىق ئىدى،
كەينىمدىن بىرەرسىنىڭ قوغلاپ كېلىپ تۇ-
تۇۋالماسلىقى ئۈچۈن، كۆز يەتمەس قو-
ناقلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىلان باغرى ئېـ
رىقنى بويلاپ ئۆلە - تىرىلىشىمگە باقماي
يۈگۈردۈم. جىددىيلەشكىنىمدىن قارا تەرگە
چۆمۈلدۈم، مەن قانچىلىك يول يۈرگۈنۈمنى
بىلمىدىم. ئاقىۋېتىمنىڭ قانداق بولۇشىنىمۇ
بىلمەيتتىم، جېنىمنى ئالقىنىمغا ئېلىپ قو-
يۇپ يۈگۈردۈم، بىر چاغدا ھاۋا بۇزۇ-
لۇپ، بوراندىن شەپە كېلىشكە باشلىدى،
مەن نىشانسىزلا ئالدىغا قاراپ ماڭىۋەردىم.
ھايال ئۆتمەي بوران ئەدەپ، مېنى شىد-
دەت بىلەن كەينىمدىن سۈرۈپ كەلدى،
ھەيۋەت بىلەن ھۇقۇيتۇپ كېلىۋاتقان دەھـ
شەتلىك بوران، چاقماق تېزلىكىدە پۇت -
قولۇمنى يەرگە تەگكۈزمەي ئېلىپ كەتتى،

بوراننىڭ ئۇچۇرۇپ قەيەرلەرگە تاشلىشى ماڭا نامەلۇم بولغاچ ھايات قېلىشىمغىمۇ كۆزۈم يەتمەيتتى، مەن ئىچىمدە: نۇجۇپ تازغا خوتۇن بولغۇچە، بوراننىڭ زەربىسىدە تاشلارغا سوقۇلۇپ، قۇملارغا كۆمۈلۈپ ئۆلۈپ كەتسەم مەيلى، دەيتتىم. شۇنداق قىلىپ، ھارغىنلىق ۋە بوراننىڭ زەبىسىدە ئەس - ھوشۇمنى يوقىتىپتىمەن.

سەھەر ۋاقتى، ئەتراپ تىمتاس، سەل توڭلىغان چېغىم. كۆزۈمنى ئاچتىم، ئۆزۈمنىڭ قەيەردە ياتقانلىقىنى ئاڭقىرالمىدىم. ئاللانىڭ رەھمىتى بىلەن بوران مېنى يۇمشاق تېرىق مايسىلىرىنىڭ ئۈستىگە تاشلاپتۇ، شۇڭا ئانا قارنىدا ياتقاندەك بەھۇزۇر يېتىپتىمەن. پەقەت پۇت - قوللىرىم جىرالغان، چاچلىرىم چۇۋۇلغاندىن باشقا ھېچ يېرىم زەخىملەنمەپتۇ. ھەيران بولدۇم، ئۈستۈمدە بىر چاپان يېپىقلىق تۇرىدۇ، مەن دەرھال ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ئۇيان - بۇيانغا كۆز يۈگۈرتتۈم. ئانچە يىراق بولمىغان ئېتىز قىرىدا ياشقىنە بىر يىگىت ماڭا چۈشىنىكسىز قاراپ تۇرىدۇ. يۈرىكىم قارت قىلىپ، ئىزىدىن قوزغىلىپ كەتكەندەك دۈپۈلدەشكە باشلىدى، ئىم، ئەمدى قولغا چۈشكەن ئوخشايمەن، دېدىم-دە، ئۈستۈمدىكى چاپاننى يەرگە تاشلىۋېتىپ، دەرھال قېچىشقا تەمشەلدىم، بىراق ھودۇققىنىمدىن پۇت - قولۇم كالۋالىشىپ، بىر قەدەممۇ ماڭالمىدىم، بايىقى ناتونۇش يىگىت ئاستا قەدەم تاشلاپ ماڭا يېقىنلاپ كەلدى.

— سىز نەدىن كەلدىڭىز، قانداق بولۇپ بۇ يەردە يېتىپ قالدىڭىز؟ — دېدى ئۇ مېنىڭ ئۈستىمىشىمغا ئەجەبلەنگەن ھالدا قاراپ.

مەن زۇۋان سۈرمەي بىر دەم جىم تۇرغاندىن كېيىن:

— بۇ قەيەر؟ — دەپ سورىدىم ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىشتىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ، ئۇ ماڭا مۇلايىمغىنا جاۋاب بەردى.

خۇداغا شۈكرى، دېدىم مەن ئۇنىڭ جاۋابىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بىرئاز خاتىرجەم بولۇپ، مەن ئۆز گۇڭشىمىرنىڭ

AltunOq

تەۋەيىدىن ئاللىبۇرۇن چىقىپ كەتكەنىكەنمەن، ئۇ مېنىڭ كەيپىياتىمغا قاراپ بېقىپ قايتا گەپ سورىمىدى. پەقەت ئۆزىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىق قىلىدىغانلىقىنى، كېچە مەكتەپتە دىجورنى بولۇپ، سەھەردە بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىدا سوغۇقتا تۈگۈلۈپ ياتقانلىقىمنى كۆرۈپ چاپىنىنى سېلىپ يېپىپ قويغانلىقىنى، كىملىكىمنى پەرق ئېتەلمەي ئويغىنىشىمنى كۈتۈپ ئولتۇرغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى.

— رەھمەت سىزگە، — دېدىم ۋە ئۇنىڭ چاپىنىنى ئىككى قوللاپ سۇندۇم. ئۇ، مېنى چۈشەنگىسى كەلگەندەك كۆزلىرىمگە سوراق نەزەرى بىلەن قاراپ قويدى، مەن ئۇنىڭغا ئۆز سەرگۈزەشتلىرىمنى بىر قۇر سۆزلەپ بەردىم، ئۇ ئېغىر خورسىنىپ قويدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە غەزەپ ئۇچقۇنلىرى ئۇچقۇندىدى. ئۇ مېنى، يۈرۈڭ، بىرئاز ئارام ئېلىڭ، دەپ ئېتىزلىقنىڭ چېتىدىكى كىچىككىنە كەپىگە باشلىدى. يىگىت مېنى كەپىدە ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ھايال ئۆتمەي قىزىق بىر چەينەك چاي بىلەن ئىسسىق نان ئەكەلدى، ئىككىمىز بىللە ئولتۇرۇپ چاي ئىچتۇق، خۇدايىم قارىغۇنىڭ كۆزىدىن ئايرىسىمۇ ھاسىسىدىن ئايرىماپتۇ، دېگەندەك، مۇشۇنداق چاغدا بىر ئاقكۆڭۈل ئىنسانغا ئۇچراشتۇرغىنىغا مىڭ قەتلە شۈكرى قىلدىم. چاينى ئىچىپ بولۇپ:

— رەھمەت سىزگە، ئەمدى كېتەي، — دەپ ئورنۇمدىن تۇردۇم.

— قەيەرگە كەتمەكچىسىز، يىراقلاردا بىرەر ئۇرۇق تۇغقىنىڭىز بارمىدى؟ — سورىدى ئۇ.

— ئۇرۇمچىدە كىچىك ئاپامنىڭ قىزى بار، شۇ يەرگە بارايمىكىن دەيمەن.

— سىز بۇرۇن ئۇرۇمچىگە چىقىپ باققانمۇ؟

— ياق — مەن بېشىمنى يېنىككىنە چايقىدىم.

ئۇ بىرئاز خىيال سۈرگەندىن كېيىن،

— ئەمىسە مەن سىزنى كەچنىڭ پويىزىغا سېلىپ قوياي. سىز مۇشۇ يەردە ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ، — دېدى - دە، سىرتقا چىقىپ كەتتى.

مېنىڭ ئۇچامدىكى بىر قۇر توي كىيىمىدىن باشقا يېنىمدا بىر تىيىنمۇ پۇل يوق ئىدى، كۆڭلۈمگە يەنە ئەندىشە چۈشتى، يىگىت چوڭ - چوڭ قەدەم تاشلاپ كېتىۋېتىپ كەينىگە بۇرۇلۇپ، مۇشۇ جايدىن قوزغالماي تۇرۇڭ جۇمۇ، دەپ مېنى ئاگاھلاندۇرۇپ قويدى، مەن ئۇنىڭ كەينىدىن قارىسى يۈتكۈچە قاراپ قالدىم، يېزا يىگىتلىرىگە خاس ئاق كۆڭۈل، خۇش پېئىل بۇ يىگىت، نېمە ئۈچۈندۇر، كۆزۈمگە ئىسسىق كۆرۈندى، ئۇنىڭ بوي تۇرقى خېلى قاملاشقان بولۇپ، گەپ - سۆزلىرى ناھايىتى ئورۇنلۇق ھەم سالماق ئىدى. قاپقارا قوي كۆزلىرىدىن مەردانىلىقى بىلىنىپ تۇراتتى.

قاش قارايغان چاغدا بىز پويىز بېكىتىگە يېتىپ كەلدۇق، مەن بىرەرسىنىڭ تونۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، يۈزۈمنى ياغلىق بىلەن چۈمكىۋالدىم، ئۇ مېنى پويىزغا چىقىرىپ ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغاندىن كېيىن، مەيدە يانچۇقىدىن بىر نەرسىنى ئالغاندەك قىلدى - دە، ئاز بولسىمۇ ماۋۇ يىگىرمە سوم پۇلنى يېنىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ، دەپ ماڭا پۇل تەڭلىدى، مەن ئىزا تارتىپ پۇلنى ئالغىلى ئۇنىمىدىم، خىجىللىقتا يۈزلىرىم ئوت بولۇپ ياندى.

— بولۇك چاپسان، پۇلنى ئېلىك، باشقىلار بىزدىن گۇمانلىنىپ قالدۇ، — دېدى يىگىت قەتئىي ئەمما بوش ئاۋازدا.

مەن پۇلنى ئالاقزادىلىك ئىچىدە ئالدىم، ئۇ مېنىڭ ئىسىمنى ئوبدانلا تۇتۇۋاپتۇ، بىراق مەن ئۇنىڭ ئىسمىنىمۇ سوردۇالالمىغانىدىم. ئۇرۇمچىگە سالامەت يېتىپ بارغانلىقىم ھەققىدە خەت يېزىشىمنى تەپىلاپ، قولۇمغا ئادرىس يېزىلغان بىر باغاقچىنى تۇتقۇزۇپ قويدى، ھايال ئۆتىمەي پويىزنىڭ مېڭىش سىگنالى چېرىلدى، يىگىت پويىزدىن چۈشۈپ دېرىزە يېنىغا كېلىشىگە پويىز ئاستا قوزغالدى.

— غۇنچەم، ماڭا ئۇنتۇپ قالماي خەت يېزىڭ جۇمۇ، — دېدى ئۇ ئاستا كېتىۋاتقان پويىزغا ئەگىشىپ ماڭغاچ. شۇ تاپتا ئۇ گويا سۆيۈملۈك يارىنى ئۇزاق سەپەرگە ئۇزىتىۋاتقان يىگىتتەك ماڭا ئاق يول تىلەپ قالدى، مەن پويىز دېرىزىسىدىن بېشىمنى چىقىرىپ، كۆزۈمدىن يىراقلاپ كېتىۋاتقان يىگىتكە قاراپ، ئۇنىڭ قارىسى يۇتكۇچە قول ئىشارىتى قىلدىم. ئاندىن كېيىن ئادرىس يېزىلغان خەتكە كۆز يۈگۈرتتۇم، × × × ناھىيە قىزىل يۇلتۇز گۇڭشې ئوتتۇرا مەكتىپى ئوقۇتقۇچىسى غاپپار، دەپ يېزىلغاندى، ئۇنىڭ ئىسمىنى نېمە ئۈچۈندۇر سۆيۈنۈش بىلەن قايتا-قايتا تەكرارلىدىم.

ئەتىسى چۈش بىلەن ئۇرۇمچىگە يېتىپ كېلىپ، بىر نەۋرە ئاچامنىڭ ئۆيىنى تەستە تاپتىم، ئۇ مېنىڭ تۇيۇقسىزلا كەلگەنلىكىمنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى، مەن ئائىلىمىزنىڭ ئەھۋالىنى ۋە بېشىمغا كەلگەن كۈنلەرنى تەپسىلي سۆزلەپ بەردىم، ئۇ ماڭا ئىچ ئاغرىتتى، ئىككىمىز بىر ھازا كۆز يېشى قىلىشتۇق. شۇنىڭدىن كېيىن مەن نەۋرە ئاچامنىڭ ئۆي ئىشلىرىنى قىلىشىپ، ئۇنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ قالدىم.

مەن ئۇرۇمچىگە چىققاندىن كېيىن ئۆزۈمنىڭ نەدىلىكىنى بىلىندۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ئۆيگە خەتمۇ يازالمىدىم. بىراق تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ماكانىمدىن، ئەزىز ئاتا-ئانامدىن ئايرىلىش ئازابى مېنى ھامان قىينايتتى، بىچارە دادام بىلەن ئانام كېچىسى چۈشۈمدىن، كۈندۈزى خىيالىمدىن كەتمەيتتى، بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ تارتىۋاتقان جاپا-مۇشەققەت، خورلۇقلىرىنى ئويلىسام ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىنىپ، ئازابلىناتتىم. كېيىن نۇجۇپ تازىنىڭ ھىماتچىلىرى دادام بىلەن ئاپامنى قىزنى مەقسەتلىك قاچۇرۇۋەتتى، دېگەن بۇھتان بىلەن قىيىن-قىستاققا ئېلىپ، ئېغىر تەن جازاسى بەرگەنلىكىنى، دادام بىلەن ئاپامنىڭ خۇددى مەسلىھەتلىشىپ قويغاندەك بىرىنىڭ كەيىندىن بىرى ۋاپات بولغانلىقىنى ئاڭلىدىم. ئاھ! دۇنيانىڭ مەينەت-مۇشەققىتىنىلا كۆرۈپ، راھىتىنى كۆرمىگەن قەدىردان دادام، ئاھ! بەختسىز قىزىنىڭ ئوتىدا كۆيۈپ، سۈيىدە ئاققان مېھرىبان ئانام... مېنىڭ شۇ كۈنلەردە يىغلاپ-قاخشاشتىن بۇلەك نېمە ئامالىم بار؟... غۇنچەم كۆز ياشلىرىنى سۈرتكەچ سۆزىنى داۋام قىلدى، — تەقدىر دېگەن ئاجايىپ قىزىق بولىدىكەن، بىر يىلدىن كېيىن نەۋرە ئاچامنىڭ يارىدىمىدە ئىككى يىللىق كۈرسقا ئوقۇشقا كىردىم. غاپپار بىلەن بىرگە ئوقۇپ قېلىشىمنى كىممۇ ئويلىغان.

بىز ئىككى يىل بىللە ئوقۇدۇق، بۇ جەريانىدا بىر-بىرىمىزنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىشتۇق، چىن دىلدىن ياخشى كۆرۈ-

شۇپ قالدۇق. توۋا دېگۈم كېلىدۇ، مۇھەببەت، ياخشى كۆرۈش دېگەن ئاجايىپ بولىدىكەن، بۇ سېھرىي كۈچنىڭ قۇدرىتىگە ھېچنەرسە تەڭ كەلمەيدىكەن. ۋىجدانىمغا ئىقرار قىلسام، ھاياتىمدا ئۆز ئىختىيارىم بىلەن ئۆزۈم خالاپ ياخشى كۆرۈپ قالغان ئادىمىم غاپپار بولدى، ئۇمۇ مېنى ياخشى كۆرەتتى. بىز ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن توي قىلىشقا ۋەدىلەشتۇق.

غاپپار بىرلا ئوغۇل بولغىنى، ئۇنىڭ ئۈستىگە مېنىڭ يۇرتۇمدا ئاتا - ئانامنىڭ بولمىغىنى ئۈچۈن، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن ھەر ئىككىلىمىز ئۇنىڭ يۇرتىغا بۇلۇندۇق. تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈۋاتقان شېرىن مىنۇتلار يېقىنلاپ، توي تەييارلىقى جىددىي كېتىپ باراتتى.

مېنى قارا باسقاندەك بىر ئىش بولىدى، بىر كۈنى مەن بىلەن يېقىنچىلىق قىلىپ يۈرۈيدىغان قەمەر ئاتلىق بىر قىزغا بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى دەپ بېرىپتىمەن. كىم بىلسۇن، ئۇ يۇ گەپلەرنى ئېقىتماي - تېمىتماي غاپپارنىڭ ئاپىسىغا يەتكۈزۈپتۇ، بۇنى ئاڭلىغان قېيىن ئانامنىڭ ئەرۋاھى ئۇچۇپ، نىكاھلانغان نەرسىنى ئەپ بەرمەيمەن دەپ غاپپارغا بېسىم ئىشلەتتى، غاپپار ئەينەن ئەھۋالنى ھەرقانچە چۈشەندۈرگەن بولسىمۇ ئاپىسى زادى ئىشەنمىدى.

ھەقىقىي مۇھەببەتنىڭ كۈچ - قۇدرىتى ھەممىدىن غالىب ئىكەن، غاپپار ماڭا ئىشەنگەنلىكى، مېنى چىن دىلىدىن سۆيگەنلىگى ئۈچۈن بىز بارلىق قارشىلىقلارنى يېڭىپ ئاخىرى توينى قىلدۇق.

زوربىخان خۇددى مىڭ بىر كېچىنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلىغاندەك، پۈتۈن دىققىتى بىلەن غۇنچەمنىڭ تەسىرلىك سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلاۋاتاتتى. تۈيۈقسىز ئاڭلانغان شەپىدىن ھەر ئىككىسىلا چۆچۈپ ئىشىككە قارىدى، بۇ چاغدا غاپپار ئىشىك تۈۋىدە كۈلۈمسىرەگەن ھالدا غۇنچەمگە قاراپ تۇراتتى.

مەسئۇل مۇھەررىر ساردم ئىبراھىم

ئۆركەش ئىبراھىم

خىيال ۋە تەبەسسۇم

(ھېكايە)

كونىلار «خۇدا ئادەملەرنى ئوخشاش ياراتقان» دېيىشىدۇ. بىراق، ئادەملەرنىڭ بەزىلىرى ئۆزىگە تەئەللۇق بولمىغان نەرسىلەرنى خەقتىن ئېلىپ ياشايدۇ. يەنە بەزىلىرى بولسا ئۆزىنىڭ نەرسىلىرىنى خەقكە بېرىپ ياشايدۇ. بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟

مۆمىن نۇر بۇرۇن بۇ ھەقتە كۆپ ئويلانغان، ئەمما تېگىگە يېتەلمىگەنىدى. بۈگۈن يەنە يولدا كېلىۋېتىپ مۇشۇ سوئالغا بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك بولغان بىر ئىش توغرىلىق ئويلىنىپ قالدى.

بىر يىلدىن بېرى مۆمىن نۇر خىزمەت قىلىۋاتقان ئىدارىدە ئائىلىلىكلەر بىناسى سېلىنىۋاتاتتى. بىنا ئاساسەن پۈتۈپ قالغان، يەنە بىر ئايدىن كېيىن ئۆيلەر ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە تەقسىم قىلىناتتى. شۇ ۋەجىدىن ئىدارىدە ئاجايىپ - غارايىپ ئىشلار يۈز بېرىشكە باشلىدى. يېڭى بىنادىن ئۆي ئېلىش ئارزۇسىدا بولۇۋاتقانلارنىڭ بەزىلىرى ئىدارە باشلىقىنى زىياپەتكە تەكلىپ قىلسا، يەنە بەزىلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئەتىۋارلىق نەرسىلىرىنى ياشلىققا يوشۇرۇنچە سوۋغا قىلىۋاتاتتى. مۆمىن نۇر بۇلارنى كۆرۈپ، ئاڭلاپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۆزى بولسا، نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغانىدى. چۈنكى ئۇ سەمىمىي ئادەم ئىدى، باشقىلارغا خۇشامەت قىلىشنى بىلمەيتتى، خۇشامەت قىلاي دېسىمۇ ئۆمرىدە بىرەر كىشىگە خۇشامەت قىلىپ باقمىغاچقا، ئەپلەشتۈرۈپ كېتىشكە كۆزى يەتمەيتتى. ئەمما ئۇ بۇ قېتىم بەزى خىزمەتداشلىرىنىڭ ئۆزىگە ھېسداشلىق قىلىپ ئېيتقان سۆزلىرىنى ئاڭلىدى.

— مۆمىن نۇر، دىتلىقراق بولۇڭ، پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويماڭ، باشلىقنى رازى قىلمىسىڭىز ئۆي ئالىمەن دەپ خىيال قىلمىسىڭىز بولىدۇ، — دەپ نەسىھەت قىلىشتى ئۇلار.

مۆمىن نۇرنىڭ چوڭ قىزى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيتتى. ئوتتۇرانچى ئوغلى ئېزىزنى تېخى بىر ئاينىڭ ئالدىدا باشلانغۇچ مەكتەپكە بەرگەن، كەنجى ئوغلى ئاران ئۈچ ياشتا ئىدى. ئايالى مەريەم ئائىلە ئايالى بولۇپ، ئۈچ بالىنى قاتارغا قوشۇش ۋە ئۆي ئىشلىرى بىلەن 13 يىلنى ئۆيدە ئۆتكۈزۈپ كەلگەنىدى. بۇ جەرياندا ئۇۋاقىتلىق بولسىمۇ بىرەر ئورۇندا

خىزمەت قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالـ
مىدى. بۇ ئائىلىدە مۇمىن نۇر ئۆزى يالـ
غۇزلا خىزمەت قىلاتتى. ئۇلار كـۆادرات
شەكىلدە سېلىنغان ئاددىيغىنە ئىككى ئېغىز
ئۆيدە ئولتۇراتتى، بالىلىرى چـوڭ بولـۇپ
قالغاچـقا، ئەر - خـوتۇن ئىككىسى هـەمىشە
مېھمانخـانىغا يەرگە ئورۇن سېلىپ ياتاتتى.
شۇڭا ئۇلار 3 ئېغىزلىق ئۆيگە تولىمۇ موهـ
تاج ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە قىش كۆنلىرى
ئۆينى ئىسىتىش ئۈچۈن بىرمۇنچە كۆمۈر
كېتەتتى، مۇمىن نـۇرغا بولـسا ئىدارىدىن
ئاران 30 يۈەنلا ئىسىنىش پۇلى بېرەتتى.
شۇڭا ئۇ پارۋايلىق ئۆينى تولىمۇ ئارزۇ قـ
لاتتى. نېمە ئىلاج، ئۇنىڭغا مۇنداق ئامەت
نېسىپ بولماي كەلدى. ئىدارە باشلىقى ئۇـ
لارغا نەزەر سېلىپ قويمىدى. چۈنكى مۇـ
مىن نۇرنىڭ پۇلى يوق ئىدى، بـاشلىقنى
مېھمان قىلـشقا، ئۇنىڭغا سوۋغات بېرىشكە
قۇدرىتى يەتمەيتتى.

خىزمەتداشـلىرىم توغرا ئېيتىدۇ، —
دېدى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلاپ، — هازىرقى
ۋاقىتتا هەممە ئىش ئىقتىسادىي مەنپەئەتكە
تاقىلىدىغان بولۇپ قالدى. ئېھتىياجىمىز
چۈشىدىغان كىشىلەرنىڭ هەممىسى بىلەن مۇـ
ناسىۋەتنى ياخشىلاشقا تـوغرا كېلىۋاتىدۇ.
بىراق، مۇناسىۋەتـنى قۇرۇق گەپ بىلەن
ياخشىلىغىلى بولـمايدۇ - دە، ئۇنىڭغا پـۇل
كېرەك، يېتەرلىك پۇل بولمىسا، قايسىبىرى
بىلەن مۇناسىۋەتنى ياخشىلاپ بولغىلى بولـ
سۇن؟ مـانا مەندەك پـۇلى يـوقلار هەممە
ئىشتا دائىم زىيان تارتىۋېرىدۇ، بۇنىڭ بىـ
لەن هېچكىمنىڭ كارى بولمايدۇ.

مـۇمىن نـۇر مۇشۇلارنى ئويلىغاندىن
كېيىن، ئۆمرىدە قىلىپ باقمىغان بىر ئىشـ
قا تەۋەككۇل قىلماقچى، باشقىلارغا ئوخشاش
ئىدارە باشلىقىغا خۇشامەت قىلىپ باقماقچى
بولدى. قانداق خۇشامەت قىلىدۇ؟ باشلىقـ
نىڭ قۇرۇق خۇشامەت بىلەن خۇشى يـوق.
بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ بـاشلىقنى كەڭتاشا مېهـ
مان قىلىشى، ئۇنىڭغا چـوڭراق بىر نەرسە
سوۋغا قىلىشى كېرەك، ئۇنداق بولمايدىكەن،
ئۇنىڭ يېڭـى ئۆيگە ئېرىشەلىشى مـۇمكىن
ئەمەس. مۇمىن نـۇرغۇ ئۇنچىۋالا پىخسىق
ئەمەس. يېنىدا پۇل بولسا هېچقاچان ئاياپ
ئولتۇرمايدۇ. بىراق، هـازىر ئۇنىڭدا پـۇل
يوق، باشلىقنى مېهمان قىلىش ئۇنىڭغا تەسـ
كە چۈشۈدۇ. بالىلىرى قۇرۇق نان غاجىلاپ
ئولتۇرسا، باشلىقنى ئۇ نېمە بىلەن مېهمان
قىلىدۇ؟ سوۋغا قىلاي دېسە ئۇنىڭدا ئارتۇق
بىرەر نەرسە يوق. توغرا، ئۇنىڭ بىر پار-
چە گىلىمى بار، مېهمانخانا ئۆينى مېهمان-
خـانىدەك قىلىپ تۇرغانمۇ شۇ گىلەم. بىـ
راق، ئۇ گىلەم ئاتا - ئانىسىدىن مىراس
قالغان، مۇمىن نۇر ئۇنى ئاتا - ئانىسىنى كۆرـ
گەن كـۆزىدە كـۆرۈپ ئەتىۋارلايدۇ، ئۇنى
قـولدىن چىقىرىش تەس، بىر ۋاقىتلاردا ئۇ
بالىلىرىنىڭ يېمەك - ئىچمىكى، كىيىم - كېچـ
كى ئۈچۈن كۆپ تەڭلىك تارتقان، شۇ كۆنـ
لەردە ئۇ ئاشـۇ گىلەمنى سېتىۋېتىشنىمـۇ
ئويـلىغان، بىراق هـايال ئۆتمەي بۇ نـ
يىتىدىن يانـغان. ئايالىنى ئىشقا ئورۇنلاشـ
تۇرۇش ئۈمىدىدە بولۇپ يۈرگەن كۆنلەر-
دىمۇ ئاشۇ گىلەمنى باشلىققا سوۋغا قىلىشـ
نى ئويلىغان، بىراق ئايالى ئۇنىمىغان، ئاتا-
ئانىدىن يادىكار قالغان نەرسىنى هەتتا ئەۋـ
لىياغىمۇ بېرىشكە بولمايدۇ، مۇشۇ ئارقىلىق
ئاتا - ئانىنى ياد ئېتىپ تۇرغىلى بولىـدۇ،
دەپ تۇرۇۋالغان. ئۇنىڭ ئۆزىنىڭمۇ شۇ بىر
گىلەم بىلەن ئايالىنى هۆكۈمەت دەپتىرىگە
ئۆتكۈزۈۋېلىشقا كۆزى يەتمىگەن. مانا ئەمدى

Altun9

يەنە شۇ گىلەمنى باشلىققا سوۋغا قىلىپ، ئۇچ ئېغىز ئۆيگە ئىگە بولۇشنى خىيال قىلىپ قالغانىدى، بىراق بىر قارارغا كېلەلمەيتتى، ئايالىمۇ ئۇنۇماسلىقى مۇمكىن ئىدى. ئۇ بىر تۇرۇپ بىر قارارغا كېلەتتى، بىر تۇرۇپ بۇ نىيىتىدىن ياناتتى...

مۆمىن نۇر بۇ ھەقتە كۆپ ئويلاندى، ئويلىنىۋېرىپ، نېرۋىسى كېرەكتىن چىقاي دېدى. ئۇ يۇقىرىقدەك خىياللار بىلەن گويا نېرۋىسىنىڭ تورمۇزى تۇتمىخاندەك ئالدىغا قاراپ مېڭىۋەردى. مۇلايىم كۆزلىرىدىن بىر خىل غەمكىنلىك چىقىپ تۇراتتى. ئۇ ئەسلىدە ئاپتوبۇسقا چۈشمەكچىدى، لېكىن بېكەتكە كەلگەندە سەزمەي ئۆتۈپ كەتتى - دە، كەينىگە يېنىشنى راۋا كۆرمىدى. ئالدىمىدىكى بېكەتتە چۈشەرمەن دەپ مېڭىۋەردى، بىراق ئالدىدىكى بېكەتتىنمۇ ئۆتۈپ كېتىپ قالدى. ئۇنىڭ كاللىسىغا ھەر خىل باش - ئاخىرى يوق خىياللار كىرىۋالغاچقا، ئۆز ئارزۇسىغا خىلاپ ھالدا بەش بېكەت يولنى پىيادە بېسىپ، ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ توختىدى. ئۇ ھويلىنىڭ بوسۇغىسىغا قەدەم قويۇشىغىلا، ھويلىدا داسقا كۆمۈر ئۇسۇۋاتقان 7 ياشلىق ئوغلى ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلدى، مۆمىن نۇر شۇچاغدىلا ئېسىگە كەلدى، بالا دادىسىنىڭ قوللىرىغا ئەركىلەپ ئېسىلدى. بالىنىڭ كۆزلىرى دادام بىر نەرسە ئەكەلدىمىكىن دېگەندەك ھېسسىيات بىلەن مۆلدۈرلەپ تۇراتتى. مۆمىن نۇر ئۆيىنىڭ قارىداپ كەتكەن تاملىرىغا بىر پەس تىكىلىپ تۇردى - دە، ئوغلىنى سۆيۈپ قويۇپ، داستىكى كۆمۈرنى ئېلىپ ئۆيىگە كىردى. ئايالى ئۆيدە خەت كۆچۈرۈۋاتاتتى. مۆمىن نۇر ئايالىغا نەشىرىياتمۇ - نەشىرىيات چېپىپ يۈرۈپ ئازراق ئىش تېپىپ بەرگەنىدى. شۇتاپتا ئۇ مەلۇم بىر نەشىرىياتنىڭ تەھرىرلىنىپ بولغان بىر كىتابىنىڭ ئورىگىنالىنى پۈتۈن زېھنى بىلەن ئاققا كۆچۈرۈۋاتاتتى. ئۇ مۇشۇ يول بىلەن بۇ ئائىلىنىڭ يۈكىنى بىرئاز بولسىمۇ يېنىكلەتمەكچى ئىدى.

مۆمىن نۇرنىڭ ئايالى مەريەم چىرايلىق، بوي - تۇرقى زىلۋا، ئىشچان، قىزغىن مۇئامىلىلىك ئايال ئىدى. ئۇ ھەر دائىم ئېرى ئىشتىن كېلىشتىن بۇرۇنلا تاماقنى تەق قىلىپ تۇراتتى. ئېرى ئالدىدا ئۆزىنى تۈزەپ يۈرۈشنىمۇ بىلەتتى، شۇڭا مۆمىن نۇر ھەتتا خىزمەت جەريانىدا بىرەر ئىشتىن خاپا بولۇپ قالغان كۈنلەردىمۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىپ خوتۇن - بالىلىرىنى كۆرسىلا، كۆڭلى ۋاللىدە ئېچىلىپ قالاتتى. ئۇنىڭ تۇرمۇشتىكى بىردىنبىر خۇشلۇقى ئايالى بىلەن بالىلىرى ئىدى. ئەمما بۈگۈن ئايالى مەريەم ئىشىكتىن كىرىپ كەلگەن ئېرىنىڭ قولىغا لاپ قىلىپ قاراپ قويدى - دە، زۇۋان سۈرمەي، خەت كۆچۈرۈشنى داۋام قىلىۋەردى. ئۇنىڭ چىرايىدىن بىر خىل خاپىلىق، نارازىلىق چىقىپ تۇراتتى. مۆمىن نۇر نېمە قىلىشىنى، نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي، ئاستا كارىۋاتنىڭ لېۋىگە كېلىپ ئولتۇردى. ئۆينى بىر پەس جىمجىتلىق باستى. ئاخىرى يەنىلا بۇنداق جىمجىتلىققا چىدىمىغان مەريەم ئېغىز ئاچتى:

-- يەنە گۆش ياكى كۆكتات ئالماي كېلىپسىزغۇ؟ قۇرۇق نان بىلەن چاي ئىچىۋاتقىنىمىزغا بىرنەچچە كۈن بولۇپ قالدى. بىزغۇ چىدىدۇق، بالىلارغا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن، قاراڭ، بالىلارنىڭ چىرايلىرى سارغىيىپ، كۆز چاناقلىرى كۆكىرىپ كېتىپتۇ.

مۆمىن نۇر شۇ گەپتىن كېيىنلا بايىقى ئىشنى ئېسىگە ئالدى، ئۇ خىزمەتكە بېرىپلا بىر خىزمەتدىشىدىن پۇل سورىۋىدى، خىزمەتدىشى ئۆزىرىخالىق ئېيتىپ پۇل بەرمىدى، مۆمىن نۇر خەقنىڭ ئالدىدا يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدى. يەنە باشقىلاردىن پۇل سوراشقا تىلى بارمىدى، ئىشتىن چۈشكەندە يول بويى يۇقىرىقىدەك باش-ئاخىرى يوق تەگسىز، چېگىش خىياللارغا بېرىلىپ كەتكەچكە، بۇ ئىشنى ئۇنتۇپلا كەتكەنىدى. ئۇ بۇلارنى خوتۇنىغا چۈشەندۈرمەكچى بولدى-يۇ، گېلىغا بىر نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك بولۇپ، ئېغىزى گەپكە كەلمىدى، كۆڭلىنى بىر خىل پەرىشانلىق چۇلغىۋالدى.

مەريەم ئېرىنىڭ غەمكىن چىرايىغا قاراپ قويدى-دە، ئۇنى تەڭلىككە سېلىشنى خالىمىدى، ئۇن-تىنسىز ئاشخانىغا چىقىپ كەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەي بىر لىگەن نان، بىر چەينەك چاي كۆتۈرۈپ چىقىپ شىرەگە قويدى. بالىلار داستىخان ئالدىغا يىغىلىپ، ئۇن-تىنسىز چاي ئىچىشكە باشلىدى. بىراق مۆمىن نۇرنىڭ تاماق يېگۈسى كەلمىدى. ئىشتىن چۈشۈشنىڭ ئالدىدا ئۇ قورسىقىنىڭ ئاچقانلىقىنى ھېس قىلغان، ئەمما يول بويى سۈرگەن خىياللار بىلەن ئۆيدىكى بۇ كۆڭۈلسىز ھالەتتىن پەيدا بولغان جىددىيلىك، غەزەپ، ئەلەم، ئۈمىدسىزلىك ئۇنىڭ ئىشتىھاسىنى بوغۇپ قويغانىدى. ئۇ كۆڭلىدىكى بۇ ئاچچىق خىياللارنى چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن، چايدىن بىر-ئىككى ئوتلاپ قويۇپلا ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى، ئۇ يالغۇزلۇقنى خالاپ قالغانىدى. ئۇ ھەممىنى ئۇنتۇپ ئۇخلىماقچى بولدى، لېكىن ئۇخلىيالمىدى. ئۇ كۆزلىرىنى يۇمۇپمۇ باقتى، بىراق يەنىلا خىيالدىن قۇتۇلالمىدى. ياستۇققا جەينەكلەپ يېتىپ، بىر قانچە قېتىم تاماكا چەكتى. ئۇيان ئۆرۈلۈپ، بۇيان ئۆرۈلۈپ تاڭ ئاتقۇزدى.

مۆمىن نۇر ئەتىسى ناشتىدىن كېيىن، كۆڭلىدە ئويلىغانلىرىنى ئۆيدىكىلەرگە ئېيتمايلا ئۇن-تىنسىز ئىشقا ماڭدى. چۈنكى ئۇ يەنىلا بىر قارارغا كېلەلمىگەنىدى.

ئىشخانىغا بارغاندىن كېيىن مۆمىن نۇرنىڭ قولى ئىشقا بارمىدى. خىزمەتداشلىرىنىڭ گەپلىرىمۇ قۇلىقىغا كىرمىدى، نېمە قىلىشى كېرەكلىكى توغرىسىدا يەنە ئويلاندى، كاللىسىدا ئۆتكۈر زىددىيەت، كۈرەشلەر بولۇپ ئۆتتى، زادى نېمە قىلىش كېرەك، دېگەن سوئال ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدە جاراڭلايتتى. ئۇ بىر كۈن دېگۈدەك ئەنە شۇنداق ئازابلىق خىياللارنى سۈرگەندىن كېيىن، كەچقۇرۇن ئىشتىن چۈشۈش ۋاقتى يېقىنلاشقاندا قەتئىي بىر قارارغا كەلدى: گىلەمنى سېتىپ، ئۇنىڭ پۇلىغا باشلىقنى مېھمان قىلماقچى بولدى. مۆمىن نۇر ئۆيگە قايتىپ كېلىپ، ئۆز قارارىنى ئايالىغا ئوچۇق ئېيتتى، ئۇنىڭ سۆزلىرى كەسكىن ئىدى، كۆز چاناقلىرىدا ياش لىغىرلاپ تۇراتتى.

مەريەم ئېرىدىكى بۇ ھالەتنى كۆرۈپ، نېمە دېيىشنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالدى. ئۇ سۈكۈت ئىچىدە ئولتۇرۇپ ئويلاندى، ئاخىر ئېرىنىڭ قەلبىنى — نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى چۈشەنگەندەك بولدى، شۇ تاپتا ئېرى ئۇنىڭغا: مەن نېمە ئۈچۈن بالىلىرىمنى باشقىلارغا ئوخشاش ئازادە، پاكىزە ئۆيگە ئىگە قىلالمىدىم، دەۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى.

— سىز دېگەن ئەر كىشى، ئۆزىڭىز

بىلىپ بىر ئىش قىلارسىز، — دېدى مەر-
يەم لەۋلىرى تىترەپ ئاران تەسلىكتە،
ئۇنىڭمۇ ئىچى سىرىلىپ كېتىۋاتاتتى. - -

مۆمىن نۇر بۇ كېچە يەنە ئۇخلىيال-
مىدى. تامدىكى گېلەمگە قارىسىلا ئاتا-
ئانىسى كۆز ئالدىغا كېلەتتى. ئۇلار مۆمىن
نۇرنى مىڭبىر جاپادا قاتارغا قوشۇپ قويۇپلا
ئۇدۇنياغا سەپەر قىلدى. ئۇ ئاتا-ئانىسى
ھايات چېغىدا ئۇلارغا ھېچ ئىش قىلىپ
بېرەلمىگەن، مانا ئەمدى ئاتا-ئانىسىدىن
خاتىرە سۈپىتىدە قېپقالغان، ئۇلارنى ھەر
دائىم يادىغا سېلىپ تۇرىدىغان ئاشۇ بىر-
دىنبىر گىلەممۇ بۇ ئۆيدىن ئۇچۇپ كېتىش
ئالدىدا تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭغا ئاتا-
ئانىسى ئۇنى ئەيىبلەۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ
كەتتى - دە، بىر خىل ئاچچىق ئەلەم ئۇنىڭ
يۈرىكىنى ھەدەپ تاتىلاشقا باشلىدى...

ئۇ ئەمدى بالىلىرىنى ئۆيلىدى: بالىلىرى
مەكتەپتىن كېلىپ ئۈچ ئېغىزلىق ئازادە،
پاكىزە ئۆيگە كىرىدۇ - دە، كۆڭۈللىرى يايـ-
راپ كېتىدۇ، بالىلىرى خۇشاللىق بىلەن كىـ-
چىك ئۆيگە كىرىپ دەرس تەكرارلىشىدۇ،
ئۆزى ئايرىم بىر ئۆيگە كىرىپ، خاتىرجەم
كىتاب ئوقۇيدۇ، ئايالى بولسا گاز ئوچاقـقا
سەرەڭگە يېقىپلا تاماق تەييارلايدۇ، ئۆي
ئىچىدە كۈل توزۇتۇپ يۈرمەيدۇ...

ئۇ ئەنە شۇنداق خىياللار بىلەن قانـ-
داق ۋاقىتتا ئۇخلاپ قالغانلىقىنى بىلمەي
قالدى.

مۆمىن نۇر ناشتىدىن كېيىن گىلەمـ-
نىڭ ئالدىغا ئۇچ قېتىم بېرىپ، ئۈچ قېتىم
ياندى. گىلەمنىڭ بىر ئۇچىنى تامدىن ئاجـ-
ىرىتىشىغىلا، قولى نېمىشقىدۇر تىترەپ
كېتەتتى - دە، يەنە قاداپ قوياتتى، ئۇ
ئاخىرى چىشىنى چىشىغا چىشلەپ تۇرۇپ

گىلەمنى تامدىن يۇلۇپ ئالدى - دە، ئۇنى
ئەدىيالغا ئوراپ، بازارغا قاراپ يول ئالدى.
مۆمىن نۇر گىلەمنى ئۆزى بازاردا يېيىپ
ئولتۇرۇپ سېتىشتىن ئىزا تارتاتتى، تېخىمۇ
مۇھىمى، ئۇنداق قىلسا كۆپ روھىي ئازاب
چېكەتتى. شۇڭا ئۇ گىلەمنى مەخسۇس
گىلەم سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان
سودىگەرگىلا ئۆتكۈزۈۋەتمەكچى بولدى. ئۇ
ئۇدۇل گىلەم بازىرىغا باردى - دە، ئەڭ

باشتا ئولتۇرغان پاكار، كۆپتەك سېمىز بىر سودىگەرنىڭ ئالدىدا توختىدى.

— بۇنى ئېلىپ قېلىپ پۇل بەر - سىلە، — دېدى مۆمىن نۇر تىترەك ئاۋاز بىلەن.

سودىگەر مۆمىن نۇرنىڭ چىرايىغا قاراپ قويدى - دە، گىلەمنى ئېچىپ ئىنچىكىلىك بىلەن كۆرۈپ چىققاندىن كېيىن:

— ئۆزلىرى باھا قويۇپ بەرمەملا، — دېدى گىلەمنى مىجىقلاپ تۇرۇپ.

— مەن باھا قويۇپ، سودىلىشىپ ئولتۇرمايمەن، ئۆزلىرى بىلىپ ئاتىغانلىرىنى بەرسىلە، — دېدى مۆمىن نۇر كۆزلىرىنى گىلەمدىن چەتكە ئېلىپ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى تىترەۋاتاتتى.

سودىگەر، بۇ گىلەم بىر يەردىن ئوغرىلاپ كېلىنگەن بولمىسۇن يەنە، دېگەندەك قىلىپ مۆمىن نۇرنىڭ چىرايىغا شۇبھە بىلەن قاراپ قويغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ قولىغا 100 يۈەنلىك پۇلدىن ئىككىنى تۇتقۇزدى.

— رازى بولسىلا.

گىلەم ئەمەلىيەتتە 300 يۈەنگە يا - رايتتى، مۆمىن نۇر ئۆز ۋەدىسى بويىچە سودىلىشىپ ئولتۇرمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ گىلەم ئالدىدا ئۆزىنى ئاران - ئاران تۇتۇپ تۇرۇۋاتاتتى. شۇڭا پۇلنى ئۇن - تىنسىز تۆش يانچۇقىغا سالدى - دە، ئىدارىگە قاراپ تېز يۈرۈپ كەتتى.

ئاردىدىن ئىككى كۈن ئۆتتى،مۆمىن نۇر بىرەر زۆرۈرىيەت تۈپەيلى پۇلنى خەجلەپ تۈگىتىپ قويۇشتىن قورقۇپ، دەرھال ئا - يالى بىلەن باشلىقنى كۈتۈۋېلىش توغرىلىق مەسىلىھەتلەشتى، ئۇ ئەتىسى ئىدارىگە بېرىپ باشلىقنى خالى جايدا ئۇچراتمىشقا ئۇرۇنۇپ كۆردى، ئىشخانىسى ئالدىدىن نەچچە رەت ئۆتتى، بىراق ئۇچراتالمىدى. ئۇ ئاخىرى، ئەتىگىچە ئۇچراتىپ قالارمەن، بېرىپ تەييار - لىقىمنى قىلىۋېرەي، دەپ ئويلىدى - دە، ئىشخانا مەسئۇلىغا مۇھىم بىر ئىشى چىقىپ قالغانلىقىنى ئېيتىپ قويۇپ بازارغا چاپتى. ئۇ ئالدى بىلەن قاسساپ بازىرىغا بېرىپ بىر ياتا گۆش سېتىۋالدى، ئۇنىڭ ياتلاپ گۆش سېتىۋېلىشى تۇنجى قېتىم ئىدى. ئاندىن پىچىنە، كۆكتات، مېۋە - چېۋە دېگەندەك نەرسىلەرنى ئۆيگە توشۇشقا باشلىدى. ئېسىل ھاراق، تاماكا دېگەنلەرمۇ شىكاپتىن ئورۇن ئالدى. شۇنىڭدىن كېيىن نېمە تاماق ئېتىش، قانچە خىل سەي قورۇش توغرىلىق ئايالى بىلەن مەسلىھەتلەشتى، شۇكۇنى ئۇنىڭ كۆڭلى تىنىپ، تىنچ ئۇخلىدى.

مۆمىن نۇر ئەتىگەندە ئىدارىگە بار - غاندا، يۇقىرىنىڭ ئىداره باشلىقىنى خىزمەتتىن توختىتىش، ئۇنىڭ پارىخورلۇق قاتار - لىق جىنايەتلىرىنى تەكشۈرۈش توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشى جاكارلاندى. شۇنىڭ بىلەن مۆمىن نۇرنىڭ باشلىقىنى مېھمان قىلىش ئارزۇسى يوققا چىقتى.

مۆمىن نۇرنىڭ قەلبىدە قانداقتۇر ئۆكۈنۈش بىلەن خۇشاللىق ئارىلاشقان بىر خىل سېزىم پەيدا بولدى. ئۇ گىلەمنى ئالدىراپ قولدىن چىقىرىپ قويغىنىغا، تۇنۇ - گۈن بىر كۈن بىھۇده ئاۋاره بولۇپ يۈر - گىنىگە ئۆكۈنسە، بۇگۈنكى بۇ ئۆزگىرىش - تىن خۇشاللانماقتا ئىدى. بۇ خۇشاللىق بارا - بارا چىرايىغا تېپىپ چىقىپ، ئۇنىڭ چىرايىدا بىر خىل تەبەسسۇم پەيدا قىلدى.

بالىلار ئەدەبىياتى

تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن

ئۈچ ھىكايە

ئىمپورت قىلىنغان سېغىز كەمپۈت

ئاسىيە، ئالىيە، زەرىپە، گۆھەرىيە، قەدىرىيە، ئامانگۈللەر جان دوستلار، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى باشقا ـ باشقا بىنادا بولسىمۇ لېكىن مەكتەپكە بىر ـ بىرىنى ساقلاپ بىللە بېرىشىدۇ. ئۇلارنىڭ قىزىق ئادەتلىرى بار. قورسىقى تويغۇچە تاماق يېيىشسىمۇ، ئانىلىرى يانچۇقلىرىغا تاتلىق ـ تۇرۇملارنى توشقۇزۇپ قويسىمۇ، لېكىن يېمەك ـ ئىچمەك دۇكىنىدىن بىرەر ئىككى موچەنلىك نەرسىنى ئۆزلىرى پۇل خەجلەپ ئېلىپ تەڭ بۆلۈشۈپ يېيىشنى ھەممىدىن ئەۋزەل كۆرۈشىدۇ. بۇگۈن ئۇلار چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن ئادەتتىكىدەك يېمەك ـ ئىچمەك دۇكىنىنىڭ ئۆزلىرىگە تونۇش كەمپۈتلەر سېتىلىدىغان يېرىگە كېلىشتى، بۇگۈن ئۇلارنىڭ ھەممىسىدە بىر موچەن، ھەتتا بىرسىدە بىر يېرىم موچەن پۇل بار ئىكەن، ئۇلار ئالتە دانە سېغىز كەمپۈت ئېلىپ بىر تالدىن چاينىسىمۇ يەنە بىر نەچچە پۇڭ ئېشىپ قالىدۇ، سېغىز كەمپۈتنى ئېغىزدا تازا چايناپ پۈدەپ شار چىقىرىشقىمۇ ياكى چايناپ ـ چايناپ تارسىلدىتىپ ئېتىشقىمۇ بولىدۇ، بۇ سېغىز كەمپۈت ئۇلارنىڭ تازا بىر كۈن ھەتتا پاكىزە ئوراپ ساقلىسا بىر نەچچە كۈن چاينىشىغا يېتىدۇ.

ئۇلار پۇكەينىڭ ئالدىغا كېلىشتى، ۋاي ـ ۋۇي، بۇگۈن پۇكەينىڭ بىكار يېرى قالماي رەڭگارەڭ كەمپۈتلەر بىلەن تولغانىدى. ھەرخىل سېغىز كەمپۈتلەر، شاكىلاتلارنىڭ رەڭلىك قەغەزلىرى كۆزلەرنى ئالىچەكمەن قىلاتتى، پەقەت ئۇلار دائىم ئېلىپ يەيدىغان بىردانىسى توققۇز پۇڭلۇق، قەغىزىنىڭ بىر يېقى ئاق، بىر يېقى قىزىل كەلگەن، بىر قىز بالىنىڭ سېغىز چايناپ شار چىقىرىپ تۇرغان سۈرىتى بار سېغىز كەمپۈت بولسا كۆرۈنمەيتتى.

ھەي، قانداق قىلىش كېرەك؟ ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئاسىيە دېگەن قىز دۇكانچىدىن سورىدى:

ـــ ئاكا، توققۇز پۇڭلۇق سېغىز كەمپۈت بارمۇ؟

ـــ يوق.

ـــ ئۇنداقتا... ئۇنداقتا... قاندىقى بار؟

ـــ جەنۇبىي چاۋشيەننىڭ سېغىز كەمپۈتى بار.

ـــ جەنۇبىي چاۋشيەننىڭ! ـ ۋاي، ۋۇي،

AltunOq

سىغىز كەمپۇتنىمۇ چەتتىن ئەكىلەمدۇ؟

— ئەلۋەتتە.

— مېنىڭ ئاپام سوۋېتنىڭ ئەتىرىسىنى ئىشلىتىدۇ، — دېدى بوغماققىنە قىز ئالىيە.

— مېنىڭ دادام ياپونىيىنىڭ توكلاتـ قۇسىنى ئىزدەپ يۈرگىلى نەۋاق.

— ۋاي خۇدايىم، بۇ ئەتىر، يە توكلاتقۇ ئەمەس، سىغىز كەمپۇتقۇ.

ھەممىدىن ئالىيە ئەقىللىق چىقتى. ئۇ، قىزلارنىڭ قېشىغا كېلىپ پىچىرلىدى:

— ئاپام چەت ئەللىنىڭ نەرسىلىرى قىممەت بولىدۇ، دەيدىغان، بىزنىڭ بۇ پۇ ـ لىمىزغا ئۇ كەمپۇتتىن نەچچىسى كېلەر؟

— ئالتىسى كېلەر.

— ياقلا، كەلمەيدۇ.

— سوراپ باقايلى.

ئۇلار تەكلا دېگۈدەك سوراشتى:

— ئاكا، بۇ سىغىز كەمپۇتنىڭ بىر دانىسى نەچچە پۇل؟

— ئالتە يېرىم موچەن.

— ھە!؟

ئۇلار ھەيران بولغانلىقتىن كۆزلىرى چەكچىيىپ، ئېغىزلىرى لاتىن يېزىقىدىكى O ھەرپىدەك ئېچىلىپ قالدى. ئۇلارنىڭ بارى ـ يوق پۇلى پەقەت ئالتە يېرىم موچەن تۇر ـ سا، ئالتە يېرىم موچەنگە بىر تال سىغىز كەمپۇت كەلسە، ئەمدى ئۇنى قانداق ئۇ ـ لۇشۇش كېرەك؟

— ئالامىسلەر ـ ئالمامىسلەر، — دېدى مال ساتقۇچى زېرىككەندەك ئەسنەپ.

قىزلار ئالدىراپ قېلىشتى. ئالمىسا قانداق بولىدىكەن. بىراق كەچكىچە ئېغىز ـ لىرى بىكار تۇرسا زېرىكىمەمدۇ؟ بۇگۈن تېخى ھەر بىرىمىز بىر تالدىن سىغىز كەم ـ پۇت چاينايمىز دەپ بەكمۇ خۇشال بولۇش ـ قان ئەمەسمىدى.

— ئالايلى.

— باشقا ماگىزىندىن ئىزدەپ باقايلى.

— ياق، دەرسكە كېچىكىپ قالىمىز.

ئۇلار نېمە قىلارىنى بىلمەي گاڭگـ راپ قېلىشتى، ئاخىرى گۈھەرىيە مال ساتـ قۇچى يىگىتتىن سوردى:

— ئاكا، ئۇ كەمپۇت قانچىلىك چوڭ؟

— مانا، كۆرۈڭلار، — دېدى يىگىت بىر تال شاكىلاتچىلىك نېپىز كەمپۇتنى قىزلارغا كۆرسىتىپ، كەمپۇت پارقىراق، ئىپسىل قەغەزگە ئورالغاندى. مال ساتقۇچى كەمپۇتنى پۈكەي ئۈستىگە قويدى ۋە قىز ـ لارنى قىزىقتۇرماقچى بولغاندەك قوشۇپ قويدى:

— تەمى بەك تاتلىق، رەڭگى ئۈز ـ گىرىدۇ. ئاخىرىغىچە تەمى كەتمەيدۇ.

قىزلار قىزىقىپ قالدى، ئۇنىڭ ئۈستـ گە ئالتە موچەنلىك سىغىز كەمپۇت توققۇز پۈكلۈك كەمپۇتتىن خېلىلا يوغاندى. ئالـ تەيلەن بۇلۇشۇپ چاينىسا قانداق بولىدى ـ كىن، يېتەمدىكىن، يېتىدىغاندەك تۇرىدۇ.

شۇنداق قىلىپ قىزلار يانچۇقلىرىدىكى پۇللىرىنى چىقىرىشىپ، بۇ قىممەتلىك سىـ غىز كەمپۇتنى سېتىۋېلىشتى ۋە ئادىللىق بىلەن ئالتىگە بۇلۇپ ئېغىزلىرىغا سېلىشتى.

پاھ، نېمىدىگەن تاتلىق، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى خۇشاللىقتىن چاقنىدى.

مانا بۇلارمۇ چەت ئەللىنىڭ نەرسىلىرـ نى سېتىپ ئېلىشتى. ئەمدى بۇنى سىنىپـ تىكى قىزلارغا كۆرسىتىپ، راسا ماختىنىدـ غان، تارسىلدىتىپ چاينىپ، شار چىقىرىپ تازا ئاتىدىغان بولۇشتى ـ دە.

قىزىق ئىش، نەچچە مىنۇتتىن كېـ يىن ھەممىسى توختاپ، بىر ـ بىرىسىنىڭ

ئاغزىغا تىكىلىشتى.

— هەي، مېنىڭ سېغىز كەمپۈتۈم ئېغىزىمدا تۈگەپ كەتتى - غۇ.

— مېنىڭمۇ.

— مېنىڭمۇ.

— تاتلىقى تۈگەپ، چاينايدىغان يېرى بۇغدايچىلىكلا قالدى.

مېنىڭ ئۇنچىلىكمۇ قالمىدى.

— هە، مېنىڭمۇ.

ئۇلار تىللىرىنىڭ قىپقىزىل ئۇچىنى بىر - بىرىگە كۆرسىتىشتى. راست، رەڭگى ئاقتىن قىزىلغا ئۆزگەرگەن سېغىز كەمپۈت هەممىسىنىڭ تىلىنىڭ ئۇچىدا بۇغداي دانىسىدىنمۇ كىچىكرەك بولۇپ قالغاندى. ئۇنى ئەمدى پۈدەپ شار چىقىرىپ ئوينىغىلىمۇ، ياكى قاس چىقىرىپ ئاتقىلىمۇ بولمايتتى.

دىۋانىنىڭ قاپىقى

ئازاتنىڭ ئۆيى مەكتەپنىڭ يېنىدا ئىدى. لېكىن ئۇ مەكتەپتە ئوقۇمايتتى. مومىسىنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇنىڭ مەكتەپكە كىرىشىگە ئىككى قاپاق پىششىقى بار ئىكەن. ئۇ، قاپاقلارنىڭ پاتراق پىششىنى، ئۆزىنىڭ مەكتەپكە پاتراق بېرىشنى ئارزۇ قىلاتتى، ئۇ هەر كېچىسى دەپتەر - قەلەملەرنى چۈشەپ چىقاتتى. ئەتىسى چۈشىدە خەت يازغان دەپتەر - قەلەملەر ئېسىگە كېلىپ، يۈرىكى ئېچىشىپ كېتەتتى، هەي، ئوڭۇم بولۇپ قالسىچۇ، دەيتتى ئۇ خورسىنىپ.

بۇگۈن مومىسى ئۇنىڭغا هويلىدا ئولتۇرۇپ چۆچەك ئېيتىپ بەردى. بىر پەستىن كېيىن مومانىڭ كۆزى ئۇيقۇغا كەتتى. ئۇ ئاستاغىنە هويلىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، غىپىدە تالاغا چىقىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ نېرىسىدا بىر قېرى دىۋانىنىڭ ئۆيى بار ئىدى. قېرى دىۋانە هەر كۈنى ئىشىك ئالدىدا ئۇزۇن هاسىسىنى يېنىغا قويۇپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا بىر قاچىمۇ بار بولۇپ، ئۆتكەن - كەچكەنلەر ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ پارچە - پۈرات پۇللارنى تاشلاپ بېرەتتى. ئۇنىڭ ئىككىلا كۆزىدە ئاق بار ئىدى. ئۇنىڭ كۆزى كۆرمەيدۇ، دەيتتى مومامىز لېكىن ئازات مومىسىنىڭ گېپىگە ئىشەنمەيتتى. چۈنكى قېرى دىۋانە ئۇنى تونۇيتتى.

— ئازات بالامۇ سەن، — دېدى ئۇ ئازات يېنىغا كېلىشىگە.

— هەئە، سەن مېنى قانداق بىلىۋالدىڭ؟

— سەكرەپ مېڭىشىڭدىنلا بىلىۋالدىم.

— سېنىڭ كۆزۈڭ كۆرەمدۇ؟

— مېنىڭ كۆزۈم ياخشى بالىلارنىلا كۆرىدۇ، يامان بالىلارنى كۆرگۈسى كەلمەيدۇ.

— هە، مۇنداق ئىكەن - دە، — دەپ ئويلىدى ئازات ۋە يانچۇقىدا ئانىسى بىگگور ئېلىپ يېيىش ئۈچۈن بەرگەن بەش تىيىننى ئالدى - دە، بىردەم قىيالمىغاندەك توتۇپ تۇرۇپ، ئاندىن دىۋانىنىڭ ئالدىدىكى قاچىغا تاشلىدى.

دىۋانە ئۇنىڭدىن سوردى:

— پۇلۇڭنى نېمىشقا ئۆزۈڭ خەجلىمەي ماڭا بەردىڭ؟

— بۇگۈن بىگگور يېگۈم يوق، — بالا دىۋانىنى ئىشەندۈرمەكچى بولغاندەك قوشۇپ قويدى، — بۇگۈن هاۋا سوغۇق، بىگگور يېسەم توڭلاپ كېتىمەن.

دۋانە كۇلۇمسىرىدى، بالىنىڭ ھاۋا سوغۇق دەپ يالغان ئېيتقىنىنى يۇزىگە سالمىدى.

— بوۋا، بۇگۈن سەن ھېچقانچە پۇل تاپالماپسەن، — دېدى ئازات.

— ھەئە بالام، بۇگۈن بۇ يەردىن ئادەملەر ئانچە ئۆتمىدى ئەتىمالىم.

— سەن كىشىلەركۆپ ئۆتىدىغان بازارغا بېرىپ ئولتۇرساڭ بولمامدۇ؟

— باراي دېسەم ئۆتكەنكىدەك ماشىنىغا ئورۇلۇپ كېتەمدىمەنكىن دەپ قورقىمەن، — دېدى بوۋاي.

بالا بېشىنى قاشلاپ بىر دەم ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى.

— ھەي بوۋا، بوۋا، مەن سېنى يېتىلەپ بازارغا ئاپىرىپ قويايي.

— كەچتە قانداق كېلىمەن؟

— مەن ئەكېلىپ قويىمەن.

بوۋاي بالىنىڭ كۆڭلىنى چۈشەندى، ئۇ ئورنىدىن تۇردى. مىس تاۋۇقنى قولىغا ئېلىپ، ئۇزۇن تايىقنى كۆتۈردى، بالا تاياقنىڭ بىر ئۇچىنى تۇتۇپ ئالدىدا يول باشلاپ ماڭدى.

— بالام، يولنىڭ چېتىدە ماڭغىن.

— ماقۇل.

بالا دېگىنىدە تۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن ھەر كۈنى كىشىلەر ئۇلارنى يولدا كۆرىدىغان بولدى. ھاسا تاياقنىڭ ئۇچىنى بالا، بېشىنى دۋانە تۇتقان ھالدا ئەتىگەن بازارغا بېرىپ كەچتە بىللە قايتىشاتتى.

بىر كۈنى بالا بوۋاينى يېتىلەپ ئۆيگە ئېلىپ كەلدى. بالا بۇ چاققىچە ئۆيىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ باقمىغانىدى. بۇگۈن بوۋاي ئۇنى ئۆيىگە تەكلىپ قىلدى، بالا ئۇنىڭ ۋەيرانە كەپىسىگە كىردى، بوۋاي بىر تۇگۇچنى ئاختۇرۇپ، ئۇنىڭدىن بىر نەچچە دانە قاپاقنى ئالدى. قاپاقلار سىلىق، پارقىراق بولۇپ، بەك چىرايلىق ئىدى، بالا ئۇنى كۆرۈپ زوقلاندى.

— بۇ قاپاقمۇ؟

— ھەئە، غۇڭ قاپاق.

— بۇ قاپاقلار پىشقانمۇ؟

بوۋاي كۈلۈپ كەتتى.

— ئەلۋەتتە پىشقان - دە.

— مومام مېنى يەنە ئىككى قاپاق پىششىقىدىن كېيىن مەكتەپكە بارىسەن دەيدۇ.

بوۋاينىڭ كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش مەڭزىگە تامىدى. بالا يۇمران قولى بىلەن ئۇنىڭ يېشىنى سۈرتۈپ قويدى.

— بوۋا، يىغلىمىغىنا، نېمىشقا يىغلايسەن؟

— مېنىڭ دۇنيالىقتا بىر تال ئامراق قىزىم بار ئىدى، سەنچىلىك چېغىدا قىزىل چىقىپ ئۆلۈپ كەتكەن، بۇ قاپاقلارنى شۇ قىزىم ئويناتتى.

بالىنىڭ بۇرنى ئېچىشىپ، كۆزلىرىگە ياش كەلدى. ئۇنىڭمۇ بالىسى بولغان ئىكەن- دە، ئۆلۈپ كەتمىگەن بولسا بىللە ئويناي- دىكەنمىز، — دەپ ئويلىدى ئۇ.

— بوۋا، بۇ قاپاقلارنى كىمگە بېرىسەن؟

— مەن ئۆلگەندە ساڭا قالدۇرۇپ كېتىمەن.

* *

قىش كەلدى، قارلار يېغىپ، ئېرىق ئۆستەڭلەردە مۇز توڭلىدى، بالا ئېرىقتىكى مۇزدا تېيىلىپ ئويناندى، ئۇشتۇمتۇت مۇز-

نىڭ نېپىز يېرى ئويۇلۇپ كېتىپ، بالا سۇغا كىرىپ كەتتى. سۇ ئانچە چوڭقۇر ئەمەس ئىدى، بالا مۇزنىڭ گىرۋەكلىرىگە ئېسىلدى. لېكىن چىقالمىدى. بالا قورقۇپ كېتىپ چىرقىراپ يىغلىۋەتتى. بوۋاي بالىنى ئۇنىدىن تونۇۋالدى، ئولتۇرغان يېرىدىن دەرمانسىز قوللىرىغا تايىنىپ تۇردى.

— بالام ئازات، نەدە سەن؟

— مانا مەن بۇ يەردە، سېنىڭ ئالدىڭدىكى ئېرىقتا، تايىقىڭنى ئۇزاتقىنا بوۋا.

بوۋاي بالىنىڭ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇدى. ئۇ ئۇزۇن تايىقىنى بالىنىڭ ئاۋازى كەلگەن تەرەپكە ئۇزاتتى. بالا تاياققا تايىنىپ كاچكۇلدىن چىقىۋالدى.

ئازات زۇكامداپ يېتىپ قېلىپ، بىر نەچچە كۈنگىچە بوۋاينىڭ قېشىغا بارالمىدى، بىر كۈنى كىمدۇر بىرى ئىشىكنى چەكتى:

— ئازات دېگەن بالا مۇشۇ ئۆيدىمۇ؟

— ھەئە، — دېدى مومىسى ئىشىكنى ئېچىپ.

— دوقمۇشتىكى قېرى دىۋانە مۇنۇ قاپاقلارنى ئازاتقا بېرىپ قويغىن دېگەنتى.

ئازات يۈگۈرۈپ كېلىپ قاپاقلارنى ئالدى. قاپاقلار ئېغىر ئىدى، ئۇ سىلكىپ بېقىۋىدى، قاپاقلارنىڭ ئىچىدە تەڭگە پۇللار جىرىڭلىدى. بالا چۆچۈپ كەتتى.

— قاپاقلارنى بوۋاي ماڭا بەردىمۇ؟

— ھەئە.

— ئۇ نېمىشقا پۇللىرىنىمۇ قوشۇپ ماڭا بەرگەندۇ؟

ھېلىقى كىشى ئازاتنىڭ مومىسىغا پەس ئاۋازدا بىر نېمىلەرنى دېدى. بالا تەشۋىشلەندى، تۇيۇقسىز بىر نەرسە ئېسىگە كېلىپ ۋارقىرىۋەتتى:

— ئۇ ئۆلۈپ كەتتىمۇ؟ ئۇ مەن ئۆلگەندە بۇ قاپاقلارنى ساڭا بېرىمەن دېگەنىدى.

ھېلىقى كىشى بېشىنى لىڭشىتتى.

بالا قاپاقلارنى جوزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويدى، كېيىن ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتى.

ياخشى بالا

بىر بالا بار ئىدى. ئۇنىڭ بۇ يىل بەش ياشقا كىرىشىگە بەش كۈن، بەش سائەت بار ئىدى، ئۇ ناھايىتى شوخ ئىدى، ئۇنىڭ كىرمىگەن ئۆيى، چىقمىغان دۆڭى قالمايتتى. ئۇ ئۆيىدە ھېلى بۆشۈكتىكى سىڭلىسىنىڭ ئاغزىدىكى ئىمىزگىنى تارتىۋېلىپ يىغلاتسا، ھېلى ئاكىسىنىڭ تاپشۇرۇق دەپتىرىنى يىرتىپ پاخپاق ياساپ ئويناپ، ئاكىسىنى قاخشىتاتتى.

بۈگۈن ئۇئورنىدىن تۇرۇپ چېيىنى ئىچە-ئىچمەيلا ھەر كۈندىكى جېدىلىنى باشلىدى.

— كەمپۈت يەيمەن.

ئانىسى ئۇنىڭغا بىر مۇنچە كەمپۈتلەرنى بېرىپ، ئويناپ كىرىشكە چىقىرىۋەتتى. ئۇ كەمپۈتلەرنى بىردەمدىلا چايناپ يەپ بولۇپ، يەنە قايتىپ كىرىپ جېدەل قىلدى.

— پىچىنە يەيمەن.

ئانىسى ئۇنىڭغا پىچىنە تۇتقۇزۇپ، يەنە ئويناپ كېلىشكە چىقىرىۋەتتى. ئۇ پىچىنىسىنى كۆتۈرۈپ قورۇدىكى كىچىك بالىلارغا داملاتتى. ئۇلار ئۇنىڭغا پىچىنىدىن

بىرنى بىردىنى سوراپ يالۋۇردى. ئۇ، بەر-
مەي ئۇلارنى يىغلاتتى. ئۇلارنىڭ ئاپىلىرى
ئۇنى:

— جىدەلخور، نىرى بىرىپ ئوينا، —
دەپ ئىشىك ئالدىدىن ھەيدىۋەتتى. ئۇ بالا
يىغلاڭغۇ بالىلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ ئانىلىرى-
دىن رەنجىدى ۋە ئۆزلىرىنىڭ بالىلىرى
يىغلاپ جىدەل قىلسا تېخى يەنە مېنى
جىدەلخور دېيىشىدۇ، ھەتتا ئاناممۇ مېنى
جىدەلخور دەيدۇ. نەدە مەن جىدەلخور
بولاي، مەن دېگەن بىر ئوبدان بالا. باشقا
قىلار جىدەلخور. مەن تېخى جىق ياخشى
ئىشلارنى قىلالايمەن، دەپ ئويلىدى.

ئۇ كاتەكتە ياتقان توخۇلارنى تالادا
ئوينىسۇن دەپ تاياق تىقىپ قوغلاپ چىقى-
تى. توخۇلار ۋاقاقلاپ، قورۇنى بېشىغا
كىيدى. توخۇلارنىڭ ئىگىسى موماي ئۆيى-
دىن يۈگۈرۈپ چىقىپ بالىنى ھويلىدىن
قوغلىۋەتتى.

— ھەي جىدەلخور، ئەمدىلا تۇخۇم
تۇغاي دېگەن توخۇنى نېمىشقا قوغلىۋەتـ
تىڭ. سېنىڭ دەستىڭدىن توخۇلارغىمۇ
ئارام يوقمۇ؟

بالا بېشىنى قاشلىدى. بۇ قىلغان
ئىشىمۇ بولماپتۇ، جىدەلنى مەن ئەمەس،
توخۇلار قىلغان تۇرسا.

ئۇ ئىشىك ئالدىدا ئاپىتاپ سۈنۈپ
ئولتۇرغان مۇشۇكنى كۆردى، ئۇ ئۇنىڭ
دۇمبىسىنى سىيلاپ قويايي دەپ قولىنى ئۇ-
زاتتى. بىراق مۇشۇك يەنە ھەر كۈندىكى-
دەك قۇيرۇقۇمنى تۇتۇپ سۆرەمدىكىن، دەپ
ئۇنىڭغا خىقىرىدى ۋە قولىنى تاتلىۋالدى.

— يەنە مەن جىدەلخورما، — دەپ
ۋارقىرىدى ئۇ مۇشۇككە، — سەن مېنى تانـ
لىۋالدىڭ. ئەمما مەن يىغلاپ غەلىۋە
قىلدىممۇ.

ئۇ ئۆيگە كىرىپ ئانىسىغا ھال ئېـ
يىتتى: ھەممىسى مېنى جىدەلخور دەپ
ھەيدىۋېتىدۇ، مۇشۇكمۇ مېنى تاتلىۋالدى.
مەن جىدەل قىلمىدىمغۇ.

ئانىسى ئۇنى بەزلەپ، ئۇنىڭغا «ياخشى بالا»
دېگەن رەسىملىك كىتابچىنى بەردى. ئۇ، رەسىم-
دىكى بالىدەك ياخشى بالا بولماقچى بولدى.

ئۇ شۇنداق قىلدى. يانچۇقىدىن
كەمپۈت ئېلىپ، يىغلىغان كىچىككىنە قىز-
چاققا بەردى. قىز يىغىسىدىن پەس بولدى.
قىزنىڭ ئاپىسى ئۇنى سۆيۈپ قويۇپ، ياخـ
شى بالا، دېدى. ئۇ ئاپىسى بەرگەن
ناننى مۇشۇككە چاينىاپ بەردى. مۇشۇك
ئۇنىڭ بىلەن ئوينىدى.

ئۇ ئاخشىمى مومايىنىڭ توخۇلىرىنى
كاتەككە سولاشقا يارىدەملەشتى. موماي ئۇ-
نى، چوڭ يىگىت بولۇپ قاپسەن، دېدى.

ئۇ خۇشاللىقىدا جاھانغا پاتماي قالـ
دى. ئۇ ئەمدى جىدەلخور ئەمەس، چوڭ
بولۇپ قالغان ياخشى بالا ئىدى.

مەسئۇل مۇھەررىر ھارەم ئىبراھىم

قۇربان توختى

ئىككى كوچا

(ھېكايە)

بىزنىڭ مەھەللە ئۇزۇن كوچا ۋە توغرا كوچا دەپ ئىككىگە ئايرىلغان. پۈتۈن مەھەللىدە 50 ئۆيلۈق ئادەم بار دېسەك، بۇنىڭ ئوتتۇزى ئۇزۇن كوچىغا، قالغان يىگىرمىسى توغرا كوچىغا جايلاشقان. بۇ مەھەللىنىڭ ئادەملىرى بەكمۇ ئىناق ئۆتىدۇ. ھەممىمىزنىڭ ئاتا ـ ئانىلىرىمىز، ئاكا ـ ئاچىلىرىمىز توي ـ تۆكۈن، نەزىر ـ چىراغلاردا بىر داستىخاندا ئولتۇرۇشىدۇ، ئانىلىرىمىز بىر ـ بىرىمىزنىڭ ئۆيلىرىدىن ھىچ تارتىنمايلا تۇز ـ خېمىتۇرۇچلارنى ئۆتنەيېرىم قىلىشىپ ئىشلىتىدۇ، بۇنىڭغا يارىشا بىز بالىلارمۇ بىر ـ بىرىمىزگە بەكلا ئامراق، مەكتەپكە بىللە بېرىپ، بىرگە قايتىمىز. ئاخشاملىرى بىللە ئوينايمىز.

بىر كۈنى بىز ئوتتۇزغا يېقىن بالا مەكتەپتىن كېلىۋېتىپ بىر كىچىك ئېرىق بويىدا ئولتۇرۇشتۇق، بىز خۇددى قۇشقاچىتەك ۋىچىرلىشاتتۇق. تېخى ھەر چوڭ ئىشلار توغرىسىدىمۇ تالاش ـ تارتىش قىلىشاتتۇق. گەپ بىز كۆرگەن كىنو ئۈستىدە بولۇۋاتقاندا مېنىڭ ئېسىمگە بىر ئىش كېلىپ قالدى ـ دە، شۇنىڭ بىلەن:

ـــ ھەي ئاغىنىلەر، ـــ دېدىم پاراڭنى ئالدىراپ بۆلۈپ، بالىلار جىم بولۇپ ئاغىزىمغا قاراشتى: ـــ قۇرۇق گەپ ساتماي يېڭى ئويۇن چىقىرايلى، بىرەر كىنونى دورىمايمىزمۇ؟

بالىلار ھەيرانلىقتا ماڭا قاراپ بىر دەم تۇرۇشقاندىن كېيىن:

ـــ ھە، كىنونى قانداق دورايسەن؟ ـــ دەپ چۇقۇراشتى.

ـــ «ۋارتنىڭ سارايېۋنى قوغدىشى» دېگەن كىنودىكىلەرنى دوراپ جەڭ قىلمايمىزمۇ؟

ـــ قانداق قىلىپ قېنى، دەپ باقە: ـــ دېيىشتى بالىلار.

مەن سۆزلەپ بىر ھازا چۈشەندۈردۈم، ئاندىن، ئوقلىرىمىزنىڭ ئورنىغا كىچىك چالما ئىشلىتىمىز، يالغان مۇشتلىشىمىز، ئۇزۇن كوچىنىڭ بالىلىرى «پارتىزان» بولسۇن، قىسقا كوچىنىڭ بالىلىرى «دۈشمەن» بولسۇن، دېدىم. بىزنىڭ ئۆي ئۇزۇن كوچىدا بولغاچقا، مەن «پارتىزان» لارغا تەۋە بولاتتىم، شۇنداق قىلغاندا جىڭ ۋارتنىڭ رولىنى ئالالايتتىم، بالىلار بىردەم چوقىرىشىپ، ئاندىن جىم بولۇشتى، مەن «پارتىزان»لار تەرەپكە ئۆزۈمنىڭ جىڭ ۋارت ئىكەنلىكىمنى ئۇقتۇرۇپ، باشقا رولىلارغا بالىلارنى ئايرىپ چىقتىم.

ئويۇنىمىز باشلاندى، بۇ بولۇپمۇ جەڭ كۆرۈنۈشلىرىگە كەلگەندە ئويۇنىمىز شۇنـ

داق قىزىپ كەتتىكى بالىلار راستىنلا ئۆزلىرى نى كىنودىكى قەھرىمانلاردەك ھېس قىلىپ، بىر - بىرىگە شىددەتلىك «ئوق» ياغدۇراتتى. كىچىك چالمىلار بارغانسېرى يوغىناپ، چوڭ - چوڭ چالمىلارنىمۇ ئېتىشقا باشلىدۇق. بىر - بىرىمىزگە تېگىپ كېتىشتىن ساقلىنىشنى ئۇنتۇپ رەسمىي چەنلەپ ئۇرۇپ ئاتاتتۇق. چالمىلار گاھىدا قۇلاق تۇۋىمىزدىن، گاھىدا بېشىمىزنىڭ ئۈستىدىن غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كېتەتتى. بىردە «پارتىزان» لار «دۇشمەن» لەرنى سۈرۈپ كېتەتتۇق، بىردە ئۇلار بىزنى سۈرۈپ كېلەتتى. ئويۇن ئەۋجىگە چىقىپ، ئاخىرى «پارتىزان» لار ئېگىز مونار ئۈستىگە چىقىۋېلىپ، «دۇشمەن» لەرنى توپقا تۇتىدىغان كۆرۈنۈشنى ئويناۋاتقىنىمىزدا، ئۇشتۇمتۇت بىر كېلىشمەسلىك يۈز بەردى:

مەن بىر ئېگىز دۆڭلۈككە چىقىۋېلىپ «دۇشمەن» لەرگە «ئوق» ياغدۇردۇم. «دۇشمەن» تەرەپ ئاخىر، ئاجىز ئەخمەق بولۇپ بېرىشى كېرەك بولغانلىقتىن بىز تەرەپكە ئانچە «ئوق» چىقارمايتتى. ئۇشتۇمتۇت مەن ئاتقان مۇشتەك بىر چالما ئۇچۇپ بېرىپ «دۇشمەن» تەرەپتىن مۇسا قارىنىڭ كۆزى بىلەن مەڭزى ئارىلىقىغا جاڭ قىلىپ تېگىپ كەتتى، مۇسا شۇ زامات ئوڭدا چۈشتى، ئېتىشىش قايناۋاتقان قازانغا سۇ قۇيغاندەك بىردىنلا توختاپ قالدى. بالىلار ئۆز ئورۇنلىرىدا جىم تۇرۇپ قېلىشتى. مەن دەككە - دۇككىگە چۈشتۈم ۋە مۇسا قارىي تەرەپكە قاراپ ماڭدىم، قالغان بالىلارمۇ دۇرۇلدەپ كېلىشكە باشلىدى، بالىلارنىڭ ھەممىسى ماڭا مەختەك قادىلىپ تۇراتتى. مەن ئەھۋالنىڭ راستىنلا چاتاق ئىكەنلىكىنى بىلىپ دەرھاللا:

— ئۇ چالمىنى مەن ئاتمىدىم، باشقىلار ئاتقان بولسا تېگىپ كەتكەندۇ، — دېدىم، يالغان سۆزلىگەنلىكىم ئۈچۈن يۈرىكىم تېخىمۇ دۈپۈلدەپ كەتتى، مەن بالىلارغا قارىدىم، ئۇلار دەھاللىقا بىر نېمە دېيەلمەي بىر - بىرىگە قارىشىپ قالدى.

مەن تېخىمۇ كۈچەپ خۇپسەنلىك بىلەن:

— قايسىڭلار ئاتتىڭلار؟ ئاتقان بولساڭلار مەن ئاتتىم دېسەڭلار بولىدىغۇ، — دېدىم، بالىلار جىم تۇرۇشاتتى.

— ھەممىدىن بەك ئاتقىنى سەن، چوقۇم سېنىڭ ئاتقان چالماڭ تېگىپ كېتىپتۇ جۇمۇ، — دېدىم مەن ئارىمىزدىكى ئەڭ ياۋاش دايىمغا دۆڭگەپ، بىچارە دايىم مەندىن قورقىدىغان بولغاچقا گەپ قىلالماي دۇدۇقلاپ «مەن... مەن ئاتمىدىم» دېگىنچە يىغلاپ كەتتى. ھەي ياۋاشەي، دېدىم ئىچىمدە، دايىم راستىنلا ئۆزى ئاتقاندەك بالىلارغا قارىيالماي تىرىشقىنى تاتلىغىنىچە يەرگە قاراپ تۇراتتى، مۇسا قارىي يىغلاپ تۇرۇپ:

— خەپ دايىم، سېنى ئاپامغا دېمەيدىغان بولسام، — دېدى - دە، كۆزلىرىنى ئۇۋۇلغان پېتى يۈگۈرۈپ ئۆيگە چاپتى.

— دايىم، بىر يەرگە مۆكۈنۈۋال، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلغان بولۇپ، — ھېلى ئاپىسى ياكى ئاكىسى كەلسە سېنى ئۇرۇپ قويمىسۇن.

— چالمىنى مەن ئاتمىغان تۇرسام، — دېدى ئۇ بوش ئاۋازدا.

— سەن ئاتمىساڭ كىم ئاتاتتى؟ مەن ئاتقان چالمىلارغۇ باشقا ياقلارغا چۈشكەن، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا ئالىيىپ. بىر چاغدا مۇسا قارىي ئاكىسىنى باشلاپ كەلدى. مەن

دەرھال ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ دايىمنى چېقىشتۇردۇم. مۇسا قارىينىڭ ئاكىسى كەلگىنىچە دايىمنىڭ كاچىتىغا بىرنى سېلىپ، قورسىقىغا بىرنى تېپىپ، ئۇنى يەرگە دومىلىتىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن دايىم ۋايجانلاپ تۇرۇپ: خەپ توختاپتۇر، ئاتامنى باشلاپ كەلمەيدىغان بولسام، دېگىنىچە كېتىپ قالدى. بىردەمدىن كېيىن دايىمنىڭ داۋىسى چىرايى ئۆڭگەن ھالدا تېز - تېز مېڭىپ كەلدى - دە، مۇسانىڭ ئاكىسى بىلەن تۇتۇشۇپ كەتتى، ئۇلار ياقىلىرىنى سىقىشاتتى، گاھىدا مۇشت ئېتىشاتتى. ھەش-پەش دېگۈچە ھەر ئىككىسىنىڭ ئاغزى - بۇرۇنلىرى قىپقىزىل قانغا بويالدى، يۈزلىرى كۆپكۆك ئىششىدى. بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان مەھەللە كىشىلىرى يۈگۈرۈپ كېلىشتى ۋە مىك تەسلىكتە ئۇلارنى ئاجراتتى، ئەمما ئاجرىتىش جەريانىدا كىشىلەر «ئۇزۇن كوچىلىقلار»، «توغرا كوچىلىقلار» دېيىشىپ گەپ تەگمىشىپ قېلىشتى. پاراڭ ئۇلغىيىپ كېتەي دېگەندە، مەسچىتنىڭ ئىمامى ئارىغا چۈشۈپ، ئاپىئاق ساقالىلىرىنى تىترىتىپ تۇرۇپ سۆزلەپ كەتتى:

— ئى، خۇدا، جامائىتىمىزنىڭ كۆڭلىگە ئىنساب بەرگەيسەن! ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن تارتىپ بۇگۈنگىدەك ئۇزۇن - كوچا، توغرا كوچا دەپ مەھەللىمىزنى ئىككىگە ئايرىغان ئىش بولۇپ باقمىغان. ئاغزىمىزغا كەلگەننى جۆيلۈمەيلى. بۇنداق ئايرىمىچىلىق، بۆلگۈنچىلىك قىلىشساق ئەجدادلىرىمىز گۆرىدە تىك ئولتۇرۇشىدۇ، خۇدا قىلغىنىمىزنى راۋا كۆرمەيدۇ. بالا ئارىسىغا كىرمەي ئەپ - ئىناق ئۆتەيلى جامائەت!...

شۇ چاغدا بىر توپ بالىلارنىڭ ئاتامغا بىرنىمىلەرنى دېگەنلىكىنى كۆرۈپ قالدىم، بىردىنلا يۈزلىرىم قىزىرىپ، پۈتۈن بەدىنىم ئوت بولۇپ كۆيۈشكە باشلىدى. لاغىلداپ تىترەپ، جايىمدا تۇرالماي قالدىم. ئاتامنىڭ چىرايى ئۆڭگەن، كۆزلىرى يېرىم يۇمۇلغان ھالدا ئالدىمغا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قاچماقچى بولۇپ ئۆزۈمنى چەتكە ئېتىشىمغىلا ئۇ بىلىكىمدىن كاپىلا تۇتۇۋېلىپ كاچىتىمغا قاتتىق بىرنى سالدى، كۆزۈمدىن ئوت چاقناپ، بېشىم پىرلا قىلىپ قالدى. بىر چاغدا قۇلىقىمغا ئاتامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

— جامائەت، ئەپۇ قىلىشسىلا، ھەممە سەۋەنلىك مېنىڭ بالامدىن ئۆتۈپتۇ! ئوبۇننىمۇ شۇ بىرىنچى بولۇپ باشلاپتۇ، چاتاق تېرىپ يالغانچىلىقنىمۇ شۇ قىلىپ ئۆز ئەيبىنى باشقىلارغا ئارتىپ قويۇپتۇ. جامائىتىمىزگە، مەھەللىمىزگە كۆڭۈل ئاغرىقى تېپىپ بېرىپتۇ. مەن ئۇنى ئەدەبلەيمەن. بالامنىڭ ئوساللىقى ئۈچۈن ناماقۇل بولۇپ جامائەتكە مەن چاي بېرەي!

مەن سەل ھوشۇمغا كېلىپ قارىسام ئۇلار ئەپۇچانلىق ئۈچقۇنلىرى چاقنىغان كۆزلىرىنى بىزگە تىكىپ قاراپ تۇرۇشۇپتۇ، مەن خىجىللىقتىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم ھەم ئاتامنىڭ راستچىللىقىدىن تەسىرلىنىپ، ئۆزۈمنى ئاتامنىڭ قۇچىقىغا تاشلاپ ھۆڭرەپ يىغلاپ تاشلىدىم.

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان

ماخموت مۇھەممەت

يۇمرانلارغا يۇمران مىسرالار

يوپۇرماق

دوستۇم گۈلنى ماختايدۇ،
يوپۇرماققا باقمايدۇ.
يوپۇرماقلار بولمىسا،
گۈللەر قانداق ياشنايدۇ.

باغدا گۈللەر چاقنايدۇ،
غۇنچىلىرى شاخلايدۇ.
يوپۇرماقلار بولغاچقا،
گۈللەر خۇش خۇي ياشنايدۇ.

ۋەتەن گۈيا قىزىلگۈل،
بىزلەر سانسىز يوپۇرماق.
تەك ياشنايمىز، كۆكلەيمىز،
شۇنچە گۈزەل، خۇش پۇراق.

بىز ھەممىمىز چىرايلىق

سەن چىرايلىق، مەن چىرايلىق،
بىزلەر چىرايلىق.
مەكتىپىگە ماڭغان قارا
كۆزلەر چىرايلىق.

سەن چىرايلىق، مەن چىرايلىق،
دوستلار چىرايلىق.
ئەلاچىلار سىپىدە بىز
قاتار چىرايلىق.

سەن چىرايلىق، مەن چىرايلىق،
ھەممە چىرايلىق.
ساغلام ئۆسۈپ يېتىلەيلى،
يەنە چىرايلىق.

بىز، بىز، بىز

بىز بۇلبۇل، بىز كاككۇك،
باغدا سايرايمىز.
بىز غۇنچە، بىز مايسا،
تاڭدا ياشنايمىز.

بىز ئالىم، بىز شائىر،
كىتاب يازىمىز.
بىز جەڭچى، بىز باتۇر،
ئالغا باسىمىز.

بىز ناخشا، بىز دەريا،
ئۇرغۇپ ئاقىمىز.
بىز ئۈمىد، بىز ئىقبال
يوللار ئاچىمىز.

پاكىز

ساغلام، تېتىك بالىلار بىز
قوللىرىمىز پاكىز،

مەكتىپىمىز، سىنىپىمىز،
يوللىرىمىز پاكىز.

ئەدەب، ئەخلاق بىزگە ھەمرا،
تىللىرىمىز پاكىز.
كېلىچەكتىن ئۈمىدۋارمىز،
دىللىرىمىز پاكىز.

قايتارما:
پاكىزە، پاكىزە
ئۆسمەكتىمىز پاكىزە.

كېپىنەكلەر ئاغلاشلار

قىزىل - قىزىل لاللار
باغدا ئىچىلدى.
ئوماق - ئوماق بالىلار
باغقا يىيىلدى.

قايسى بالا، قايسى گۈل،
بىلىپ بولمايدۇ.
كېپىنەكلەر ھەيرانە،
ئۇچۇپ تىنمايدۇ.

تۇرسۇن قۇربان

كېپىنەكلەر، قونۇشلار،
ھەممىمىز غۇنچە.
ئانا ۋەتەن بېغىدا
ياشنايمىز شۇنچە.

يېڭى ناخشا

يېڭى ناخشا ئۆگەندۇق
دوستلار بىلەن بەس - بەستە.
ياڭرىتىمىز داۋاملىق
شۇ ناخشىنى ھەۋەستە.

ناخشىمىزدا كۈيلىنەر
يېشىل ئانا تەبىئەت.
ناخشىمىزدەك سۆيىمىز
گۈزەللىكنى تا ئەبەت.

قايتارما.

يېشىل ئانا— تەبىئەت،
سۆيۈملۈكتۇر تائەبەت.

چۈچۈك مىسرالار

ئاق قۇ بىلەن سۆھبەت

ئۇچۇۋاتقان ئاق قۇغا
قاراپ قالدىم ھەۋەستە.
توختاپ ئۆتسە يېنىمدا
تۇتاي دېدىم گۈلدەستە.

سەپىرىڭىز قاياققا
دېدىم يەنە ھۇرمەتتە.

چۈشسە ئىدى كۆلچەككە،
بولاتتىم مەن سۆھبەتتە.

رەنجىدىڭمۇ يۇرتۇمدىن،
رەنجىدىڭمۇ يا مەندىن،
تۇرۇپ قالساڭ بۇ يەردە
مەمنۇن ئىدىم مەن سەندىن.

تەسىر قىلغاچ بۇ سۆزۈم
ياندى ئاق قۇ ئارقىغا.

Altun9

يېتىپ كەلدى بىردەمدە
ئۆيىمىزنىڭ ئالدىغا.

مەن ئۆگزىدە، ئۇ كۆكتە
بولدۇق بىر پەس سۆھبەتتە.
دېدى ئاق قۇ: بۇ يەردە
تەبىئەت دەرد - كۈلپەتتە.

دېدى يەنە: سوئالىڭ
بەك ئورۇنلۇق - ئورۇنلۇق.
بىراق بۇ يەر ئورمانسىز
كۆلسىز،
قۇملۇق،
قۇيۇنلۇق.

يوق بۇ يەردە بۇ كۈندە
مەن ئويلىغان كۆل، ئۆستەڭ.
بۇ تەبىئەت جازاسى،
ھەقلىق جازا،
سەن بىلسەڭ.

شۇڭا دوستۇم، بۇ يەردە
توختىمايمەن مىنۇتمۇ.
بۇ يەردە يوق سۈزۈك سۇ،
مەن يەيدىغان بېلىقمۇ.

بېرىپ شۇنداق جاۋابنى
كەتتى ئاق قۇ يىراققا.
يۇرىكىمنى ئاشۇ دەم
تولدۇرۇپ دەرد - پىراققا.

دېدىم ئاق قۇ سۆزى ھەق،
ئۇ تەبىئەت ساداسى.
بىلدىم شۇنچە قاتتىقكەن
تەبىئەتنىڭ جازاسى.

ماشىنا قىز

كۆرگەزمىدە كۆردۇممەن
بىر ئاجايىپ گۈزەلنى.
سۆزلەشلىرى بەك راۋان،
ئېيتار ناخشا - غەزەلنى.

كىمكى كەلسە ئالدىغا
خۇش كېلىڭ، دەر مۇلايىم.
تونۇشتۇرۇپ ئۆزىنى،
دەيدۇ: ئىسمىم گۈلايىم.

كىم دېسەڭلار، بۇ پەرى -
ئۆزگىچە بىر قىز بالا.
كۆرگەزمىگە كىرگەنلەر
جەلپ بولار تېز ئاڭا.

بۇ گۈزەلنى تۇغقاندۇ
قانداق ئايال،
قەيەردە؟
ياشايدىكەن ئانىسى
قايسى يۇرتتا — شەھەردە.

ھەيران بولسام شۇنداق دەپ،
خۇش خۇي بېقىپ شۇ قىزغا.
دېدى شۇئان: تۇغۇلدۇم
ئۆيدە ئەمەس،
زاۋۇتتا.

ئېلېكترون مېڭەم بار،
سۈمبۈل چاچلىق بېشىمدا.
قولۇم چاققان، پۇتۇم تېز،
يوق ھەۋەنلىك ئىشىمدا.

تېرەم ئاپئاق مېتالدىن،
تومۇرلىرىم پولات سىم.
ئوزۇقلۇقۇم توك پەقەت،
شۇڭا ئۇستۇن غەيرىتىم.

شۇندا بىلدىم بۇ پەرى
بىر ماشىنا قىز ئىكەن.

ئۆزى تېتىك ھەم چىۋەر،
سۆز - ھەرىكىتى تېز ئىكەن.

تۇغۇلۇپتۇ ئۇ بىزنىڭ
تەگرىتاغنىڭ قوينىدا.
ئانا يۇرتنىڭ ئۇلۇغۋار
ھەرىكىسى — تويىدا.

ھەمەن تىلەۋالدى

غۇنچىلار ساداسى

كەچۇرەمسىز، مۇئەللىم

گۆدەكلىكتە مەن سىزنى
نېمىشكىمۇ رەنجىتتىم،
دىل ئۆرتىنەر ئويلىسام
بۇ ئىشلارنى ھەر قېتىم.

بولسىڭىزمۇ سىز شۇنچە
سەممىي - پاك مۇلايىم.
يەتمەپتىمەن ئۇ چاغدا
قەدرىڭىزگە، مۇئەللىم.

بەكمۇ شوخلۇق قىلاتتىم،
كۆڭلىڭىزنى رەنجىتىپ.
قويغان ئىدىم بەزىدە
سىزنى ھەتتا يىغلىتىپ.

بىراق مەندىن قىلچىلىك
كەتمەيتتىڭىز ئاغرىنىپ.
بىلىم بېرىپ قېشىمدا،
يۈرەتتىڭىز ئايلىنىپ.

ئۇ چاغدىكى ئىشنى سىز
كەتسىڭىزمۇ، ئۇنتۇلۇپ.
بىراق قەلبىم ئۆرتىنەر
ھازىر مېنىڭ ئويلۇنۇپ.

مۇڭدىشىسىز ئانامدەك
مېنى ھازىر كۆرسىڭىز.
قىزىرىمەن ئالمىدەك
ئەھۋال سوراپ كۆلسىڭىز.

ئالدىڭىزدا خىجىلمەن
ئۆتكۈزگەچكە سەۋەنلىك.
ئەپۇ قىلىڭ، مۇئەللىم،
كەتتى ئەمدى گۈزەللىك.

دوست بولامسەن

ئاسماندىكى يۇلتۇزلار،
دوست بولامسىلەر مەن بىلەن.
يېنىڭلارغا چىقىمەن
قورالىنىپ پەن بىلەن.

هەر كەچىسى زوقلىنىپ
كۆك - ئاسمانغا قارايمەن.
ئىسمىگلارنى چاقىرىپ،
هەۋەس بىلەن سانايمەن.

سىرىگلارنى يۇلتۇزلار،
هەكمۇ بىلگىم كېلىدۇ.
پات يېقىندا ماڭىمۇ
يىلىم قانات بېرىدۇ.

ئاشۇ چاغدا يېتىمەن
كۆڭلىمدىكى ئارزۇ - تىلەككە.
ئەجرىم بىلەن ئورايمەن
كۆكسۇڭلارنى چېچەككە.

سورىمىسام بولامدۇ

مەكتىپىدىن كېلىپلا
ئەركىن ماڭدى ئالدىراپ،
سومكىسىنى تاشلىدى
ئۆي ئىچىگە بىر قاراپ

دېدى ئانا ئۇنىڭغا:
— بالام نەگە بارىسەن؟

تاماق يېمەي ئوينىساڭ
كېسەل - بولۇپ قالىسەن.

ئەركىن دېدى ئالىيىپ:
سوراپ نېمە قىلىسەن.
مەن، بىر كىچىك بالىدەك
دائىم تەنبىھ بېرىسەن.

— سورىمىسام بولامدۇ،
دېدى ئانا ئەركىنگە،—
بەڭباش بولۇپ كەتمەمسەن،
قويۇپ بەرسەم ئەركىگە.

مەكتىپىدىن كېلىپلا
ئالدىرايسەن ئويۇنغا.
بىرەر قېتىم كىتابنى
ئېلىپ قويماي قولۇڭغا.

تەمتىرەيسەن ئەتىسى،
مەكتىپىگە بارغاندا.
قىزارمامسەن دەرستە
تۆۋەن نومۇر ئالغاندا.

بۇ ساددىكى شېئىرلارنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى ئوسمانجان ساۋۇت

قادىر ئارسلان

ئۈرمۈش قابىسىدا

(ھىكايە)

1

ئۇ دەرەخكە يۆلىنىپ قالدى. بۇ، قاتتىق داقتۇر بىر ئەدەبسىزنىڭ سوقۇلۇپ ئۆتۈپ كېتىشىدىن ياكى رەھىمسىز مۇشتىنىڭ زەربىسى تۈپەيلىدىن ئەمەس، بەلكى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغان، بىردىنلا تېگىۋى يوق ھاڭغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك قورقۇنچلۇق، رېتىمى بۇزۇلغان يۈرەكنىڭ ئىنغىشىدەك ئازابلىق تەسىراتنى پەيدا قىلغۇچى كۆڭۈلسىز كۆرۈنۈش تۈپەيلىدىن يۈز بەرگەن ھالەت ئىدى.

ئۇ تاپتا ئۇنىڭ نۇرلۇق كۆزلىرى ئۇنىڭغا دۈشمەن بولۇپ، دۈشمەن بولغاندىمۇ ئەڭ ياۋۇز دۈشمەن بولۇپ، ئۇنى دەرەخكە يۆلىنىپ قېلىشقا مەجبۇر قىلدى، ھېلىمۇ ياخشى، ئاشۇ دەرەخ بارىكەن، بولمىسا ئۇ يەرگىلا يىقىلىپ چۈشكەن بولاتتى. ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرى كېڭەيگەن، قارىچۇقلىرى بىر نۇقتىغا تىكىلگىنىچە قېتىپ قالغاندى. چىرايى تاتارغان بولۇپ، لەۋلىرىنىڭ تىترىشىدىنلا ئۇنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى.

ئۇ بىردىنلا ئىككى قولىدا كۆزلىرىنى ئېتىۋالدى، ئۇ ۋارقىرىماقچى، توۋلىماق قىلىپ ئېيتقاندا ئېگىرىماقچى بولغاندەك ئاغزىنى ئاچتى. بىراق ئاۋازى چىقمىدى. ئۇنىڭ لەۋلىرى قىمىرلايتتى. تىلىمۇ ئۇنىڭغا بويسۇنۇشنى رەت قىلغاندەك قېتىپ قالغاندى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقلىرى ھەرىكەتكە كەلدى. ھېلىقى مۇدھىش كۆرۈنۈش غايىب بولغاندىن، كۆزلەر ئەنسىزلىك بىلەن ئۇياق ـ بۇياقتا قارىدى. كىزىپىكلەر

ئەجەبلەنگەندەك تېز - تېز لىپىلداپ كەتتى. كۆزلەر ئۆز ئىقتىدارىنى تولۇق ئىشلىتىپمۇ، غايىب بولغان بايىقى كۆرۈنۈشنى، ئىگىسىنى ھالىدىن كەتكۈزۈپ چەكسىز ئازابقا سېلىپ قويغان ئاشۇ كۆرۈنۈشنى زادىلا تاپالمىدى.

ئەمدى ئۇنىڭ باياتىن قاتتىق تورمۇزلانغان چوڭ مېڭىسى ھەرىكەتكە كەلدى. ئۇنىڭ كاللىسىدا بۇ ئوڭۇممۇ، چۈشۈممۇ؟ دېگەن سوئال پەيدا بولدى. ئارقىدىنلا تۇرلۇك - تۈمەن خىياللار ئۇنى سەلدەك بېسىپ كەلدى: «مەن نېمىنى كۆردۇم - ھە، كۆزلىرىم مېنى ئالداپ قويدىمۇ - يە؟ بۇ، كىشىلەرنىڭ بەختىنى كۆرەلمەيدىغان نىجىس شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىمۇ قانداق؟ مېنىڭ نېرۋامدا چاتاق چىقتىمۇ - يا؟ ياق، ئاھ خۇدا، بۇگۈن ماڭا كەلگەن قانداق كەلگۈلۈك بۇ؟! قايسىدۇر بىر كىتابلاردا ئوقۇغان، كىملەرنىڭدۇر ئاغزىدىن ئاڭلىغان دەھشەتلىك ئىش مانا مەن سېنىڭ بېشىڭغىمۇ كەلدىم، قانداق قىلالايسەن دېگەندەك قىلىپ، ماڭا ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتامدىغاندۇ؟ ياق، ياق، خۇدايىم ساقلىسۇن، بايا مەن چۈش كۆردۇم، ئۇ ھەرگىز ئوڭۇم ئەمەس... لېكىن، مەن ئويغاق تۇرسام، بەلكى يولدا، كىشىلەر ئارىسىدا كېتىۋاتقان تۇرسام، قانداقلارچە چۈش كۆرۈشۈم مۇمكىن؟ ئوڭۇممۇ؟ ياق! چۈشۈممۇ؟ ياق!...»

چېگىش خىياللار ئۇنىڭ كاللىسىنى قوچۇۋەتتى، ئارقا - ئارقىدىن پەيدا بولۇۋاتقان، بىر - بىرىنى رەت قىلىۋاتقان سوئال - جاۋابلار ئۇنىڭ كاللىسىغا سىغماي قېلىۋاتقاندەك، ھېلى بۇ بىچارە كاللىنى پاچاق - پاچاق قىلىۋېتىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ بېشى قېيىپ، قۇلاقلىرى ۋاڭىلداپ كەتتى. ئۇ پۈتۈن كۈچىنى ئىككى قولىغا يىغىپ، بېشىنى چىڭ چاڭگاللىۋالدى. بۇ، ئۇنىڭغا بىرئاز ئارام بەرگەندەك بولدى - يۇ، ئازابىنى يەنىلا يەڭگىللىتەلمىدى.

بالام! مېنىڭ شېرىنگۈلۈم! تۈيۈقسىز پەيدا بولغان بۇ نىدا ئۇنى بىردىنلا سەگەكلەشتۈردى، ئۇنىڭ ماغدۇرسىزلانغان بەدىنىگە كۈچ بەردى. باياتىن توختاپ قالغاندەك سېزىلگەن يۈرىكى قايتا دۈپۈلدەپ، تومۇر - تومۇرلىرىغا قان ماڭدۇردى.

شېرىنگۈل ئۆيدە بولسىلا، دادىسىمۇ ئۆيدە بولىدۇ. بايا كۆرگىنىم ئۇ ئەمەس. بۇ خىيال ئۇنى ئۈمىدلەندۈردى، ئۆيگە تېزرەك بېرىشقا ئالدىراتتى. ئۇ ئۆيى تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى.

چىرايلىق كىيىنگەن زىلۋا، گۈزەل بىر چوكاننىڭ قولىدىكى سومكىسىنى پۇلاڭلاتقىنىچە چوڭ يولدا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقىنىنى كۆرگەن يولۇچىلار ئۇنىڭغا ھەيرانلىق بىلەن قارىشىپ قالدى. يول بويىدىكى تۆمۈر رىشاتكىغا قونداقتىكى توخۇلاردەك قونۇۋېلىشقان بىر نەچچە بىكار تەلەپ ئۇنىڭ كەينىدىن ئىسقىرىتىپ، قاقاقلاپ كۈلۈشتى. لېكىن ئۇ بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنى سەزمەيتتى، ئاڭلىمايتتى. ئۇ ھويلا دەرۋازىسى ئالدىدا ئۇچرىغان قوشنىسىنىڭ قىزغىن سالىمىغا ھاسىراش ۋە باش لىڭشىتىش بىلەنلا جاۋاب بەردى - دە، ھويلىنىڭ سول تەرىپىدىكى بىناغا ئېتىلدى. بىنا ئىشىكى شىددەت بىلەن ئېچىلدى ۋە ئۇنىڭ قوپاللىقىدىن رەنجىگەندەك قاتتىق غىچىلداپ يېپىلدى. پەلەمپەيلەردىن ئاڭلانغان قاتتىق ئاياغ تىۋىشى بىناغا ئەنسىزچىلىك پەيدا قىلدى. ئۇ ئاخىرى 4 - قەۋەتكە چىقتى، چىقتى - يۇ، پەلەمپەي رىشاتكىسىغا يۆلەنگىنىچە ئۇرۇپلا قالدى. بۇدۇر چاچلىق قورچاقنى قۇچاقلىـ

AltunOq

غان بەش ياشلىق قىزى شېرىنگۈل ئىشىككە يۆلەنگىنىچە تۈگۈلۈپ ئولتۇراتتى. كارىدۇر-دىكى چىراغ نۇرىدا ئۇنىڭ يۈزىدىكى ياش يۇقى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. خۇددى چوڭ كىشىلەردەك يەرگە كۆز تىككىنىچە خىيالغا پاتقان شېرىنگۈل ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ بېشىنى كۆتۈردى - دە، ئاپىسىنى كۆرۈپ ئورنىدىن ئىتتىك تۇردى ۋە قور-چىقىنى تاشلىۋېتىپ، غۇلىچىنى يايغىنىچە ئۇنىڭغا ئېتىلدى.

— ئاپا!...

— بالام، جېنىم بالام!...

ئۇ بالىنى قۇچىقىغا ئېلىپ، باش -كۆز-لىرىنى سىيلىدى.

ئۇدۇل ئىشىك ئېچىلىپ قوشنا ئايال چىقتى.

— ۋاي خۇدايىمەي، مەرىگۈل، نەگە كېتىۋىدىڭىز؟ سائەت ئالتە ئەتراپىدا شېرىنگۈلنى تەربىيىچىسى ئېلىپ كەپتىكەن، بالىنى ئالغىلى يا دادىسى، يا ئانىسى كەلمىدى، ئۆزۈم ئېلىپ كەلدىم، دەپ ماڭا تاپشۇرۇپ كەتتى. ئىشىكىڭلارنى ئۇرساق ھېچ سادا يوق. شېرىنگۈلنى بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ ئويناپ تۇرۇڭ دېسەم، ئۇنامدىغان... ئىشىكىڭلارنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇۋېلىپ يىغلاپ، زادىلا قوپقىلى ئۇنىمىدى. توۋا، توۋا، مۇنداقمۇ بىپەرۋا بولامسىلەر. مۇراتچۇ، ئۇ نەگە كېتىۋىدى؟

بوينىنى قىسىپ بىچارىلەرچە ئولتۇرغان شېرىنگۈلنى كۆرۈپ ئىچى سىيرىلغان، ئۇنى باغرىغا بېسىپ بايىقى كۆڭۈلسىز كۆرۈنۈشنى ئۇنتۇغان مەرىگۈل قوشنىسىنىڭ سۆزى بىلەن يەنە مۇراتنى ئېسىگە كەلتۈردى. مۇرات ئۆيگە كەلمەپتۇ - دە، دېمەك، بايىقى كۆرگىنىم... بۇ خىيال ئۇنىڭ يۈرىكىنى باشقىدىن سىقىرىتىپ، بېشى قايغاندەك بولدى. ئۇ ناھايىتى تەسلىكتە ئۆزىنى ئوڭشاپ، ئۆينىڭ ئىشىكىنى ئاچتى ۋە شېرىنگۈلنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كىردى. ئۆزىگە ھەيرانلىق بىلەن قاراپ قالغان قوشنا ئايالغا:

— سىزنى ئاۋارە قىپتىمەن، رەھمەت، — دېگەن سۆزنى ئارانلا ئېيتالىدى.

ئۇ ئۆيگە كىرىپلا سافاغا ئۆزىنى تاشلاپ ئولتۇرۇپ قالدى.

— ئاپا، چىراغنى يېقىۋېتەيلىچۇ، ئۆي قاپقاراڭغۇ، مەن سېنى كۆرەلمەيۋاتىمەن، مەن ياقالايمەن، مەن يېقىۋېتەي - ھە، ئاپا، — شېرىنگۈل چۈڭۈلداپ سۆزلىگىنىچە ئۇنىڭ قۇچىقىدىن چۈشۈپ، چىراغنىڭ يىپىنى تارتىۋەتتى.

پاللىدە يانغان چىراغ ئۆي ئىچىنى يوپيورۇق قىلىۋەتتى. مەرىگۈل گويا يۇنى سەزمىگەندەك بىر نۇقتىغا تىكىلگىنىچە قېتىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قۇيۇلۇۋاتقان ياش سۈپسۈزۈك مەڭزىنى يۇماقتا ئىدى. ئىككى قولى ئۇنىڭ سەل ئۇچلۇق ئېڭىكىنى تىرەپ تۇرمىسا، بېشىنى ھېلىلا يەرگە چۈشۈپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلاتتى.

— ئاپا، سەن يىغلىدىڭما؟ — شېرىنگۈل يىغلامسىرىغان ھالدا ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە يۇمران قوللىرى بىلەن مەرىگۈلنىڭ يۈزىنى سۈرتۈشكە باشلىدى، — نېمىشقا يىغلايسەن؟ سەن ماڭا يىغلاڭغۇ بالا ئەسكى بالا دېگەنتىڭغۇ. يىغلىمىغىنا، بولمىسا ئەسكى ئاپا بولۇپ قالىسەن. قارىغىنا، مەن يىغلىمىدىم، بايىمۇ يىغلىمىدىم.

مەرىگۈل قىزىنىڭ گەپلىرىدىن ئېسىنى يىغقاندەك بولۇپ ئۇنى باغرىغا بېسىپ، قاپقارا بۇدۇر چاچلىرىغا يۈزىنى ياقتى. ئۇ،

يېشىنى توختىتالمىدى، ئۇنىڭ يېشى شېرىنگۈلنىڭ چېچىنى هۆللەشكە باشلىدى.

بايا كۆرگىنىم راست ئىكەن، — دەپ ئويلىدى ئۇ يۈرىكى سىقىلغان هالدا، — خاتا كۆرمەپتىمەن. بايىقى بىر - بىرىگە چاپلاشقىنىچە كېتىشۋاتقان ئاشۇ بىر جۈپ ئەر - ئايالنىڭ بىرى مۇرات. ۋاي خۇدايىمەي، بۇ نېمە ئىش؟ بۇ بىر بەختسىزلىكنىڭ باشلىنىشىمۇ ياكى ئاللىقاچاندىن بېرى يۈز بەرگەن بەختسىزلىكنىڭ ماڭا ئەمدى كۆرۈنۈشىمۇ؟ توۋا، مېنىڭ بىلەن ئالتە يىلدىن بۇيان ئىناق، مۇھەببەتلىك ئائىلە تۇتۇپ كەلگەن مۇرات شۇنداق ئادەم بولسا- هە؟ مەن چۈشتە ئۇنىڭغا، كەچتە چوڭ ئۇيگە بېرىپ كېلىمەن، شېرىنگۈلنى باغچىدىن سىز ئېلىپ كېتىڭ، دېگەنىدىم، ئۇ قوللىرىدىن قاس چىقىرىپ: چاتاق يوق بېرىۋەرگىن، قونۇپ قالساڭمۇ مەيلى، بالىدىن ئۆزۈم خەۋەر ئالىمەن، دېگەنىدى. توۋا، ما ئىشنى كۆرۈڭ. هېلىمۇ ياخشى كەچ بولسىمۇ قايتىپ كەپتىمەن، بولمىسا بىچارە بالام... ئۇ قىزىنى تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلىدى.

2

شېرىنگۈل ئۇخلاپ قالدى. مەرىگۈل ئۇنىڭ يوتىنىنى ئوبدان چۈمكەپ قويۇپ، ماغدۇرسىز پۇتلىرىنى تەستە يۆتكەپ بالكونغا چىقتى. كۆكتىكى يۇلتۇزلار بىلەن كوچىدىكى چىراغلار يار كېچىسىنى ئاجايىپ گۈزەل تۇسكە كىرگۈزۈۋەتكەنىدى. ئىلگىرى مەرىگۈل مۇرات بىلەن بالكوندا بىر - بىرىگە يۆلەنگىنىچە تۇرۇپ، بۇ گۈزەللىكنى تاماشا قىلىشنى ياخشى كۆرەتتى. ئۇ كۆككە قارىدى، ئىلگىرى ئۇنىڭ بەختىدىن خۇشال بولۇپ كۈلۈشۈۋاتقانىدەك كۆرۈنىدىغان يۇلتۇزلار بۇ كېچە ئۇنىڭغا نۇر ئەمەس، ياش تۆكۈۋاتقانىدەك كۆرۈندى. ئۇنىڭ كۆزلىرى چارچاپ ياش تۆكۈشتىن توختىغان بولسىمۇ، هەسرەتكە تولغان دەردلىك قەلبى يىغلاشتىن توختىمايۋاتاتتى. ئازابلىق خىياللارنىڭ تەسىرىدىن ئۇنىڭ تېنى شۇركىنەتتى. بالكوندىن قارىغاندا، هويلا دەرۋازىسى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. مەرىگۈلنىڭ كۆزلىرى دەرۋازىغا، مۇرات كىرىدىغان ئاشۇ دەرۋازىغا تىكىلگەنىدى. ۋاقىت ئۆتىمەكتە، بىراق ئۇنىڭ كۆزلىرى ئۆزىگە تونۇشلۇق بولغان گەۋدىنى تېخىچە كۆرەلمەيۋاتاتتى.

مەرىگۈل ئۆيدىكى تام سائىتىگە نەچچە - نەچچە قېتىم قاراپ بولدى. سائەتنىڭ توختىماي چىكىلداۋاتقان ئاۋازى ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بىراق مىنۇت ستىرېلكىسى زادىلا ئالغا سۈرۈلمەيۋاتقانىدەك، بىر ئىزدا توختاپ قالغانىدەك بىلىنەتتى. ئەمما سائەت ستىرېلكىسى توققۇزنى، ئوننى، ئون بىرنى كۆرسەتتى.

ئۇنىڭ بۇ ئىشى قاچاندىن باشلانغان بولىدىغىدى؟ مەرىگۈل خېلى ئۇزۇنغىچە هېچ نەرسىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمىدى. ئۇنىڭغا مۇرات ئۆزگەرمىگەندەك، ئىلگىركىدەكلا ئۆزىگە ئامراقلىق قىلىپ كېلىۋاتقانىدەك، ئىلگىركىدەكلا كۆيۈنۈپ كېلىۋاتقانىدەك تۇيۇلدى. ياق، ياق، بايىقى كىشى ئۇ ئەمەس، هەرگىز ئۇ ئەمەس، مۇرات ئۇنداقلاردىن ئەمەس، ئېهتىمال مەن خاتا كۆرۈپ قالغاندىمەن. شېرىنگۈلنى باغچىدىن

دىن ئېلىپ كەلمەسلىكىدە، ئۇنىڭ بۇ چاغ-
قىچە كېلەلمەسلىكىدە ياشقا سەۋەب بار.
ھەقاچان ئاغىنىلىرى بىلەن بىللە بولۇپ
قالغاندۇ. ئەركىشى دېگەن ئاغىنىلىرى
بىلەن تېپىشتىمۇ، بولدى، كەچ قالغىنى قالغان.
ئۇ ھېلى كېلىدۇ، ئۆيگە كىرىپلا مەندىن ئەپۇ
سورايدۇ، خاپا بولما، تاتلىق خوتۇن، ئاغىنىلەر
بىلەن ئولتۇرۇپ قالدىم، پاراڭ بىلەن بولۇپ
كېتىپ كەچ بولۇپ كەتكەنلىكىنىمۇ ئۇقماي
قاپتۇق. بولدى، بولدى، خاپا بولمىغىنا، ماڭا
قاراپ كۈلۈپ قويغىنا، دەيدۇ. مەنمۇ بىردەم
قېيداپ باقىمەن، ئاندىن، ئاندىن يەنە ...
مەرىگۈل ئۆزىنىڭ ئويلىرىدىن لەززەتلىنىپ
كۈلۈپ قويدى. ئارقىدىنلا: ئەگەر بايا
كۆرگەنلىرىم راست بولسىچۇ! دېگەن مۇد-
ھىش خىيال ئۇنى يەنە ئەندىكتۈرۈۋەتتى.

— ياق، مەن بايا خاتا كۆرگىنىم يوق! —
مەرىگۈل ئىختىيارسىز توۋلىنىپ كەتتى، —
دەل ئۆزى شۇ. ئۇنى مەن مىڭلىغان كىشى-
لەرنىڭ ئارىسىدا بولسىمۇ دەرھال تونۇ-
ۋالالايمەن، ئاھ خۇدا، مېنىڭ بەختىمگە
كىمنىڭ كۆزى تەگكەندۇ، ماڭا كەلگەن
قانداق كەلگۈلۈك بۇ!

تۈيۇقسىز ئۇنىڭ كۆزلىرى دەرۋازىغا
چۈشتى. دەرۋازىدىن مەرىگۈل ئۈچۈن تو-
نۇش گەۋدە — بايىدىن بېرى ئۇنىڭ پى-
كىر - خىيالىنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەت-
كەن ئادەم سەل ئېغاڭلىغان ھالدا ئاستا
كىرىپ كېلىۋاتاتتى. نەچچە سائەتتىن
بېرى ئۇ مۇراتنىڭ تېزرەك كېلىشىنى،
ئۆزىنىڭ كۆرگىنىنى، گۇمانىنى ئىنكار
قىلىشنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتقا-
ندى، بىراق مۇراتنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ
يۈرىكىنى قانداقتۇر بىرخىل قورقۇنچ قاپ-
لىۋالدى. مۇراتنىڭ «ھەئە، شۇمەن»
دېگەن بىرلا ئېغىز سۆزى بىلەن نەچچە
يىللىق مۇھەببەتلىك تۇرمۇشى بەربات
بولۇپ كېتىدىغاندەك، مۇراتنىڭ بىرلا باش
لىڭشىتىشى بىلەن جېنى غىقىدە چىقىپ
كېتىدىغاندەك بىلىنىپ، يۈرىكى ئەنسىز
دۈپۈلدەپ كەتتى.

ئۇ ئۆزىنى يوشۇرۇشقا جاي ئىزدى-
گەندەك ئالاقزادىلىك بىلەن ئۇياق - بۇ
ياققا قارىدى، ئۇ مۇراتنىڭ كۆزىگە كۆ-
رۈنمەسلىكنى تىلىدى. لېكىن شۇ تاپتا
ئۇنى ئۆز پاناھىغا ئالىدىغان ھېچقانداق
جاي يوق ئىدى. پەستىن بىنا ئىشىكىنىڭ
غىچىرلاپ ئېچىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ
ئاۋاز مەرىگۈلگە پەستىن ئەمەس، بەلكى
كۆكرەك قەپىسىدىن چىققانىدەك بىلى-
نىپ كەتتى. تاق - تاق - تاق! پەلەمپەيدىن
ئاڭلىنىۋاتقان ئاياغ تىۋىشى گويا مۇرات
پەلەمپەيگە ئەمەس، ئۇنىڭ يۈرىكىگە دەس-
سەپ چىقىپ كېلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى.

ئاخىرى ئىشىك ئالدىدا بوشقىنە ھا-
سىراش ئاڭلاندى، ئاندىن قۇلۇپ شىرىقى-
لاپ ئېچىلدى. مېھمانخانا ئىشىكىنىڭ ئۈ-
دۈلىدا — دالاندا تۇرۇپ چاپىنىنى سېلى-
ۋاتقان مۇرات ئۇنىڭ ئۈن - تىنسىز تىكى-
لىپ قارىشىدىن كۆزىنى قاچۇرغاندەك
كۆرۈندى.

— تېخى ئۇخلىمىدىڭما؟

ئۇنىڭ بۇ سوئالى مەرىگۈلگە تولىمۇ
قوپال ئاڭلاندى. مەرىگۈل مۇراتنىڭ بۇ
سوئالىنى كۈتمىگەندى. ئۇ گېپىنى خاپا
بولما، دېگەندىن باشلىشى كېرەك ئىدى. لېكىن
ئۇ بۇنداق قىلمىدى. ئۇنىڭ سوئالىدا مەنە
سىتىمەسلىكمۇ، پىسەنت قىلماسلىقمۇ، سو-
غۇقلۇقمۇ بار ئىدى. مۇزدەك بىر ئېقىم
مەرىگۈلنىڭ مېڭىسىدىن كىرىپ، تاپىنىدىن

چىقىپ كەتتى، تىنجىق ياز ئاخشىمى بولۇغىنىغا قارىماي ئۇنىڭ ۋۇجۇدى توڭلىغاندەك ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى.

سوئالىنىڭ جاۋابسىز قالغانلىقىدىن ئەجەبلەنگەن مۇرات مېھمانخانىغا كىرىپ، بالكونىنىڭ ئىشىكىگە يۆلەندى.

— نېمە بولدۇڭ؟ — دېدى ئۇ ئاۋازىنى سەل يۇقىرى كۆتۈرۈپ، مەرىگۈل ئۇنىڭ ئاھاڭىدىن بىر خىل ئەندىشە ـ ھودۇقۇشنى، ئۇنىڭ چىرايىدىن قانداقتۇر بىر مەخپىيەتلىك پەيدا قىلغان خاتىرجەمسىزلىكنى سېزىۋالدى.

مەرىگۈل نېمىنىدۇر دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۇمەللىدى ـ يۇ، ئاۋازىنى چىقىرالمىدى. ئۇنىڭ غەمكىن كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش قۇيۇلدى.

— ھوي، ئادەمنى قىينىمىساڭچۇ، — مۇرات ھودۇققان ھالدا سۆزلىدى، — شېرىنگۈلنى باغچىدىن ئەكىلىۋالماپسەن دەپ رەنجىۋاتامسەن، ھەي، مېنىڭ ئېسىم قۇرۇسۇن، ئاغىنىلەر بىلەن قىزىق پاراڭغا چۈشۈپ قاپتىكەنمىز، ئۇنتۇپلا كېتىپتىمەن ئەمەسمۇ، ئۇنىڭغا ھېچ ئىش بولمىغاندۇ؟

مۇرات مەرىگۈلنىڭ گەپ ـ سۆز قىلماي ئۇنسىز ياش تۆكۈپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ بالكونغا چىقتى:

— بولدى، خاپا بولما، يېرىم كېچىدىن ئېشىپ كەتتى، ئەتە يەنە ئىشلەيدىغان گەپ، تېزرەك ئۇخلا — مۇرات مەرىگۈلگە قول ئۇزاتتى، شۇ پەيتتە مەرىگۈل ئۆزىنى مۇراتنىڭ باغرىغا ئېتىپ، كۆكسىگە بېشىنى قويۇپ قانغىچە يىغلىغۇسى بار ئىدى، لېكىن مۇراتنىڭ بەدىنىدىن كېلىۋاتقان ئۆتكۈر ئەتىر پۇرىقى ئۇنىڭ مىنۇت ئالدىدىكى ھېسسىياتىنى بىتچىت قىلۋەتتى. ئۇ گەسەبىيلەرچە تېز ھەرىكەت بىلەن ئۆزىنى مۇراتتىن قاچۇردى ۋە ئېتىلغان پېتى مېھمانخانىدىن چىقىپ ياتاق ئۆيىدە غەمسىز ئۇخلاۋاتقان شېرىنگۈلنىڭ قېشىغا ئۆزىنى ئاتتى. مۇرات ئۆيگە كىرىپ يەنە گەپ سوراشسىلا ئۇ پاڭىدە يېرىلىپ كېتىدىغاندەك، كۆڭلىدىكى ھەممىنى تۆكۈۋېتىدىغاندەك قىلاتتى. لېكىن نېمىشقىدۇر ئۇ ئاشۇ يېرىلمىشىنى، ئاشۇ تۆكۈۋېتىشىنى قورقۇنچ ھېس قىلاتتى. گەرچە ئۇ بۇگۈن ئاخشام ئۆز ھاياتىدىكى ئەڭ كۆڭۈلسىز، ئەڭ مۇدھىش كۆزۈنۈشنى كۆرگەن، ئاخىرىدا شۇنىڭ راستە ئىكەنلىكىگە ئىشەنگەن بولسىمۇ، مۇراتنىڭ ھەر قانچە چۈشەندۈرۈشلىرى، باغرىنى يېرىپ بېرىشكە ئۇرۇنۇشلىرى، دەم رەنجىپ، دەم يالۋۇرۇپ سۆزلەشلىرى ئۆزىنى ئىشەندۈرەلىشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى چۈشىنىپ يەتكەن بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا مۇراتنىڭ ئۆيگە كىرىشىنى، ئۇنى ئۆزىنىڭ ۋاپادار ئەر ئىكەنلىكىگە ئىشەندۈرۈشنى ئۈمىد قىلاتتى. لېكىن مۇرات كىرمىدى، نېرىقى ئۆيدە ئۇنىڭ بىرنېمىلەر دەپ غۇدۇڭشىغىنى ۋە نېمىلەرنىدۇر تاراقلىتىشلىرى بىردەم ئاڭلىنىپ، كېيىن جىمىپ قالدى.

مەرىگۈل قاتتىق خورلۇق ھېس قىلدى، ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆرلەپ كېلىۋاتقان ئاچچىق يىغا گېلىنى بوغدى، ئۇ، يوتقانغا پۈركىنىپ، بۇقۇلداپ يىغلاپ تاشلىدى.

يېقىندىن بۇيان ئۇنىڭ نېرىقى ئۆيدە يالغۇز ياتىدىغان بولۇپ قالغانلىقى بىكار ئەمەسكەن ـ دە؟ مەن تېخى ئۇنىڭ ئىشى ئېغىر، ئايرىم ياتقىنى، ئارامخۇدا ئۇخلىۋالغىنىمۇ تۇزۇك دەپ ئويلاپ كېتىپتىمەن. ئەسلىدە ئۇ ماڭا كۆڭۈلسىز بولغانىكەن ـ

دە! تۇيۇقسىز كەلگەن بۇ ئوي بىلەن باياتىن ھەرقانچە ئويلاپمۇ كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمىگەن ئۆزگىرىشلەر — مۇراتنىڭ يېقىندىن بۇيان ئۆزىگە سالقىن مۇئامىلە قىلىدىغان بولۇپ قالغانلىقى، ئۇنىڭ ئەركىلەشلىرىگە زاڭلىق قىلغاندەك كۈلۈپ قويۇدىغان ياكى خۇش ياقمىغاندەك جاۋاب قايتۇرىدىغان بولۇپ قالغانلىقى، شېرىنگۈلنىمۇ ئىلگىرىكىدەك ئەركىلەتمەيدىغانلىقى، ھەتتا بەزىدە سىلكىۋېتىدىغانلىرى ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىشكە باشلىدى.

مەن نېمىشقا بۇلارنى ئۆز ۋاقتىدا سەزمىگەندىمەن، سەزسەممۇ نېمە ئۈچۈن دەپ سوئال قويۇپ ئويلاپ باقمىغاندىمەن؟! مەرىگۈل مۇرات بىلەن بىللە كېتىۋاتقان ھېلىقى ئايالنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەكچى بولدى. بىراق ئۇ ھېلىقى كۆرۈنۈشنى كۆرگەندە، مۇراتنى كۆرۈپلا ئۆزىنى يوقىتىپ قويۇپ، ئۇ ئايالغا دىققەت قىلمىغاندى. ئۇنىڭ ئۈستىگە خېلى قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغان ۋاقىت بولغاچقا، نېردىدىن بىرسىنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرۈشمۇ تەس ئىدى.

مەرىگۈل مۇراتنىڭ ئىلگىرى دائىم دەيدىغان «سەن مەن ئۈچۈن جاھاندىكى ئايالارنىڭ ھەممىسىدىن چىرايلىق» دېگەن سۆزىنى ئەسلىدى. مەرىگۈل ئۆزىنىڭ ھەقىقەتەن چىرايلىق ئىكەنلىكىنى، لېكىن جاھاندا ئۆزىدىنمۇ چىرايلىق ئايالارنىڭ بارلىقىنى بىلىسمۇ، مۇراتنىڭ ئاشۇ سۆزىنى ھەر قېتىم ئاڭلىغىندا ھاياجانلىناتتى، ئۆز چىرايىدىن، چىن دىلىدىن ياخشى كۆرگەن كىشىگە يارىغان چىرايىدىن پەخىرلىنەتتى. ئۇ ئەمدى چۈشەندىكى، مۇراتقا ئۆزىدىنمۇ چىرايلىق بىر ئايال ئۇچراپتۇ. مەرىگۈل ئۇ ئايالنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەكچى، ئۆزى كۆرگەن ئەڭ چىرايلىق ئايالاردىن بىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەكچى بولدى. لېكىن ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تولىمۇ بەتبەشىرە، كۆزلىرىدىن ۋەھشىيلىك يېغىپ تۇرغان بىر دەھشەتلىك مەخلۇق پەيدا بولدى. شۇنداق، ئۇ خۇددى ئالۋاستىغا ئوخشايدۇ، ياق، ئالۋاستىنىڭ دەل ئۆزى. پەقەت ئالۋاستىلا كىشىلەرنىڭ بەختىنى كۆرەلمەيدۇ. ئېپىنى تاپسىلا كىشىلەرنىڭ بەختىنى ۋەيران قىلىدۇ. توغرا، مۇراتنى ئالۋاستى ئازدۇرۇپتۇ.

مەرىگۈل ئورنىدىن تۇردى. ئۇنىڭ تۇرۇپلا مۇراتقا ئىچى ئاغرىپ قالدى. ئۇنىڭ يېنىغا چىقماقچى، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ، ئۇنى ئالۋاستىنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇۋالماقچى بولدى. لېكىن ئۇ يەنە توختاپ قالدى. مۇراتقا بۇ سۆزلەرنى قانداق دەيدۇ؟ مۇرات بۇنى تەن ئالامدۇ - يوق؟

مەرىگۈل يەنە بوشاشقان ھالدا ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلىۋەتتى ۋە كۆزلىرىنى قاراڭغۇ ئۆينىڭ تورۇسىغا تىككىنىچە قېتىپ قالدى.

3

مەرىگۈل ئۈچۈن ھاياتىدا ئەڭ قورقۇنچلۇق بولۇپ تۇيۇلغان ئاشۇ كۈندىن كېيىن، ئۇ قاتتىق ئەنسىزچىلىكتە قالدى. گاڭگىراش، پەرىشانلىق، يىرگىنىش، غەزەپلىنىش، ئەندىشە، خورلۇق ھېسسىياتلىرى ئۇنى تىنماي ئازابلاۋاتاتتى. ئۇ كوچىدا

كېتىۋاتقاندا گويا كىشىلەر ئۇنى مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك، ئەرگە يارىمىغان خوتۇن، دەپ پىچىرلىشىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى، ئۇ خۇددى كوچىغا قىپيالىڭاچ چىقىپ قالغاندەك ئۆزىدىن نومۇس قىلاتتى. تونۇش - بىلىشلىرى، خىزمەتداشلىرى، قولۇم - قوشنىلىرىنىڭ قىزغىن - سالاملىشىشلىرىدىنمۇ خۇدۇكسىنىپ، كۆڭلى يېرىم بولاتتى. ئۇ كۈندىن - كۈنگە تۈگىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قىزىللىق كەتمەيدىغان بولدى، ئۇنىڭ زىلۋا بەدىنى كىچىكلەپ، قورۇلۇپ كېتىۋاتقاندەك، چىرايىمۇ سولىشىپ كېتىۋاتقاندەك قىلاتتى. پەقەت شېرىنگۈلنى ئەركىلەتكەن چاغلىرىدا ئانچە - مۇنچە كۈلىدىغىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئىلگىرىكى خۇش خۇي، كۈلگۈنچەك بۇ چوكان ئۈچۈن ئېچىلىپ - يېيىلىپ يۈرۈش دېگەنلەر يات نەرسىگە ئايلىنىپ قېلىشقا باشلىدى. ئۇ پات - پات ئۆزىدىن، ماڭا نېمە بولدى؟ دەپ سوراپ قوياتتى. لېكىن بۇنىڭغا جاۋاب بېرەلمەيتتى. ھېلىقى كېچىدە مۇراتتىن پۇرىغان ئۆتكۈر ئەتىر پۇرىقى ئۇنى ھېلىقى مۇدھىش كۆرۈنۈشنىڭ راستلىقىغا ئىشەندۈرگەن بولسىمۇ، ئۇ نېمىشقىدۇر بۇنىڭ يالغان بولۇشىنى خالايتتى. ئۇ مۇراتنىڭ ئۆزىدىن، نېمە بولدۇڭ؟ دەپ سورىشىنى ئۈمىد قىلاتتى. مۇراتنىڭ، ئۇ مەن ئەمەس، دەپ جاۋاب بېرىشىنى تىلەيتتى. ئارقىدىنلا ئۇنىڭ بۇ جاۋابىغا ھەرگىز ئىشىنەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلاتتى.

مۇرات ئەتىسى مەرىگۈلدىن «نېمە بولدۇڭ» دەپ سورىمىدى، ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ سورىمىدى، ھەتتا سوئال نەزەرى بىلەنمۇ قاراپ قويمىدى. ئۇ گويا بۇ ئۆيدە مەرىگۈلنىڭ بارلىقىنى ئۇنتۇپ كەتكەندەك، بۇ ئۆيدە يات بىر كىشىدەك يۈرەتتى. ئۇنىڭ ئۆيدە بولىدىغان ۋاقتى ناھايىتى ئاز ئىدى. ئۆيگە كەلسىمۇ قاپىقىنى ئاچمايتتى. پۇرسەت بولسىلا ئۆيدىن چىقىپ كېتەتتى. بۇ ئىشلار مەرىگۈلنى تېخىمۇ خورلىماقتا ئىدى.

مەن ئۇنىڭغا نېمە كۆرۈنۈپ قالغاندىمەن؟ — دەپ ئويلايتتى مەرىگۈل پۇچۇلىنىپ، — قىلغۇلۇقنى قىلىپ قويۇپ، يەنە مەندىن بەكرەك خاپا بولۇپ يۈرگىنىنى قاراڭ. توۋا، مۇشۇنىڭ بىلەن بىر ئوبدان ئائىلىمىز قۇشقاچنىڭ چاڭگىسىدەك چۇۋۇلۇپ كېتەرمۇ؟

ئۇ ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلەپ قالاتتى. ئۇلار شېرىن مۇھەببەتنىڭ پەيزىنى سۈرۈشكەن، بىر - بىرىگە ئۆمۈرلۈك ۋەدە - قەسەملەرنى بېرىشىپ تەقدىرىنى قوشقان، مۇھەببەتلىك ئائىلە تۇرمۇشنىڭ مېۋىسى بولغان شېرىنگۈلنى ئاتىلىق، ئانىلىق مېھرى بىلەن ياخشى كۆرۈپ كەلگەنىدى. ھالا بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە قايسى شۇم نىيەت ئۇلارنىڭ ئارىسىغا تېرىق چېچىۋەتتى؟

مەرىگۈل بۇ ئىش توغرىسىدا بىرەر يەرگە بېرىپ ئەرز قىلىشنىمۇ، دوستلىرىغا دەردىنى ئېيتىپ، ئىچىنى بوشىتىشنىمۇ خىيالىغا كەلتۈرمىدى. مۇرات بىلەن ئوچۇق - يورۇق سۆزلىشىشنى نەچچە - نەچچە رەت خىيالىغا كەلتۈرگەن بولسىمۇ ئۇنداق قىلالمىدى. ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قورقۇنچلۇق ھەم يىرگىنىشلىك بولغان بۇ ئىش ھەققىدە ئېغىز ئېچىشقا رايى بارمىدى. گويا بۇنداق قىلسا، ياخشى كۆرۈپ تەگكەن، ئۆزىنىمۇ نەچچە يىلدىن بېرى قەدىرلەپ كەلگەن

ئېرىنىڭ دىلىغا ئازار بېرىپ قويىدىغاندەك بىلىنەتتى. تۇرۇپلا ئۇ، ئۇ مېنى ئايىمىغانىكەن، مەن نېمىشقا ئايايدىكەنمەن؟ دەپمۇ ئويلاپ قالاتتى، ئارقىدىنلا يەنە بۇ ئويىدىن يانىتتى. ئۇ ئويلايتتى، ئازابلىناتتى، ئاھ ئوراتتى.

ئۇ زادى كىم؟ رەڭگى - رويى قانداقراق ئايال؟ ئۇ نېمىشقا مۇراتنى مەندىن تارتىۋالماقچى بولدۇ؟

ئۇ كېچە - كۈندۈز ئۆزىنى ئازابلاپ ئارامىنى بۇزۇۋاتقان بۇ خىيالنىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن ئاخىرى مۇراتنىڭ كەينىگە چۈشتى. ئۇ بىر نەچچە قېتىم كەچتە شېرىنگۈلنى ئاندىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇپ، كوچىلارنى ئايلاندى، كىنوخانىلارنىڭ، كوفېيخانىلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتتى، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئۆتكەن كەچكىنلەر ئارىسىدىن مۇراتنى، توغرىراقى ئۇنىڭ ئېشىغا توپا چاچقان ھېلىقى ئايالنى ئىزدىدى. ئاخىرى بۇ پەيت كەلدى. بىر كۈنى كەچتە ئۇلار خۇددى ئەر - خوتۇنلاردەك بىر - بىرىنى قولتۇقلىشىپ مەرىگۈزىنىڭ ئالدىدىنلا ئۆتۈپ كەتتى. مەرىگۈل ۋارقىرىۋەتكىلى تاس قالدى. ئۇنىڭ يۈرىكى ئاغزىغا كەپلىشىپ قالغاندەك، ئاۋازىنىمۇ چىقىرالماي ئورندا تۇرۇپلا قالدى. ئۇلار بولسا ئۆز پارىڭى بىلەن ھېچنېمىدىن بىخەۋەر كېتىۋاتاتتى. شۇ تاپتا مەرىگۈلنىڭ يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسۇپ، ئىككىسىنىڭ يۈزىگە تۈكۈرگۈسى، تىللاپ رەسۋا قىلغۇسى كەلدى. لېكىن بۇنداق قىلالمىدى. ئۇ گويا ماشىنا ئادەمدەك، ئىختىيارسىز ھالدا ئۇلارغا ئەگەشتى.

ئىككىيلەن كىچىككىنە بىر ھويلىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا توختىدى. مەرىگۈل ئۆزىنى يول بويىدىكى دەرەخنىڭ دالدىسىغا ئالدى. ھايال ئۆتمەي ئىككىيلەن ھويلىغا كىرىپ كەتتى. مەرىگۈل دەرەخ دالدىسىدىن چىقىپ ئىشىك ئالدىغا كەلدى ۋە ئىشىك قىسىلچىقىدىن ھويلىغا قارىدى. ھويلىغا قارىغان دېرىزىنىڭ ۋاللىدە يورۇپ كېتىشى ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئۆيدە نېپىزغىنا دېرىزە پەردىسىنىڭ ئالدىدا ئىككىسىنىڭ قۇچاقلاشقىنى، يۈزلەرنىڭ بىر - بىرىگە تېگىشكىنى كۆرۈندى.

4

- بەزى - بەزىدە پەيدا بولۇپ قالىدىغان، ئۇنداق ئەمەسمىدۇ - يا، دېگەن ئاردىسالدا خىيالغا ئەمدى ئورۇن قالمىغاندى. ئۇ - كۆزدى، رەھىمسىز رېئالىلىقنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى. يەنە ئۆز - ئۆزىنى ئالداشنىڭ، ئۆز - ئۆزىگە تەسەللىي بېرىپ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇشنىڭ ئورنى قالدىمۇ؟

مەرىگۈل ئۇمىدسىزلىنىڭ قوقىسىدا پۈچۈلاندى، ھەسرەت تىكەنلىكىدە تولغاندى. ئۇنىڭ غۇرۇرى ھاقارەتلەنگەندى. ئەگەر مۇرات قانداقتۇر بىر باھانە - سەۋەب بىلەن ئۇنىڭدىن ئاجرىشىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۇنىڭغا بۇنچە ئىغىر كەلمىگەن بولاتتى. لېكىن مۇراتنىڭ ئۇنى ئۆز ئىلكىدە تۇتۇپ تۇرۇپ، باشقا بىرسىگە كۆڭۈل بەرگەنلىكى ئۇنىڭ ئۈچۈن قاتتىق خورلۇق ئىدى. ئۇ ئۆزىنى جاھاندىكى كىشىلەر ئىچىدە ئەڭ تۆۋەن ئورۇنغا چۈشۈپ قالغاندەك تويلىمۇ بىچارە ھېس قىلدى. ئۇنى بۇ ئورۇنغا باشقا بىر كىشى ئەمەس، دەل

چىن قەلبىدىن ياخشى كۆرۈپ كەلگەن، ئۇنى دۇنيادا ئەڭ بەختلىك دەپ ھېس قىلدۇرۇپ كېلىۋاتقان كىشىسى چۈشۈرۈپ قويدى. ئاشۇ كىشى ئۇنىڭغا ھاياتنىڭ گۈزەللىكىنى ھېس قىلدۇرغاندى، ئەمدىلىكتە يەنە شۇ كىشى ئۇنىڭغا ھاياتنى ئەڭ بەتبەشىرە، ئەڭ كۆڭۈلسىز بىر نەرسە قىلىپ كۆرسىتىۋاتاتتى.. بۇ قانداق ئىش؟ تۇرمۇش دېگەن شۇمىدۇ؟

مەرىگۈلنىڭ كاللىسىغا تۇرلۈك دەھشەتلىك خىياللار كىرىۋېلىپ، خۇددى ھەرىلەردەك غوڭۇلداپ ئارام بەرمەيدىغان بولدى. «ئەمدى ياشاشنىڭ نېمىسى لەززىتى؟ — دەپ ئويلايتتى ئۇ، مەن ئەمدى يەنە نېمىگە تارتىشىپ ياشاۋاتىمەن؟ ئۇنىڭ ھېلىقى ئايال بىلەن كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈش ئۈچۈنمۇ؟ ئۆيدىكى كۆڭۈلسىز چىرايىنى كۆرۈش ئۈچۈنمۇ - يا؟ ياق، بىراق ماڭا بۇلاردىن باشقا يەنە نېمە قالدى؟ مۇراتنىڭ مېنى كۆرەر كۆزى يوق، ئىش شۇ دەرىجىگە يەتكەندە مېنىڭ يەنە ئۇنىڭ كۆزىگە كۆرۈنۈپ يۈرۈشۈم نەقەدەر قاملاشمىغان ئىش - ھە! بولدى، مەن كېتەي، بۇ دۇنيادىن مەڭگۈلۈككە كېتەي!» ئۇ ئاخىر شۇ قارارغاكەلدى. لېكىن بۇقارارى ئەمەلگەئاشمىدى.

ئاخشام شېرىنگۈل ئاپىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭغا بىر ھازاغىچە قاراپ تۇردى. مەرىگۈل ئۆز خىيالى بىلەن بولغاچقا، ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىدى. بىر چاغدا شېرىنگۈل ئۇنىڭ بوينىغا گىرە سېلىپ:

— ئاپا، نېمە بولدۇڭ؟ مەن بىلەن گەپ قىلىشمايسەنغۇ؟ مەن سېنى خاپا قىلىپ قويدۇممۇ - يە؟ — دەپ سورىدى.

— ياق، بالام، — دېدى مەرىگۈل كۆزىدىن تۆكۈلۈشكە ئاران تۇرغان ياشلىرىنى توختىتىۋېلىشقا تىرىشىپ، — سەن مېنىڭ ئاپىئاق قىزىم تۇرساڭ، مېنى خاپا قىلىپ قويامتىڭ؟ مېنىڭ بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ، بالام، شۇڭا...

شېرىنگۈل يۈمران قولىنى ئاپىسىنىڭ پېشانىسىگە ياقتى.

— ئاپا، بېشىڭ كۈندە ئاغرىيدىغان بولۇپ قالدىما؟ ھەر كۈنى مۇشۇنداق ئولتۇرىسەنغۇ. ئاپا، سەن ئاغرىپ قالمىغىنا، سەن ئاغرىپ قالساڭ ماڭا كىم قارايدۇ؟ دادام ماڭا خاپا بولۇپ قالدىمىكىن، گەپ قىلمايدىغان بولۇپ قالدى. سەن خاپا بولمىغاندىكىن، بېشىڭ ئاغرىمىسا بولمامدۇ؟...

مەرىگۈلنىڭ ئەمدى چىدىغۇچىلىكى قالمىدى، ئۇنىڭ ياشلىرى تاراملاپ تۆكۈلدى، ئۇ شېرىنگۈلنى ئۆزىگە تارتتى - دە، باغرىغا چىڭ باستى. ئاجايىپ ئىش، ئۇنىڭ كاللىسىدىكى ھېلىقى دەھشەتلىك خىيال بىردىنلا يوقالدى.

— بېشىم ئاغرىمىسۇن بالام، بېشىم ئاغرىمىسۇن، — دېدى ئۇ ئېسىدەپ، — جېنىم بالام، مېنىڭ ئاپىئاق قوزام، مەن سەن ئۈچۈنلا ياشايمەن!...

ئۇ نېمىلەرنىدۇر دەيتتى، شېرىنگۈلنى باغرىغا تېخىمۇ چىڭ باساتتى. ئۇ ئەمدى ئۆزىنىڭ بۇ جاھاندىن كېتىشكە ھەقىقى يوق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلماقتا ئىدى. «توۋا، — دەيتتى ئۇ ئۆز - ئۆزىنى ئەيىبلەپ، — مەن تېخى ئۆزۈمنى بىر ئانا، يەنە كېلىپ بىر مېھرىبان ئانا دەپ يۈرۈپتىمەن. مەن ھېلىقى مۇدھىش خىيالنى قىلغىنىمدا ئۆزۈمنىلا ئويلاپ، نېمىشقا ئۆزۈمنىڭ ئانا ئىكەنلىكىمنى، مېنىڭدىن ئانىلىق مېھرى تەلەپ قىلىۋاتقان بىر كىچىككىنە جانىنىڭ بارلىقىنى خىيالىمغا كەلتۈرمىدىم؟ مەن راسـ

تىنلا يوقالسام، ئۇزۇمغۇ بۇ بىۋاپا دۇنيانىڭ هەر قانداق دەرد - ئازابلىرىدىن قۇتۇلارمەن، لېكىن ۋۇجۇدۇمدىن تۆرەلگەن بۇ بىچارىچۇ، كىملەرنىڭ ئالدىدا خار بولۇپ يۈرەر؟ مېنىڭ يوقلىش سەۋەبىم ئۇنىڭغا ئۆمۈرلۈك سىر بولۇپ قالار. كىچىكلىكىدە مېنى تاشلاپ كەتتى، دەپ رەنجىسە، چوڭ بولۇپ ئاق - قارىنى - بىلگەندە، ئاپام قانداقتۇر بىر يۈز كېلەلمەس ئىشنى قىلىپ قويۇپ جېنىدىن كەچكەن ئوخشايدۇ، دەپ مەندىن نەپرەتلەنمەسمۇ، بۇنىڭدىن پەيدا بولغان ئەلەملىك داغ ئۇنىڭ قەلبىنى ئۆمۈر بويى ئازابلىمامدۇ... مارجاندەك تىزىلىپ كەلگەن خىيالار، خىيالار ئىچىدە پەيدا بولغان سوئالار مەرىگۈلنى سەگىتمەكتە ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ياشاش مەجبۇرىيىتىنى چوڭقۇر هېس قىلماقتائىدى.

مەن مۇراتسىزمۇ ياشىيالايمەن، — دەپ ئويلىدى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللىي بېرىپ، — ئۇنىڭدىن ئاجرىشىپ كېتەي، ئۇمۇ ئۆز يولىغا ماڭسۇن، شېرىنگۈل مېنىڭ ئاۋۇنچۇقۇم، مېنىڭ هەمراهىم بولىدۇ. مەن ئۇنىڭ بوينىنى قىستۇرماستىن قاتارغا قوشالايمەن!

لېكىن، ئۇنىڭ بۇ قارارىمۇ ئۆز كۆچىنى كۆرسىتەلمىدى. ئۇنىڭ بالىلىق چاغلىرى ۋە توي قىلىشتىن ئىلگىرىكى چاغلىرى ئېسىگە كەلدى. ئۇنىڭ دادىسى كىچىكىدىلا تۇغۇپ كېتىپ، ئانىسىنىڭ قولىدا چوڭ بولغانىدى. ئانىسى ئۇنى كۆز قارىچۇقىدەك ئەتىۋارلاپ تۇرسىمۇ، ئۇ يەنىلا غېرىبسىنىشتىن قۇتۇلالمىغانىدى. بەزىدە زەهەر تىللىق قوشنىلاردىن ئاڭلاپ قالىدىغان «يېتىم ئوغلاق» دېگەن سۆز ئۇنىڭ يۈرىكىگە نەشتەردەك سانجىلاتتى، دادىسىنى سېغىندۇراتتى. ئۇ ئاتا - ئانىسى بىلەن بىللە كېتىۋاتقان بالىلارنى كۆرگىنىدە ئارقىدىن ئۇزاق - ئۇزاققىچە زوقلىنىپ قاراپ قالاتتى، ئۇ هەم تارتاتتى، كۆزىگە ياش ئالاتتى، كۆڭلى يېرىم بولاتتى.

ئۇ مۇرات بىلەن تېپىشقاندا، ئۆزىگە بىر ئەر كىشىنىڭ يۆلەك بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ، چەكسىز سۆيۈنگەنىدى. لېكىن توي يېقىنلاشقاندا ئۇ يەنە دادىسىنى سېغىنىدى. چۈنكى، شۇنچە يىللاردىن بېرى ئۆيىنگە قانداق ئەهۋالىڭلار؟ دەپ قەدەم بېسىپ قويمىغان تۇغقانلار، مانا بىز دادا، دەپ مەيدىلىرىگە ئۇرۇشۇپ يېتىپ كېلىشكەن، مەرىگۈل ۋە ئاپىسى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەن تەلەپلەرنى ئەر تەرەپكە قويۇپ، ئىشنى بۇزغىلى تاس قېلىشقانىدى. ئۇلار مەرىگۈلنىڭ بەختىنى ئەمەس، بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئازراق بىر نەرسە ئۇندۇرۇۋېلىشنىلا ئويلىشاتتى. هېلىمۇ ياخشى، مۇرات ئوغۇل بالىچىلىق قىلىدى... شۇ كۈنلەردە مەرىگۈل يېتىملىكنىڭ ئازابىنى تېخىمۇ هېس قىلغان، رەهىمەتلىك دادىسىنى يىغلاپ - يىغلاپ ئەسلىگەنىدى. ئەمدىچۇ، بۇ كۈنلەر شېرىنگۈلگىمۇ كېلەرمۇ؟ ئۇمۇ كۆڭلى سۈنۈق چوڭ بولارمۇ؟ ياق، ياق، مەرىگۈل ئۆمۈر بويى ئازاب ئىچىدە ئۆتسىمۇ، شېرىنگۈلنى ئاتىسىز قالدۇرمايدۇ، ئۇنىڭ قەلبىدىكى مۇهەببەت ئوتى ئۆچۈپ بولغان بولسىمۇ، ئۇنى شېرىنگۈلگەسەزدۇرمەيدۇ، ئۇنىڭغا پەقەت بىر ئىناق ئائىلىدە چوڭ بولۇۋاتقانلىقىنلا هېس قىلدۇرىدۇ...

مەرىگۈلنىڭ قەلبىدە بىر خىل ئىستەك — شېرىنگۈلنىڭ بەختى ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئىستىكى ئويغاندى. ئۇ ئۆزىنىڭ غۇرۇرىنى دەپسەندە قىلىپ تۇرۇپ، هېلىقى ئايالنىڭ ئالدىغا بارماقچى، ئۇنىڭغا يالۋۇرماقچى، مۇراتنى — شېرىنگۈلنىڭ دادىسىنى ئۇنىڭدىن قايتۇرۋالماقچى بولدى.

5

ئۇ، هويلا ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ چىپپىدە توختاپ قالدى. ئىشىكنىڭ سەل قىيا ئېچىقلىق تۇرۇشى ئۆيدە ئادەم بارلىقىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى. ئۇ ئۆيىدىن چىققاندا ئىچىدە نۇرغۇن گەپلەرنى تەييارلاپ كەلگەنىدى. لېكىن هويلىغا يېقىنلاشقانسېرى ئۇنىڭ قەدەملىرى ئاستىلىدى، يۈرىكى ئۆزىگە بويسۇنمىغان هالدا ئەنسىز دۈپۈلدەشكە باشلىدى. ئۇ ئۆزىگە هەر قانچە مەدەت بەرسىمۇ، ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە پۈتۈنلەي بوشىشىپ كەتتى، ۋۇجۇدىنى قورقۇنچ باستى، ئۆزىنى گويا بىر بىچارە تىلەمچىدەك هېس قىلىپ قالدى. بىر نەچچە پارچە تاختايدىن نېرى-بېرىلا مىخلاپ ياساپ قويۇلغان هويلا ئىشىكى ئۇنىڭغا نېمىشقىدۇر تولىمۇ ۋەهىملىك كۆرۈنەتتى. ئۇ ئىشىكنى ئىتتىرىشكە، بوسۇغىسىدىن ئاتلاپ ئۆتۈشكە جۈرئەت قىلالماي، نەچچە يېقىنلىشىپ، نەچچە يىراقلاشتى. ئۇ بولغۇسى كۆڭۈلسىز سۆهبەتنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرگىنىدە تېخىمۇ ئەندىشە ئىچىدە قالدى. ئاخىرى قايتماقچى بولۇپ ئارقىغا ياندى، لېكىن ئانچە ئۇزىماي يەنە قايتىپ كەلدى. ماڭا بۇندىن باشقا يول يوق! — دەپ ئۆز-ئۆزىگە مەدەت بەردى ئۇ، — كەلگەنىكەنمەن، كىرەي، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەي، مەن ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشقىلى كەلگىنىم يوققۇ، هەرقانچە بولسىمۇ مېنى قوغلىۋەتمەس...

ئۇ بوسۇغىدىن تەستە ئاتلاپ كىرىپ ئىشىكنى بوشقىنە چەكتى، ئۆي ئىچىدىن كىم؟ كىرىڭ! دېگەن زىل ئاۋاز ئاڭلاندى، ئارقىدىنلا ئاياغ تىۋىشى ئىشىككەيېقىنلاشتى.

ئىشىك ئېچىلىشى بىلەن ئىككى ئايال دوقۇرۇشۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئۇچراشتى. مەرىگۈل بۇ ئايالنىڭ كۆزىدە دەسلەپ ئەجەبلىنىش ئالامىتى پەيدا بولۇپ، شۇ هامان غايىب بولغانلىقىنى، بۇ ئالامەتنىڭ ئورنىنى بىرخىل سوغۇق نۇر ئىگىلىگەنلىكىنى تۇيدى. هەقىقەتەن چىرايلىق ئىكەن! دېگەن ئوي ئۇنىڭ كاللىسىدىن ياللىدە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئۆز رەقىبىنىڭ چىرايىدىن، جىسمىدىن قۇسۇر ئىزدىمەكچى بولغاندەك ئىتتىك ئۇنىڭ تۇرقىغا كۆز يۈگۈرتتى. ئۇزۇن بۈدۈر چاچلار ئۇنىڭ يەلكىسىنى يېپىپ تۇراتتى. مەغرۇرلۇق ئەكس ئېتىپ تۇرغان يوغان، شەهلا كۆزلەر، تۈز، ئەيىبسىز بۇرۇن، هېقىقەتەك تاۋلىنىپ تۇرغان نېپىز لەۋلەر ئۇنىڭ سۈزۈك چىرايىغا شۇنچە ياراشقانىدى. بىردىنلا مەرىگۈل ئۆزىنى تولىمۇ سەتتەك، ئاشۇ سەتلىكى ئۇنى مۇراتتىن ئايرىۋەتكەندەك هېس قىلىپ قالدى. ئەمدى ئايالنىڭ كۆزىدىكى سوغۇق نۇرنىڭ ئورنىدا بىر خىل مەغرۇرلۇق ئالامىتى پەيدا بولدى. ئۇ مەسخىرە قىلغاندەك بىر تەبەسسۇم بىلەن مەرىگۈلگە بېشىنى لىڭشىتتى ۋە:

— قېنى، ئۆيگە كىرىڭ، مەرىگۈل، — دېدى.

ئايالنىڭ مەسخىرىلىك تەبەسسۇمىدىن ئەمەس، ئۇنىڭ «مەرىگۈل» دەپ ئاتىشىدىن ئۇ ئۆزىنى يوقىتىپ قويغىلى تاسلا قالدى، ئۇ مېنىڭ ئىسمىمنىمۇ بىلىدۇ! مەرىگۈل ئايالنىڭ باشلىشى بىلەن ئىچكىرىكى ئۆيگە كىردى. ئۆيدە بار-يوقى بىر كارىۋات، بىر تام ئەينەك، بىر كىيىم ئىشكابى، ئەپ-

لىككىنە بىر ئۈستەل، بىر جۈپ سافالا بار ئىدى. ئىشىك، دېرىزە پەردىلىرىمۇ ئاددىيلا بولۇپ، كىشىنىڭ دىققىتىنى جەلىپ قىلغۇچىلىكى يوق ئىدى. لېكىن ئۆينىڭ پاكىزلىكى، سەرەمجانلارنىڭ جاي-جايىدا ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىدىن ئۆي ئىگىسىنىڭ ئۆي تۇتۇشقا ئېپى بار ئايال ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى.

ئايال مەرىگۈلنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىپ قويۇپ، تاشقىرىقى ئۆيگە چىقىپ كەتتى. تاشقىرىقى ئۆيدىن نېمىلەرنىڭدۇ

تاراقشىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇردى. بىر ھازادىن كېيىن ئۇ ئايال قەنت-گېزەكلەرنى پەتنۇسقا سېلىپ كىردى ۋە سافا شىرەسىگە تىزدى. ئاندىن بىر پىيالە چاينى پەتنۇستا كۆتۈرۈپ كىرىپ مەرىگۈلگە سۇندى.

— قېنى، چاي ئېلىڭ!

ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرىدە قىلچە قورۇنۇش، ئاھاڭىدا ھېچبىر غەيرىي تەبىئىيلىك يوق ئىدى. مۇشۇ ئايالمۇ شۇنداق نومۇسلۇق ئىشنى قىلىدىكىنە، دەپ ئويلىدى مەرىگۈل ھەيران بولۇپ، ئۇ پىيالىنى قولىغا ئېلىپ شىرەگە قويۇپ قويدى. بۇ ئايال مۇشۇ پىيالىدە مۇراتقىمۇ چاي تۇتقان بولغىيدى، ئىككىيلەن مۇشۇ ئىككى سافادا ئولتۇرۇپ قىزغىن پاراڭلاشقان، بىر-بىرىگە ھېرىسمەنلىك بىلەن قاراشقان بولغىيدى...

مەرىگۈلنىڭ قەلبىنى ئاچچىق بىر تۇيغۇ قاپلىۋالدى.

ئارىدا جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرمەكتە، ئىككى ئايال كىمنىڭ ئالدىدا سۆز باشلىشىنى بىلەلمىگەندەك ئولتۇرۇشاتتى. ئۇلار كۆزلىرىنىڭ ئۇچرىشىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەندەك، ئاياغلىرىنىڭ ئۇچىدىن كۆزىنى ئالمايتتى.

ئۇنى ئىزدەپ كەلگەندىكىن، گەپنى مەن باشلىشىم كېرەك، دەپ ئويلىدى مەرىگۈل ئۆز-ئۆزىگە مەدەت بېرىپ ۋە گېلىنى يەڭگىلگىنە قىرىۋالدى.

— مەن ... مېنىڭ نېمىشقا كەلگىنىمنى بىلگەنسىز؟ — ئۇنىڭ تۇنجى سۆزى دۇدۇقلاش بىلەن باشلاندى.

ئايال مەنسىتمىگەندەك پىسسىڭڭىدە كۈلۈپ قويدى، ئەمما جاۋاب بەرمىدى.

— بايا ئىسمىمنى ئېيتقىنىڭىزدىن قارىغاندا، مېنى تونۇيدىكەنسىز، — مەرىگۈل بىرئاز جۈرئەتلەندى، — مەن مۇراتنىڭ ئايالى بولىمەن.

— مەن سىزنى ئوبدان تونۇيمەن، — دېدى ئايال سوغۇق كۈلۈپ، — ھەقىچان مەن بىلەن ئۇرۇشقىلى كەلگەنسىز.

مەرىگۈل ھودۇقۇپ قالدى. ئۇ بۇ يەرگە كېلىۋاتقاندا، بۇ ئايالنى مۇرات بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىدىن تانىدۇ، ھەتتا قارا چاپلىدىڭ دەپ مەن بىلەن ئۇرۇشىدۇ، دەپ ئويلىغانىدى. لېكىن ئۇنىڭ ھازىرقى گېپىـ

دىن قارىغاندا، ئۇ تانىدىغاندەك، ھەتتا خىجىل بولىدىغاندەكمۇ قىلمايتتى. توۋا، شۇنچە چىرايلىق بىر ئايال ئازراق نومۇس قىلىشنىمۇ بىلمىسە - ھە؟ دەپ ئويلىدى مەرىگۈل نەپرەت بىلەن.

— كۆڭلۈمدىكى گەپنى ئېيتسام، مەن سىز بىلەن ئۇرۇشقىلى كەلمىدىم، — دېدى ئۇ ئايالنىڭ كۆزلىرىگە دادىل قاراپ، — سىزمۇ بىر ئايال، مەنمۇ بىر ئايال، بىز ياخشى پاراڭلىشالىساقلا چۈشىنىشەلەيمىز، دېگەن ئوي بىلەن ئالدىڭىزغا كەلدىم.

— چۈشىنىشەلەيمىز؟ — ئايال زاڭلىق قىلغاندەك دىمىقىنى قېقىپ قويدى، — باشقا بىرسى بىلەن بولسىغۇ مەيلى، مېنىڭ بىلەن قانداقمۇ چۈشىنىشەلەيسىز؟

— گېپىمنى ئاڭلاپ بېقىڭ، — مەرىگۈل سەل توختۇپلىپ سۆزىنى داۋام لاشتۇردى، — سىزنىڭ ئىسمىڭىزنى مەن ئۇقمايمەن، ئىسمىڭىزنى سوريماقچىمۇ ئەمەسمەن. مەن... مەن سىزنىڭ ئايالى بار بىر كىشى بىلەن ھېلىقىدەك بولۇپ يۈرگىنىڭىزنى زادى چۈشىنەلمىدىم...

— ھېلى دېمىدىممۇ، — دېدى ئايال بارماقلىرىنى قاراسلىتىپ قويۇپ، — سىز چۈشىنەلمەيسىز.

— بەلكىم شۇنداقتۇر، سىزنى مەڭگۈ چۈشىنەلمەسمەن، لېكىن سىز مېنى چۈشەنسىڭىزلا بولدى، ماڭا كېرىكىمۇ شۇ.

— نېمە دېدىڭىز؟ — ئايال قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتى، — ماڭا سىزنى چۈشىنىشنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ قىزىق گەپ بولدى - دە، بۇ!

مەرىگۈلنىڭ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش كەلدى، ئۇ ئۆزىنى يېغىلۋېتىشتىن ئاران توختىتىۋالدى:

— ئۇنداق دەپ كەتمەڭ. ئۆز ئىرىدىنىڭ باشقا بىر ئايال بىلەن ناشايان ئىشلارنى قىلىپ يۈرگەنلىكىنى بىلگەن بىر ئايالنىڭ ئۆز رەقىبىنىڭ ئالدىغا مېنى چۈشىنىڭ دەپ كېلىشى ئاسانمۇ؟ ھېچبولمىسا مۇشىنىڭ سەۋەبىنى بولسىمۇ چۈشىنىشنى خالىمامسىز؟

ئايال ئۇنىڭغا قاراپ قويدى، ئۇنىڭ بۇ قاراشلىرىدا مەسخىرىمۇ، رەھىمسىزلىكمۇ، بىپەرۋالىقمۇ بار ئىدى.

— بۇنى ماڭا چۈشەندۈرۈشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ — دېدى ئۇ زەردە بىلەن، — دېمىسىڭىزمۇ سىزنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىڭىزنى ئوبدان بىلىمەن.

— سىز...

— سىز مۇرات مېنىڭ ئېرىم، مەن ئۇنى ياخشى كۆرىمەن، ئۇنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرماڭ، ئۇنى ماڭا قايتۇرۇپ بېرىڭ، بولمىسا ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋالىمەن دېگەنلەرنى ئېيتىسىز، كۆڭلۈمنى يۇمشىتىش ئۈچۈن كۆز يېشى قىلىسىز، ئۇنداق قىلىمەن، مۇنداق قىلىمەن دەپ ماڭا پوپوزا قىلىسىز، شۇنداقمۇ؟ مەن بۇنداق ئىشلارغا خېلى كۆنۈك، ئېرىدىمۇ كەتمەيمەن، قورقۇپمۇ قالمايمەن.

— ياق، ياق، — ئالدىراپ سۆزلىدى مەرىگۈل مۇلايىملىق بىلەن، — مەن سىزگە پوپوزا قىلماقچى ئەمەسمەن. بۇنداق قىلىشنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىدىم. توغرا، مۇرات مېنىڭ ياخشى كۆرۈپ تەگكەن ئېرىدىم، مېنى بەختلىك قىلغان كىشى شۇ ئىدى. لېكىن ھازىر ئۇ ئۆزگەردى... ماڭا رەقىبىگە مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلدۇ.

— ئۇنداق بولسا، ئاجرىشىپ كېتىڭ! — ئايال تۇڭغىنە تەگدى، ئۇنىڭ چىرايىدا مەسخىرىلىك تەبەسسۇم ئويناپ تۇراتتى.

— مېنى بۇنداق ئويغا كەلمىدى دەمسىز، — دېدى مەرىگۈل ھەسرەتلىك ئۇھ تارتىپ، — لېكىن بىرسى مېنى توسۇپ تۇرۇۋاتىدۇ... ئۇ سومكىسىدىن بىر پارچە رەڭلىك سۈرەتنى چىقىرىپ ئايالغا سۇندى.

ئايال سۈرەتكە - بەختلىك تەبەسسۇمى بىلەن مۇرىلىرىنى يېقىشىپ بىر قىزچاقنى تىزىدا ئولتۇرغۇزۇۋالغان بىر جۈپ ياش ئەر - خوتۇنغا قارىدى.

— قولىڭىزدىكى سۈرەتتىكى قىزچاق بىزنىڭ قىزىمىز بولىدۇ، — مەرىگۈل بىزنىڭ دېگەن سۆزنى سوزۇپراق ئېيتتى، — بەلكىم سىزنىڭمۇ بالىڭىز باردۇر، بولمىسا كېيىن بولار. بالا ئۈچۈن جاھاندا يېتىم قېلىشتىنمۇ ئېغىر كۈن بارمۇ؟ مەن سىزدىن شۇ بىچارە بالامنى يېتىم قىلىپ قويماسلىقىڭىزنى سوراپ كەلدىم. مەن ئاشۇ قىزىم ئۈچۈن، ئۇنى كۆڭلى سۇنۇق، يېتىم قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن، ھەرقانداق ئازابقا چىدايمەن. قىزىمغا، ئاشۇ كىچىككىنە جانغا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن؟!

مەرىگۈلنىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى. ئۇ شۇ تاپتا ئۆز بەختىنى نابۇت قىلغان بۇ ئايالنىڭ ئايىغىغا يىقىلىشقا تەييار ئىدى.

ئايال سۈرەتنى شىرەگە تاشلىدى - دە، ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزىدىن سىرتقا قارىدى. ئۇنىڭ قوللىرى ھەدەپ پەردىنى غىجىملايتتى. ئۇ بىر پەس شۈك تۇرغاندىن كېيىن كەينىگە ئۆرۈلدى:

— بۇ گەپلەرنى ماڭا قىلغىچە، ئېرىڭىزگە قىلسىڭىز بولمامدۇ! — دېدى ئۇ بوغۇق ئاۋازدا.

— ئۇنىڭغا دەي دېدىم، لېكىن ھەرقانچە قىلىپمۇ ئاغزىمدىن چىقىرالمىدىم. شۇنىڭ بىلەن...

— شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كەپسىز - دە، — ئايال ئۇنىڭ گېپىنى ئۈزۈۋەتتى، — مېنى بوزەك، نېمە دېسەم دېيەلەيمەن دەپ ئويلىغان ئوخشىمامسىز، سىزنى تاشلىغان بولسا، ئېرىڭىز تاشلاپتۇ. مەن نېمە دەپ ئىچ ئاغرىتقىدەكمەن؟ بۇ جاھاندا كىم كىمگە ئىچ ئاغرىتىۋېتىپتۇ؟ بىڭسىڭىز بولسا، بېرىپ ئېرىڭىزگە دەڭ، ئۇنىڭغا يالۋۇرۇڭ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇڭ، خالىغىنىڭىزنى قىلىڭ. لېكىن مەن ئۇنى بۇ ئۆيگە كەلمە دېمەيمەن، ئۇ كەلمىسە ئاغرىنىپمۇ يۈرمەيمەن. بىلىپ قويۇڭ، مېنىڭ ئۇنى سىزدىن تارتىۋېلىپ، ئۇنىڭغا تېگىش خىيالىممۇ يوق. سىزنىڭ ماڭا يالۋۇرۇشىڭىزنىڭ پايدىسى يوق!

ئايال ئەسەبىيلەرچە ئۇنىڭغا قول شىلتىدى، كۆزلىرى چەكچىيىپ، چىرايى قورقۇنچلىق تۈسكە كىردى. مەرىگۈل ئۈمىدسىزلىك ۋە بىر خىل ۋەھىمە ئىچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، شىرە ئۈستىدە تۇرغان سۈرەتنى ئېلىپ سومكىسىغا سالدى - دە، ئايالنىڭ چىرايىغا قاراشقىمۇ جۈرئەت قىلالماي ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. ئۇ ھويلا ئىشىكىدىن چىقىپ، ئىختىيارسىز ئارقىغا قارىدى. قايرىلغان دېرىزە پەردىسى قېشىدا يەنە ھېلىقى كۆزلەر چەكچىيىپ قاراپ تۇراتتى.

6

يېرىم كېچىدىن بۇرۇن ئۆيگە كەلمەيدىغان مۇراتنىڭ بۇگۈن كەچ سائەت سەككىزدىلا ئۆيگە ئۇنۇشى مەرىگۈلنى ھەم ھەيران قىلدى، ھەم ئەندىشىگە سالدى. ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟ دەپ ئويلىدى ئۇ شېرىنگۈلنىڭ كىيىملىرىنى يېشۋېتىپ، ئىشتىن چۈشۈپ چوقۇم ھېلىقى ئايالنىڭكىگە بارىدى. ئۇ ئايال مېنىڭ كەلگىنىمنى ئېيتىپ بىر مۇنچە ۋايساپ بەرگەن بولسا، ئاچچىقىدا مەن بىلەن ئۇرۇشقىلى كەلگەنمىدۇ؟ ھەر ئىش بولسا، شېرىنگۈل ئۇخلاپ قالغاندىن كېيىن بولسا مەيلىدىغۇ...

لېكىن مۇراتنىڭ ئەلپازىدىن ئۇنداق ئالامەت چىقمايتتى. نېرىقى ئۆيدىن ئۇنىڭ پۇشۇلدىشى، تۇرۇپ-تۇرۇپ ئۇھ تارتىشى، تاماكىنى كۈچەپ پۇۋلىشى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بىر چاغدا ئۇ ئاشخانا ئۆيگە چىقىپ كەتتى، ئاشخاندىن قاچا-قۇچىلارنىڭ تاراقلىشى، ئارقىدىن شالاپلىغان ئاۋاز ئاڭلاندى.

ھە، ئېلىپ قويغان تاماقنى يەۋېتىپتۇ-دە، — دېدى مەرىگۈل ئۆز-ئۆزىگە. ئۇ مۇراتنىڭ ھەر كۈنى يېرىم كېچىگىچە كەلمەسلىكىنى بىلىمۇ، يەنىلا تاماق ئېلىپ قويۇاتتى. لېكىن مۇرات بىرەر قېتىممۇ بۇ تاماقلارغا قول تەگكۈزۈپ باقمىغاندى. بۇگۈن ئىش باشقىچە تۇرىدۇ، يا ئۇ ئايال بىلەن كۆزۈشەلمىگەنمىدۇ؟

شېرىنگۈل ئۇخلاپ قالدى. مەرىگۈل نېمىلا بولمىسۇن بۇگۈن مۇرات بىلەن سۆز لىشىمزغۇ، دەپ ئويلىدى. مانا، ئۇ بۇگۈن بالدۇر كەپتۇ، بەلكىم ھېلى ئۆيگە كىرىپ بىر نېمە دەر، بەلكىم ۋارقىراپ كېتەر. لېكىن مەرىگۈل ئۇنىڭغا جاۋابەن ۋارقىراپ يۇرمەيدۇ، ئىلگىرىكى بەختلىك چاغلىرىنى مۇلايىملىق بىلەن ئەسلىتىدۇ. شېرىنگۈلنى يۇزىگە سالىدۇ... بىراق ئۇنىڭ بۇ قىلغانلىرى مۇراتنى ئۇيالدۇرالامدىكىن-تاڭ؟!

مەرىگۈلنىڭ ئويلىغانلىرى بىكار كەتتى. مۇرات ئۇنىڭ قېشىغا كىرمىدى، ئۇ ئاشخاندىن چىقىپلا ئۇدۇل نېرىقى ئۆيگە كىرىپ كەتتى. مەرىگۈل تۇرلۇك-تۇمەن خىياللار ئىچىدە تاڭنى ئاتقۇزدى.

چۈشتىن كېيىن، مەرىگۈلنىڭ بىر ئايال خىزمەتدىشى بىر كونۇبىرتنى كۆتۈرۈپ كىردى.

— مەرىگۈل، بىرسى سىزگە بېرىپ قويۇڭ دەپ بۇ خەتنى بەردى، — دېدى ئۇ كونۇبىرتنى مەرىگۈلگە ئۇزىتىپ.

مەرىگۈلنىڭ يۈرىكى قارتىدە قىلىپ، ھەدىنى بوشىشىپ كەتتى. بۇ مۇراتنىڭ خېتى، چوقۇم شۇنىڭ! ئۇ ئاخشام يۈز تۇرانە دېيىشكە پېتىنالماي، بۇ خەتنى يېزىپ، ئۆينى تاشلاپ چىقىپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەرلەندۇرمەكچى بولغان ئوخشايدۇ، بىچارە قىزىم يېتىم قالىدىغان بوپتۇ! مەرىگۈل تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن كونۇبىرتنى

ئالدى. كونۇپرتنىڭ تىشىغا بىرەر سۆزمۇ يېزىلمىغاندى.

مەرىگۈل خېلى ئۇزاققىچە كونۇپرتنى يىرتىشقا جۈرئەت قىلالمىدى. ئۇنىڭ لەۋلىرى، قوللىرى توختىماي تىترەيتتى، ھازىرلا بىر دەھشەتلىك قاينام ئىچىگە كىرىپ كېتىدىغاندەك يۈرىكى ئەنسىز دۈپۈلدەيتتى.

مەرىگۈل ئاخىرى كونۇپرتنى ئاچتى ۋە ئىچىدىن خەتنى ئېلىپ ئوقىدى. ئۇ دەسلەپكى قۇرلارنى كۆرۈپلا خەتنىڭ تۇنۇگۈنكى ئايالدىن كەلگەنلىكىنى بىلىپ يەڭگىل تىندى. مەرىگۈل ئۇ ئايالنىڭ ھەرقانداق ھاقارەتنىڭ چىدىشى مۇمكىن، لېكىن مۇراتىنىڭ بىرەر ئېغىز ھاقارەتىمۇ ئۇنى ئۆمۈرلۈك ئازابقا قويۇشى مۇمكىن ئىدى.

مەرىگۈل دىققەتسىزلىك بىلەن خەتنى ئوقۇشقا باشلىدى:

«مەرىگۈل!

مېنىڭ بۇ خېتىمنىڭ بېشىنى كۆرۈپلا، ھېلىقى ئىپلاس ئايالدىن كەلگەن خەت ئىكەن دەپ، ئاچچىقىڭىزدا ئاخىرىنى ئوقۇمايلا يىرتىپ تاشلىماقچى بولارسىز، لېكىن سىزنىڭ ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىپ، خېتىمنى ئاخىرىغىچە ئوقۇپ چىقىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن.

تۇنۇگۈن سىزگە قوپاللىق قىلدىم. بىراق سىز كەتكەندىن كېيىن ئۇزاق ئويلاندىم، سىز مېنى پەقەت باشقىلارنى يىغلىتىشنىلا بىلىدىغان تاش يۈرەك ئايال دەپ ئويلايدىغانسىز، ئەمما، ئىشىنىڭكى، مېنىڭ يىغلايدىغان، ئاھ ئۇرىدىغان چاغلىرىم سىزنىڭكىدىنمۇ كۆپ. بۇلارنى باشقىلارغا كۆرسەتمەيمەن، خالاس. مېنى بۇزۇق، شالاق ئايال دەپ قارايسىز، باشقىلارمۇ شۇنداق قارايدۇ. لېكىن مەن راستىنلا شۇنداقمۇ؟ ماڭا قاراڭ، مەرىگۈل، نەچچە يىل ئىلگىرى مەنمۇ بەختلىك ئىدىم. ماڭا كۆيدۈم - پىشتىم، ئۆمۈر بويى مېنىڭ قەلبىمىدە سەنلا بار دەيدىغان، مەنمۇ چىن قەلبىمدىن ياخشى كۆرىدىغان ئادىمىم بار ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن قۇرغان بەختلىك ئائىلەم بار ئىدى. ئۇ چاغلاردا قۇياشمۇ ماڭىلا كۆلۈپ قاراۋاتقاندەك، پۈتۈن جاھانمۇ ماڭىلا ھەۋەس قىلىۋاتقاندەك بىلىنەتتى. مەن ئۆمۈر بويى مۇشۇ بەختنىڭ ئىچىدە يايراپ ئۆتۈپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلاتتىم.

مەن بەك ساددا ئىكەنمەن، مەن دەريانىڭ قاينامىلىرى بولغىنىدەك، تۇرمۇشنىڭمۇ ھەر ھەر دەھشەتلىك قاينامىلىرى بارلىقىنى ئويلاپمۇ كۆرمەپتىمەن. مۇبادا مەن ئېرىمنى، بەختىم، ھاياتىم دەپ بىلىدىغان ئېرىمنى شۇنچە ياخشى كۆرمىگەن بولسام مىغۇ بۇ قاينامىلارغا پەرۋا قىلىپ كەتمىگەنمۇ بولار ئىدىم. لېكىن، كۆڭۈل دېگەن ئاجايىپ نەرسىكەن. بەختتىن ئەس - ھوشۇمنى يوقىتىپ يۈرگەن كۈنلەردە، بېشىمغا كۈن چۈشتى، ئېرىمنى بىر ئالۋاستى ئازدۇرۇپ كەتتى. مەن دەسلىپىدە نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالدىم. چۈنكى مەن ئېرىمنى ياخشى كۆرەتتىم، ئېرىمگە ئىشىنەتتىم. ئاچچىق ھەقىقەت ئالدىدا ياخشى كۆرۈش، ئىشىنىش دېگەنلەر بىر تىيىنغا ئەرزىمەيدىكەن. ئاخىرى مەن يەنىلا بەختىمنىڭ ۋەيران بولغانلىقىنى چۈشەندىم. شۇنداقتىمۇ يەنىلا شۇ بەختتىن ئۈمىد ئۈزەلمەي، ئېرىمنى ئازدۇرغان ھېلىقى

Altun9

ئالۋاستىنىڭ ئالدىغا بېرىپ يىغلىدىم، يالۋۇردۇم، ئايىغىغا يىقىلدىم. لېكىن ئۇ رەھىم قىلمىدى. بەلكى، مېنى مەسخىرە قىلىپ قاقاقلاپ كۈلدى. مەن ئېرىمنىڭ مەيدىسىنى كۆز ياشلىرىم بىلەن ھۆللىدىم، ئۇنىڭ شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ كەتمەسلىكىنى ئۆتۈندۈم. لېكىن ئۇ بۇرۇنقى ئەر، ماڭا كۆيگەن ھېلىقى ئەر ئەمەس، بەلكى بىر يات مەخلۇققا ئايلانغانىكەن، ئۇ مېنى قوپاللىق بىلەن ئىتتىرىۋەتتى، سوغۇق كۈلدى، ئازراقمۇ تارتىشىپ قويماي، مېنى تاشلاپ كەتتى. بۇ چاغدا مەن ئۆزۈمنى ئەڭ يارىماس، ئەڭ بەختسىز ئايال دەپ ھېس قىلدىم. ياشاشنىڭ ھېچقانداق لەززىتى قالمىدى، دەپ ئويلىدىم، بۇ جاھاندىن بىراقلا تۈگەشمەكچى بولدۇم. بىراق، مېنى بىر ئوت تۇسۇپ قالدى. بۇ، قىساس ئوتى ئىدى!

مېنىڭدەك بەختسىزلىككە يولۇققان ئايالـلار ھامان جېمى بالا - قازانى ئۆز ئېرىدىن ئەمەس، باشقا ئايالـلاردىن كۆرىدۇ. مەندىمۇ شۇنداق ئوي پەيدا بولدى. شۇ ئىشتىن كېيىن مەن ئۆز جىنسىمدىكىلەرگە ئىچ - ئىچىمدىن ئۆچ بولۇپ كەتتىم. ئۇلارنىڭ بەختلىك تۇرمۇشىنى كۆرسەم ھەسەت ئوتىدا ئۆرتىنىدىغان بولدۇم. مەن ئۆزىنى بەختلىك ھېسابلايدىغان ئايالـلاردىن قىساس ئېلىپ، دەردىمنى چىقارماقچى بولدۇم.

ئۆزىڭىز كۆردىڭىز، مەن چىرايلىقمەن. خۇدايىم ئەرلەرگە گۈزەل ئايالـلارغا ئىنتىلىش، گۈزەللىكتىن زوقلىنىش ئىقتىدارىنى بەرگەنىكەن، مەنمۇ ئۆز چىرايىم بىلەن ئەرلەرنى جەلپ قىلالىشىم مۇمكىنغۇ، دەپ ئويلىدىم. شۇنىڭ بىلەن بۇ يولنى تاللىدىم. مەن بىرنەچچە قېتىم مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدىم. ئۆز ئائىلىسىنىڭ بەختىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىدىغان ئەرلەر مېنى رەت قىلدى. لېكىن مەن بوشىشىپ قالمىدىم، سىزنىڭ ئېرىڭىزگە ئوخشاش ئىرادىسى ئاجىز ئەرلەر ئاسانلا مېنىڭ قىلتىقىمغا چۈشتى. مەن ئاشۇنداق بىرەر ئەرنى ئارقامدىن تىنماي سوكۇلدايدىغان قىلغىنىمدا، گويا ئۇنىڭ ئايالى مېنىڭ ئېرىمنى ئازدۇرغان ئالۋاستىدەك، ئاشۇ ئالۋاستىدىن قىساسىمنى ئالغاندەك ھېس قىلىپ، تەنتەنە قىلدىم. چۈنكى مەن ئۆزۈمنى ھەقلىق دەيتتىم، مەن ئۆزۈم ئۈچۈن قىساس ئالدىم، دەپ ئۆزۈمگە تەسەللىي بېرەلەيتتىم. ئەمما مېنىڭ ئۇنداق ئەرلەر بىلەن توي قىلىش نىيىتىم يوق، ھەتتا ئۆمۈر بويى قايتا تۇرمۇش قۇرۇش خىيالىممۇ يوق ئىدى. بىر بەختلىك ئائىلە رەسمىي بۇزۇلغاندىن كېيىن، مەن قانائەت ھاسىل قىلاتتىم - دە، ئۇ ئەر بىلەن بولغان ئالاقەمنى قىلچە تارتىشماي ئۈزەتتىم ھەمدە يېڭى قىساس ئوۋىنى ئىزدەشكە كىرىشەتتىم. مەرىگۈل، مەن سىزگە راستىمنى ئېيتاي، سىزنىڭ ئائىلىڭىز مېنىڭ تۆتىنچى نىشانەم ئىدى.

مەن سىلەرنى كوچىدا، كىنوخانىدا، باغچىدا بىرنەچچە قېتىم كۆرگەن، سىلەرنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشۇڭلاردىن، چىرايىڭلاردىن ئىنتايىن بەختلىك ئىكەنلىكىڭلار بىلىنىپ تۇراتتى. مەن سىلەرنى كۆرگەندىن كېيىن يۈرىكىمنى يەنە ھەسەتنىڭ ئۇزۇن تىرناقلىرى تاتىلىدى. مەن بەختسىز، ئۇلار نېمىشقا بەختلىك بولىدىكەن، دەپ ئويلىدىم. ئاخىرىنى يازمىساممۇ ئۆزىڭىزگە مەلۇم.

تۈنۈگۈن سىز ئۆيۈمگە كەلدىڭىز،

راستىنى ئېيتسام، دەسلەپكى خىيالىم بىلەن كېيىنكى تەسىراتىم ئوخشاشماي قالدى. دەسلەپ سىزنى كۆرگەندە مەن سىزنى تازا مەسخىرە قىلۋالاي دېگەنىدىم، ھەتتا شۇنداقمۇ قىلدىم. كېيىنچۇ، كېيىن بۇ نىيىتىمدىن يانىدىم. سىز ئاق كۆڭۈل ئايال، مېھرىبان ئانا ئىكەنسىز. مەنمۇ بىر ئايال، بەلكى ئانا بولالايدىغان بىر ئايال. قىزىڭىزنىڭ سۈرىتىنى كۆرگىنىمدە، ۋۇجۇدۇمغا بىر خىل ئوت تارىغاندەك بولدى. بۇ سېزىم مېنىڭ نەپسىمنى بوغدى، پىكىرلىرىمنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى، مەن ئۆزۈمنىڭ بوشىشىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى سەزدىم. بۇ چاغدا مەن قوپالىلىق قىلىپ، سىزنى ئۆيىدىن تېزرەك چىقىپ كېتىشكە مەجبۇرلىدىم. سىز كەتتىڭىز، مەن ياستۇقنى قۇچاقلاپ قانغۇچە يىغلىدىم. ئۇزۇنغىچە قىزىڭىزنىڭ ئوماق چىرايى، بەختلىك كۈلكىسى كۆز ئالدىمدىن كەتمىدى. سىزنىڭ سەممىي گەپلىرىڭىز قۇلىقىمدىن كەتمىدى. ۋۇجۇدۇمدا شۇنچە چاغدىن بېرى لاۋۇلداپ تۇرغان قىساس ئوتى قانداقتۇر بىر كۈچ تەرىپىدىن شاپىدە ئۆچۈرۈۋېتىلگەندەك غايىب بولدى. يۈرىكىمنى ئۆكۈنۈش، پۇشايمان قاپلىدى.

ئاخشام مۇراتنىڭ بالدۇر ئۆيگە قايتىقىنىغا ھەيران بولغانسىز. ئۇ بۇگۈن ئاخشامۇ كېلىدۇ، بۇ ئۇنىڭ مېنىڭكىگە ئاخىرقى قېتىم كېلىشى بولۇپ قالىدۇ. مەن ئۇنىڭغا لايىق گەپلەرنى تەييارلاپ قويدۇم، ئىشىنىمەنكى، ئۇ پۇشايمان قىلىدۇ، ئۇيىلىدۇ. لېكىن سىزنىڭ مېنىڭكىگە كەلگىنىڭىز ئىككىمىزنىڭ تارىسىدىكى مەڭگۈلۈك سىر بولۇپ قالىدۇ.

مەرىگۈل، مەن سىزگە مېنى كەچۈرۈڭ دەپ يالۋۇرماقچى ئەمەسمەن، لېكىن سىزدىن ئۆتۈنىدىغىنىم، مېنىڭمۇ بىر بەختسىز ئايال ئىكەنلىكىمنى چۈشىنىپ قالسىڭىزلا بولدى. بىز ئايالار ئاجايىپ يارىتىلغان ئىكەنمىز، ئەرلەرنىڭ، بىزگە بەختمۇ، قايغۇ ـ ھەسرەتمۇ كەلتۈرەلەيدىغان ئاشۇ ئەرلەرنىڭ ھەر ـ ھەر ئاباپ ئىشلىرىنى كەچۈرۈۋېتەلەيدىكەنمىز. بىزنىڭ بۇنداق قىلىشىمىزغا باشقا سەۋەبلەردىن كۆرە، بالا مېھرى بەكرەك سەۋەبچى بولىدىكەن. مەن سىزنىڭ قىزىڭىزنىڭ بەختى ئۈچۈن مۇراتنى كەچۈرۈشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، بېشىڭىزغا چۈشكەن بۇ كۈنلەر گويا بىر چۈشتەك بولۇپ قالار.

بەختلىك بولۇڭلار!

بىر بەختسىز ئايالدىن»

مەرىگۈل خەتنى ئوقۇپ بولۇپ، ئۇزاققىچە خىيال سۈرۈپ قالدى. ئۇنىڭ قەلبىدە ئېچىنىش، ئىچ ئاغرىتىش تۈيغۇسى ھۆكۈم سۈرەتتى.

تۈيۇقسىز مۇرات ئۇنىڭ ئېسىگە كەلدى. ئۇ كېيىنكى تۇرمۇشىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمەيتتى. ئىلگىرىكى بەختلىك كۈنلەر مەڭگۈگە قايتىپ كەلمەس، ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا پەقەت ئۆزئارا ھۆرمەت، ئىناق ئۆتۈش ئىستىكىلا قالار ياكى ھېلىقى ئايال خېتىدە يازغاندەك «چۈشتەك بولۇپ قالار» مۇ؟

مەرىگۈل بۇگۈن ئىشتىن بالدۇر چۈشتى، ئۇ شېرىنگۈلنى باغچىدىن ئېلىپ ئۆيگە قايتتى. لېكىن زادىلا قولى ئىشقا بارمىدى. ھېلىقى ئايالنىڭ خېتىدىكى گەپلەر ئۇنىڭ كاللىسىدا تەكرارلىناتتى.

ئۇ ئۆيگە كىرەتتى، بالكونغا چىقاتتى، دەرۋازىغا قارايتتى، يەنە ئۆيگە كىرىپ نېمىلەرنىدۇر قىلىپ باقاتتى.

پەلەمپەيدىن تونۇش ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. بىردەمدىن كېيىن ئىشىك شىرىقلاپ ئېچىلىپ، مۇرات كىرىپ كەلدى. شېرىنگۈل خۇددى چوڭ كىشىلەردەك مەرىگۈلگە: ئاپا، دادام كەلدى، دادام ئەجەپ بالدۇرلا قايتىپ كەپتۇغۇ، دەپ پىچىرلىدى. مەرىگۈل ئۇنى باغرىغا بېسىپ، چاچلىرىنى سىيلاشقا باشلىدى: شۇنداق، ئۇ بۈگۈن بالدۇر قايتىپ كەلدى، بەلكىم بۇندىن كېيىن بۇنىڭدىنمۇ بالدۇر قايتىپ كېلەر...

مۇراتنىڭ شېرىنگۈل! دەپ چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئانا - بالا تەڭلا بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراشتى. مۇرات قانداقتۇر بىر خىل ئوڭايسىز ھالەتتە بۇلارغا قاراپ تۇراتتى. شېرىنگۈل ئاپىسىغا قارىدى.

— قىزىم، بېرىڭ، دادىڭىز چاقىرىۋاتىدۇ، — دېدى مەرىگۈل شېرىنگۈلنى قۇچىقىدىن چۈشۈرۈپ.

شېرىنگۈل مۇراتنىڭ ئالدىغا كەلدى. مۇرات قىزىنى قۇچىقىغا ئالدى. ئۇنىڭ: قىزىم، ئاپىڭىز تاماق ئەتمىدىمۇ؟ دەپ سورىغىنى ئاڭلاندى.

بۇ سوئال مەرىگۈل قاچاندۇر بىر چاغلاردا ئاڭلىغان بىر سوئالدەك تۇيۇلدى. ئۇ ئورنىدىن تۇردى - دە، ئاشخانىغا كىرىپ، پەرتۇقنى تاقىدى. مۇرات ئۇنىڭغا گەپ قىلمىدى، چىرايىغىمۇ قارىمىدى، ئۇ شېرىنگۈلنى كۆتۈرگىنىچە نېرىقى ئۆيگە ماڭدى. شېرىنگۈل دادىسىنىڭ بۇ مۇئامىلىسىدىن دەسلىپىدە قورۇنغاندەك بولدى. ئارقىدىنلا ۋىلىقلاپ كۈلۈپ كەتتى، دادىسىنىڭ بوينىدىن قۇچاقلىدى.

مەرىگۈل قازان بېشىدا. نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ يىغلىغۇسى كېلىۋاتاتتى. بۇ خۇشاللىق يىغىسىمۇ، ياكى ھەسرەت يىغىسىمۇ، بۇنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ تاماق ئېتىۋاتىدۇ، بۇ تاماقنى ئەمدى يەنە ئۈچەيلەن بىللە ئولتۇرۇپ يەيدۇ. بۇنداق غىزالىنىش بىر چاغلاردىكىدەك كۆڭۈللۈك بولارمۇ؟!

ئۆيدىن مۇرات بىلەن شېرىنگۈلنىڭ كۈلكىسى ئاڭلاندى. ھېلىقى ئايالنىڭ خېتىدىكى سۆزلەر مەرىگۈلنىڭ ئېسىگە كەلدى:

«بىز ئاياللار ئاجايىپ يارىتىلغان ئىكەنمىز، ئەرلەرنىڭ، بىزگە بەختمۇ، قايغۇ - ھەسرەتمۇ كەلتۈرەلەيدىغان ئاشۇ ئەرلەرنىڭ ھەر - ھەر ناباپ ئىشلىرىنى كەچۈرۈۋېتەلەيدىكەنمىز. بىزنىڭ بۇنداق قىلىشىمىزغا ھەر خىل سەۋەبلەردىن كۆرە، بالا مېھرى بەكرەك سەۋەبچى بولىدىكەن...»

مەسئۇل مۇھەررىر سارەم ئىبراھىم

ھەيرەت ئاسىم

(ھېكايە)

ھەر يىلى كۆز پەسلى يوپۇرماقلار دەل-دەرەخلەردىن ئايرىلىپ تەبىئەتنى ياشارتقان ئانا زېمىن باغرىغا ئۆزىنى ئېتىشقا باشلىغاندا، پەرىدەمنىڭ كۆڭلىنى قايغۇ تومانلىرى قاپلايدۇ، بۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا غەم-قايغۇ-ۋە كۆز ياشلىرى يوق دۇنياغا مەڭگۈ سەپەر قىلىپ كەتكەن مېھرىبان ئاتا-ئانىسى كېلىدۇ، قىشنىڭ جانغا ھوزۇر بېغىشلىغۇچى، ئاپئاق ماموق-لىرى، باھارنىڭ كۆڭۈلنى يايرىتىدىغان ئىللىق ھاۋاسى، يازنىڭ نازۇ-نېمىتى بىلەن مېڭە تەستە جايىغا چۈشكەن كۆڭلى كۆز كېلىچىشى بىلەن بىراقلا پەرىشان بولىدۇ، چۈنكى ئۇنى يوزۇق دۇنياغا ئاپىرىدە قىلىغان ئۇلۇغ ئاتا-ئانىسى مۇشۇ پەسلىدە ئىنسان قېنىپ ئۆتمەيدىغان ئالەم بىلەن مەڭگۈلۈك ۋىدالاشقاندى، نۇرغۇن كىشىلەرگە باياشاتلىق، خۇشاللىقتىن دېرەك بەرگۈچى كۆز پەرىدەمگە تۇگىمەس ئۇزۇن كېچىدەك تۇيۇلاتتى...

شۇ تاپتا پەرىدەم ئۇزىگە ياد بولۇپ كەتكەن يولدا مەكتەپتىن ئۆيىگە كېتىۋاتاتتى، چۈش مەھەللىدىكى كۆز قۇياشى مېھرىنى پەرىدەمدىن ئايىغاندەك، ئاجىز نۇرلىرىنى ئۇنىڭ قايغۇ-ھەسرەتكە تولغان يۈز-كۆزلىرىگە ئاران چېچىپ تۇراتتى، كۆز شامىلى بولسا دەل-دەرەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرىنى بۇلۇڭ-پۇشقاقلارغا ئۇچۇرۇپ تاشلىماقتا ئىدى. دەرەخ شاخلىرىدىن ئايرىلىپ، كۆرۈمسىز ئېرىقلارنى بېزەپ ياتقان ئالتۇندەك يوپۇرماقلار ئۆزلىرىنى

پەرىدەمدەك يېتىم ھېس قىلدىمۇ - قانداق، قېشىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان، كۆز يېشى دېگىزىدا ئۈزۈپ يۈرگەن بۇ قىزغا ھېسسىداشلىق بىلدۈرگەندەك شۇئىرلىشىپ قوياتتى. قارىماقتا، تۇرمۇش بارلىق كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىنى ئۆز باغرىغا ئالغاندەك قىلاتتى. ئەمەلىيەتتە ئۇنداق ئەمەس، چۈنكى دۇنيا دېگەن بەكمۇ كەڭ نەرسە، ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ قوللىرى ئارقىلىق بارلىق كۆزلەردىن ئېقىپ چىققان كۆز ياشلارنى ئېرىتىشكە ئۇلگۈرمەيتتى. بىز ھەمىشە قۇياش نۇرى بىزنى يورۇتۇشتىن ئىلگىرى قاراڭغۇنىڭ ئۆزىمىزنى دەپسەندە قىلىشلىرىغا چىداپ كېلىمىزغۇ! تۇرمۇشمۇ شۇنداق، تۇرمۇشنىڭ كىشى ۋۇجۇدىدا ئۇمىد ئۇچقۇنلىرىنى چاقنىتىدىغان نۇرلۇق قۇياشى چوقۇم كۆتۈرۈلىدۇ دەپ ئىشىنىمىز. ئەلۋەتتە، شۇڭا ئۇنىڭ ۋەسلىگە يېتىش ئۈچۈن كېچىنى ئۇيقۇدىن بىدار ئۆتكۈزۈش ئەرزىيدىغان ئىش، پەرىدەم تاغدەك يۈلەنچۈكسى بولغان ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن، ئەنە شۇنداق مەنىۋى كۈچكە تايىنىپ تۇرمۇشنىڭ خىلمۇخىل ئېغىرچىلىقلىرىنى يېڭىپ، ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتاتتى.

ئۇنىڭ قەدەملىرى قورۇسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە ئىختىيارسىز توختاپ قالدى. ئۇ بىر نەچچە ئايدىن بېرى ئەنسىرەپ كېلىۋاتقان ئىش ئاخىر يۈز بەرگەندى: ئون نەچچە ئادەم دەرۋازىنىڭ سول تەرىپىدە ئالدىراشلىق بىلەن ئىشلەۋاتاتتى. پەرىدەمنىڭ كىچىك تۇرۇپلا تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق - چۈچۈكى تۈپەيلى نۇرسىزلىنىشقا باشلىغان، ئەمما قەيسەرلىكىنى تېخى يوقاتمىغان كۆزلىرىدىن ياش بۇلدۇقلاپ ئېقىپ چىقتى.

ۋۇجۇدىنى قايغۇ - ئەلەم باسقاندا، پۈتۈن دەرت ئەلىمنى كۆز ياشلىرىدىن چىقىرىش ئۇنىڭغا ئادەت بولۇپ قالغان. ئۇنىڭ مىسىكىن دىلى ئازار چەككەندە، يۈرىكىدىكى ھەسرەتنى خۇدا ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان ئاۋازى ئارقىلىق ئىپادىلەشكە ئاجىزلىق قىلاتتى. مۇشۇنداق ۋاقىتلاردا، ئەگەر دادام بىلەن ئاپام بولغان بولسا، دېگەن گەپ ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئىختىيارسىز چىقىپ كېتەتتى.

پەرىدەم دەرۋازا ئالدىدا ئۈزۈن تۇرماي، ئىتتىكلا ھويلىغا كىرىۋالدى. چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ كۆز يېشىنى باشقىلارغا كۆرسىتىشنى خالىمايتتى. ئۇ شۇ كۈنلەردە ھاياتىنىڭ مېھرى - شەپقىتىدىن يىراق ياشاۋاتقىنىغا ئىقرار ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ نازۇك يۈرەكلىرى بۇ ئەمەلىيەتكە قايىل بولمايتتى. ئۇنىڭ روھىي دۇنياسىغا قومانداندلىق قىلىپ، گۈزەل، بەختلىك كەلگۈسى ئۈچۈن جاپاغا بەرداشلىق بەرگۈزۈۋاتقان ۋە ئۇنى مۇشۇ نىشان يولىدا تىرىشىپ بىلىم ئىگىلىتىۋاتقان نەرسە ئاتا - ئانىسىغا ئوخشاشلا شەپقەتلىك مۇئەللىمىنىڭ مۇنۇ سۆزلىرى ئىدى: تىرىشىپ ئوقۇڭ، پەرىدەم، مانا مەن سىزنىڭ ئانىڭىز، مەكتەپ سىزنىڭ ئانىڭىز، ئەل - يۇرت سىزنىڭ ئانىڭىز، بارلىق زېھنىڭىزنى بىلىم ئىگىلەشكە قارىتىڭ، بىلىم سىزنى بەختكە ئېرىشتۈرىدۇ، سىزگە جەمئىيەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ماھارەت ئاتا قىلىدۇ.

پەرىدەم پېشايۋانغا چىقتى، ئىشىك ئېتىكلىك ئىدى، ئىككىلا ئاكىسى كەلمىگەندى. ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ، سومكىسىنى دادىسى بىلەن ئاپىسىنىڭ سۈرىتى ئېسىلغان تامغا ئېسىپ قويدى، ئاياغ كىيىمىنى سېلىـ

Altun

ۋېتىپ، سۇپىغا چىقىپ ئولتۇردى - دە خىيالغا پاتتى، كۈز پەسلى ئۇنىڭ ھاياتىغا جۇدالىق ئېلىپ كېلىۋاتاتتى، بۇلتۇر كۈزدە ئۇ بىر يولىلا ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلدى، بۇ يىلقى كۈز بولسا ئۇنىڭغا تېخىمۇ رەھىمسىز كەلمەكتە ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى جاپا تارتىپ بىنا قىلغان دۇنيانىڭ بىر قىسمى — قورۇنىڭ يېرىمى يات ئادەملەرگە ئۆتۈپ كەتكەنىدى. ئەگەر دادام بىلەن ئاپام بولغان بولسا!... دېدى پەرىدەم ئۆزىچە، شۇ ھامان ئۇنى يىغا تۇتتى. كىشىنىڭ ئىچىنى سىيرىلدۇرىدىغان ئېچىنىشلىق يىغا ئاۋازى دېرىزىنىڭ يوچۇقلىرىدىن يىراق - يىراقلارغا تارقالدى...

پەرىدەم شۇ ھالەتتە ئۇزۇنغىچە ئولتۇرۇپ قالدى، ئاپىسىنىڭ ئىللىق چىرايى بىلەن دادىسىنىڭ نۇرلۇق كۆزلىرى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پەيدا بولدى. دەل شۇ چاغدا قولىدا ھورى چىقىپ تۇرغان بىر تەخسە لەڭمەننى كۆتۈرگەن قوشنىسى خەيرىنىساخان ئاچا ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى.

— يەنە يىغلاپسىز - دە، قىزىم، ھەي! ئەمدى بولدى قىلىڭ قىزىم. بولغۇلۇق بولدى، ئۆزىڭىزنى يوقىتىپ قويماڭ، ياخشى ئوقۇڭ، دوستلىرىڭىز بىلەن ئارىلىشىپ، كۆڭلىڭىزنى ئېچىپ يۈرۈڭ، مۇشۇنداق قىلسىڭىزلا ئاتا - ئانىڭىزنىڭ روھى خوش بولىدۇ. جاھان دېگەن مۇشۇنداق گەپ ئىكەن، قىزىم، نەدە ئاشۇنداق دىلى يۇمشاق ئادەملەر بالدۇر كېتىپ قالىدىكەن، خۇددى مەسلىھەتلىشىۋالغاندەك ئىككىلىسىنىڭلا كېسەل بولۇپ تۇگەپ كەتكىنىنى قارىمامدىغان، نېمىلەرنى دەۋاتىمەن - ھوي، بۇ ئىشلارغا ئەلەكمۇللا دېمەي ئامال يوق! لەڭمەن ئەتكەنىدىم قىزىم، ئىسسىقىدا يەۋېلىك! — خەيرىنىساخان ئاچا كۆز - يېشىنى ئېرتقاچ، پەرىدەمنى قولىدىن تۇتۇپ ئۈستەل ئالدىغا ئېلىپ كەلدى ۋە لەڭمەننى قىزنىڭ ئالدىغا قويدى، — ئاكىلىرىڭىز چۈشتە يەنە كەلمەيدىغان ئوخشايدۇ، ھەي، بۇ ئىككىسى قانداقمۇ ئادەم بولا، يا بىزنىڭ گېپىمىزگە كىرمەيدۇ، يا ئۆزىنىڭ يولىنى ئۆزى تاپالمايدۇ!

خەيرىنىساخان ئاچا كۆڭلى يۇمشاق ئايال. شۇڭلاشقىمۇ مەھەللىدىكى يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغان ھەممە كىشى ئۇنى ھۈرمەتلەيتتى. ئۇ، پەرىدەمنىڭ رەھمەتلىك ئاپىسى ھايات ۋاقتىدا ئۇنىڭ بىلەن ناھايىتى ياخشى ئۆتكەنىدى، پەرىدەم يېتىم بولۇپ قالغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ھالىغا تېخىمۇ كۆڭۈل بۆلىدىغان بولدى، تاماق ئەتسىلا پەرىدەمگە ئەكىرىپ بېرىشنى ئۇنتۇپ قالمايتتى. ئانىلار ئارىسىدىكى يېقىنچىلىق ئەمدى بالىلارغا ئۆتۈپ داۋاملىشىۋاتاتتى.

پەرىدەم تاماقنى يەپ بولدى، خەيرىنىساخان ئاچا ئۇنىڭ قاپقارا چاچلىرىنى سىيلاپ تۇرۇپ دېدى:

— قىزىم، ئۆزىڭىزنى يوقىتىپ قويماڭ، بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، ياخشى ئوقۇپ، داشۆگە ئۆتۈشكە تىرىشىڭ، ئاتا - ئانىڭىز ياخشى ئادەم ئىدى، سىزگە ياخشلىق قىلىدىغان ئادەملەر چىقماي قالمايدۇ.

پەرىدەم ئۈنچىقمىدى، ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلغاندىن باشلاپ، ئۇنىڭ كاللىسىدىن مۇنداق خىيال زادىلا كەتمەيتتى: ئەگەر دادام بىلەن ئاپام ھايات بولغان بولسا، مەنمۇ باشقا قىزلارغا ئوخشاش قىيغىتىپ ئوينىغان بولاتتىم، ھېيت - بايراملاردا دادام

بىلەن ئاپامنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلاتتىم. لىپىكىن، تۇرمۇش ھەممە ئادەمنىڭ تىلىگىنىنى بەرمەيدىكەن.

— مېنىڭ دەيدىغىنىم يەنىلا شۇ گەپ، قىزىم، ئوقۇڭ، بۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلىرىڭىز ئۇستىدە كۆپرەك باش قاتۇرۇڭ، ئاكىڭىز مەھەممەت يولدىن چىقىپ كەتتى، بۇ يول ئۇنى ياخشى ئاقىۋەتكە باشلىمايدۇ، بۇگۈن ئەتىگەن مەھەللىدىكى چوڭلار ئۇنى جىق توستى، ئۇ مەھەللە - جامائەت ئالدىدا «سىڭلىمىزنىڭ ئوقۇش، كېيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەكىگە بىز ئىگە» دەپ تۇرۇۋالغاچقا، ئاساسىي قاتلامدىكىلەر قورۇنى سېتىشقا رۇخسەت قىلىپتۇ، ئاڭلىسام، ئون مىڭ سومنىڭ يېرىمنى ئىنىسىغا بېرىپ، يېرىمنى ئۆزى ئېلىپ بازارغا كىرىپ كېتىپتۇ. بۇ ئىشلارغا سىز ئارىلاشماڭ. بۇنى ھەل قىلىدىغان ئادەم چىقىدۇ، — خەيرىنىساخان ئاچا ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ قويىدى.

بۇ دۇنيادا بەزىلەردىن پەرزەنت قالىدۇ، بەزىلەردىن ياخشى پەرزەنت قالىدۇ. پەرىدەمنىڭ ئاتا - ئانىسى بۇ ئالەمگە ئۈچ پەرزەنت قالدۇرۇپ كەتكەن. كەنجىسى قىز، قالغان ئىككىسى ئوغۇل ئىدى. ئەگەر پەرىدەمنىڭ ئاتا - ئانىسى ئالەمدىن ئۆتمىگەن بولسا، ئۇلارنىڭ بۇگۈنكى تۇرمۇشى قانداق بولاتتى؟

پەرىدەمنىڭ ئاكىسى مەھەممەت ئەسلىدە جەمئىيەتتە ئۆز ئالدىغا يول تاپقان جىگەرلىك بىر يىگىت ئىدى. ئۆز ۋاقتىدا زاۋۇتتا كۆپىنىڭ ئالدى بولۇپ ئىشلەيتتى، ئۇنىڭ ئۆز ئالدىغا ئۆي - ماكانى ۋە ئىككى ياشقا كىرگەن بىر ئوغلىمۇ بار ئىدى، ئەپسۇسكى، ئۇ ئۆزى تاللىۋالغان بۇ تۇرمۇش يولىدىن چىقىپ كەتتى، ئۇنى باشقىلارنىڭ ھەشەمەتلىك تۇرمۇشى قىزىقتۇرۇپ قالدى، ئويۇن - تاماشا ئۇنىڭ تىنىچ قىنا تۇرمۇشىنى نابۇت قىلدى، ھاراقنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى رولى ئوخشاش ئەمەس؛ ئۇ بەزىدە كىشىنى شاد قىلىدۇ، بەزىدە كىشىنى مات قىلىدۇ. مەھەممەت باشتا ھاراققا بېرىلگەندە، ھەرگىزمۇ قوغلىشىپ يۇرۇپ ئىچمەيتتى، كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن كۈنىگە ئىككى - تۆت سەر ھاراق ئىچىپ تۇرمىسا بولمايدىغان دەرىجىگە يەتتى. بۇ ئادەت ئۇنى پۈتۈنلەي نابۇت قىلدى. نەتىجىدە ئۆيى ۋەيران بولدى، ئايالى ئۇنىڭدىن ئاجرىشىپ كەتتى، زاۋۇت ئۇنى قوغلاندى قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ جەمئىيەتتە كۈتلۈكنى كۈندە تېپىپ يەيدىغان ئادەم بولۇپ قالدى.

بەش مىڭ سوم پۇل ئۆزىنىڭ غۇرۇرىنى ئۆزى نابۇت قىلغان بۇ ئوغۇل بالىنى يەنە قاۋاقخانىغا ئېلىپ كەلدى، ئۇ يېمەك - ئىچمەك ماگىزىنىغا كىردى.

— ھەي چوشقا، ھارىقىڭنى كەلتۇر، تۇنۇگۈن يۈز گرام ھارىقىڭنى نېمىسى بېرىپ تۇرغىن دەپ يالۋۇرۇپ كەتتىم، زىبىز ئۇنىمىدىڭا! مانى كۆردۈڭمۇ، ماۋۇنىڭ ئېتى نېمە؟ ھەي، مەن مەھەممەت دېگەن ئوغۇل بالىنى بۇگۈندىن باشلاپ تونۇۋال جۇمۇ، پۇل دېگەن مەن ئۈچۈن نېمە ئۇ، پۇل دېگەنچۇ، مەن ئۈچۈن دەرەخنىڭ غازىكى، ساڭا ئوخشاش نېمىلەرنىڭ بارغۇ، كۈنىگە يۈزىڭنىڭ قورسىقىنى باقالايمەن! كۆزۈڭنى چوڭ ئېچىپ يۇر، جۇمۇ، ئاشخانىلاردا ئېشىپ قالغان مەنتاڭنى ھاراق دەپ سېتىۋاتقىنىڭ يېتەر! مانا، ھازىر مېنى ئاكا دېسەڭ مۇشۇ بەش يۈز سومنى ساڭا ئۆتكۈزۈمەن، كۈندە كېلىپ مۇشۇ پۇل

تۈگىنگىچە ئىچىمەن. قانداق قىلىسەن؟!

ماگىزىنچىنىڭ كۆزلىرى چىقىپ كېتەي دەپ قالدى، ئۇ ئىچ-ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان غەزىپىنى بېسىۋېلىپ، مەھەممەتكە تىكىلىپ قارىدى:

— ھەي، مەھەممەت ئابدال، تۈنۈگۈن تېخى قۇرسىقىم ئېچىپ كەتتى دەپ، مەستلەرنىڭ قۇسۇقىنى يالاپ يۈرمەمتىڭ، بۈگۈن ئۆزۈڭچە باشقا ئادەم بولۇپ قالغان ئوخشىمامسەن! بۇ پۇللارنى قەيەردىن ئالدىڭ، بىرەرسىنى بوغۇزلىۋەتتىڭمۇ-يە! سېنى مۇنداق قىلمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ، توۋا، تۈنۈگۈنكى ئابدال بۈگۈن ئادەمنى مۇشۇنداقمۇ بوزەك قىلامدىغاندۇ!؟

— ھەي چوشقا، ئادەم ئۆلتۈردۈڭمۇ دەيسەنغۇ، ئۆلتۈرۈش توغرا كەلسە ساڭا ئۆچرەت تەگمەيدۇ تېخى، سەن دېگەن ئىچىڭدىن تۈگىشىپ كەتكەن نەرسە تۇرساڭ، نەرىڭنى ئۆلتۈرىدۇ؟ بۈگۈنكى كۈندە بارغۇ قارا، پۇلى بار ئادەمنىڭ گېپى راست بولىدۇ، ئاكا دە، بولمىسا دۇكىنىڭغا ئوت قويۇۋېتىمەن، ھازىر يانچۇقۇمدا پۇل بار، ئەمدى ھېچنېمىدىن قورقمايمەن! قانداق،ئاكا دەمسەن-يا! — مەھەممەت قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى ۋە يانچۇقىدىن سۈزگۈچلۈك تاماكىدىن بىرتال ئېلىپ قىڭغىر چىشلەپ، چىرايلىق گاز چاقماق بىلەن تۇتاشتۇردى.

غەزىپىنى باسالمىغان ماگىزىنچى ئۇنىڭ ئەدىبىنى بېرىش نىيىتىگە كەلدى، لېكىن ئۇنىڭ ئاغىنىسى ئۇنى توسۇپ، قۇلىقىغا ئاستاغىنە پىچىرلىدى: بۇ ئابدالغا ھە دەپ قويۇپ پۇلىنى ئالمامسەن، بىر جىڭ ھاراق ئىچسە ئىككى جىڭ يېزىپ جايلىمامسەن! ماگىزىنچى بىردىنلا ئەقلىگە كەلگەندەك بولدى:

— ماقۇل ئەمىسە مەھەممەتجان، سېنىڭ دېگىنىڭ ھەقىقەتەن راست، بايام ئەتەي چىشىڭغا تېگىپ قويغانىدىم، قېنى، قانداق ھاراق ئىچىسەن!

— ماۋۇ گېپىڭ جايىدا، مەنچۇ ساڭا ئوخشاش گىرىي ئەمەس، بۈگۈن مۇنداق تۇرغىنىم بىلەن ئەتە پۈتۈن شەھەر بويىچە بىرىنچى دەرىجىلىك بايغا ئايلىنىپ قالامدىم تېخى، بۇنىڭغا ھېچكىم بىر نېمە دېيەلمەيدۇ، ھازىرقى گېپىڭ بولىدۇ، سەنمۇ ئەمدى ئادەم بولساڭ بولىدۇ، ماڭا ئوخشاش پۇلى بار ئادەم كەلسە قىل دېگىنىنى قىلساڭ بولىدۇ، تۇتە ئەمسە ماۋۇ بەش يۈز سوم پۇلنى، دەپتىرىڭگە يېزىپ قوي، كۈندە كېلىپ ئىچىمەن، نوچى ھاراقلىرىڭنى تەييارلاپ قوي!

مەھەممەت قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، ئۇ مۇشۇ ھالىتىدە ھېچكىمنى ئۆزىگە تەڭ قىلمايتتى، بۇ ئۇنىڭ مۇشۇ كۈنگىچە بولغان ھاياتىدىكى ئەڭ باياشات كۈنى ئىدى. شۇ ئارىدا ئۇ دېرىزىدىن بىر ئاغىنىسىنى كۆرۈپ قالدى.

— ھەي، ماياققا كەل!

ئاغىنىسى خۇش خۇي ھالدا ماگىزىنىغا كىرىپ كەلدى:

— ھەي مەھەممەت ئابدال، سېنى ئىزدەپ بارمىغان يېرىم قالمىدى، سېنى تۆت-بەش تەڭگە پۇلغا ئىگە بولۇپ قالدى دەيدىغۇ، راستما؟

— تۆرت-بەش تەڭگە دەيسەنغۇ، چوڭ-چوڭ گەپ قىلە، تۇتە ماۋۇ ئەللىك سومنى، بېرىپ توخۇ، پاقلاننىڭ گۆشلىرىدىن ئەكەل، بۈگۈن يۈرەك چىلاشقۇدەك ئىچىمىز، ئوينايمىز!

مەھەممەتنىڭ ئاغىنىسى پۇلنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى.

مۇشۇنداق قىلىپ مەھەممەت بۇندىن كېيىن ھاراق ئىچىپ تۇرۇش ئۈچۈن ئۈچ ماگىزىغا بىرمەسىڭ بەش يۈز سوم پۇلنى ئۆتكۈزۈۋەتتى.

پەرىدەم بۇ خەۋەرنى شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن خەيرىنىساخان ئاچىدىن ئاڭلىدى. پەرىدەم يەنىلا ئۆزىنىڭ ئۆگەنىپ قالغان ئادىتىنى قىلدى: كۆز يېشى يۈز-كۆزىنى ھۆل قىلىۋەتتى. ئەگەر دادام بىلەن ئاپام ئالەمدىن ئۆتمىگەن بولسا، دېدى ئۇ ئەلەم بىلەن ئۆز-ئۆزىگە.

پەرىدەم تاماق ئېتىشكە تەرەددۇت قىلىۋاتقاندا، بىر كىچىك ماشىنا ئۇلارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ توختىدى، ماشىنىدىن ئىككى ئەركىشى بىلەن بىر ئايال چۈشتى. بۇ ئۈچ كىشى پەرىدەمنىڭ ئاپىسىنىڭ ئىدارىسىدىن كەلگەنلەر ئىدى، پەرىدەم ئۇلارنى تونۇيتتى. ئۇلار ھەر يىلى كۈزدە پەرىدەمنى يوقلاپ كېلەتتى.

— ئەھۋالىڭىز قانداق، قىزىم، يېقىندا ئىدارىمىزدىكى ئىشلار بەكمۇ ئالدىراش بولۇپ كەتتى، سىزنى يوقلاپ كېلىشكە چولىمىز تەگمەي قالدى! — دېدى ئوتتۇرا ياشلىق ئايال. بۇ ئايال پەرىدەمنىڭ ئاپىسىنىڭ دوستى، ئىدارە ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئىدى.

— رەھمەت سىزگە مېھرىبان ئاچا!

پەرىدەم چاقىقانلىق بىلەن مېھمانلارغا داستىخان سالدى.

— ئالدىنقى كۈنى مەن سىزنىڭ سىنىپ تەربىيىچىڭىز بىلەن سۆزلەشتىم، — مېھرىبان ئاچىنىڭ كۆزلىرىدىن ئايالارغا خاس سەممىي ھېسسىداشلىق نۇرلىرى چاقناپ تۇراتتى، — ئاڭلىسام مەكتەپ بويىچە ئەلا-چىلىقنى قولدىن بەرمەي كېلىۋېتىپسىز، بۇنىڭغا ناھايىتى خۇش بولدۇم، قىزىم، ياخشى ئوقۇڭ، كەلگۈسىدە چوقۇم ئالىي مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇڭ. قىيىنچىلىقىڭ چىداڭ، ئاپىڭىز، دادىڭىز خىزمەت قىلغان ئىدارىلەر بار، مۇشۇ ئورۇنلار سىزگە ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ، مانا مەن سىزنىڭ ئاپىڭىز، قىزىم، ئالىي مەكتەپكە چوقۇم ئۆتۈڭ، مۇشۇنداق قىلغاندا ئاپىڭىزنىڭ ئىزىنى باسالايسىز!

پەرىدەمنىڭ ھەر دائىم قايغۇدىن خالى بولمايدىغان كۆزلىرىدىن يەنىلا ياش تاراملاشقا باشلىدى، شۇ تاپتا ئۇ ئاپىسى بىلەن دادىسىنى كۆرگەندەك بولدى.

— بولدى، يىغلىماڭ قىزىم، ئاڭلىساق ئاكىڭىز قورۇنىڭ يېرىمىنى سېتىۋېتىپتۇ. سىز بۇ ئىشقا ئارىلاشماڭ، ئاكىڭىز بىلەن ئۆزىمىز سۆزلىشىمىز، ئۇ مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، پۈتۈنلەي يولدىن چىقىپ كېتىدۇ، — مېھرىبان ئاچا قول ياغلىقىنى ئېلىپ، پەرىدەمنىڭ كۆز ياشلىرىنى ئېرتتى، — ماقۇل ئەمىسە، قىزىم، بىز ماڭدۇق، تەشكىل سىزگە بىرەر قۇر كىيىم ۋە ئىككى يۈز سوم قۇتقۇزۇش پۇلى ئەۋەتتى. بۇنى يېنىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ، ئەسلىدە بىز قىشلىق كۆمۈرنىمۇ ئەكىلىپ بەرمەكچى ئىدۇق. ئاڭلىساق دادىڭىزنىڭ ئىدارىسى بۇ ئىشتا بىزدىن بۇرۇن چىقىپتۇ. بىز كېلەر يىلى ئەكىلىپ بېرەرمىز.

— رەھمەت سىلەرگە مېھرىبان ئاچا! — پەرىدەم يىغلىۋەتتى. ئەگەر دادام بىلەن ئاپام ھايات بولغان بولسا، دەۋەتتى پەرىدەم مېھمانلارنى ئۈزىتىپ قويۇپ، ئۇ خىيالدىن ئۆزىنى يىغىپ، تاماق ئېتىشكە باشلىدى.

تاماقتىن كېيىن، ھاردۇق يەتكەن پەرىدەم كارىۋاتقا چىقىپ يۆلىنىپ ئولتۇرۇدى، ئۇنىڭ كۆزى دادىسى بىلەن ئاپىسىنىڭ تامغا ئېسىقلىق سۈرىتىگە چۈشتى. شۇ ھامان ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئۆتكەن ئىشلار پەيدا بولۇشقا باشلىدى.

بەختلىك كىشىلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەش ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە ھۇزۇر بېغىشلايتتى. چۈنكى بۇنداق كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ باغۇ ـ بوستانلاردا ئوينىپ ـ كۈلۈپ ئۆتكۈزگەن كۈنلىرىنىلا ئەسلەيدۇ، مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، بەختلىك كىشىلەر ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلەشكە ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. ئەسلەش، پەرىدەم ئۈچۈن ئېيتقاندا، بىر خىل مەنىۋى ئازاب ئىدى. لېكىن، بۇنداق مەنىۋى ئازاب بەزىدە بەكمۇ قىسقا بولاتتى. ئارىدىن ئانچە ئۆتمەيلا، ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىدىن ياش ئېقىشقا باشلايتتى. دېمەك، ئازاب چېكىۋاتقان بىر ئادەم ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئەسلەش مەيلى ئۇنىڭ ئەسلىگەنلىرى قايغۇ ياكى خۇشاللىق بولسۇن، بۇ خۇددى قىپقىزىل قان ئېقىۋاتقان جاراھەت يۈزىگە تۇز چاچقاندەكلا ئىش... بىر ئىنساننىڭ روھىي دۇنياسىدىن قان ئاققاندا، تۇرمۇش ۋە جەمئىيەتتىكى ئاق كۆڭۈل كۈچلەر تىرىشىپ ئۇنىڭ ئازاب چەككەن دىلىغا داۋا بەخش ئەتكۈچى گۈل چاچسا، بىز بۇ ئىنساننى بەختكە ئېرىشتى دېسەك توغرا بولامدۇ؟ بىز ھەممىمىز تۇرمۇش ئالدىدا جاۋاب بېرىشكە ھوقۇقلۇق.

پەرىدەم كارىۋاتقا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، دادىسى بىلەن ئاپىسىنىڭ سۈرىتىگە قارىغان پېتى خىيال دېڭىزىغا چۆكۈپ كەتتى. ئۇ ئون بىر ياش چېغى ئىدى، بۇ چاغدا دۇنيادىكى بارلىق نەرسىلەر پەرىدەمنىڭ نەزىرىدە ۋە قەلبىدە دادىسى بىلەن ئاپىسىنىڭ تۈگىمەس ھېكايىلىرىغا ئوخشايتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن دوستلىرى بىلەن ئوينىپ تۈگىتەلمەيدىغان ئاغچايلاملىرى، ئوننىچى ئايىنىڭ ئۈزۈملىرى ۋە دادىسى تاغار ـ تاغارلاپ ئەكىلىدىغان تاۋۇزلار ئۆتتى. ئۇ چوڭ بولۇپ ئەقلىنى تاپقاندا، تۇرمۇش ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنى ئۇنىڭ يۇرىكىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كاللىسىغا: ئەگەر مەن ئاشۇ ئون بىر ياش ۋاقتىمدىكى گۈزەل دۇنيايىمدا تۇرۇۋەرگەن بولسام، نېمىدىگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە، دېگەن ئوي كەلدى.

ئون بىر ياش ۋاقتىدا سەھراغا چىققان ۋاقتى ئۇنىڭ ئېسىدىن زادى چىقمايدۇ. شۇ كۈنى پەرىدەمنىڭ دادىسى، ئاپىسى ۋە ئىككى ئاكىسى ناھايىتى چىرايلىق ياسىنىپ، ئېشەك ھارۋىغا ئولتۇرۇپ، سەھراغا قاراپ يول ئالغانىدى. قاۋۇل قارا ئېشەك سەھرانىڭ توپىلىق يوللىرىدا بەش ئادەمنى بىخۇدۇك سۆرەپ ماڭاتتى. خۇشاللىقى ئىچ ـ ئىچىگە پاتماي كېتىۋاتقان پەرىدەم ئەتراپىغا قاراپ تويمايتتى. كەپسىز ئاكىسى قولىدىكى كىچىك تايىقى بىلەن ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىدىكى يېغىرىغا سانجىۋەرگەنلىكتىن، ئېشەك كۈچىنىڭ بارىچە ئالدىغا قاراپ چېپىۋاتاتتى. ئىتتىك كېتىۋاتقان ھارۋا پەرىدەمگە يازنىڭ تەسىرىنى تېخىمۇ ئېنىق كۆرسىتەتتى، مەيىن شامال ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى ئېيتقۇسىز لەززەتكە چۆمدۈرەتتى. دېھقانلارنىڭ ھالال تەرىدىن يېتىلىپ ئالتۇن رەڭگە

Altun9

كىرگەن بۇغدايلار، ئۇ ياخشى كۆردىغان كۆكباش قوناق ۋە قوغۇنلارنىڭ يېتىلىق پۇراقلىرىنى دىمىقىغا ئۇرۇپ، بولۇۋسى مېھماندارچىلىقنىڭ باياشاتلىقىدىن بېشارەت بېرەتتى. تەبىئەتنىڭ بۇ گۈزەل مەنزىرىلىرى ئۇنىڭ كىچىككىنە روھىي دۇنياسىدا تۇرمۇشقا، تەبىئەت بىلەن نۇرلۇق كائىناتقا بولغان مۇھەببەتنى ئاشۇراتتى. ئېشەك ھارۋىسىنىڭ كېلىشى بىلەن ئۇركۈگەن قۇشلار خۇشال ۋىچىرلاپ ئۇزلىرىنى ئېتىزغا ئاتاتتى. زەڭگەر گۈللەرگە تولغان بىددىلىكتىن مۇرادىغا يېتىپ ئۇيىناپ چىققان كېپىنەكلەر ئۇلارنىڭ كەينىدىن قالماي كېلىۋاتاتتى. سىرلىق شامالدا سۆگەت يوپۇرماقلىرى بىر-بىرىنى سۆيۈشۈپ ھۇزۇرلىناتتى، ئېرىق بويلىرىدىكى گۈللەر ئۇلارنى كۆلۈپ ئۇزىتاتتى، ئېرىقتىكى زىلال سۇلار ئۇلارنى قارشى ئالغاندەك شۇرلايتتى... پەرىدەم تەبىئەتنىڭ بۇشۇكىدە تەۋرىنىپ، قۇياشنىڭ نۇرلىرىغا چۆمگەندە، ئۇنىڭ قۇلىقىغا دادىسىنىڭ مەڭگۇ ئۇنتۇلماس گارمونىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

ئۇنىڭ دادىسى ئۇستا گارمونچى ئىدى. توي-تۆكۈن، ئولتۇرۇشلاردا تۆردىكى ئورۇن ھەممىشە ئۇنىڭغا مەنسۇپ ئىدى، ئۇ ئۆزىگە، شۇنداقلا نۇرغۇنلىغان كىشىلەرگە خۇشاللىق بەخش ئەتكەن، ئۈمىد بېغىشلىغان.

پەرىدەم دادىسى ئېيتقان مۇڭلۇق ناخشىلار ۋە چالغان شوخ مۇزىكىلارنى ئاپىسىغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، ھۇزۇرلىنىپ ئاڭلايتتى. ئاپىسى پەس ئاۋاز بىلەن دادىسىغا ئەگىشەتتى. ئۇ دادىسىنى بۆلەكچىلا ياخشى كۆرەتتى ۋە ئۇنىڭغا چوقۇناتتى، چۈنكى دادىسىنىڭ قولىدىن كەلمەيدىغان ئىش يوق ئىدى.

پۇتۇن ئائىلىدىكىلەرنىڭ خۇشال چاقچاقلىرى، يۇرەكنى تىترىتىدىغان ناخشا-مۇزىكا ساداسى ۋە تەبىئەتنىڭ جانغا ئارام بېغىشلىغۇچى گۈزەل مەنزىرىلىرى ئىچىدە سەھرا يولى قىسقىراپ، ئۇلار ھەش-پەش دېگۈچىلا كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ كېلىشتى. سەھرادىكى توغقانلارنىڭ ئۆيلىرىدىكى مېھماندارچىلىق قول-قولىغا تەگمەي داۋام قىلدى، پەرىدەمنىڭ دادىسىنىڭ چالغان گارمونى يېزا ئاسمىنىنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋەتتى...

ئەگەر دادام بىلەن ئاپام ھايات بولسا... پەرىدەم يىغلىۋەتتى.

ئۇ، كاردۇاتتىن چۈشۈپ ئۆزىنىڭ ياتىدىغان ئۆيىگە كىرىپ، كىتاب-دەپتەرلىنى يېيىپ، تاپشۇرۇق ئىشلەشكە كىرىشتى. تاپشۇرۇقىنى ئىشلەپ بولۇپ ھاردۇق يېتىپ، ئۇستەلگە يۆلىنىپ ئۇخلاپ قالغان پەرىدەمنى ئىشىكنىڭ قاتتىق ئۇرۇلۇشى ئويغىتىۋەتتى. پەرىدەم ئىشىكنى ئېچىشى بىلەنلا، ئىككى يىگىت ئۇنىڭ ئاكىسىنى زەمبىلگە سېلىپ كۆتۈرۈپ كىردى. بۇ ھالنى كۆرۈپ، پەرىدەم تۇرغان يېرىدە داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى.

— قورقماڭ سىڭلىم، ئاكىڭىز مەست بولۇپ يېتىپ قاپتۇ. ئۇنى ئالغاچ كەلدۇق.

پەرىدەمنىڭ كۆزلىرىدىن يەنە ياش قۇيۇلدى.

ئەتىسى سەھەردە پەرىدەم ئورنىدىن تۇرۇپ چېيىنى ئىچىتى-دە، مەكتەپكە كەتتى. مەھەممەت چۈشكىچە ئۇخلاپمۇ ئۇيقۇسىنى ئاچالمىدى.

— مەھەممەت! مەھەممەت! — سىرتىـ

تىن بىرسىنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى.

مەھەممەت تۇڭدەك ئېغىرلىشىپ كەتكەن بېشىنى ئاستا كۆتۈرۈپ، ئورنىدىن ئاران تۇردى.

— كىم!

— ئاچە ئىشىكىڭنى! — خېلىل خۇش خۇي ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

— ھەي، خېلىلمۇ سەن؟ قارا سېنى، سەنمۇ مېنىڭ ئۆيۈمگە كېلىدىكەنسەن - ھە! تۇۋا، تۇۋا! — مەھەممەت بىردىنلا خۇشال بولۇپ قالدى.

خېلىل سۇپىغا كېلىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، مەھەممەتكە:

— نېمە دېگىنىڭ بۇ، مەن ئۆيۈڭگە كىرسەم بولمامدۇ! ئەمىسە سەن مەست بولۇپ قالغاندىلا سېنى ئەكىلىپ قويسام بولىدىكەن - دە!

— تۈنۈگۈن مېنى سەن ئەكىلىپ قويدۇڭما؟!

— ھە، يەنە بىر ئاغىنەم ئىككىمىز ئەكىلىپ قويدۇق. تۈنۈگۈن كەچتە ئازراق ئىچىپ كېتەيلى دەپ دۇكانغا كىرسەك، سەن مەست بولۇپ يەردە يېتىپسەن، ئاڭلىسام خېلى پۇللۇق بولۇپ قالغان ئوخشايسەن، بۈگۈن ئاپىرىپ قويسام ئەتە چۈشتە مېھمان قىلار، دەپ ئۆيۈڭگە ئەكىلىپ قويغانىدىم، قانداق قىلىسەن؟

— رەھمەت! سەن دېگەن كاتتا بايۋەتچە تۇرساڭ، مېنىڭ قۇيغان ھارىقىمنى ئىچمەيسەن - دە!

— نېمىشقا ئىچمەيدۇ، پۇل خەجلىمەي ھاراق ئىچكەن ئادەم ئاسانلىقچە مەست بولمايدۇ! — خېلىل قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

ئۇلار ئۆيدىن بازارغا چىقىپ، ئەڭ ياخشى ئاشخانىغا كىردى. تائاملار مول كەلتۈرۈلدى، ھاراقمۇ ئەڭ ئېسىل ھاراق ئىدى، ئۇلار ھاراقنى ئىچىپ خېلى قىزىغاندىن كېيىن، خېلىل گەپنى باشلىدى.

— مەھەممەت، ئاڭلىسام قورۇيىڭنىڭ يېرىمىنى ئون مىڭ سومغا سېتىۋېتىپسەن، شۇنداقمۇ؟

— سېتىۋەتتىم، ئاناڭنى، ئىنىم ئىككىمىز بەش مىڭ سومدىن بۆلۈشتۇق، ئىنىم ئاغىنىسى بىلەن گۇاڭجۇغا ئوقەت قىلغىلى كەتتى! — مەھەممەت رۇمكىدىكى ھاراقنى كۆتۈرۈپ ئىچىۋەتتى.

— سىڭلىڭلارغا بەرمەپسىلەرغۇ، — دېدى خېلىل.

— ھە، ئۇنىڭغا دادام بىلەن ئاپامنىڭ ئايلىقىنى بېرىدۇ ئەمەسمۇ!

— ھەي مەھەممەت، مۇشۇمۇ گەپمۇ؟ ئىدارىدىن بېرىدىغىنى داداڭ بىلەن ئاپاڭنىڭ مائاشى ئەمەس، تۇرمۇش پۇلى، بۇ ئىشتا ئوغۇل بالىلىق قىلماپسىلەر. بۇ ئىشقا ئەسلى مەن ئارىلاشماي دېگەنىدىم. لېكىن قارىسام سىڭلىڭلارنى بوزەك قىلىپ قويىدىغاندەك قىلىسىلەر، ئاڭلىسام ئۇقىز مەكتەپتە ئەلاچى ئوقۇيدىكەن، كەلگۈسىدە داشۆگە بېرىپ ئوقۇپ كېلىشى مۇمكىن، ئۆزۈڭ ئويلاپ باققىن، بۇرۇن سەن قانداق ئوغۇل بالا ئىدىڭ، ئۆيۈڭدە ئەل ئاغىنىلىرىڭ ئۈزۈلمەيتتى. لېكىن ھازىرقى ئەھۋالىڭغا قاراپ باققىنە! ھاراق سېنى يولدىن چىقاردى. لېكىن يەنە ھاراقنى تاشلىماي كېلىۋاتىسەن، مەيلى، بۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى، مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، سىڭلىڭلارنى بوزەك قىلماڭلار، قانداق قىلىسەن، سىڭلىڭغا ئازراق پۇل بېرەمسەن؟!

— خېلىل بۈگۈن ھاراق ئىچەيلى،

بۇ ئىشنى كېيىنچىرەك بىر نېمە قىلىشار-
مىز! — مەھەممەت كۆلۈپ تۇرۇپ قولىدىكى
رۇمكىنى كۆتۈرۈۋەتتى.

— مەھەممەت، مېنىڭ ئالدىمدا
مايمۇن ئوينىتىمەن دېمە، پۇلۇڭ تۈگـ-
گەندە نېمەگىنى بېرىسەن! ھازىر قانچە
پۇلۇڭ قالدى؟ — خېلىل ئۇنىڭغا ئالىيىپ
قارىدى.

— ئىككى مىڭ سوم پۇلۇم قالدى!

— مېنىڭچە، مەھەممەت بۇ ئىشنى مۇنـ-
داق قىلايلى، ئىنىڭنىڭ ئىشىنى كەلگەندە
سۆزلىشەرمىز، سەن سىڭلىڭغا بىر مىڭ بەش
يۈز سوم بەر، قانداق!

— مەن سىڭلىمدىن پۇل ئايمايمەن،
خېلىل، مەن ئۇنىڭ دادىسىنىڭ ئورنىدىكى
ئادەم، لېكىن مەن يېنىمدىكى پۇلنى دەسـ-
مى قىلىپ ئوقەت قىلاي دېگەندىم!

خېلىل بۇ گەپنى ئاڭلاپ قاقاقلاپ
كۈلۈپ كەتتى:

— نېمە دەۋاتىسەن؟ ئوقەت قىلىمەن
دەمسەن؟! توۋا دە مەھەممەت، مەن سېنى
خاپا قىلغۇم يوق، سىڭلىڭنىڭ ھەققىنى
ئۆزىگە بېرىۋەت، ئاجىزنى بوزەك قىلساڭ
جازاسىنى تارتىسەن!

— خېلىل! مەن راست ئوقەت قىلىمەن،
مەن بۇ پۇلنى دەسمى قىلماقچى، جىقراق
پۇل تاپقاندا چوقۇم سىڭلىمنىڭ ھەققىنى
بېرىۋېتىمەن! —

خېلىل بىردىنلا غەزەپلىنىپ كەتتى.

— مېنىڭ قېنىم قىزىقراق ئادەم،
مېنى تولا كولدۇرلاتما، نەچچە زاماندىن
بېرى قىلىمەن دېگىنىڭنى قىلىپ كەلدىڭ،
شۇڭلاشقىمۇ مۇشۇ كۈنگە قالدىڭ! ئەمدى
بۇنداق قىلالمايسەن، بۇ جاھاننىڭ ئىگىسى
بار، مەھەممەت، گەپنى ئاز قىلىپ، پۇلنى
سانا ئاداش!

— سەن بۇ ئىشقا ئارىلاشما خېلىل،
بۇ، ئائىلىمىزنىڭ ئىچكى ئىشلىرى، — مەھەم-
مەت يۈزىنى ئۆرىدى.

— ھەي، خوجايىن!

ئاشخانىنىڭ خوجايىنى خېلىلنىڭ ئال-
دىدا بولدى.

— خوش، غوجام!

— ماۋۇ شىلەپەم بىلەن كاستۇممـ-
نى نېرىراق ئېسىپ قوي، دۇكىنىڭنى تاقا،
ماۋۇ مەھەممەت بىلەن ئازراق تۇتۇشۇپ قالدىـ-
غاندەك تۇرىمەن! — ئاشخانىنىڭ خوجايىنى
ئىشىكنى تاقىۋەتتى.

— مەھەممەت! سەن بۇگۈنكى كۈنگە
كەلگەندە ياخشى گەپنىمۇ ئاڭلىمايدىغان،
يامان گەپنىمۇ ئاڭلىمايدىغان
بىر نېمە بولۇۋالدىڭ! ئىزا - نومۇس
دېگەننىمۇ بىلمەيدىغان بولدۇڭ،
ھېچبولمىغاندا ئاتا - ئاناڭنىڭ يۈزىنى
قىلساڭ بولاتتى، مۇنداق قىلايلى، مەن
بۇگۈن سېنىڭ ئىسمىڭنى قايتىدىن قويۇپ
قويماي، بۇنىڭدىن كېيىن سېنىڭ ئىسمىڭ
مەھەممەت ئەمەس لەنەت بولسۇن، — خېلىل
گېپىنى داۋام قىلىۋېتىپ، مەھەممەتنىڭ
ياڭىقىغا كېلىشتۇرۇپ بىر مۇشت ئۇردى.

مەھەممەت يەرگە تىك چۈشۈپ، قـ-
مىرلىماي يېتىپ قالدى، خېلىل ئۇنىڭ
ياقىسىدىن تۇتۇپ قوپقۇزۇپ، ئورۇندۇققا
ئولتۇرغۇزۇپ قويدى.

— نېمە بولۇۋاتىسەن لەنتى، يەردە
ئۆمىلەپ يۈرىسەنغۇ، ئەسلىدە مەن بىلەن
ئولتۇرۇپ ھاراق ئىچكىنىڭگە خۇش بولساڭ
بولاتتى، شۇنچىلىك چىرايلىق گەپ قىلسام
گېپىمنى يېمەيسىنا؟! قانداق قىلىسەن،
سانامىسەن!

مەھەممەت ئاغزىدىكى قاننى ئېرىتـ-

ۋېتىپ، خېلىلغا تىكىلىپ قاردى.

— ماقۇل، ساناي!

— هازىر سانا!

— لېكىن مەن پۇلنى سىڭلىمغا بېرىمەن!

— نومۇسسىز، هېلى چىشىڭنىڭ هەممىسىنى چاقىمەن! پۇلنى سانا دېگەندىكىن سانا، بۇ پۇلنى مۇشۇ يەردە ئالىدىغان ئادەم چىقىدۇ هېلى!

مەھەممەت چىشىنى چىشلەپ تۇرۇپ، بىر مىڭ بەشيۈز سومنى خېلىلنىڭ ئالدىغا قويدى.

خېلىل ئاشخانىنىڭ خوجايىننى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇنىڭغا دېرىزىدىن ئاشخانىنىڭ نېرىسىدا شىمشكا سېتىۋاتقان بىر بالىنىڭ قېشىدا تۇرغان ئايالنى كۆرسەتتى:

— ئاۋۇ ئاق ياغلىق ئارتىۋالغان ئايالنىڭ ئىسمى خەيرىنىساخان بولىدۇ، سەن ئاشۇ ئايالنى چاقىرىپ كىرسەڭ!

خەيرىنىساخان ئاچا كىرىشى بىلەنلا، خېلىل پۇلنى خەيرىنىساخانغا تاپشۇردى:

— بۇ پۇلنى پەرىدەمگە ساقلاپ بېرىڭ، خەيرىنىساخان هەدە، بۇ شۇ قىزنىڭ هەققى، هەي نومۇسسىز، ماۋۇ گەپنى ئاڭلاپ قوي، ئەگەر سەن مۇشۇ ئىش توغرىلىق جېدەل چىقىرىدىغان بولساڭ، پۈتۈن قولۇڭنى چېقىۋېتىمەن.

مەھەممەت ئاشخانىدىن دەلدەڭشىپ چىقىپ كەتتى.

— مەن ئۇچۇن جىق ئاۋاره بولۇپ-سىز، خەيرىنىساخان هەدە،— دېدى پەرىدەم بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ،— رەھمەت سىزگە، بىراق ئاكام كېيىن جېدەل چىقىرامدىكىن!

— قورقماڭ، ئۇ بىزگە بىر نېمە دېيەلمەيدۇ، ئەگەر ئۇ ئەسكىلىك قىلسا، ئۇنىڭ جاجىسىنى بېرىدىغان ئادەم چىقىدۇ!— دېدى خەيرىنىساخان ئاچا قەتئىي ئاۋازدا.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن، پەرىدەمنىڭ ئاپىسىنىڭ ئىدارىسىدىن كەلگەن هېلىقى مېھراي دېگەن ئايال مەھەللە مۇدىرى بىلەن كۆرۈشتى،

— خوش ئەمىسە، مەن قايتاي، گەپ ئاشۇنداق بولسۇن، بىزنىڭ ئەنسىرەيدىغىنىمىز شۇ، ئەگەر مەھەممەت قورۇنىڭ قالغان يېرىمىنىمۇ سېتىۋەتسە، كەلگۈلۈك پەرىدەمگە كېلىدۇ، شۇڭا مەھەممەت قورۇنى ساتىمەن، دەپ كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ ياغلىما گەپلىرىگە ئىشەنمەي، قەغەز كېسىپ بەرمەڭلار، بۇ ئىشقا بىزمۇ ئارىلىشىمىز.

— خاتىرجەم بولۇڭلار، بىز چوقۇم پەرىدەمنىڭ مەنپەئىتىنى قوغدايمىز،— دېدى مەھەللە مۇدىرى.

كۆرەڭلەپ قىلىدىغان قىلىق تاپالماي قالغان كۈزمۇ ئۆزىنىڭ قىسقىغىنا هاياتىنى ئاخىرلاشتۇردى، جاهاننى نۆۋەت بىلەن سورايمىز دەپ كېلىۋاتقان بۇ پەسىل ئەۋلىيالىرىدىن يەنە بىرسى — قىش دەل - دەرەخلەرگە ئاق تون كىيگۈزۈپ، ئۆزىنى كۆرسەتكىلى تۇردى. ئۇ ئۆزىگە يىلدا بىر قېتىم كېلىدىغان نۆۋەتنى قولدىن بەرمەي، بارلىق هۈنىرىنى كۆرسىتىپ، بارىنىڭ پۇلىنى چاچاتتى، يوقىنىڭ يېغىرىنى ئاچاتتى، شۇنداقتىمۇ ئىنسانلارنىڭ نەزىرىدە قىش دېگەن چاقىرىلمىغان مېھمانغا ئوخشايتتى. چۈنكى ئىنسان قەلبىدە مەڭگۈلۈك باهار ياشنايدۇ!

نەچچە يۈز مىڭ يىللاردىن بېرى ئەجدادلىرىمىزنىڭ قەلبىنى سۆيۈپ كەلگەن باغىرى ئىللىق باهار پەرىدەمنى ئۆز

باغرىغا ئالدى، ئىككىنچى يىلى ئۆز مەقسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا ئەجىر قىلىپ كېلىۋاتقان پەرىدەم داشۇگە ئىمتىھان بېرىپ، ياخشى نەتىجە بىلەن ئۆتتى. ئۇ مەكتەپتىن ئەۋەتكەن چاقىرىق قەغىزىنى قولىغا ئالغىنىدا ئۆيگە كىرىپ دادىسى بىلەن ئاپىسىنىڭ سۈرىتىگە قاراپ، ئۇن سېلىپ يىغلاپ كەتتى، بۇ يىغا ئاۋازى بىرنەچچە يىلدىن بېرى ئازاب ۋە قايغۇسىنى ئىچىگە يۇتۇپ كېلىۋاتقان پەرىدەمنىڭ يۈرىكىگە ئارام بەخش ئەتكەندى...

پەرىدەم تەييارلىقىنى پۈتتۈردى، مەھەممەت بىلەن خەيرىنىساخان قاتارلىق قوشنا - قولۇملار ئۇنى ئۇزىتىپ بېكەتكە چىقتى. قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرى بېكەتنى ئاستا يورۇتۇشقا باشلىدى. شۇ ئاردا پەرىدەمنىڭ سىنىپ تەربىيىچىسى ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى:

— مەن سىز ئۈچۈن تولىمۇ خۇشال بولۇۋاتىمەن پەرىدەم، سىز مېنىڭ ئۈمىدىم ۋە نۇرغۇنلىغان كىشىلەرنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويمىدىڭىز، داشۇگە بارغانىدىمۇ ئەلاچىلىقىنى قولدىن بەرمەي ياخشى ئوقۇڭ، بىلىم بىزنىمۇ باشقىلارغا ئوخشاش غۇرۇرلۇق ياشىتىدۇ، بىلىم ئىگىلىگەندىن كېيىنلا ئۆزىمىزنىڭ قىممىتىنى ئۆزىمىز يارىتالايمىز! — پەرىدەمنىڭ سىنىپ تەربىيىچىسى گېپىنى داۋام قىلغاچ سومكىسىدىن بىر خاتىرە دەپتىرنى ئېلىپ پەرىدەمگە سۇندى، — قالغان گەپلەرنى مۇشۇ خاتىرىگە يېزىپ قويدۇم، مەكتەپكە بارغاندىن كېيىن ماڭا خەت يېزىپ تۇرۇڭ، مۇنۇ يۈز سوم پۇلنى يېنىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ، بۇ پۇلنى مەكتەپ سىزگە مۇكاپات ھېسابىدا بەردى، ئەسلى مۇددىر ئۆز قولى بىلەن بەرمەكچى ئىدى، ئۇنىڭ ئىشى چىقىپ قېلىپ مەن كەلدىم.

— رەھمەت سىزگە، قەدىردان ئۇستازىم، مەن چوقۇم ئېيتقىنىڭىزدەك قىلىمەن، سىزنىڭ ماڭا قىلغان شەپقىتىڭىزنى ئۇنتۇمايمەن، ئاپام مېنى قاتارىغا قوشالماي ئالەمدىن ئۆتتى، سىز ماڭا بىلىم بېرىپ، ئەقىل ئۆگەتتىڭىز، مېنى نۇرلۇق يولغا

باشلىدىڭىز... — پەرىدەم ئۇستازىغا ئېسىلدى، شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزىگە يىغا يامىشىپ، بىر جۈپ چەشمىدىن ئۇنچىلەر تۆكۈلۈشكە باشلىدى.

خەيرىنىساخان ئاچا پەرىدەمنى ئاپتوبۇسنىڭ كەينىگە باشلاپ كەلدى:

— مەكتەپكە بارغاندىن كېيىن خاتىرجەم ئوقۇڭ، قىزىم، قىينىچىلىققا يولۇقىسىڭىز مۇئەللىمىڭىزگە مەسلىھەت سېلىڭ، كۆپىنىڭ ئەقلى كۆپ، ھېلىقى پۇلنىڭىزنى

مەن بانكىغا ئامانەت قويۇپ قويدۇم، پۇل - دىن خىجالەت بولسىڭىز ماڭا خەت يېزىڭ! مانا مەن سىزنىڭ ئانىڭىز، ھەر قانداق ئىشىڭىز بولسا ماڭا ئېيتىڭ...

پەرىدەم خەيرىنىساخان ئاچىغا بىر نېمە دەي دەپ بېشىنى كۆتۈرۈۋىدى، ئاكىسىنىڭ ئايالى گۈلنۇر ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى...

—... خۇدايىم تىلىگىنىڭىزنى بېرەر ئۇكام، مەن بۇ خەۋەرنى تۈنۈگۈن كەچتە ئاڭلىدىم، خۇشال بولۇپ، يۈرەكلىرىم يېرىلىپ كېتەي دەپ قالدى، خۇدايىم بۇيرۇغان بولسا ئەمدى ئۆزىڭىز ئۆزىڭىزنىڭ كۈننى ئالدىغان بولىسىز، قىز بالا ئۈچۈن بۇ ئەڭ مۇھىم ئىش ئىكەن، ئەرنىڭ قولىغا قالغان خوتۇننىڭ كۈنى تەس ئىكەن، مەن بۇنى بەكمۇ چوڭقۇر چۈشىنىۋاتىمەن، كىشىگىمۇ يامانلىق قىلمىغانىدىم. قانداق قىلىپ مۇشۇ كۈنگە قالغىنىمنى بىلمەيمەن، ياخشى ئوقۇڭ سىڭلىم، خۇدايىم پېشانىڭىزنى سىلاپتۇ، ئاكىڭىز ياخشى ئادەم ئىدى، ئاخىرى ھاراق ئۈنى كاردىن چىقاردى.

— جاھاندا نۇرغۇن ئىشلار ئوڭشىلىۋاتىدىغۇ - ھەدە، ئاكامۇ ئادەم بولۇپ قالار، كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ، بۇ توغرىلىق مەن ئاكامغا خەت يازىمەن!— دېدى پەرىدەم.

— ماۋۇنى يېنىڭىزغا سېلىپ قويۇڭ، سىڭلىم، يولدا بىرەر ۋاق تاماققا ئەسقىتىپ قالار،— گۈلنۇر يېنىدىن يەتتە سوم پۇلنى ئېلىپ پەرىدەمنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ قويدى.

بۇ ئەھۋاللارغا يىراقتىن زەن سېلىپ تۇرغان مەھەممەت ئىزا تارتىپ يەرگە قارىدى، كونىلار توشقاننى قۇمۇش ئۆلتۈرەر، ئادەمنى نومۇس، دەپ بىكار ئېيتمىغانىكەن.

ئاپتوبۇس قوزغالدى، پەرىدەمنىڭ كۆز يېشى مۆلدۈرلەيتتى. ئۇنى ئۇزىتىۋاتقانلارنىڭ كۆزلىرىگىمۇ ياش كەلگەندى.

مۇشۇنداق پەيتتە يىغلىيالايدىغان ئادەم مۇھەببەتلىك ئادەم.

— ئەگەر ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۆلۈپ كەتمىگەن بولسا قانچىمۇ خۇشال بولغان بولاتتى،— دېدى خەيرىنىساخان ئاچا ئاپىتوبۇس بېكەتتىن چىقىپ كەتكەندە ھېسسىياتىنى باسالماي. جاھان ھېسسىياتلىق ئادەملەر ئارقىلىق گۈللىنىدۇ.

تۇرمۇش بەزىدە بىزنى ھەر خىل سەنەملەرگە دەسسىتىش ئارقىلىق ئۆزىنى تونۇتىدۇ ۋە سىرىنى ئاشكارىلايدۇ، مۇشۇنداق بولغاچقا، بىز ئېغىر كۈنلەرگىمۇ چىشىمىزنى چىشلەپ چىداپ، ئۆزىمىزنىڭ، باشقىلارنىڭ ۋە كائىناتنىڭ بەختى ئۈچۈن ئىزدىنىمىز!

ئاق يول بولسۇن، پەرىدەم! ھايات باھارى سىزگە ۋە سىزگە ئوخشاش ئاچا-سىڭىللارغا مەڭگۈ قۇچاق ئاچىدۇ.

مەسئۇل مۇھەررىر ئالىمجان ئىسمايىل

نەبىجان ماخمۇت

«سېرىق سەبدە»نى ئاسرايلى

ئىختىساس ئىگىلىرى پۈتۈن جەمئىيەت ۋە مىللەتنىڭ ئىنتايىن قىممەتلىك بايلىقى. شۇڭا ئۇلارنى بايقاشقا ئەھمىيەت بېرىش، ئۇلارنى قەدىرلەش ۋە ئاسراش، ئۇلارنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش تولىمۇ زۆرۈر.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان پارتىيىنىڭ زىيالىيلار سىياسىتىنىڭ ئىزچىل ئىجرا قىلىنىشىغا ئەگىشىپ، بۇ جەھەتتە كىشىنى سۆيۈندۈرىدىغان زور نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى، لېكىن ئايرىم جايلاردا، بىر قىسىم كىشىلەردە يەنىلا ئىختىساسلىق خادىملارنى باسىدىغان، كۆرەلمەيدىغان، تۈرلۈك قەبىھ ۋاسىتىلەر بىلەن ئۇلارنى نابۇت قىلىۋېتىدىغان ناچار ئىللەتلەر بىرقەدەر گەۋدىلىك ساقلانماقتا. بۇ شۇبىنخائوئېر ئېيتقان قارا نىيەت، ساختا شۆھرەت ۋە ھاكاۋۇرلۇقتىن ئىبارەت نادانلىقنىڭ ئۈچ خىل ئىپادىسىنىڭ بىرىنچى خىلى بولۇپ، ماھىيەتتە، مىللىتىمىزدىكى بىر خىل مەنىۋى كېسەللىك، روھىي بۇزۇلۇش.

ياش يازغۇچى ئەبەيدۇللا ئىبراھىم ئۆزىنىڭ «سېرىق سەبدە» ناملىق ھېكايىسىدا ماھىر «روھىي كېسەللىكلەر دوختۇرى» بولۇش سۈپىتى بىلەن مىللىتىمىزنىڭ روھىي كېسىلىگە توغرا «دىئاگنوز» قويغان ۋە ئۇنى قەلەمدىن ئىبارەت ئۆتكۈر «ئوپېراتسىيە پىچىقى» ئارقىلىق مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوپېراتسىيە قىلغان.

بۇ ھېكايىدا ئالىم، رەجەپ قادىر، نۇرىمان، تۇراخۇن، مۇختەرجان قاتارلىق پېرسوناژلارنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشقا، بولۇپمۇ ئىختىساس ئىگىلىرىگە، ئىسلاھاتقا تۇتقان تۇپ پوزىتسىيىسىنى ئۆتكۈر زىددىيەت توقۇنۇشى ئىچىگە قويۇپ تەسۋىرلەپ، شۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ تىپىك ئوبرازىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك يارىتىش ئارقىلىق باش تېمىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، كىتابخانلارنىڭ دىققىتىنى قوزغىغان. ئاپتور ئالىمنىڭ مۇخبىرلىق قىلىش جەريانىدىكى بىر قاتار پائالىيەتلىرىنى ئىنچىكىلىك بىلەن تەسۋىرلەش ئارقىلىق ئۇنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىنى ئېچىپ بېرىپ، ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەت داۋامىدا ئۆزىنىڭ سۇبيېكتىپ ئىدىيىسىنى ئۆزگەرتىپ ھەقىقەتنى تونۇغان ۋە ھەقىقەت ئۈچۈن كۈرەشكە ئاتلانغان كۈچلۈك ئىسلاھات روھىغا ئىگە دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ تىپىك ئوبرازىنى ياراتقان. مېنىڭچە ئالىم ئوبرازىنىڭ قىممىتى دەل مۇشۇ نۇقتىدا كۆرۈلىدۇ. رەجەپ قادىر ھېكايىدا سەلبىي پېرسوناژ سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. ئۇ تۈرلۈك ۋاسىتىلەرنى ئىشلىتىپمۇ ئالىمنى قولغا كەلتۈرەلمىگەندىن كېيىن، نۇرىماننىڭ بۇرۇنقى يولدىشى قاسىمجاننى ئىشقا سېلىپ، ئۇنى

ئالىم بىلەن نۇردماننىڭ سۆھبەتلىشۋاتقان ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ جېدەل چىقىرىشقا كۆشـ
كۆرتىدۇ... گۈلدەك بىناكارلىق ھۈنىرى بار تۇراخۇننى ئىدارىنىڭ لاۋازىمەت ئىشلىرىغا
سېلىپ نابۇت قىلغىنى يەتمىگەندەك، يەنە ئۆزىنىڭ زەھەرلىك قولىنى نۇردمانغا سوزۇپ،
ئۇنى ئارقا سەپكە يۆتكەش يولى بىلەن تالانتىنى جارى قىلدۇرۇش شارائىتىدىن مەھرۇم
قىلماقچى بولىدۇ... مانا بۇلار رەجەپ قادىرنىڭ قارىماققا ئىسلاھاتنى قوللىغاندەك قىلسىمۇ،
ئەمەلىيەتتە ئىسلاھاتقا قارشى تۇرىدىغان مۇتەئەسسىپ، ھەسەتخور، شۆھرەتپەرەس، قارا
نىيەت، شەخسىيەتچى، نادان كىشى ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

ھېكايىدىكى يەنە بىر ئىجابىي پېرسوناژ نۇردمان بولۇپ، يازغۇچى ئۇنى رەجەپ
قادىر، مۇختەرجان قاتارلىقلارنىڭ خاراكتېر ئالاھىدىلىكىگە قارشى قويۇپ تەسۋىرلىگەن.
ھېكايىدىكى سېرىق سەبدە ئىسلاھاتتىن ئىبارەت يېڭى شەيئىيگە، ئىلىم - مەرىپەتكە ۋە
ئۇنى سۆيىدىغان، رەھىمسىز رېئاللىققا باش ئەگمەي ئىجتىھات بىلەن ئىزدىنىدىغان،
يېڭىلىق يارىتىدىغان، ئەمما قۇرۇق شان - شۆھرەتكە ئىنتىلمەيدىغان دەۋرىمىز ياشلىرىغا
سىمۋول قىلىنغان بولۇپ، يازغۇچى نۇردماننىڭ سېرىق سەبدىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىدىن
ئىبارەت تۈپ ئالاھىدىلىكىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئاشۇنداق ياشلارنىڭ تىپىك
ۋەكىلى ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەن. نۇردمان ئەنە شۇنداق ئۆزگىچە ئالاھىدىلىكى بىلەن پۈتـ
كۈل ھېكايىدا يۈلتۈزدەك چاقناپ تۇرىدۇ.

ھېكايىدا يۇقىرىقىلاردىن باشقا يەنە تۇراخۇن ۋە مۇختەرجاندىن ئىبارەت ئىككى
قوشۇمچە پېرسوناژمۇ بار بولۇپ، ئۇلار خاراكتېر جەھەتتىن بىر - بىرىدىن روشەن پەرقلىنىدۇ.

تۇراخۇن مۇتەئەسسىپ كۆچلەرگە قارشى تۇرىدىغان، ھەقىقەتنى ياقلايدىغان، ئاق كۆ-
ڭۈل كىشى بولۇپ، ئۇنىڭدىكى بۇخىل ئالىيجاناب روھ رەجەپ قادىرنىڭ زىيانكەشلىكىگە
ئۇچىرىغاندىن كېيىن تېخىمۇ كۈچىيىدۇ ۋە ئالىم ھەرخىل پىتنە - پاساتلارغا ئىشىنىپ،
نۇردمان ھەققىدىكى ئۇچىرىكنى يېزىشتىن ۋاز كەچكەندە، ئۇنىڭ كۆكرەك كېرىپ مەيدانغا
چىقىپ، رەجەپ قادىرنىڭ ھەقىقىي ئەپتى - بەشرىسىنى ئېچىپ تاشلىغانلىقى، شۇنداقلا ئا-
لىمنى نۇردماننىڭ ئۆيىگە باشلاپ بېرىپ، يۈز بېرىش ئالدىدا تۇرغان ناھەقچىلىكنىڭ ئالدىنى
ئالغانلىقى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

مۇختەرجان ئۆزى نادان بولغاچقا، نۇردمانغا ئوخشاش بىلىملىكلەرنى قەتئىي كۆرەل-
مەيدۇ. رەجەپ قادىرغا خۇشامەت قىلىش بىلەن جان باقىدۇ. شۇڭا ئۇنىڭدا تۇراخۇندىكى-
دەك مۇتەئەسسىپ كۆچلەرگە قارشى تۇرىدىغان ئالىيجاناب روھ يوق. يازغۇچى مۇختەر-
جاننىڭ بۇخىل خاراكتېر ئالاھىدىلىكىنى ئۇنىڭ تىپىك سۆز - ھەرىكەتلىرى ئارقىلىق ئىپادىلىگەن.

يازغۇچى ئۆزىنىڭ ھېكايىدا ئىپادىلىمەكچى بولغان ئىدىيىسىنى يۇقىرىقى پېرسوناژلار
ئوبرازىغا سىڭدۈرۈش بىلەن بىللە يەنە ئاپتور مۇلاھىزىسى ئارقىلىقمۇ ئوتتۇرىغا قويغان.
مەسىلەن، «دېمىسىمۇ، ھەسەتخورلۇقتىن ئىبارەت بۇ ۋابا قان ھۈجەيرىلىرىدىكى ئىرسىيەت
ئامىلىغا ئوخشاش نەچچە ئەۋلاد ئادەملىرىمىزنىڭ قەلبىدە كېسەللىك ئوچىقى پەيدا قىلىپ،
ئىچكى خورىتىش رولىنى ئوينىمىدىمۇ؟ ئىبلىسلارنىڭ قاتمۇقات توسۇقلىرىنى باتۇرلۇق
بىلەن بۆسۈپ ئۆتۈپ، ھۇرلۇك تەختىگە يېتىنلاپ قالغان باھادىرلارنى بىر - بىرى بىلەن
قىرغىنچىلىق قىلىشقا قۇتراتمىدىمۇ؟ ئاقىللارنىڭ كۆزلىرىنى كور قىلىپ، دوستنى دۈشمەنگە،
دۈشمەننى دوستقا ئايلاندۇرۇپ، مېھرى - مۇھەببەت رىشتىنى چىرىتىپ، ئىناقلىق ئېتىزىغا
ئاداۋەت ئۇرۇقىنى چاچمىدىمۇ؟» مانا بۇلار كىتابخانلارنى مىللىتىمىزنىڭ ئۆتمۈشى، بۇ -

گۇنى ۋە كەلگۈسى ھەققىدە ئۇلانما تەسەۋۋۇر قىلىشقا، «ئۇچىنچى كۆز»نى روشەنلەشتۈرۈپ، تەبىئەتنى، جەمئىيەتنى ۋە ئۆزىنى قايتىدىن تونۇشقا، شۇنداقلا ئۆزگەرتىشكە ئۇنداپ، ھېكايىنىڭ پەلسەپىۋى قىممىتىنى تېخىمۇ ئاشۇرغان.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، يازغۇچى ئەبەيدۇللا ئىبراھىم بۇ ھېكايىسىدا جەمئىيەتتىكى ئورنى، خاراكتېر جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى بىر - بىرىگە تامامەن ئوخشىمايدىغان بىر قاتار ئىجابىي ۋە سەلبىي پېرسوناژلار ئوبرازىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك يارىتىپ، شۇ ئارقىلىق مىللىتىمىزنىڭ روھىي كېسىلى بولغان ھەسەتخورلۇق، شۆھرەتپەرەسلىك، شەخسىيەتچىلىك، نادانلىققا ئوخشاش ناچار ئىللەتلەرنى دادىللىق بىلەن پاش قىلغان، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، مىللەتنىڭ قەددىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن بۇخىل روھىي كېسەلنى تېزدىن داۋالاپ ساقايتىشنىڭ، ئىسلاھاتنىڭ - ئىختىساسلىق خادىملارنىڭ سىمۋولى بولغان سېرىق سەبدەنى ئاسراپ ۋايىغا يەتكۈزۈشنىڭ جىددىي زۆرۈرلۈكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

يازغۇچىلار جەمئىيىتى كەسپىي يازغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىش - خۇلاسىلەش يىغىنى ئۆتكۈزدى

«كەسپىي يازغۇچىلارنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىش سىناق لايىھىسى» يۈرگۈزۈلگەندىن كېيىنكى ئەھۋاللار ۋە تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئەستايىدىل يەكۈنلەش، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت خىزمىتىگە ئالاقىدار فاكۇلتېت - سىياسەتلىرىنى قىلىنامە قىلىپ، خىزمەت ۋە ئىجادىيەتنى تېخىمۇ ياخشى ئىلگىرى سۈرۈش مەقسىتىدە، يازغۇچىلار جەمئىيىتى 1990 - يىل 4 - ئاينىڭ 12 - كۈنىدىن 14 - كۈنىگىچە ئۇرۇمچىدە كەسپىي يازغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىش، خۇلاسىلەش يىغىنىنى ئاچتى. يىغىنغا 40 تىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى.

يىغىندا پارتىيە 13 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھى، جياڭ زېمىن، لى رۇيخۇەن قاتارلىق يولداشلارنىڭ مۇھىم سۆزلىرى، ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت خىزمىتىگە دائىر يولىيورۇقلىرىنىڭ روھى ئاساسىدا ئەستايىدىل مۇھاكىمە ئېلىپ بېرىلدى؛ ئىجادىيەت ئىدىيىسى ۋە ئىجادىيەت تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلدى. «كەسپىي يازغۇچىلارنى باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىش سىناق لايىھىسى» يولغا قويۇلغان بىر يىلدىن بۇيانقى ئەھۋاللار بىلەن تەجرىبە - ساۋاقلار ئەسلەپ ئۆتۈلدى. تۈرمۇش ئۆگىنىش، ئۆگىنىش ۋە ئىجادىيەت پىلانلىرى تۈزۈپ چىقىلدى. يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت رىياسىتى توختاملىق كەسپىي يازغۇچىلارنىڭ توختامدىكى تۈنجى يىلدا ياراتقان ئىجادىيەت نەتىجىلىرىنى تەتقىق ۋە تەھلىل قىلدى. ئىجادىيەت نەتىجىسى كۆرۈنەرلىك بولغان ئابدۇراخمان قاھار، جاۋ گاڭمىڭ، ئۆمەر غازى، مۇھەممەت باغراش قاتارلىق 4 يازغۇچىنى مۇكاپاتلىدى.

كتابخانلارىن خەت

قايتا پەيدا بولغان «خامىليون»

روسىيىنىڭ ئاتاقلىق يازغۇچىسى چىخوۋنىڭ «خامىليون» ناملىق ھېكايىسىدا ساقچى باشلىقى ئاچىمىلوۋ ئىتنىڭ ئادەم قولىنى چىشلىۋېلىش ۋەقەسىنى بىر تەرەپ قىلىشتا سۆز - ھەرىكىتىدە ئالتە قېتىم ئۆزگىرىش ياساپ، ئۆزىنىڭ خامىليونغا ئوخشاش ئۆزگىرىشچان خاراكتېرىنى ئىپادىلىگەن. شۇ نۇقتىدىن قارىغاندا، مۇھەممەت ئۆمەرنىڭ «قەلەندەرنىڭ ۋەسىيىتى» («تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1990 - يىللىق 1 - سانىغا بېسىلغان) ھېكايىسىدىكى ھاجى ئىمامنى ئەدەبىي ئەسەر يۈزىدە قايتا كۆرۈلگەن «خامىليون» دېسەك، ھەرگىز ئاشۇرۇۋەتكەنلىك بولمايدۇ.

چىخوۋنىڭ «خامىليون» ھېكايىسىدىكى ساقچى باشلىقى ئاچىمىلوۋ ئىتنىڭ گېنېرالنىڭ ئىتى ياكى ئەمەسلىكىگە ئاساسەن ئىت چىشلىۋېلىش ۋەقەسىنى بىر تەرەپ قىلىدۇ. «قەلەندەرنىڭ ۋەسىيىتى»دىكى ھاجى ئىمام بولسا، «قەلەندەر»نىڭ جامائەتكە قالدۇرغان بىساتىدىن ئۆزىگە قانچىلىك تېگىدىغانلىقىغا ئاساسەن «قەلەندەر»نىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈش ۋە ئۇنى يەرلىكىگە قويۇش ئىشىنى بىرتەرەپ قىلىدۇ. بۇ جەرياندا ئۇنىڭ سۆز - ھەرىكىتىدىمۇ بەش قېتىم ئۆزگىرىش بولىدۇ:

بىرىنچى قېتىم موزدۇزقادىراخۇن نۇرۇللاخۇننىڭ قازا قىلغانلىق خەۋىرىنى يەتكۈزگەندە، ھاجى ئىمام: «...نۇرۇللا دېگەن ھاراقكەشلىك قىلىپ ئىككى پۇتىدىن ئايرىلغان، خۇدانى تونىمايدىغان نائەھلى...» دەپ ئۇنىڭ نامىزىنى مەسچىتتە چۈشۈرگىلى قويمايدۇ.

ئىككىنچى قېتىم قادىراخۇن نۇرۇللاخۇننىڭ سەدىقە ئېلىپ يىغقان، جامائەتكە ئاتاپ تۈنىكە ساندۇقتا ساقلاپ قويغان بىساتىنىڭ بارلىقىنى ئېيتقاندىن كېيىن، ھاجى ئىمام: «... دېمەك، نۇرۇللاخۇن شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ، گۇناھكار بولغىنى بىلەن كېيىن خۇدانى ياد ئېتىپ، ئۇ ئالەملىكىنى ئويلاپ تۆۋە قىپتۇ - دە... ھە... ياراتقان ئىگەم تۆۋە قىلغان بەندىسىنى ئەلۋەتتە كەچۈرىدۇ...» دەپ مېيىتنى مەسچىتكە ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇيدۇ.

ئۈچىنچى قېتىم مېيىت بىلەن ئۇنىڭ تۆمۈر ساندۇقىنى ئەكىلىشكە بىللە بارغان مەدەت مەزىن مېيىتتىن بۇرۇن ساندۇقنى ئېلىپ كېلىدۇ، ھاجى ئىمام ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىن چىققان ياماق پۇرۇچلىرىنى كۆرۈپ قاتتىق غەزەپلىنىدۇ. نېمە ۋەقە بولغانلىقىنى بىلمەكچى بولۇپ كىرگەن قادىراخۇنغا بىرمۇنچە ئاھانەت قىلىپ: «... ئىمانلىرىـ

AltunOq

نی بۇلغـماي پاك تۇتـمـەن دەيـدىكەنـلا خۇدايا تۆۋە دەپ، بۇ پەسەنددىنىڭ ئۆلۈكىنى دەرھال كۆزدىن يوقاتسىلا!» دەپ كايىيدۇ.

تـۆتـىنچى قېـتـىم قادىراخۇن ھېلىقى ساندۇقنىڭ نۇرۇللاخۇنىڭ ساندۇقى ئەمەس، بەلكى ئۆزىنىڭ ياماق پۇرۇچلىرىنى سالىدىغان ساندۇقى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ، نۇرۇللاخۇنـنىڭ تاپـقان - تەرگەنلىرى بار ساندۇقىنى ئېلىپ كىرگەندىن كېيىن ھاجى ئىمام: «جاماـ ئەت! ئالدىمىزدا رەمەتلىك نۇرۇللاخۇنىڭ ئەھلى جامائەتكە ئاتىغان تەۋەررۇكى تۇرۇپتۇ، رەمـەتـلىكنىڭ مەسچىت قەۋىگە قىلغان بۇ ئىلتىپاتى ئۈچۈن مەرھۇمنى ئويدان ئۇزىتـ شىمىز، ھەممەيلەن تۇپراق بېشىغا چىقىمىقىمىز ۋاجىپ...» دەيدۇ ھەمدە ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى كاللەك - كاللەك پۇلنى كۆرۈپ، سارغايغان چىشلىرىنى كۆرسىتىپ ھەجىيىدۇ.

بەشىنچى قېتىم دۆۋىلەنگەن 750 سوم ئىچىدىن نۇرۇللاخۇنىڭ 150 سومنى ئۆزـ نىڭ ئاخـىـرەتلىـك ئىشلىرىـغا خىراجەت قىلىش ئۈچۈن جامائەتكە، 600 سومنى ئۆزىدەك مېيىـپ - مەجـرۇھلارغا ئاتىدارچىلىق قىلىپ قويۇش ئۈچۈن خەلق ھۆكۈمىتىگە قالدۇرۇپ يازغان ۋەسىيەتنامىسىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ چىرايى جىددىي تۇس ئالدۇ ھەمدە ۋەسىيەتنا- مىدىن ئۆزىگە تۇزۇكرەك نەپ تەگمەيدىغانلىقىنى پەملەپ، مەجىزىنىڭ ئۆزگىرىپ قالغانلـ قىنى، تۇپراق بېشىغا بارالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، مەسچىتتىن چىقىپ كېتىدۇ.

دېـمەك، ھـاجى ئىمام دىننى نىقاب قىلىۋالغان ئالدامچى، ئىككى يۈزلىمچى، ئاچكۆز كىشىلەرنىڭ ھەقىقىي «خامىلىيون»چە ئوبرازىدۇر.

بۇ ھېكايىنىڭ باش تېمىسى نۇرۇللاخۇنىڭ ۋەسىيەتنامىسى ئارقىلىق ئېچىپ بېرىلـ گەن، نۇرۇللاخۇن گەرچە سەدىقە ئېلىپ جان باقىدىغان بىر قەلەندەر بولسىمۇ، لېكىن ئۇ سەدىقە ئېلىپ يىغقان 600 سومنى ئۆزىدەك بىچارىلەرنىڭ تۇرمۇشىغا ئىشلىتىشنى ۋەسـ يەت قىلىدۇ. ھېكايە ئاپتورى بۇ ئارقىلىق ھاجى ئىمامغا ئوخشاش كاززاپلارنىڭ غەزىپىنى قوزغايـدىغان، ساپدىل كىشىلەرنى چوڭقۇر ئويغا سالىدىغان مۇھىم بىر مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

قـىـسـى، بۇ ھېكايە مەيلى ئوبراز يارىتىش جەھەتتە بولسۇن، مەيلى باش تېمىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئېچىپ بېرىشتە بولسۇن، ياخشى يېزىلغان ھېكايىلارنىڭ بىرى.

قەشقەر يېڭىشەھەردىن ئابلىمىت ساۋۇت

مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

مەشھۇر يازغۇچىلارنىڭ ئىش ئىزلىرىدىن

«مەن ئۆزۈمنى بەختلىك ھېسابلىغانسېرى، مەسئۇلىيىتىمنىڭ تېخىمۇ ئېشىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن»

1989 - يىللىق نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى نامزاتلىرى ئىچىدە ئىسپانىيە يازغۇچىسى كامىلو خوس سېلانىڭ ھەممىدىن غالىب كېلىپ، بۇ تاجنى شەرەپ بىلەن كىيگەنلىكى كىشىنى ھەقىقەتەن ھەيران قالدۇرىدۇ. بۇ ئىش توغرىسىدا خەلقئارادىكى ئەدەبىيات ئەھلىلىرى بەس - مۇنازىرە قىلىپلا قالماستىن، بەلكى يازغۇچىنىڭ ۋەتەندىشى، ئاتاقلىق شائىر رافائىل ئالبېرتمۇ ئۆزىنىڭ باشقىچە كۆز قاراشتا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ: «بۇ مۇكاپات باشقىلارغا بېرىلگەن بولسا، تېخىمۇ ياخشى بولغان بولاتتى» دېدى. چۈنكى سېلا ئىسپان تىلى سىستېمىسىدىكى لاتىن ئامېرىكىسى ئەللىرىدىمۇ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنىڭ كۈچلۈك رىقابەتچىسى ئەمەس ئىدى. ئىسپانىيە ئەدەبىيات ساھەسىدىكىلەرنىڭ ئورتاق قارىشىچە، ئۇنىڭ ئىسمى پېرونىڭ باركاس لوسا، مېكسىكىنىڭ ئوكتاۋىئوپاز، كارلوس فۇئېنتېس ۋە دىلپاسۇ، ئۇراگۋاينىڭ كارلوس ئۇنىتتى، ھەتتا چىلىنىڭ دونوسو قاتارلىق مەشھۇر يازغۇچىلىرىنىڭ ئارقىسىغا تىزىلىشى كېرەك ئىدى، ياۋروپا، ئامېرىكا ۋە بىرازىلىيىدىكى گىرىم، ۋىدىئادخار ناپائۇل، گۇنتى گراس، ئالبېرت مۇراۋىيا، كوندىرا، ئارتۇرمىللى ۋە ئوتىز، ئامادۇ قاتارلىق سەركەردىلەر ئۇنىڭدىن تېخىمۇ ئۈستۈن تۇراتتى. سېلا ئۆزىنىڭ نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، تەمكىنلىك ھەم كەمتەرلىك بىلەن: «مېنىڭچە، ئەدەبىيات ئىشلىرى ئۈچۈن ھەممىدىن كەچكەن ھەرقانداق بىر يازغۇچى بۇ ئالاھىدە شەرەپكە ئېرىشەلەيدۇ. بۇ قېتىم ماڭا نېسىپ بوپتۇ. شۇ تاپتا مەن ئۆزۈمنى قەۋەتلا بەختلىك ھېسابلىغانسېرى مەسئۇلىيىتىمنىڭ تېخىمۇ ئېشىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن» دېدى.

سېلانىڭ ھاياتى ۋە ئەدەبىي ئىجادىيىتىگە نەزەر سالغاندا، ئۇنىڭ ھەقىقەتەنمۇ كەسكىن يازغۇچى ئىكەنلىكىنى ئادىللىق بىلەن ئېتىراپ قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئۇ ئۆز مەملىكىتى ئىسپانىيىدە ھەر ھالدا ئالدىنقى قاتاردىكى مۇنەۋۋەر پروزىچى سانىلىدۇ. ئۇ «دۇنكىخوت» رومانىدىن كېيىن ئەسەرلىرى ئەڭ بازار تاپقان ئىسپانىيە يازغۇچىسى. ئىسپانىيە ئەدەبىيات ساھەسى ئۇنى يەنە ئىسپانىيىنىڭ ئۇرۇشتىن كېيىن ئەسلىگە كەلگەن ۋە يېڭىباشتىن بارلىققا كەلگەن ئەدەبىياتىنىڭ باشلامچىسى، بىر دەۋر ئۇسلۇبىنى ياراتقان يازغۇچى دەپ ماختايدۇ.

سېلا 1916 - يىلى 11 - مايدا ئىسپانىيىنىڭ غەربىي شىمالىدىكى گالىتسىيە رايونى لاكورونىيە ئۆلكىسىنىڭ پېدېرون شەھىرىدە دۇنياغا كەلگەن. 24 يېشىدا «باسكويار دۇئارتىنىڭ ئائىلىسى» ناملىق تۇنجى رومانىنى يازغان، ئەمما مادرىتتىكى نەشرىيات سودىگەرلىرى بۇ ئەسەرنى بېسىشىنى رەت قىلغان، ھەتتا بەزىلىرى

ئۇنىڭدىن ئەسەرنى باشقىدىن ئۆزگەرتىپ چىقىشنى تەلەپ قىلغان. شۇندىن كېيىن سېلا تېخىمۇ تىرىشىپ، پۈتۈن زېھنىنى ئەدەبىيات ئىشلىرىغا بېغىشلىغان. ئۇ، 1942 - يىلى بىر نەچچە قېتىم جاپالىق بەدەل تۆلەش ھېسابىغا «باسكويار دۇئارتىنىڭ ئائىلىسى» ناملىق رومانىنى يورۇقلۇققا چىقارغان ۋە ئىچكى ئۇرۇشتىن كېيىنكى ئىسپانىيە ئەدەبىيات مۇنبىرىنىڭ بۇرۇختۇم ۋەتىنىتاس مۇھىتىغا خاتىمە بېرىپ ئەدەبىيات ساھەسىدىكىلەر ئارىسىدا بىرقەدەر چوڭ تەسىرقوزغىغان. بىر مەھەل بۇ رومان ھەقىقىدە ياخشى باھالار بولىدۇ. ئىسپانىيىنىڭ ئاتاقلىق تەقىرىزچىسى گونسالو سۇبىرخانونىڭ ئېيتقىنىدەك «باسكويار دۇئارتىنىڭ ئائىلىسى»نىڭ ۋۇجۇدقا كېلىشى ئىسپانىيە پروزىچىلىقىدىكى كۆمۈلۈپ ياتقان غايەت زور ھاياتىي كۈچنى كۆرسەتتى. ئۇ ئەسلىگە كەلگەن ۋە يېڭىدىن بارلىققا كېلىۋاتقان ئىسپانىيە ھازىرقى زامان پروزىچىلىقىنىڭ بىرىنچى ھۆل تېشىنى سالدى، شۇنداقلا 40 - يىللاردىكى ئىسپانىيە كىتابخانىلىرىنىڭ چەت ئەلنىڭ تەرجىمە رومانلىرىغىلا ئۆزىنى ئوردىغان ھالىتىنى ئاساسىي جەھەتتىن ئۆزگەرتتى.

سېلا ئۇرۇشتىن ئىلگىرى ئېزىپ فرانسكو ئارمىيىسىگە قاتناشىپ، فاشىستلارنىڭ كەتمىنىنى چاپقان. فاشىستلار ھاكىمىيىتىنىڭ يالالانما ئەدىبلىرى زۇلمەتلىك جەمئىيەتنى بېرەپ كۆرسىتىۋاتقان ۋە ئادەمنىڭ ھىددىقىنى كەلتۈرگۈدەك دەرىجىدە ئۇچۇرۇپ ماختاۋاتقان بىر پەيىتتە سېلانىڭ كۆكرەك كېرىپ دادىل ئوتتۇرىغا چىقىپ، دۇنىيانىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىنى ئاشكارىلاپ، جەمئىيەت ئۈستىدىن شىكايەت قىلىدىغان مۇشۇنداق بىر ئەسەرنى يۇرەكلىك يېزىپ چىققانلىقىدىن، بىز ئۇنىڭ ھەقىقەتەنمۇ سەزگۈر يازغۇچى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايمىز.

1951 - يىلى سېلانىڭ بەش يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ يازغان مۇھىم رومانى «ھەرە كۆنىكى» بۇئېنوس - ئايرىستا نەشىر قىلىندى. بۇ رومان ئىسپانىيە كىتابخانىلىرىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك ئالقىشىغا ئېرىشىپلا قالماستىن، بەلكى يەنە نەزەرى ئۇستۇن ئەدەبىي تەنقىدچىلەرنىڭمۇ دىققىتىنى تارتتى. خېلى كۆپ كىشىلەر بۇ ئەسەرنى «ئىسپانىيە رومانچىلىقىنىڭ يېڭى دەۋرىنى ياراتقان ئۇلۇغ ئەسەر...» دەپ قاراشتى.

ئىسپانىيىنىڭ مەشھۇر ئەدەبىي تەنقىدچىسى ئانخىل باسانتا «‹ھەرە كۆنىكى› چوڭقۇر ئىجتىمائىي ئەھمىيىتى بىلەنلا ئەمەس، بەلكى بەدىئىي ماھارەت جەھەتتىمۇ ئىسپانىيىنىڭ ئۇرۇشتىن كېيىنكى رومانچىلىقىدا ئەڭ نادىر ئەسەر بولۇشقا مۇناسىپ» دەپ باھا بەرگەن.

بۇ رومان بەدىئىي ئىپادىلەش جەھەتتە مۇنداق ئۇچ چوڭ ئالاھىدىلىككە ئىگە: بىرىنچىسى، ئوبيېكتىپ تەسۋىرلەش. سېلا «مەن بۇ رومانىمدا تۇرمۇشنىڭ ئەسلى قىياپىتىنى مۇئەييەن تەرتىپ بويىچە توغرا تەسۋىرلىدىم» دەيدۇ. ئۇ مەيلى ئادەملەرنى يازسۇن، مەيلى مەنزىرىلەرنى تەسۋىرلىسۇن، ئوبيېكتىپ كۆرۈنۈشلەرنى مۇھاكىمىسز ھالدا ئوبيېكتىپ بايان قىلىدۇ.

ئىككىنچىسى، كوللېكتىپ باش قەھرىمانلارنى ئۇستىلىق بىلەن قوللىنىش. پۈتۈن ئەسەردە 346 دىن ئارتۇق پېرسوناژ بار. بۇ پېرسوناژلار مۇھىم، مۇھىم ئەمەسلىكى بويىچە ئەمەس، بەلكى ئىلگىرى - كېيىنلىك تەرتىپى بويىچە ئوتتۇرىغا چىقىرىلىدۇ. باسانتا بۇ پېرسوناژلارنىڭ ھەممىسنى ئىنتايىن مۇھىم، ھەممىسى باش قەھرىمانلىقنىڭ ھۆددىسىدىن چىققان، شۇڭلاشقا كوللېكتىپ باش قەھرىمانلار دەپ ئاتالغان. بۇ سېلانىڭ قالتىس دادىللىقى بولۇپلا قالماستىن،

بەلكى يەنە ئسپانيەنىڭ ئۇرۇشتىن كېيىنكى ئەدەبياتىدىكى ئۆزگىچە ساناق دەپ قارايدۇ.

ئۇچىنچى، ۋاقتىنىڭ ئالماشتۇرۇلۇشى ۋە يىغىنچاقلىنىشى. پۈتۈن ئەسەرنىڭ ۋەقەلىكى ۋاقىت ۋە كۆرۈنۈشلەرنىڭ تەرتىپى بويىچە راۋاجلاندۇرۇلىدۇ. يازغۇچى كۆپىنچە تەتۇر بايان، سەكرەتمە بايان، چېكىنمە بايان، يانداش بايان ۋە ماس قەدەملىك بايان قاتارلىق يېڭىچە تەسۋىرلەش ۋاستىلىرىنى قوللىنىپ، ئەسەرنىڭ بەدىئىي ئۇنۇمىنى كۆچەيتكەن، شۇنىڭ بىلەن بىللە كىتابخانىلارغا پىكىر قىلىش ئىمكانىيىتى تۇغدۇرغان.

1983 - يىلى 9 - ئايدا سېلانىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك چىقىقان يەنە بىر رومانى نەشر قىلىندى، يازغۇچى بۇ رومانى ئۈچۈن 1984 - يىلى تەسىس قىلىنغان ئىسپانىيە مەملىكەتلىك ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

بۇ رومان بابىلارغا بۆلۈنمىگەن. ۋەقەلىكنىڭ ئىزچىللىقىنى ۋە بىر پۈتۈنلۈكنى ساقلاش ئۈچۈن يازغۇچى باشتىن - ئاخىر مۇشۇ ئىزدا ماڭغان. ئىسپانىيە تەنقىدچىلىرى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا، بۇ رومان سېلانىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتىدىكى بىر چوققا، ئۇنى ئىسپانىيە بۈگۈنكى زامان رومانچىلىقىدىكى كلاسسىك ئەسەرلەر قاتارىغا قويۇشقا بولىدۇ دەپ قاراشماقتا. ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ رومان ئىنتايىن چوڭقۇر ئىدىيىۋى مەزمۇنغا ئىگە. يازغۇچىنىڭ مەقسىتى ھەرگىزمۇ قانغا بويالغان جەسەت، قانخور لۇق ۋە قىساسكارلىقلارنىلا كۆرسىتىپ ئادەملەردە ۋەھىمىلىك تۇيغۇ پەيدا قىلىش ئەمەس، بىز ئەسەردىن يازغۇچىنىڭ خۇراپاتلىق، ۋەھشىيلىك، زوراۋانلىق ۋە قاراملىقلارنى قاتتىق ئەيىبلەيدىغانلىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالالايمىز. ئۇ، بۇ ئەسىردىمۇ ئىنسانىيەتنىڭ تەقدىرى ئۈستىدە مۇھاكىمە يۈرگۈزىدۇ. بىكىنمىچىلىك، قاششاقلىق، قالاقلىق ھۆكۈم سۈرگەن، دۇنيادىن ئايرىلىپ تۇرۇۋاتقان ئىجتىمائىي مۇھىتتا ۋە ئىچكى ئۇرۇشنىڭ تۇمانلىرى قاپلىغان ۋاقىتتىكى ئىنسانلارنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىنى خېلى كۆچەپ ئېچىپ بەرگەن.

بۇ رومانىنىڭ ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكى، ئۇسلۇبىنىڭ نەپىسلىكىدىن ئىبارەت. مەيلى كۆرۈنۈشلەر تەسۋىرى بولسۇن، پېرسوناژلارنى يارىتىش ياكى پسىخىكىنى سۈرەتلەشتە بولسۇن، يازغۇچىنىڭ بايانلىرى ئەركىن ۋە تەبىئىي، تاللانغان دېتاللار لايىقىدا قۇراشتۇرۇلغان. شۇڭا ئەسەر ئازراقمۇ چۈۋالچاق، زېرىكىشلىك بولۇپ قالمىغان.

يازغۇچى ئەسىردە سېھرىي رېئالىزملىق ئىجادىيەت ئۇسلۇبىنى مۇۋاپىق تۈردە قوللىنىپ ئەسەرگە سىرلىق تۈس بېرگەنلىكتىن، ئەسەرنى قولىغا ئالغان كىشى ئۇنى ئوقۇپ تۈگەتمىگىچە قويمايدۇ.

سېلانىڭ يەنە «ئارامگاھ» (1943)، «تازچاقنىڭ يېڭى تەزكىرىسى» (1944)، «كودۇر خانىمنىڭ ئوغلى بىلەن قىلغان سۆھبىتى» (1953)، «سان كامىلو 1936» (1969) قاتارلىق رومانلىرى، «بۇلۇت» قاتارلىق ھېكايىلار توپلىمى ھەمدە دراما، زىيارەت خاتىرىلىرى ھەم شېئىرلىرى بار.

سېلا نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىنى ئالغاندىن كېيىنمۇ ئۆزىنىڭ ئىجادىيەت ئۇسلۇبىنى ھەرگىز ئۆزگەرتمەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى. كىشىلەر بۇنى بىر خىل ئىشەنچ بولۇپلا قالماستىن، بەلكى مىجەز - خاراكتېر ۋە بۇرچ تۈيغۇسى بولۇشى مۇمكىن، دەپ قاراشماقتا.

(لىن يىئەننىڭ «ئەدەبىيات - سەنئەت گېزىتى» نىڭ 1990 - يىلى 1 - ئايىنىڭ 13 - كۈنىدىكى سانىغا بېسىلغان ماقالىسىدىن قىسقارتىپ ئېلىندى)

ك. تۇرسۇن تەرجىمىسى

كامىلو خوس سېلا (ئىسپانىيە)

تاتلىق ئاپلىسىن قىشنىڭ مېۋىسى

(ھېكايە)

تاتلىق ئاپىلىسىن قىشنىڭ مېۋىسى. ئاپىلىسىن رەڭلىك قۇياش ئاسمان ـ زېمىن ئارىسىدىكى يىراق، يات ۋە خىلۋەت يوللارنى بويلاپ تاغ تەرەپكە قاراپ ئاستا سۈرۈلۈپ كەتتى. چاقماقتاش تېغىنىڭ تەسكەي ئېتىكىدە ئاتلارنىڭ تۇيىقىدىن ئوت چاچرايتتى. 24 يۈرۈش ئۆي قوڭغۇراق بىناسىنىڭ تۇۋىگە تىقىلىشىپلا قالغانىدى. قارىيىپ كەتكەن كۆرۈمسز تام خارابىلىرى بەجايىكى قارا داغ كېسىلگە گىرىپتار بولغاندەك مۇسكۇللارنى قوم ـ تۇپراققا ئايلاندۇرۇۋەتكەنىدى. قوڭغۇراق بىناسى ئىلگىرى تاتىملىق ۋە ھەيۋەتلىك ئىدى. ئەمدىلىكتە بولسا ئۇنىڭ قۇببىلىرى يوقىلىپ، قاغجىراپ كەتكەن ۋە خۇددى ئامىتى قاچقان باتۇرغا ئوخشاپلا قالغانىدى. ئۆگزىنىڭ كاھىشلىرى بوران ئۇچۇرۇپ كەلگەن تاشلارنىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ چېقىلىپ كەتكەن ۋە ياسالماي تاشلىنىپ قالغانىدى. قوڭغۇراق بىناسىدىكى ئاق لەيلەك ئۇۋۇسى باھار ئاپتىپىنى كۈتەتتى. بۇ ئاپتاپ يىراقتىكى قۇشلارنى ئۆز باغرىغا چىللايتتى. شۇڭا بۇ يەرگە ھەر خىل قۇشلار كېلىشەتتى، ئۇلار خۇددى تىرىشچان بالىغا ئوخشاش كالېندارنى يادىدا چىڭ ساقلايتتى.

ئاق لەيلەك ئۇۋۇسى تاشقا سىرلىق ۋە مۇستەھكەم يىلتىز تارتقانىدى. ئاق لەيلەك ئۇۋۇسى ـ يىگىرمە تۆت تال قۇرۇق شاختىن تىزىپ ياسالغانىدى. ئۇنى شامال ئۇچۇرۇپ كېتەلمەيتتى، چاقماق سوقۇۋېتەلمەيتتى. ئاق لەيلەك ئۇۋۇسىنى پەقەت خۇدانىڭ سايىسىلا خۇددى ئېگىز ئاسماندىكى لاچىنغا ئوخشاش ئەڭ ئاۋۋال يالاپ ئۆتەتتى.

تۈن يېيىلماقتا. ئۆيلەرنىڭ دېرىزىلىرىدىن ئاجىز چىراغ نۇرلىرى چۈشمەكتە. دېرىزە قاناتلىرى ئۈنچۈالا ھەم ئەمەس، ئۇنىڭدا نېمىگىدۇر ئىنتىلىپ تەشۋىشلەنگەن، ئىنتىزارلىققا تولۇپ تاشقان، غېرىبلىققا، تەسكىن تاپالمىغان يۈرەككە ئوخشاش ئاراش بار ئىدى. كۆزنى قىسىپ قارىغاندا نۇر تۆكۈپ تۇرغان ئاشۇ ئاراش خۇددى سايىغا تېڭىپ قويۇلغان قاخشال ئەرۋاھقا، ئەڭ كېرەكسىز چوڭ بىر تىغقا ئوخشاش كۆرۈنەتتى. بۇ چوڭ تىغلارنىڭ ھەممىسى

نىڭ ئۆزىگە خاس يورۇقى بار بولۇپ، بەزىسى مۇشۇك كۆزىگە، بەزىسى ئاتىنىڭ كۆزىگە، بەزىسى بۆرىنىڭ كۆزىگە ئوخشايىتتى. بۆرە كۆزىدىن نەپرەتلىك چېقىرتىكەن رەڭگى چاقنايىتتى. ئاشۇ نۇرلارنىڭ كۆرۈنۈشى بىلەن ھالىتى ئەسەبىلىرىمزنى ئازابلاپ، مېڭىمىزدە بىر غەلىتە دەرەخنى يەنى قورقۇنچلۇق شاخلىرىنى مېڭە پەردىمىزگە كىرگۈزۈۋالغان بىر دەرەخنى شەكىللەندۈرگەندى. ئىزغىرىن شامال خۇددى كوچىلاردا سوكۇلداپ يۈرگەن ئاچ ئىتتەك تاغ تەرەپتىن چىقماقتا ئىدى. شامال پوپىنىڭ زەيتۇنزارلىقىدا ئۇشقىتاتتى. زەيتۇنزارلىقنىڭ رەڭگى خۇددى كونىرىغان كۆمۈشكە، قەدىمىي كۆمۈش تەڭگىگە ئوخشاش ئۆچكۈن ئىدى. زەيتۇنزارلىقنىڭ ئاياغ تەرىپىدىكى خىشتىن چۆرۈلگەن قورۇق تام بۇلاق تەرەپكە سوزۇلغان بولۇپ، «قىزىل يۈز» لەقەملىك ئېستۇان موراگۇننىڭ قويلىرىنى بۆرىلەرنىڭ ھۇجۇمىدىن قوغداپ تۇراتتى. موراگۇن توي قىلىش ئالدىدا تۇراتتى. ئېگىز قورۇق تامنىڭ ئۈستىگە تىكەنلىك چاتقال ۋە جىغان شاخلىرى، ئۇچلۇق شىشە سۇنۇقلىرى ۋە سۈرلۈك، قورقۇنچلۇق قاپقارا توم تۆمۈر سىملار سانچىلغانىدى. «قىزىل يۈز» نىڭ بۇ قورۇقى ھەقىقەتەن مۇستەھكەم ئىدى.

پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسىنىڭ ئۆگزىسى تولىمۇ پەس بولغىنى بىلەن ئۆزىنىڭ بويى ئېگىز ئىدى. پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسى نەمخۇش، گىرىمسەن ئىدى. ئۇنىڭ ئۆزى بولسا، ئاچچىقى يامان، ئەمما كالۋاراق ئادەم ئىدى. پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسى قاراڭغۇ، شاۋقۇن - سۈرەنلىك، ئۇنىڭ يۈزى بولسا ئاق پىشماق، ئەمما گەپ-سۆزى قىزىقارلىق ئىدى.

پىكاتېر ئەللىك ياشتا ئىدى. پىكاتېر چۈشلۈك تاماق يېمەيتتى، ھەممىشەم خوتۇنىدىن دەشنەم ئىشتىپ، تاياق يەيتتى. پىكاتېر ھورۇن، بىكار تەلەپ ئادەم ئىدى. پىكاتېر ھاراقكەش، بەڭگى، قىمارۋاز ئىدى. پىكاتېر ئايالىلار بىلەن ھەپىلىشىشكە ئامراق ئىدى. پىكاتېر ئافرىقىدا ھەربىي قىسىمدا بەنجاڭ بولغان، ئاروت تېغىدا بىر پۇتىغا ئوق تەگكەنىدى. پىكاتېر توكۇر ئىدى. پىكاتېرنىڭ يۈزى چوقۇر ئىدى. پىكاتېر يۇتىلەتتى.

— ئىلاھىم، يوقسۇللۇقتىن ئۆل، ئاچ قېلىپ ئۆل!

— ...

— كۆزۈڭگە ئاق چۈشسۇن!

— ...

— يۈرىكىڭگە كۈيە چۈشسۇن!

— ...

— تىلىڭغا كۆيدۈرگە چىقسۇن!

پىكاتېر پەشتاختىنىڭ كەينىدە ئولتۇراتتى.

— تىلىڭنى تارتساڭچۇ، سەيگۈلما؟

— تارتقۇم كەلمەيدۇ. چۈنكى ئۇنداق قىلىشنى خالىمايمەن!

پىكاتېر ئەمەلىيەتكە ئېتىبار بىلەن قارايدىغان پەيلاسوپ ئىدى.

— ئاناڭنىڭ ئىشىنى سۆزلەپ بېرەيمۇ، سەيگۈلما؟

سەيگۈلما جىم بولۇپ قالدى.

سەيگۈلما پىكاتېرنىڭ خوتۇنى ئىدى. سەيگۈلما پەتەك، سېمىز، كاسىسى يوغان، ئېرىدىگە سادىق، ئەمما ۋالاقتەككۈر ئايال ئىدى.

سەيگۈلما خۇددى نارەسىدە قىزلاردەك

ساغلام ۋە گۈزەل، ئىككى مەڭزى بولسا ئاناردەك قىپقىزىل ئايال ئىدى. سەيگۈلىھا ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى - دە، ئۈندىمىدى. «قىزىل يۈز» بىلەن پىكاتېر دىلكەش دوستلاردىن ئەمەس ئىدى. «قىزىل يۈز» نىڭ لايىقى پىكاتېرنىڭ دېدىكى ئىدى. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، پىكاتېر بەزىدە ئاشخانىغا كىرىپ، «قىزىل يۈز» نىڭ لايىقىغا:

— ئۆزۈڭنى تولىمۇ ئۇرۇپ كەتمە، ئازراق ئىشلىسەڭمۇ بولىدۇ، سەيگۈلىھا ئىشلىسۇن، ئۇ باشقا ئىشلارنى قىلالمايدىغان بولۇپ قالدى، — دەيتتى.

ئېيتىشلارغا قارىغاندا، بىر كۈنى «قىزىل يۈز» نىڭ لايىقى پىكاتېرنىڭ ئۆيىدىن يىغلىغان پېتى چىقىپ كەتكەن. سەيگۈلىھا ئۇنى ئۇرۇپ، بېلىنى ئۈزۈۋەتكىلى تاس - تاس قالغان. سەيگۈلىھا كىشىلەرگە: ئۇ بىر چوشقا، پەسەندە بىر نېمە. ئۇ پىكاتېر بىلەن ئېغىلغا كىرىپ بۇزۇقچىلىق قىلدى، دېگەن. كىشىلەر پىكاتېرنىڭ خوتۇنىدىن:

— بىراق، سىز ئۆز كۆزىڭىز بىلەن كۆردىڭىزمۇ، سەيگۈلىھا چوڭئانا؟ — دەپ سوراشقان.

پىكاتېرنىڭ خوتۇنى جاۋاب بېرىپ:

— ياق، كۆرمىدىم. كۆرۈپ قالغان بولسام ئۆلتۈرۈپ تاشلايتتىم. گەپ يوق ئۆلتۈرۈۋېتەتتىم، — دېگەن.

شۇنىڭدىن باشلاپ «قىزىل يۈز» بىلەن پىكاتېرنىڭ ئاغىنىدارچىلىقى بۇزۇلغان.

پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسىنىڭ لىمىغا بىزەچە قېزا ۋە يېلىم سۈرتۈلگەن قەغەز پارچىلىرى — يازدىكى چىۋىن ۋە يەتتىنچى، سەككىزىنچى ئايلاردىكى گىژىلداپ تىنمايدىغان يېشىل باش چىۋىنلارنى يوقىتىدىغان چاپلاشقاق قەغەزلەر ئېسىقلىق ئىدى.

«قىزىل يۈز» پوچى، ساغلام، كۈچلۈك يىگىت ئىدى. ئۇ ساغرىسىنى تولغاپ مارش ئۇسسۇللىرىنى ئوينىيالايتتى. «قىزىل يۈز» چېكىلىكى بار شەپكە كىيىۋالاتتى. «قىزىل يۈز» دەرياغا تور تاشلاپ، تروت بېلىقى تۇتۇشقا ئۇستا ئىدى. «قىزىل يۈز» ئىسقىرىتىپ تۇرۇپ چوشقا پىچالايتتى. «قىزىل يۈز» توشقان ئۆتىدىغان يوللارغا قىلتاق قويۇشقا ماھىر ئىدى. «قىزىل يۈز» پو ئېتىشقا ئامراق ئىدى.

«قىزىل يۈز» نىڭ ھۈنەرلىرى ئۇنىڭغا ئاتىسىدىن مىراس قالغانىدى. ئۇنىڭ ئاتىسى بىر قېتىم كالتەك بىلەن بۆرە سوقۇۋالغانىدى.

— بۆرىنى سەن نەدە ئۆلتۈرگەنىدىڭ؟ — دەپ سوراشتى ئۇنىڭدىن دوستلىرى.

— بۇ راست بولغان ئىش، يىگىتلەر، راست بولمىسا سىلەرگە دېمەيتتىم.

«قىزىل يۈز» نىڭ ئاتىسى ئىككى كونىيولۇق ھاراق ئۇتۇۋالغاچقا، بىر دۇكانغا كىرىپ، بىر ياماقلىق سۈرلەنگەن چوشقا گۆشى، بىر ياماقلىق تۇز، بىر ياماقلىق باغ، بىر ياماقلىق مىق، بىر ياماقلىق قەنت، بىر ياماقلىق قارىمۇچ، بىر ياماقلىق يىلىم، ئۈچ تال چاقماق تېشى، بىر قەغەز قىسقۇچ، بىر ياماقلىق كۆك رەڭ، بىر ياماقلىق بولكىسىمان ئەنجۈر پېچىنىسى، بىر ياماقلىق كىرسىن، بىر ياماقلىق قۇم قەغەز سېتىۋالدى. دۇكان خوجايىنى پوكەينىڭ تارتمىسىدىن بىر ياماق ئېلىپ بەردى. ئالتە رىيالنى ھېلىقى باغلاشقان كىشى چىقاردى. كېيىن «قىزىل يۈز» نىڭ ئاتىسى دورىخانىغا بېرىپ، بىر ياماق پۇلىنىڭ ھەممىسىگە سۇدا ئېلىپ ئىچتى.

«قىزىل يۈز» پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسىـ

غا كىردى.

— هوي، پىكاتېر ....

پىكاتېر ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويمىدى.

— مېنى ئوسېيبىئو دەڭ!

«قىزىل يۈز» بىر بۇلۇڭغا بېرىپ ئولتۇردى.

— هوي، ئوسېيبىئو ....

— نېمە كېرەك؟

— ماڭا بىر رۇمكا ئاق هاراق قۇيۇپ بەر! ئاچچىق - چۈچۈك نەرسەڭ يوقمۇ؟

پىكاتېر بىر رومكا ئاق هاراقنى كۆتۈرۈپ پەشتاختىدىن چىقتى.

— ساڭا يەنە ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ ترېسكا بېلىقىدىن بىرئاز بېرەي.

«قىزىل يۈز» تامغا يۆلىنىۋىدى، ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ ئىككى پۇتى كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

— ياق، ماڭا ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ ترېسكا بېلىقىمۇ، قېزىمۇ كېرەك ئەمەس.

«قىزىل يۈز» چاقمىقىنى چىقىرىپ، ئۆچۈپ قالغان تاماكىسىنى تۇتاشتۇردى - دە، بېشىنى كۆتۈرۈپ، خۇشال هالدا ئاغزىدىن ئۇزۇن بىر تۈرۈم ئىس چىقاردى.

— ماڭا بىر پارچە چىۋىن قەغىزى بەر! بۈگۈن مېنىڭ چىۋىن قەغىزى يېگۈم كېلىۋاتىدۇ.

— قەغەز مېنىڭ، ساتمايمەن.

— چىۋىنچۇ؟

— چىۋىنمۇ مېنىڭ.

— هەممىسى سېنىڭمۇ؟

— هەممىسى. هە، ساڭا نېمە بولدى؟

پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسىدا روي بەرگەن ئىشنى هېچكىممۇ بىلمەيتتى. بىلگەن تەقدىردىمۇ ئېيتىشقا پېتىنالمايتتى.

ساقچى پىكاتېرنىڭ قاۋاقخانىسىغا كىرگەندە، پىكاتېر پەشتاختىنىڭ تۈۋىدەياتاتتى.

يۈزىدىكى پىچاق سېلىنغان يەردىن قان ئېقىپ تۇراتتى.

ساقچى پىكاتېرنى ئورنىدىن يۆلەپ تۇرغۇزدى، ئۇنىڭ چىرايى خۇددى بىرىنچى دەرىجىلىك ئۇندەك ئاقىرىپ كەتكەنىدى.

پىكاتېر قېتىپلا قالغانىدى، يارىسىدىن بولسا قىپقىزىل قان تەپچىرەپ تۇراتتى. روي بەرگەن ئىشلار گويا دەهشەتلىك چۈشكە ئوخشايتتى. پىكاتېر قىساس ئېلىش هەققىدىكى تەمسىز سۆزلىرىنى بوش ئاۋازدا تەكرارلايتتى.

— پىچاقنى چوقۇم ۋايجېنىڭ چىقىدىغان يەرگە تىقمايدىغان بولسام ... ۋايجېنىڭ چىقىدىغان يەرگە ....

ساقچى «قىزىل يۈز» نىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ ۋەقە يۈز بەرگەن جايغا بارماي، ئۆزى تۇرىدىغان بۇلۇڭدا ساقچىنى كۈتۈپ تۇرغانىدى.

— نېمە يەۋاتىسەن؟

— هېچنېمە، چىۋىن قەغىزى يەۋاتىمەن. مېنىڭ نېمە يېيىشىم بىلەن ساقچىنىڭ نېمە كارى؟

تاتلىق ئاپلېسىن قىشنىڭ مېۋىسى. ئاپلېسىن رەڭلىك قۇياش ئارىدىن بىر نەچچە سائەت ئۆتكەندىن كېيىنلا پىكاتېرنىڭ غەزەپلىك سۆزلىرىنى ئاڭلىدى:

— پىچاقنى چوقۇم ئەجەللىك يېرىڭگە تىقمايدىغان بولسام ....

سەيگۈلىها بېدىيان هارىقىغا چىلانغان لۈڭگە بىلەن پىكاتېرنىڭ يارىسىنى تاڭدى - دە، مېڭىسى سەگىسۇن دەپ بېشىغا ئازراق سىركە سېپىپ قويدى.

— پىچاقنى جەزمەن ئەجەللىك يېرىڭگە تىقمايدىغان بولسام ... ئەجەللىك يېرىڭگە ....

— هوي، نېمە دەپ ۋالاقلاۋاتىسەنوي؟

پىكاتېر كۆزىنى يۇمۇۋالغان بولۇپ، سەيگۇلىھانىڭ گېپىنى ئاڭلىمايتتى.

— پىچاقنى جەزمەن ئەجەللىك يېرىڭگە تىقمايدىغان بولسام ... ئەجەللىك يېرىڭگە ...

ساقچى ئىدارىسىدە «قىزىل يۈز» بەنجاڭغا ئۆزىنىڭ پەقەتلا چىۋىن قەغىزىنى ئىسسىتىپ يەيدىغانلىقىنى ئېيتتى.

— مەن سىزگە ئانامنىڭ نامىدىن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئەگەر چىۋىن قەغىزى يېمىسەم بۇ يەرگە قانداق كىرىپ، قانداق چىقىپ كېتىمەن.

بەنجاڭ قاتتىق چېچىلدى. ساقچى «قىزىل يۈز» نى كارىۋاتتىن يۆلەپ تۇرغۇزدى.

ساقچى بەنجاڭنىڭ ئىشىكىنى چېكىۋاتقاندا، بەنجاڭ چۈش كۆرۈۋاتاتتى. چۈشىدە بىر لىيەنجاڭ ئۇنىڭغا:

— بەنجاڭ، بۇ بىر مۇشكۇل خىزمەت، شۇڭا بۇ خىزمەتنى ئۆزىگە قالتىس ئىشىنىدىغان ئادەم ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك، دەۋاتقۇدەك.

بەنجاڭ «قىزىل يۈز» نىڭ نېمە ئۈچۈن چىۋىن قەغىزى يەيدىغانلىقىنى زادىلا چۈشەنمىدى.

— ئېيتىپ باقە، نېمە ئۈچۈن چىۋىن قەغىزى يەيسەن؟

«قىزىل يۈز» بىر كۈچلۈك سەۋەب، بىر قايىل قىلارلىق سەۋەبنى تاپقانىدى:

سىزگە ئېيتسام، بەنجاڭ ئەپەندىم، بۇ مېنىڭ غەلىتە مىجەزىم.

— سەيگۇلىھادىن ئۇنىڭ ئېرى بىلەن «قىزىل يۈز» نىڭ لايىقى ئارىسىدىكى ئاشنىدارچىلىقنى تىڭ - تىڭلاپ كەلگەنلەر بۇلاققىچە سوزۇلغان قورۇق تامنىڭ سىرتىغا توپلانغانىدى.

بىر سائەت بۇرۇن پىكاتېر تىكەنلىك شاخ، جىغان، ئەينەك سۇنۇقلىرى ۋە قاتتىق تۆمۈر سىم سانجىلغان قورۇق تامدىن خۇددى ئوغرىدەك سەكرەپ چۈشكەن ئىدى.

پىچاق پىكاتېرنىڭ قولىدا سوغۇق يالتىرايتتى. بۇ يالتىراش كېچىدە دېرىزىدىن چۈشكەن پىلىلداپ تۇرىدىغان ئاجىز چىراغ نۇرىغا ئوخشايتتى. كېچىسى دېرىزىگە ھەمىشەم ئاراش قويۇلاتتى. ئاراشنىڭ قىساس ئۈچۈن، ۋەھىمە ئۈچۈن ياكى ئۈمىدسىزلىكتىن قويۇلىدىغانلىقى بىر خۇدانىڭ ئۆزىگىلا مەلۇم ئىدى.

پىكاتېر ھېلىقى قورقۇنچلۇق لەنەت سۆزلىرىنى پىچىرلايتتى. دەل مۇشۇ لەنەت سۆزلىرى ئۇنى «قىزىل يۈز» نىڭ قورۇق تېمىدىن سەكرەپ چۈشۈشكە كۈش - كۈشلىگەنىدى.

— پىچاقنى خەزمەن ئەجەللىك يېرىڭگە تىقمىسام... ئەجەللىك يېرىڭگە...

پىكاتېر ئىللىق، تېتىك، خۇش بۇي، ياۋاش قوي پادىسىنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇنىڭ يۈرىكى خۇددى «قىزىل يۈز» نىڭ لايىقى بىلەن ئېغىلغا كىرگەن چاغدىكىدەك دۈپۈلدەپ تۇراتتى. پىكاتېر قوي پادىسى ئىچىدە ئۇياقتىن - بۇياققا ماڭاتتى. ئۇ خورازغا ئوخشاش ھەسەتخور، قىپيالىڭاچ دېدەكلەر ئارمىيىسىنىڭ قالايمىقان قوشۇندا چالۋاقاپ يۈرگەن سۇلتان پاشادەك رەسۋا ئىدى.

پىكاتېرنىڭ بوغۇزىغا بىر نېمە تىقىلىپ قالدى.

— پىچاقنى جەزمەن ئەجەللىك يېـ

رىڭگە تىقمايدىغان بولسام...ئەجەللىك يېرىڭگە تىقمايدىغان بولسام...

پىكاتېر جۈپتى يوق بىر قوينىڭ دۈمبىسىنى سىيلاپ باقتى. قوي ئۇنىڭغا بەجايىكى ئۆزىنىڭ ياش ئايالىدەك، «قىزىل يۈز» نىڭ ئېغىلدىكى پاسكىنا يەردە ياتقان لايىقىدەك قاراپ تۇراتتى.

پىكاتېرنىڭ چېكىسى ۋىژىلداپ كەتتى. ھېلىقى قوي ئىشقىباز ۋە ئىتائەتمەن كېلىنچەككە ئوخشاش تىنچ ئەمما قورقۇپ تۇراتتى.

پىكاتېرنىڭ كۆزلىرى غۇۋالاشتى. قويمۇ كۆز نۇرىنىڭ ئۆچكەنلىكىنى تۇيدى...

دەل شۇ پەيتتە پىكاتېر قولىنى بىرلا سىلكىۋىدى، پىچاق قوينىڭ قورسىقىغا كىرىپ كەتتى. قوي بىرلا سىلكىنىپ يەرگە يىقىلدى.

قاتتىق كۈلكە ساداسى خۇددى خورازنىڭ قاتتىق چىللىشىدەك جىلغا ئىچىدە ياڭراپ كەتتى.

پىكاتېر بىلەن «قىزىل يۈز» لايىقى ئوتتۇرىسىدا گەپ - سۆزلا ئەمەس، ھەرىكەتمۇ بار دەپ سۆز - چۆچەك قىلغۇچىلار پوپنىڭ زەيتۇنزارلىقىنىڭ ئاياغ تەرىپىدىكى بۇلاققىچە سوزۇلغان رەتلىك قورۇق تامنىڭ ئالدىدا قىمىرلىماي، ئۈن - تىنسىز تۇرۇشاتتى.

ساقچى كىشىلەرنى يېقىن يولاتمايتتى.

ھېلىقى ھەر قانداق ئىشقا كېچىكىپ بارىدىغان ھەربىي سورىدى:

— نېمە ئىش بولدى؟

— ھېچنېمە بولمىدى، — جاۋاب بەردى كۆپچىلىك، — پىكاتېر «قىزىل يۈز» نىڭ يۈز تۇياق قوينىڭ ھەممىسىنى بوغۇزلىۋېتىپتۇ.

دۇرۇست، تاتلىق ئاپلېسىن قىشنىڭ مېۋىسى.

ئاپلېسىن رەڭلىك قۇياش ئاسمان - زېمىن ئارىسىدىكى يىراق، يات ۋە خىلۋەت يوللارنى بويلاپ ئاخىرى تاغ كەينىگە بۇرۇلغان چاغدا، پىكاتېر كۆز بىلەن كۆرگۈسىز ئەسكى تاملىرى ئۆرۈلگەن، قاپقارا دۆۋىگە ئايلىنىپ قالغان ئۆيدىن چىقىپ، ئالەمگە تۇتىشىدىغان يولنى بويلاپ، قاتتىق چاقماق تاشلىق تاغ تەرەپكە قاراپ كەتتى. ئۇ خۇددى ئەقلىدىن ئازغان ئادەمدەك كېتىۋېتىپ پەس ئاۋازدا تەكرارلايتتى:

— پىچاقنى جەزمەن ئەجەللىك يېرىڭگە تىقمىسام... ئەجەللىك يېرىڭگە...

ئاپلېسىن رەڭلىك قۇياش ئاشۇ مەنزىرىنى يورۇتۇپ، يۈز بەرگەن ئىشلارغا پەرۋاسىز قاراپ تۇراتتى.

ھەئە، شەك - شۈبھىسىزكى، تاتلىق ئاپلېسىن قىشنىڭ مېۋىسى.

1957 - يىل

«چەت ئەل ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 1990 - يىللىق 1 - سانىدىن

ئوسمانجان ساۋۇت تەرجىمىسى

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

AltunOq

مۇھەممەت ئىمىن

ئىككى ھېكايە

تۆھمەت قالپىقى

ئەزىرايىل، بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقىنىمدىن بۇيان بۇنچىلىك چوڭ تۆھمەتكە قالغىنىمنى، بۇنچىلىك قاتتىق ھاقارەت ۋە ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىغىنىمنى ئەسلىيەلمەيمەن، ھەر قېتىم قاباھەتلىك چۈشتىكىدەك شۇ ئەھۋال كۆز ئالدىمغا كەلسىلا، ئىختىيارسىز تېنىم جۇغۇلداپ كېتىدۇ، قۇيقا چاچلىرىم تىك تۇرىدۇ، بىر ھازاغىچە تىلىم گەپكە كەلمەي قالىدۇ، ھوشۇمنى تاپقىنىمدىن كېيىن ئىچىمدە ئاستا: ئەي پەرۋەيدىگارىم، شۇنداق بەندىلەرگە يەنە يولۇقۇپ قېلىشتىن ئۆزۈڭ ساقلىغايسەن! دەپ قايتا-قايتا پىچىرلاشتىن خالى بولالمايمەن. ئېھتىمال، سىلەرنىڭمۇ بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغىڭلار كېلىدىغاندۇ، ئۇنداق بولسا سۆزلەپ بېرەي، شۇ ئارقىلىق ئىچىمنى بوشىتىپ، زەرداب بولۇپ كەتكەن يۈرىكىمگە ئازتولا تەسەللىي تاپسام ئەجەب ئەمەس...

* *

ئەينەككە قاراپ مەيۈسلىنىپ قالدىم: يېشىم تېخى قىزىقتىن ھالقىغىنى يوق، چېكىلىرىمنى ئاپئاق قىراۋ بېسىپ كېتىپتۇ، بۇنى ئاز دېگەندەك، چاچلىرىمنىڭ يېرىمى پۈتۈنلەي چۈشۈپ كېتىپ، چوققام ماڭلىيىمغا ئوخشاش تاقىر بولۇپ قاپتۇ، ئەمدى يالاڭباشتاق يۇرۇۋەرسەم قاملاشمىغۇدەك، بىر قارا قالپاق ئېلىپ كىيىۋالايچۇ، يارىشىپ قالسا سۆلەت قوشۇلار، دېگەن خىيالىنى كۆڭلۈمدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، ئەينەكلىك ئىشكاپ ئالدىدىن ئايرىلدىم-دە، گالىستۇكىمنى ئوڭشاپ، كاستيۇممىنىڭ تۈگمىسىنى ئېتىپ، يېقىنراق جايدىكى بىر ماگىزىنغا كىردىم. بىنەپتە كۈنلۈكى بولغاچقا، ماگىزىن ئىچىدە خېرىدارلار ئانچە كۆپ ئەمەس ئىدى، مەن جازىلارغا رەتلىك تىزىۋېتىلگەن تۇرلۇك تاۋارلارغا كۆز يۈگۈرتكەچ باش كىيىم سېتىلىدىغان پەشتاقتا ئالدىغا كەلدىم، يۈز-كۆزلىرىگە بولۇشىچە گىردىم قىلغان، قىرىق بەش ياشىنىڭ قارىسىنى ئالغان، شەلپەردەك قىزىل كوفتا-يوپكا كىيگەن، يېڭى تۇغۇلغان قوزىنىڭكىدەك قىزغۇچ پاخما چېچىغا ئاپئاق ئەگمە تاغاق قىستۇرۇۋالغان، چىرايى سوپسوپىياڭدەك ساپسېرىق بىر ئايال مال جازىسىنىڭ تۆۋەن تەرىپىگە يانداپ قويۇلغان كىچىك بەندىكىدە بىخارامان پوپايكا توقۇپ ئولتۇراتتى. مەن سەۋرچانلىق بىلەن بىر ھازا كۈتۈپ تۇردۇم، لېكىن ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا قارايدىغاندەك ئەمەس، شۇڭا نائىلاج ئاستا چاقىردىم:

— خانىم!

ئاڭلىماي قالدىمۇ، ئەيتاۋۇر ئۇنىڭدىن سادا چىقمىدى.

بۇ قېتىم ئاۋازىمنى يۇقىرى كۆتۈردۈم:

— خانىم!!

—كىمنى چاقىرىۋاتىسىز؟— دېدى ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپمۇ قويماي قوپاللىق بىلەن.

— سىزنى!

— مەن سىزنىڭ خانىمىڭىز ئەمەس،

خانىمگىزنى تېپىپ خانىم دەك!

كۆڭلۈمدە شۇ هامان بىر خىجىللىق تۈيغۇسى پەيدا بولدى، خانىم دەپ چاقىرمايدىغان گەپكەندۇق، — دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە، — قاردىمامسەن، ئۇنىڭ گىردىم قىلىشلىرى، كىيىنىشلىرىدىنمۇ چوڭ شەھەردىن يۆتكىلىپ كەلگەنلىكى چىقىپ تۇرمامدۇ! خانىم دېگەن بۇ سۆز بىزنىڭ بۇ يەردە هۆرمەتلەش مەنىسىدە قوللىنىلغان بىلەن شىمال. تەرەپلەردە ئاياللارنى ئۇنداق دەپ چاقىرمايدۇ، هەي، سەندىكى ئەقىل نەگە كەتتى، مەتروزى؟ قاپاق ئىكىنسەنغۇ، قاپاق! مەن ئۆز ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ، بى ئەقىللىق قىلغانلىقىمغا مىڭ لەنەت ئوقۇپ، ئەپۇ سوراش ئۈچۈن ئاۋازىمنى ئىمكان قەدەر سىلىق - سىپايە چىقىرىشقا تىرىشتىم:

— ئاپپاي!

— نېمە؟ نېمە؟ ئاقماي؟! — ئۇ ئاخىرى بېشىنى كۆتۈرۈپ غەزەپ بىلەن ماڭا ئالايدى، — كىم ئاقماي قاپتۇ؟ مەن — ئاسىيەما؟ ئاغزىغا باقماي دەۋاتقان گېپىنى قاراڭ ماۋۇ ئالجىغان قېرىنىڭ!

تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي مەڭدەپ قالدىم، دېمەك، بۇ ئايال شىمالىلىقمۇ ئەمەسكەن - دە! هە، راست، نېمە ئۈچۈن بالدۇرراق هەممە يەردە ئومۇمىيۈزلۈك قوللىنىدىغان هېلىقى سۆز يادىمغا كەلمىگەندۇ؟

مەن چىرايىمنى كۈلكىگە زورلاپ ئەدەپ بىلەن چاقىردىم:

— يولداش!

— يولداش؟! — ئۇ ئاغزىنى پۈرۈشتۈرۈپ، كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپ، ماڭا باشتىن - ئاياغ سىنچىلاپ قاراپ چىققاندىن كېيىن، تۈيۈقسىز كاللەك ئالتۇن تېپىۋالغاندەك ئىككى پۈكۈلۈپ، پىخىلداپ كۈلۈپ كەتتى، ئارقىدىنلا پوپايكىنى بەندىك ئۈستىگە تاشلاپ، قەددىنى رۇسلاپ، قاپىقىدىن قار ياغدۇرۇپ، سول قولىنى بوغما قاپاقتەك بېلىگە تىرەپ، ئوڭ قولىنىڭ بىگىز بارمىقىنى كۆزۈمگە تىققۇدەك بولۇپ چالۋاقاشقا باشلىدى:

— تۇنۇگۈن كېچە چۈشۈمغۇ بۇزۇلۇپ قالمىۋىدى، بۈگۈن نېمە بالاغا قالدىم. هۇي غىلتاڭباش قېرى، خوتۇنۇڭنى ئوغرى ئەپقاچقانمىدى - يا؟ بولمىسا نېمىشقا يولدىشىڭنى تېپىپ يولداش دېمەي، بىكاردىن بىكار مېنى يولداش دەپ يۈرۈيسەن؟ هە، مەن ياشىمىكەنمەن، چىرايلىقمىكەنمەن؟ نەپ ئالغۇڭ كەپقالغان ئوخشىمامدۇ تېخى، هۇ نىيىتى بۇزۇق، قېرىغىنىنى بىلمەي قالغان پوق ساقال!!!

غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولدۇم، بىكاردىن بىكار بۇ ئايالدىن شۇنچە قاتتىق دەشنام ئاڭلامدىمەن؟ بۇ هازازۇلنىڭ ئەدىبىنى بىر بەرمىسەم بولمىدى. ماگىزىننىڭ هەممىلا يېرىغۇ «سىز ئۈچۈن خىزمەت قىلىمىز» دېگەن خەتلەر يېزىلغان چوڭ - كىچىك پىلاكات، ۋېۋىسكىلار بىلەن توشۇپ كېتىپتۇ، لېكىن مال ساتقۇچىلىرى نېمە ئۈچۈن خېرىدارلارغا بۇنداق قوپال مۇئامىلە قىلىدۇ؟ دىرېكتورنىڭ بۇ ئىشلاردىن خەۋىرى يوقمىدۇ؟ مەيلى، قانداقلا بولمىسۇن، هېچبولمىغاندا ئىككى ئېغىز تەنقىدىي پىكىر يېزىپ قويايي، بۇ پىكىرلەر بۇنىدىن كېيىن خىزمەت پوزىتسىيىسىنى ياخشىلاشتا ئەسقېتىپ قالار... مەن يۈقىرىقى خىيالىلارنى كۆڭلۈمدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، پەشتاقتا ئۈستىدە تۇرغان پىكىر دەپتىرىنى ئېچىپ، قولۇمغا قەلەم ئالدىم، لېكىن بۇنىڭلىق بىلەن تېخىمۇ چوڭ بالاغا قېلىشىمنى نەدىن بىلەي. ئۆزىنىڭ ئۈستىدىن پىكىر يازماقچى بولغىنىمنى پەملىگەن ئايال بىردىنلا ئۇن سېلىپ هۇقۇيتىپ يىغلاپ، ماگىزىننى بېشىغا كىيدى:

— ۋاي قانداق قىلاي؟ بۇ يۈزۈمنى نەگە قويارمەن؟ ئېرىمنىڭ يۈزىگە قانداق قارارمەن؟ ھۇ! ھۇ! ھۇ!...

ئۇ ئۆزىنى توختىماي كاچاتلايتتى، چاچلىرىنى يۇلاتتى، ئاللىقانداق ھاقارەتكە، ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىغاندەك ئۆزىنى ئۇيان-بۇيان تاشلايتتى، ئۆپكىسىنى ئىچىگە تارتىپ ئېسەدەيتتى....

— نېمە بولدۇڭ، ئاسىيە؟ كىم سېنى بوزەك ئەتتى؟ — توساتتىن بويى پاكار، جۇغى ۋىجىك، چىرايى زەخىملەنگەن جىگەرگە ئوخشاش قارامتۇل كەلگەن، سېرىق توڭكاي چىشلىرى سىرتقا چىقىپ تۇرىدىغان، چېقىر كۆزلىرىدىن مۇغەمبەرلىك ئالامەتلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغان، قوڭۇر چاچلىرى بوراندا قالغان قاغىنىڭ چاڭگىسىدەك جۇۋۇلغان، ئۈستىبېشىغا رەڭگى ئۆچۈشكە باشلىغان تېگى كۆك تېرىكىدىن ئىشتان-چاپان كىيگەن مايمۇنسىمان بىر ئادەم يەردىن ئۈنۈپ چىققاندەكلا يېنىدا پەيدا بولۇپ قالدى.

— سېنىڭ ئەرلىكىڭ قۇرۇسۇن، ئىلاھىم! — دېدى مال ساتقۇچى ئايال ھېلىقى كىشىنىڭ يۈزىگە شالاققىدە بىرنى تۈكۈرۈپ، — مۇنۇ قېرى ئەبلەخ خوتۇنۇڭغا رەزىل چاقچاق قىلىۋاتسا، گۆشىيىپ قاراپ تۇرامسەن لاتا غىلاپ، ئاناڭ سېنىڭ قەيىرىڭنى ئوغۇل بالا دەپ تۇغقان؟!

— ھە، سەن تېخى مېنىڭ خوتۇنۇمغا چېقىلغۇدەك بولدۇڭمۇ ھۇي ئەخلاقسىز، ئىمانسىز گاداي؟ — ھېلىقى ئادەم ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىغانچە ياقامغا ئېسىلدى، بويى تولىمۇ پاكار بولغاچقا، يەردىن پۇتى كۆتۈرۈلۈپ قېلىپ، ياقامدا ئىلاڭگۇچ ئۇچۇشقا باشلىدى، بېشىمدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. ئادەم قاتتىق غەزەپلەنگەندە ئاغزىغا گەپمۇ كەلمەي قالىدىغان ئوخشايدۇ، ماڭا گويا ئاسمان-زېمىن ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كەتكەندەك، يەر-جاھان تەتۈر چۆگىلەۋاتقاندەك بولۇپ تۇيۇلدى، ئېسىمنى يوقىتىپ قويدۇم. بىر چاغدا قارىسام ساقچى پونكىتىدا ئولتۇرۇپتىمەن، كاستىيۇمىمنىڭ ۋەتۋەرىكى چىقىپ كېتىپتۇ، گالىستۇكىم مۇرەمگە چىقىپ قاپتۇ، يۈزۈم تىلىۋەتكەندەك ئېچىشىۋاتىدۇ، سىيلاپ باقسام، تىرناق ئىزلىرى قالدۇرغان جاراھەتتىن قان تەپچىرەۋېتىپتۇ.

— قېرىغاندا ئۆزىڭىزنى تۇتۇشنى بىلمەيدىغان قانداق شاللاق ئادەمسىز؟ — ياش بىر ساقچى ماڭا نەپرەت بىلەن ئالىيىپ، يېنىدىكى يېشى چوڭراق يەنە بىر ساقچىغا سىناق نەزەرى بىلەن قاراپ قويدى.

بۇ يەردىمۇ يەنە بوشاڭلىق قىلىپ، موم چىشلىۋالغاندەك ئۈندىمەي ئولتۇرۇۋەرسەم ئىشنىڭ يامىنىغا ئۆرۈلۈپ، قاراپ تۇرۇپ قارىلىنىپ كېتىدىغانلىقىمنى پەملىدىم-دە، ئۆزۈمنى سەل-پەل تۇتۇۋېلىپ، ئەھۋالنى تەپسىلىي، ئەينەن چۈشەندۈرۈشكە باشلىدىم، سۆزۈم يېرىملاشماستىنلا بىر ياندا مىشىلداپ ئولتۇرغان مال ساتقۇچى ئايال چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، كۆزۈمگە قولىنى تىققۇدەك بولۇپ «رەددىيە» بەردى:

— چوپچوڭلا ئادەمنىڭ قاراپ تۇرۇپ يالغان سۆزلەۋاتقىنىنى قارىماملا، سوجاڭ! يا يۈزى قىزىرىپمۇ قويمايدىكەن بۇ داپ يۈزنىڭ! دەسلەپتە ئۇ ماڭا «چىرايلىق خېنىم، ئايدەك جېنىم، يۈز

كوي بەرسەم، بۇگۈن كەچتە بىر كۆڭۈل ئاچساق» دېدى، قارىسىلا، سوجاق! كېلىشتۈرۈپ دەككىسىنى بەرسەم، مەيدەمگە قول ئۇزىتىۋاتمامدۇ بۇ قېرى لۇكچەك! قېنى، ساقچىلارنىڭ ئالدىدا بىر ئىپىتىپ باقە، بۇ قىلمىش - ئەتىمشىلىرىڭ يالغاڭ مىدى - يا؟

ئارقىدىنلا ئۇنىڭ ئېرى بۇ ئىشلارنىڭ «راستلىقى»غا گۇۋاھلىق بېرىپ، ساقچىلارغا تەمىنات سالدى:

— ئەگەر سىلەر بۇ لۇكچەكنى قاتىتىق جازالىمايدىغان بولساڭلار، ئۆزۈم ئۇنىڭ ئەدىپىنى بېرىمەن، پىچاق تىقىپ قارىنىنى چۈۋۈۋېتىمەن، ئۇ چاغدا بۇنىڭ ئاقىۋىتىگە ئۆزۈڭلار مەسئۇل!

ياپىر! توۋا قىلدىم، جاھاندا مۇشۇنداق ئادەملەرمۇ بولىدىكەن - ھە! مېنى قارىتىپ قويۇپ، كاسىسىغا بىرنى ئۇرۇپلا شۇنداق يالغان - ياۋىداق گەپلەرنى توقۇپ چىققاندا يۈزى چىم قىلىپ قويىسچۇ، كاشكى! بۇنداق ئادەملەر ئۆزى ئەخلاقسىز تۇرۇپ باشقىلارنى ئەخلاقسىز، ئۆزى يالغانچى تۇرۇپ باشقىلارنى يالغانچى، ئۆزى تۆھمەتخور تۇرۇپ باشقىلارنى تۆھمەتخور دېيىشكە خۇشتار كېلىدىكەن. سەن تاز دېگۈچە مەن تاز دەۋالاي، دېگەن شۇكەن - دە!

مەن ئەينەن ئەھۋالنى ھەر قانچە قىلىپمۇ چۈشەندۈرۈپ بولالمىدىم. ھە دېسىلا ئەر - خوتۇن بىر - بىرىگە دوست تارتىشىپ، ھە دېسە ھۇ دەپ لوقما سېلىپ، يالغان پاكىتلارنى ئويدۇرۇپ چىقىرىپ «رەددىيە» بېرىپ، گېپىمنى گەپكە ئۇلاشتۇرمايتتى، ساقچىلار ھاي دېسە، ئالىلا - كالىلا دەپ ساقچى پونكىتىنى بېشىغا كىيەتتى، ئۇلارنىڭ پايدىسىغا ھۆكۈم چىقارمىغىچە بۇ بۇدۇشقاقلاردىن زادىلا قۇتۇلالمايدىغانلىقىلىرىنى پەملەپ قالدىمۇ ياكى ھەددىدىن ئارتۇق جىددىيلىشىپ كېتىپ گېپىنىڭ قولاشمايۋاتقانلىقىدىن، چىرايىمنىڭ تاتىرىپ، پۇتۇن ۋۇجۇدۇمنىڭ بەزگەك تەگكەن ئادەمدەك لاغىلداپ تىترەۋاتقانلىقىدىن گۇمانلاندىمۇ، ئەيتاۋۇر، ئىككى ساقچى باش قوشۇپ بىر پەس كۇسۇرلىشىۋالغاندىن كېيىن «ئامانلىق ساقلاش بويىچە باشقۇرۇش، جازالاش نىزامنامىسى» نىڭ ئالاقىدار ماددىلىرىغا ئاساسەن جەمئىيەت تەرتىپىنى بۇزۇش، قالايمىقانلاشتۇرۇش جىنايىتى سادىر قىلغانلىقىم ئۈچۈن ماڭا 50 يۈەن جەريمانە قويۇلغانلىقىنى، ناۋادا جەريمانە تۆلەشنى خالىمىسام، 3 كۈن تۈتۈپ تۇرۇلىدىغانلىقىمنى ئۇقتۇردى، ئۆزۈم تاپقان بالاغا، نەگە باراي دەۋاغا. ئۇچ كۈن قامالسام ئىشنىڭ ئوخشىغىنى شۇ! ئۇ چاغدا بالا - چاقىلىرىم نېمە دەيدۇ؟ گېپىمگە ساقچىلار ئىشەنمەيۋاتقان يەردە ئۇلار ئىشىنەمدۇ؟ بولدىلا، پۇل دېگەن قولۇمنىڭ كىرى، يەنە تېپىۋالارمەن، ئەمما يۈز تاپماق تەس، بۇ يەردىن تېزرەك يوقىلاي... كۆڭلۈمدە مەسلىھەتنى پىشۇرۇۋېلىپ، ھەمىيىنىمدىن 50 يۈەن چىقىرىپ، ساقچىغا تەڭلىدىم، لېكىن ساقچى ئورنىدىن تۇرۇشقا ئۇلگۈرمەستىنلا ھېلىقى پاكىنەك ئادەم قولۇمدىن پۇلنى يۇلۇپ ئالدى - دە، پۇرلاپ ئىچكى يانچۇقىغا تىقتى.

— زىيانكەشكلىكە ئۇچىرىغۇچىلار دېگەن بىز جۇمۇ، بىز! شۇڭا بۇ لۇكچەك تۆلەمنى سىلەرگە ئەمەس، بىزگە تۆلىشى كېرەك!

مەن بۇ يېڭى جېدەلنىڭ قانداق ھەل بولۇشنى كۈتۈپ ئولتۇرمايلا ساقچى پونكىتىدىن يېنىپ چىقتىم، بېشىمغا ياخشىراق بىر قالپاق سېتىۋالماقچى بولغان پۇلغا ئاخىرى ئاشۇنداق بىر تۆھمەت قالپىقى سېتىۋالدىم.

سىكىش

ساۋۇتنىڭ تەنها هاراق ئىچىدىغان كۈنلىرى يەنە باشلاندى، ئۇلپەتلىرى ئۇنىڭ يانچۇقىنىڭ قۇرۇقدىلىپ قالغانلىقىنى بايقاپ، ئاۋۋالقىدەكلا ئۆزلىرىنى ئاللىقاياقلارغا ئېلىشتى، بىرەر ھەپتىدىن كېيىن ماۋاش قولىغا تەگسە، بۇ «جان دوستلىرى» يەردىن ئۈزۈپ چىققاندەكلا قايتىدىن ئۇنىڭ ئەترابىدا پەيدا بولۇشىدۇ، ئۇنى، «قولى ئوچۇق، سېخىي ئادەم» دەپ ماختىشىدۇ، ئۇ ئېلىپ بەرگەن هاراقنى قىزارماي تۇرۇپ تىللىرىنى چاكىلدىتىپ، مەززە قىلىپ ئىچىشىدۇ، ئۇ بۇيرۇتقان گۆشلۈك قورۇمىلارنى كىلەدەك يوغان ئېچىلغان ئېغىزلىرىغا بەس-بەستە كەپلەپ سېلىشىپ، چاينىماي يۇتۇشىدۇ، ساۋۇت مانا شۇنداق چاغلاردا ئۇلارنىڭ ئاي ئاخىرىسىدىكى نامەرتلىكىنى يۈزىگە سېلىپ، بۇ تۇزكور ئاغىنىلىرىنى رەسۋا قىلىغۇسى كېلىدۇ - يۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ قەنتتەك سۆزلىرىنى ئاڭلاپ يەنىلا كۆڭلى ئېرىپ كېتىپ، ئۇنداق قىلىشقا يۈزى چىدىمای قالىدۇ. بۇگۈن نېمىشقىدۇر ساۋۇتنىڭ كۆڭلى تولىمۇ يېرىم، يانچۇقىنى قېقىشتۇرۇپ، ئاران ئالغان بىر بوتۇلكا ناچار هاراق ئاغزىغا زادىلا تېتىيدىغاندەك ئەمەس، ئۇنىڭ ئۈستىگە زاكوسكا قىلىدىغان هېچنېمە يوق، زىرە بىلەن لازا كۆپرەك سېلىنىپ مەززىلىك پىشۇرۇلغان بەش زىخ كاۋاب ياكى ئوخشىتىپ قورۇلغان بىرەر تەخسە گۆشلۈك قورۇما بولغان بولسىغۇ خويما ئوبدان بولاتتى، هاراقنىڭ ناچارلىقىمۇ ئانچە چېنىپ كەتمەيتتى، ئامال قانچە؟ يانچۇق قۇرۇق، ئېغىزغا سېرىق سۇ كەلتۈرىدىغان بۇ نەرسىلەرنى كۆزىنى مۆلدۈرلىتىپ قاراپ ئولتۇرغانغا بەر-

مەيدۇ، بۇ بەدبۇي، قاڭسق نەرسىنى ئىچـ
مەي دېسە تېخى! خۇمارى تۇتۇپ كەتسە
گېلى قېچىشىپ، بەدىنى تىكەنلىشىپ، ئاغـ
زىغا سىرتق سۇ يىغىلىۋېلىپ، زادىلا بو-
لالماي قالىدۇ، ھەتتا بەزىدە جاندىن كەچـ
كۈدەك بولۇپ كېتىدۇ، كۆڭلى تارتىقان شۇ
نەرسىگە قانغاندىن كېيىنكى خۇش كەيـ
نىك پەيزىنى سۈرۈشتۈرۈك نەقەدەر ھۇزۇر-
لۇقىنى بىر دېمـە! بۇنى ئادەتتىكى سۆز-
ئىبارىلەر بىلەن ئىزھار قىلىپ بېرىش تەس،
بۇنداق چاغلاردا بەزىدە ئۆزۈڭنى لەرزان
لەيلەپ يۇرگەن بۇلۇتلار ئۈستىدە سەيلە
قىلىۋاتقاندەك خۇشال، يېنىك سېزىسەن.
ھاياتىڭدىكى ئەڭ كۆڭۈللۈك ئىشلار يادىڭـ
غا يېتىدۇ. شۇڭا بەخت دەريا سىدا راھەتلـ
نىپ ئۇزۇپ، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋالالماي قاقاقـ
لاپ كۈلۈۋېتىسەن، بەزىدە دەرد-ھەسرەـ
تىك ئېسىڭگە چۈشۈپمۇ قالىدۇ، ئەسلىمىلەر
تېخى رەھىمسىزلىك بىلەن يۈرىكىڭنى تەـ
لىپ ئۆتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كونا يارالىق قوزـ
غىلىدۇ، ئىختىيارسىز ھۆركىرەپ يىغلىۋېتـ
سەن. ئىچىڭ بوشاپ قالغاندەك بولىدۇ،
قىسقىسى، ھاراقسىز ياشغانىنىڭ ھېچقانچە
لەززىتى يوق، بۇنى قەدىمكىلەرمۇ چۈشىنىپ
يېتىپتىكەنغۇ، توختىنىڭ ئېيتىشىچە، نۇرغۇن
كلاسسىك شائىرلار ئەتىدىن كەچكىچە مەست
يۇرۇيدىكەندۇق، مەستچىلىكتە يازغان شېئىرـ
لىرى ھەممىدىن ئېسىل چىقىدىكەندۇق، بەـ
زىلىرى تېخى مەينى ئۇلۇغلاپ شېئىر يېـ
زىپ شۆھرەت قازىنىپتىكەن. دېمـەك، ئاشۇ
شائىرلار ئۆز ئەمەلىيىتىدىن ئۆتكۈزۈش
ئارقىلىق مەينىڭ كارامىتى بار خىسلەتلىك
ئىچىملىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىشقان،
بولمىسا ئۇلار كىشىنىڭ يۈرەك تارلىرىنى تىترـ
تىدىغان ئاشۇنداق ياخشى شېئىرلارنى يا-
زالارمىدى؟! ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇ زامانلاردا
مەينىڭ قەدرىگە يېتىدىغانلارمۇ كۆپ بولمىسا
كېرەك، بولمىساكىممۇ ئاشۇمەيخۇمار شائىرلارنىڭ
ئەمگىكىگە توغرا، ئادىل باھا بېرەتتى دەيـ
سەن؟ ھەي، ھەي! ئەھۋالدىن قارىغاندا،
يەنىلا شۇ قەدىمكى ئادەملەر ياخشىكەندۇق
جۇمۇ! ھېچ بولمىسا، مەيخۇمار كىشىلەرنى
چەكلىمەيدىكەندۇق. ھازىرچۇ، ئازراق ئىـ
چىپ قىڭغىر-سىڭغىر دەسسەپ قالدىڭمۇ،
بولدى، ئادەملەر شۇ ھامان ئەتراپىڭغا گۇر-
ىدە ئولۇشىدۇ، ئاجايىپ-غارايىپ مەخلۇقنى
ئۇچرىتىپ قالغاندەك، بېشىڭدىن ئايىغىڭغىچە
ھەيران بولۇپ قارىشىدۇ، بۇنى ئاز دېگەندەك
تىل-ئاھانەت ياغدۇرىدۇ، بەزىلەر تېخى:
ھۇ نىجىس مەست، ئۆلمىگۈر ھاراقكەش!
دەپ تىللىغىنىچە ئاغزى-بۇرنىنى چىمـ
ئىتىپ، يەۋېتىدىغاندەك كۆز ئالايتىپ، تۇفى!
دەپ يەرگە تۇكۈرۈپ، بىرەر كېسىلىك يۇـ
قۇپ قالىدىغاندەك يېنىڭدىن ئالدىراپ-
تېنەپ كېتىپ قېلىشىدۇ، ئۇلار زادى نېـ
مىشقا شۇنچە يىرگىنىپ كېتىدىغاندۇ؟ مەيـ
لى، ئۇلارنىڭ يات خەقلەر دەيلى، ھەر نېمە
دېسە دەۋەرسۇن، ئاغزىنىڭ يېلى، لېكىن
ھېچ بولمىسا قولغا قول، پۇتقا پۇت بولىدـ
غان خوتۇنى ئۇنى چۈشەنسە بولمامدۇ؟ ئا-
دەمنى ھەممىدىن بەك ئېچىندۇرىدىغان
يېرى شۇ ئەمەسمۇ! خوتۇنى ئۇنىڭ دەرد-
ھالىغا يېتىش ئۈياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە
ھە دېسلا ئۇنى ئەيىبلىگىنى ئەيىبلىگەن،
ئۇنىڭ ماۋاشىمۇ 100 كويدىن ئاشىدىغۇ،
شۇنى يەتكۈزۈپ خەجلىسە بولمىدىمۇ! خو-
تۇن خەق ئاچكۆز كېلىدۇ، دېگەن گەپ
بىكار ئېيتىلمىغان ئوخشايدۇ، بولمىسا ئۇـ
نىڭ ماۋاشىغا كۆز قىزارتىپ نېمە قىلىدۇ؟
ئېرىنى ئامانىي خۇدا ھاراق ئىچكىلى قويسا

نېمىسى كېمىپ قالاتتى؟! «ئۈچ بالىغا ئاتا بولغان ئادەمنىڭمۇ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشنى بىلمىگىنى نېمىسى؟ سەتلىشىپ كۈندىلا مەست يۈرۈيلا، خەلقىي ئالەم ئالدىدا يۈزۈمنى كۆتۈرەلمەي قالدىم، قويسىلا سىلىدەك ئەرنى ...!» توۋا، خوتۇن خەقنىڭ بۇنىڭدىن باشقا دەيدىغان گېپى يوقمىدۇ؟ خوتۇنى ئەتىدىن - كەچكىچە ئۇنىڭغا ئەنە شۇنداق بىلجىرلاپ، قۇلاق - مېڭىسىنى يەيدۇ. خوتۇننىڭ ئېيتىشىچە، ھاراقنىڭ كاساپىتىدىن ئۇ يەنە نۇرغۇن كۈلكىلىك، ئەخمىقانە ئىشلارنى سادىر قىلغانمىش. بىر كۈنى كەچتە خوتۇنى زاۋۇتتا بىللە ئىشلەيدىغان يېقىن دوستى مەلىكىزاتنى ئۆيگە باشلاپ كەلسە، غەرق مەست بولۇپ كەتكەن ساۋۇت ئېشىپ قالغان يېرىم بوتۇلكا ھاراقنى شىمىنىڭ يانچۇقىدىن چىقىرىپ، رادىئونىڭ ئۈستىدىرەك تامغا چاپلاقلىق تۇرغان سۈرەتتىكى قىزنىڭ ئاغزىغا ھەدەپ قۇيۇۋاتقۇدەكمىش، يەنە تېخى: ئېچسىلەخېنىم، ئېچسىلە، تارتىنماي ئىچسىلە، ئاتىلىرى بارمىدى بۇ شەھەردە، ئانىلىرى بارمىدى بۇ شەھەردە؟ ھاراق دېگەننى بىز ئىچمەي كىم ئىچسۇن؟ ئۆيدە سىلىدەك چىرايلىق ئۈلپەت كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى بىلگەن بولسامغۇ ئاشخانىدا لاغايلاپ يۈرمەي بالدۇرراق قايتىپ كېلىدىكەنمەن، ھېلىمۇ كېچىكىپ قالماپتىمەن، ھە، ڤېنى ئەمىسە، خوشە! مۇشۇنداق كىچىمىز، مۇشۇنداق ياشايمىز! دېگەندەك بولمىغۇر گەپلەرنى قىلىپ، رەسىمگە ھاراق ئىچۈرگەچ ئۆزىمۇ ئىچىۋاتقۇدەكمىش، بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي قورسىقىنى چاڭگاللىغىنىچە قاقاقلاپ كۈلگىلى تۇرغان ھېلىقى قىزنىڭ ئۈچىيى ئۈزۈلۈپ كەتكىلى تاس - تاماس قالغانمىش، خوتۇنى ئىزادىن ئۆلمەپتىمىش - يۇ، ئۇنىڭ بېرىسى بوپتىمىش، شۇمۇ گەپ بولدىمۇ؟ خوتۇن خەق گەپ توقۇشقا نېمىدىگەن ئۇستا - ھە! ئۇنىڭ ھاراققا بولغان رايىنى ياندۇرۇش ئۈچۈن ھېيلىگەر خوتۇننىڭ باش قاتۇرۇپ تېپىپ چىققان بۇ گېپىنى قارىمامدىغان! ئۇنداقتا ئۆزىنى خېلى ئەر چاغلاپ يۈرىدىغان ساۋۇت قانداق ئورۇنغا چۈشۈپ قالىدۇ؟ ئۆتۈپ كەتكەن ماز، چۈپرەندىنىڭ ئۆزى بولۇپ قالمامدۇ؟ ياق، بۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، ساۋۇت بۇنىڭغا ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ، ئۇ ئۆلسىمۇ ھاراقنىڭ قۇلى بولۇپ قالمايدۇ، قاراپ تۇرۇپ بىر بوتۇلكا ھاراقمۇ ئۇنى شۇنداق ھەررەڭ - سەررەڭ ئۇسسۇلغاسالالامدۇ؟ ھاراق ناھايەت ئۇنىڭ مېڭىسىنى ئاچىدۇ، غەيرىتىگە غەيرەت قوشىدۇ، خىزمەتنى ياخشى ئىشلىشىگە مەدەت بېرىدۇ، ئىدارىدىكىلەرنىڭ غۇتۇلداشقىنىمۇ بىكار، تەنقىدلەشسە تەنقىدلىشىۋەرسۇن، ھاراقنى ئۇ باشقىلارنىڭ پۇلىغا ئىچمىدى، ئۆز پۇلىغا ئىچتى، خىزمەتتىمۇ كەتكۈزۈپ قويغان يېرى يوق، كۆپرەك ئىچكەندە شىرەگە بېشىنى قويۇپ ئانچەمۇنچە ئۇخلاپ قېلىشى ھېچقانچە ئىش ئەمەس، بۇنىڭ ئەيىبلىگۈچىلىك نېمىسى بار؟ ھاراق ئىچمەيدىغان سادىر كوجاڭنىڭمۇ ئىش ۋاقتىدا سافادا كېرىلىپ يېتىپ ئۆيدىكىگە ئوخشاش خورەك تارتىپ ئۇخلاۋاتقىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنغۇ؟ ھېلىقى جا ئاكتىپلار نېمىشقا كوجاڭغا گەپ قىلالماي ئۇنىڭغىلا يېپىشىۋالىدىكەن؟ بۇ كۆرەلمەسلىك بولماي نېمە؟ باشلىق بولماي ئادەتتىكى كادىر بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئاشۇنداق بوزەك قىلىنامدىكەن؟! ناھەقلىق - تە، بۇ، ناھەقلىق! ئەمدى قاراپ تۇرۇپ خو-

تۇنىمۇ يۇقىرىقىدەك قاملاشمىغان گەپلەرنى توقۇپ چىقىپ ئۇنى ھاراقتىن بەزدۇرمەكچى بولۇۋاتىدۇ، بۇ ئەمەلگە ئاشمايدىغان خام-خىيال! ساۋۇت ھاراقتىن ئايرىلالمايدۇ، ھاراق ساۋۇتتىن! ھاراق ئۇنىڭ يۈرەك يارىسىنى ساقايتقان، دەردىگە دەرمان بولغان. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ شەپقەتچىسىنى مەڭگۈ ئۇنۇتمايدۇ. ھېلىمۇ ئېسىمدە: بۇنىڭدىن 15 يىل ئىلگىرى ساۋۇت پەرىزاتتەك گۈزەل بىر قىزغا غايىبانە ئاشىق بولۇپ قالغان، ئۇنىڭ دەردىدە يىغلىغان - قاقشىغان، ئاخىرى پۇرسەت تېپىپ ئۇ قىز بىلەن تونۇشۇپ، ئۆز مۇھەببىتىنى ئىزھار قىلغان. ئەپسۇسكى، ئۇ ھېلىقى قىزنىڭ مۇھەببىتىگە نائىل بولالماي ئارماندا قېلىپ، ۋاپاسىز دۇنيا بىلەن خوشلىشىش نىيىتىگىمۇ كەلگەن، كېيىنچە ھاراقتىن تەسەللىي تېپىپ، ھاياتلىق شامىنى ئۆچۈرمىگەن. ئاردىدىن ئۈچ يىل ئۆتكەندىن كېيىن ھازىرقى خوتۇنى بىلەن تونۇشتى، توي قىلدى، بالىلىقمۇ بولدى. خوتۇنىمۇ ئوبدان خوتۇن، ئادەمگە كۆيۈنۈشنى بىلىدۇ، ئۇنىڭ ھالىدىن يامان ئەمەس خەۋەر ئالىدۇ. شۇغىنىسى كوت-كوت، ئون گەپنىڭ توققۇزىدا ھاراقنى تاشلىسىلا دەيدۇ، مەقىتىگە يېتەلمىگەندە ھېلىقىدەك بولمىغۇر گەپلەرنىمۇ توقۇپ چىقىدۇ، لېكىن بۇ گەپلەرنى پۈتۈنلەي يالغانمىكىن دەي دېسەڭ ئەتىسى رادىئۇنىڭ بۇزۇلۇپ قالغانلىقى ھەقىقەتەن راست. ساۋۇت ئاۋازى، چىقماس بولۇپ قالغان، بىر خىل بەدبۇي، سېسىق ھىد دىمىقىغا ئۇرۇلۇپ تۇرغان رادىئو قوبۇلىغۇچنى كۆتۈرۈپ سىلكىپ بېقىپ، چۈلدۈقشىغان ئاۋاز چىقۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ: كىم بۇنىڭغا ھاراق تۆكۈپ قويدى؟ دەپ قەھرى بىلەن ۋارقىراپ كەتكەن. مانا شۇ چاغدا خوتۇنى «بۇنى ئۆزلىرىدىن سوراڭلا!» دەپ ھېلىقى ۋەقەنى سۆزلەپ بەرگەن، ساۋۇت بىر پەس ئويلىنىپ قالغان، لېكىن ئۆزىنىڭ ئۇنداق ئەخمىقانە ئىشلارنى قىلىپ يۈرۈشكە زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمىگەن، بۇنىڭدىن ئىككى يىلدەك ئىلگىرى خوتۇنى ئۇنى ھەر قانچە قىلىپمۇ گەپكە كۆندۈرەلمەي ئاچچىقىدا «DDW» ئىچۋېلىپ ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلىغىلى، تاس قالدى. بۇ ئىشتىن ئۇ خېلىلا چۆچۈدى، خوتۇنى دوختۇرخانىدىن ساقىيىپ چىققۇچە بولغان ئارىلىقتا بالىلىرىغا قارايمەن دەپ كۆرمىگەن كۈنى قالمىدى. مانا شۇندىلا ئۇ خوتۇنىنىڭ دەردىنى چۈشەنگەندەك، قەدىرىگە يەتكەندەك بولدى. بىرەر ئايغىچە ئانچە كۆپ ھاراق ئىچمىدى. ئادەم يارىسى ساقايغاندا تارتقان ئازابلىرىنى ئۇنتۇپ قالغاندەك، ئۇمۇ بارا-بارا يەنىلا ئۆز يولىغا كىرىۋالدى. بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا يۈرىكىنى ھاياجانغا سالىدىغان چىرايلىق سۆزلەر ئىچىدە ئۆزئارا سوقۇشتۇرۇلۇپ، يېقىملىق جىرىڭلىغان رۇمكا ئىچىدىن ھايات لەززىتىنى ئىزدەيدىغان بولۇۋالدى، بۇگۈنمۇ شۇ لەززەتنى ئىزدەپ، ئىشتىن چۈشۈپلا كوچا دوقمۇشىدىكى ئاشخانىغا كىرگەنىدى، ئەپسۇسكى، تەلىيىگە يارىشا كونا ئۇلىپەتلىرىدىن بىرەرسىمۇ ئۇچرىمىدى. نائىلاج پۇلىغا چۈشلۈق بىر بوتۇلكا ناچار ھاراق ئالدى. بۇنداق ھاراقنى زاكوسكىسز ئىچىش ھەقىقەتەنمۇ تەسكە چۈشىدىكەن، شۇنداقتىمۇ ساۋۇت خىيال بىلەن بولۇپ كېتىپ، بوتۇلكىنى يېرىملاشتۇرۇپ قويغىنىنى سەزمەيلا قالدى. يېنىدا مۇڭداشقۇدەك بىرەرسى بولسىچۇ، كاشكى!

هەي، بىتەلەي ساۋۇت، سىنى ئاناڭ داق يەرگە تۇغقان بولغىيمىدى؟ خەجلەي دىسەڭ يېتىپ ئاشقۇدەك پۇلۇڭ، مۇڭدىشاي دىسەڭ جانغا ئەسقاتقۇدەك ئاغىنەڭ يوق، شۇمۇ تۇرمۇش بولدىمۇ؟ ھەتتىگىنەي، ھەتتىگىنەي! ... ساۋۇت زىرىكىپ، ئاشخانىدىن يېنىپ چىقتى. ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغان، كوچا چىراغلىرى ماشىنا چاقلىرى ئاستىدا چىڭدىلىپ سىيلىقلىشىپ كەتكەن ئاپىئاق قار ئۈستىدە سۇس يالتىرايتتى، 11 - ئاي بولۇشىغا قاردىماي ھاۋا خېلىلا سوۋۇپ كەتكەن بولۇپ، سوغۇق شامال يۈزىنى چېقىپ ئۆتەتتى. نەگە بېرىش كېرەك؟ ئۆيگە قايتسۇنمۇ؟ ياق، تېخى ئەتىگەن، ھازىر مۇشۇ پېتى بارسا يەنە خوتۇنىنىڭ تاپا - تەنىسىگە قالىدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرە بالا - چاقىسى ئۇخلاپ قالغاندا ئۆيگە تۇيدۇرماي غىپىدە كىرىپ يېتىۋالغىنى تۈزۈك. ئۇنداقتا يەنە بىرەر - ئىككى سائەتنى نەدە ئۆتكۈزسە بولىدىكىن؟ توغرا، بۇگۈن كەچتە ياخشى كىنو بار دېيىشۋاتاتتى، بىر قېتىم كىنو كۆرگەنگە يەتمەيدۇ، پۇلچۇ؟ يەنە كولاپ باقسا يانچۇقىنىڭ بىرەر بۇلۇڭىدىن ئېزىپ - تېزىپ قالغان ئۈچ موچەن چىقىپ قالماسمىكىن؟ بولدى قوي ساۋۇت، ئاۋارە بولما، ھازىر سېنىڭ قەلەندەردىن نېمە پەرقىڭ بار؟ يانچۇقىڭنىڭ ئەستىرىنى تەتۇر ئۆرۈپ ئاقتۇرساڭمۇ بىر تىيىن چىقىدىغاندەك ئەمەس، باشقا ئامالىڭ بولمىغاندىكىن، ئاۋۋال كىنوخانا ئالدىغا بېرىپ باق، ئاندىن بىر گەپ بولار...

ساۋۇت يىقىلىپ چۈشۈشتىن ئېھتىيات قىلىپ، يول چېتىدە ئاۋايلاپ ماڭماقتا. يېرىملاشقان بوتۇلكىنىڭ بېشى ھاراقكەش ئىكەنلىكىنى خەلقىي - ئالەمگە جاكارلاۋاتقاندەك، شىمىنىڭ يانچۇقىدىن چوقچىيىپ چىقىپ تۇرىدۇ، يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلار ئۇنىڭغا يىرگىنىپ قارىشىدۇ، ساۋۇت بۇنىڭغا پىسەنت قىلىپمۇ قويمايدۇ، گويا ئۆزىنىڭ ھاراق ئىچتالمايدىغان «زەبەردەست قەھرىمان» ئىكەنلىكىنى نامايان قىلماقچى بولغاندەك چاپىنىنىڭ تۈگمىسىنى يېشىپ، مەيدىسىنى ئېچىۋېتىپ، غازدىنمۇ ئۆتە گىددىيىۋالدى، پات - پات ئوڭ قولىنىڭ بەش بارمىقىنى تاغاق قىلىپ، ئاق سانجلىشقا باشلىغان چۈۋۈق پاخما چاچلىرىنى ئارقىسىغا قارىتىپ تاراپ قويىدۇ، بەزىدە «ئەرىنىڭ سۆلتى» ددپ ھېسابلاب، ۋاقتى - ۋاقتىدا قىرىپ تۇرۇشىغا كۆزى قىيماي بولۇشىغا قويۇۋېتىش نەتىجىسىدە تىكەنلىشىپ، ئاق - سېرىق چىرايىنى قاپلاپ كەتكەن سىم ساقلىنى مەغرۇرلۇق بىلەن سىيلاپ - سىيپاپ قويىدۇ، بەزىدە تۈيۈقسىز ئۇششۇپ قېلىپ چۈشۈپ كېتىشتىن ئەنسىرەۋاتقاندەك، مايمۇن ساغرىسىنى ئەسلىتىدىغان قىپقىزىل بۇرنىنىڭ ئۈچىنى تۇتۇپ باقىدۇ، چىرت قىلىپ تولا تۇكۈرۈۋەرگەنلىكتىن، جاۋغايلىرى ۋە ئۇشلۇق ئېڭىكىگە چۈشۈپ مۇز ئۇنچە بولۇپ قېتىشقا تەمشىلىۋاتقان تۇكۇرۇك چاچراندىلىرىنى سول قولىنىڭ دۇمبىسى بىلەن ئېرتىۋېتىدۇ، تۇرۇپ - تۇرۇپ سالپىيىپ چۈشكەن يايما قاپىقى ئاستىدىكى ئورا كۆزلىرىنى چوڭ ئېچىپ، ئۇنىڭ - بۇنىڭغا مەڭىستىمگەن ھالدا قارايدۇ. دېمىسىمۇ ئۇ «رۇمكا سوقۇشتۇرۇش جېڭى» دىكى «قەھرىمان» بولۇشقا مۇناسىپ، ئادەتتىكى ئادەملەر بۇنداق يۇقىرى گىرادۇسلۇق بىر بوتۇلكا ئاق ھاراقنىڭ يېرىمنى ئاچ قورساقتا زاكوسكىسز ئىچىپ قو-

يىدىغان بولسا، شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىلا تىك موللاق چۈشمىگەن تەقدىردىمۇ مەست بولۇپ خۇدىنى بىلمەي يېتىپ قېلىشى مۇمكىن، لېكىن ئۇزۇن يىلدىن بۇيان ھاراققا قانغىچە چىلىنىپ خېلىلا «چېنىقىپ» قالغان ساۋۇتقا نىسبەتەن بۇ ھېچقانچە ئىش ئەمەس. ھاراق سوغۇق شامالىنىڭ تەسىرىدە ئۆز كۈچىنى ئاز ـ تولا كۆرسەتسىمۇ ساۋۇتنىڭ مېڭىسى يەنىلا ناھايىتى سەگەك ئىدى. ئانچە ـ مۇنچە دەلدۇگۇنۇپ كېتىشنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئۇنىڭ ھازىرقى يۈرۈش ـ تۇرۇشى ساق كىشىلەردىن ئانچە پەرقلەنمەيتتى. ساۋۇت بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ شەھەر ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان «خەلق كىنوخانىسى» ئالدىغا يېتىپ كەلدى. كىنو ئاللىقاچان باشلىنىپ كەتكەن بولۇپ، سىرتتا ئادەم كۆرۈنمەيتتى. كېچىكىپ قاپتىمەن ـ دە! ـ دېدى ئۇ خورسىنغان ھالدا پەلەمپەيگە ئولتۇرۇۋېتىپ، ـ بالدۇرراق كەلگەن بولسامچۇ، ھەي ئېسىت، ھېچبولمىغاندا بىرەر تونۇش ـ بىلىشنى تېپىپ بىرەر بېلەت ئۇندۇرۇۋالماسمىدىم، ئۇنداقتا بۇ چاققىچە ئىسىق كىنوخانا ئىچىدە ھۇزۇرلىنىپ كىنو كۆرگەن بولاتتىم، سوغۇق تالادا بەزگەك تەگكەن ئادەمدەك بۇنداق تىترەپ ئولتۇرۇشۇمنىڭ ھاجىتى قالمايتتى...

تۈيۈقسىز ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىنوخانا تېمىنىڭ شەرقىي دۇقمۇشىدىكى بۇلۇڭدىن كېلىۋاتقان غەيرىي بىر تاۋۇش ئاڭلاندى، بۇ خۇددى شېرىن چۈش قوينىغا غەرق بولۇپ كەتكەن ئادەمنىڭ جۆيلۈۋاتقان ئاۋازىغا ئوخشايتتى. ساۋۇت ئورنىدىن تۇرۇپ، دوقمۇشتىن قايرىلىۋىدى، كۆز ئالدىدا مۇنداق بىر كۆرۈنۈش پەيدا بولدى: غەرق مەست بولۇپ كەتكەن بىر ئادەم قار ئۈستىدە ئوڭدا ياتاتتى، يانداۋرغان قۇسۇقلىرى ئاغزى ـ بۇرنى، يۈز ـ كۆزىنى قاپلاپ كەتكەچكە، ئۇنىڭ ئەسلى چىرايىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى، ئاڭغىچە قاياقتىندۇر دۈگدىيىپ كەتكەن بىر كۈچۈك پەيدا بولدى ـ دە، ئۇنىڭ يۈزىدىكى قۇسۇقلارنى ئاچكۆزلۈك بىلەن شالاپلىتىپ يالاشقا باشلىدى. شۇ زامات مەستكە جان كىرگەندەك ئىككى قولىنى كەڭ كېرىپ، كۈچۈكنىڭ بوينىغا چىڭ گىرە سېلىۋالدى، كۈچۈك قورقىنىدىن ئارقىسىغا تىرەجەيتتى. ئۇ بولسا تېخىمۇ چىڭ قۇچاقلايتتى.

ـ سۆيە، مەشۇقۇم، سۆي! ـ دەيتتى ئۇ ھاياجانلانغان ھالدا تىترەڭگۈ ئاۋاز بىلەن، ـ ئانامۇ مېنى بۇنداق مېھرى بىلەن سۆيۈپ باقمىغان، خوتۇنۇممۇ بۇنداق قىزغىن سۆيمىگەن، سەن ئاتەشتەك لەۋلىرىڭ بىلەن يۈرىكىمدىكى مۇزنى ئېرىتىۋەتتىڭ، مېنى ئۇزۇن يىللىق دەردھەسرەتتىن خالاس قىلدىڭ، قەسەم قىلىمەنكى، بۇ دۇنىيادا مەن پەقەت سېنىلا ياخشى كۆرىمەن، سەندىن باشقا ئاشنام يوق، ماڭا ئىشەن، سۆيۈملۈكۈم! قېنى، يەنە بىرنى سۆيۈۋەتكىنە، ھەي مانا مۇشۇنداق! نەگە قاچىسەن؟ ئالدىرىما دەيمەن، سۆيە، سۆي! توختىماي سۆي! جېنىمدىن كېچىشكە رازىمەنكى، سەندىن ھەرگىز كەچىمەيمەن، قۇچىقىڭدا جان بېرىش مېنىڭ بەختىم، راست ئېيتىۋاتىمەن، يالغان گەپ قىلسام قان قۇسۇپ ئۆلەي! تارتىنماي سۆيۈۋەر دەيمەن، ھېچكىم كۆرمەيدۇ، كۆرسىمۇ مەيلى ئەمەسمۇ، ئوغۇل بالا دېگەن ھېچنېمىدىن قورقمايدۇ. شۇنـ

داق، ھېچنىمىدىن قورقمايدۇ! بۇدا ئەجەپمۇ ياخشى سۆيدۈڭا، رەھمەت! بارىكاللا! گۈزىلىم، ئامرىقىم، جېنىم...

مەست ئادەم ئاۋازىنى ئۈزۈپ-ئۈزۈپ چىقىرىپ، يەنە ئاللىنېمىلەرنى دەپ بىلجىرلايتتى، ساۋۇت بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، قېقىپ قويغان قوزۇقتەك قېتىپلا قالدى، خوتۇنىنىڭ گەپلىرىگە ئۇنىڭ زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمىگەن ئەمەسمىدى، ئەمدى كۆز ئالدىدا يۈز بېرىۋاتقان بۇ ئەھۋالغا نېمە دېگۈلۈك؟ ئەھۋالدىن قارىغاندا ئادەم مەستچىلىكتە ئەس-ھوشىنى ۋە ئادەملىك غۇرۇرىنى يوقىتىپ، راستىنلا نى-نى كۈلكىلىك ئىشلارنى قىلىپ قويىدىغان ئوخشايدۇ، بۇلتۇر قىشتا خوتۇنى مۇنداق بىر ئىشنىمۇ ئېيتىپ بەرگەن: ئۆيگە غەرق مەست پېتى قايتىپ كەلگەن ساۋۇتنىڭ كۆزىگە لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ تەپتىدە قىزىرىپ كەتكەن مەشنىڭ كانىيى بېشىغا قىزىل ياغلىق ئارتىۋالغان گۈزەل بىر قىز بولۇپ كۆرۈنۈپ كەتكەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ خوتۇنىنىڭ ۋارقىراشلىرىغىمۇ پەرۋا قىلماي، مەش كانىيىنى قۇچاقلاپ سۆيۈپ، قول ۋە لەۋلىرىنىڭ بىر قات تېرىسىدىن مەھرۇم قالغان، ئەتىسى ئۇنىڭ تېرىسى سويۇلۇپ كەتكەن يەرلىرىنىڭ ئېچىشىپ ئاغرىپ تۇرغىنىغا قارىماي، ئاشۇنداق كۈلكىلىك ئىش قىلىپ قويغانلىقىنى زادىلا بوينىغا ئالغۇسى كەلمىگەنىدى. ئەمدىلىكتە ئاشۇ ئىشلارنىڭ راستلىقىغا ئىشەنمەكتىن باشقا چارە يوق، ساۋۇت ئىچ-ئىچىدىن سەسكىنىپ كەتتى. ھېلىقى مەستنىڭ قولىنى كۈچۈكنىڭ بوينىدىن مىڭ تەسلىكتە ئاجرىتىپ، كىرلىشىپ كەتكەن قول ياغلىقى بىلەن ئۇنىڭ يۈزكۆزىدىكى قۇسۇقلارنى پاكىز سۈرتتى، ئاندىن ئۇنى ھاپاش قىلىپ ئۆيگە قاراپ كېتىۋېتىپ، شىمىنىڭ يانچۇقىدىن چوخچىيىپ چىقىپ تۇرغان ھېلىقى يېرىم بوتۇلكا ھاراقنى ئەخلەت ساندۇقىغا زەرپ بىلەن چۆرۈپ تاشلىۋەتتى...

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان

جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسى يېقىندا ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە كەسپىي يازغۇچىلار يىغىنى چاقىردى.

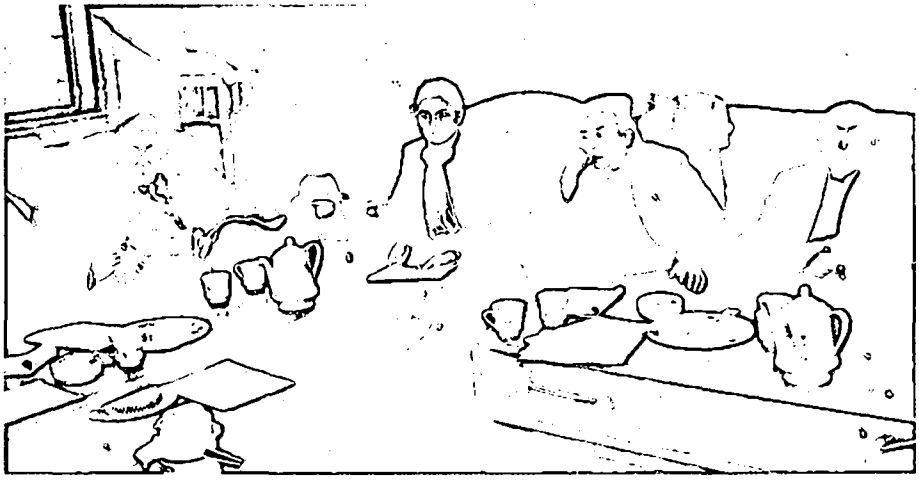

سۈرەتتە: يىغىندىن كۆرۈنۈشلەر.

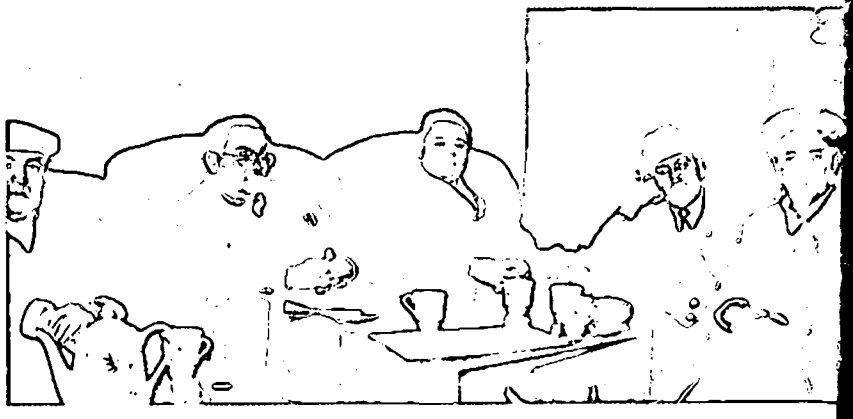

سۈرەتلەرنى فىيۇم تۈرسۇن تارتقان.

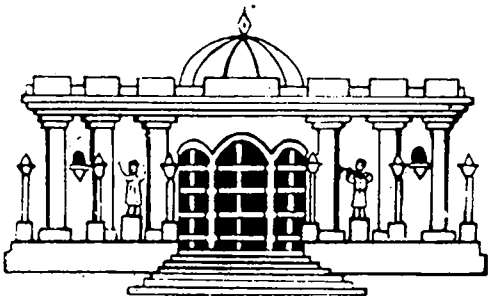

《塔 里 木》 文学月刊 （维吾尔文）

TARIMA MONTHLY LITERATURE JOURNAL IN UIGHUR LANGUAGE

تارىم

编　　辑：《塔里木》编辑部
出　　版：新疆人民出版社
印　　刷：新疆新华印刷厂
发　　行：乌鲁木齐市邮局
订阅、零售：各地邮局所

1990 ـ يىل 6 ـ سان (352 ـ سان)، 40 ـ يىل نەشرى.
تۈزگۈچى «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى.
ئۇرۇمچى دېموكراتىيە يولى 32 ـ قورۇ، تېلېفون نومۇرى: 78784.
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشىر قىلدى. شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى.
ئۇرۇمچى پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلىدۇ. مەملىكەت بويىچە ھەممە
جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇشتىرى قوبۇل قىلىدۇ.

国内统一刊号：CN 65－1010／I
本刊代号：58－66 定　价：1.40元
邮政编码：830002

CN 65 ـ 1010 / I مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى:
ژۇرنال ۋاكالەت نومۇرى: 66 ـ 58، باسما تاۋاق: 10، باھاسى: 1.40 يۈەن.
پوچتا نومۇرى: